דבר

יום רביעי, י"ד בתשרי תשמ"ח, 7 באוקטובר 1987 ● גליון 19240
היום 10 עמודים ● המחיר 1.00 ש"ח, באילת 87 אג'

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל

היום בדבר
...רון בנבנשתי / השטחים, ואף-על-פי-כן בלתי הפיך. דן אבידן / סוריה, "האחים המוסלמים", מאבק דמים. דוד קרטיס / משפחת בראיילובסקי, עליה. יקותיאל שור / פסטיבל מוסקווה 57', שיחזור. "משא" של חג. רשימות ומאמרים מאת: טובה צימוקי, ...שר, אוריאל בן-עמי, נעה גל, יורם לוי, אמיר רותם, צבי אילן

מזג האויר

(ע). – תחזית מזג האויר להיום: מעונן חלקית. הטמפרטורות נמוכות מהרגיל לעונה.
ירושלים 12 עד 21, רמת הגולן 10 עד 22, נהריה 17 עד 26, צפת 10 עד 20, חיפה 14 עד 27, טבריה 14 עד 30, נצרת 14 עד 25, עפולה 11 עד 28, שומרון 12 עד 24, תל אביב 17 עד 29, לוד 15 עד 27, יריחו 17 עד 30, עזה 19 עד 26, באר שבע 15 עד 27, אילת 21 עד 31 (עת"מ)

רבין: שרון ארנס ומודעי מטעים ומשלים את עובדי התעשיה האווירית כאילו הלביא חי

"מי ששם כספו על הלביא – שם אותו על קרן הצבי" ● תהליך הפיטורים בתע"א – אחרי סוכות

מאת טובה צימוקי, סופרת "דבר" בכנסת

שר הבטחון יצחק רבין מתח אתמול ביקורת חריפה על השרים אריאל שרון ומשה ארנס ועל ח"כ יצחק מודעי, וטען שהם מעוררים רוחם ומשלים את עובדי התעשיה האווירית כאילו פרוייקט ה"לביא" חי.

כהופיעו בפני ועדת החוץ והבטחון של הכנסת אמר רבין: "אילמלא הטפשות הזו שלנו אפשר היה לצחוק ממה שקורה. לא זכורה לי התנהגות כזו של שרים היוצאים נגד החלטת ממשלה וקוראים לעובדים לפעול נגד".

בהתייחסו לשר ארנס, מבלי לנקוב בשמו, אמר רבין כי הוא מנסה כביכול לאסוף כספים בארה"ב להחיאת ה"לביא". רבין הודיע כי מי ששם כספו על ה"לביא" כאילו שם אותו על קרן הצבי.

שר הבטחון הודיע כי [illegible] עמו שלא לבזבז את כספי הבטחון ולכן בשלב מסוים, בעוד מספר חודשים, יפסיק את התשלומים. הכוונה שלי, חד וחלק, להוציא את

(המשך בעמ' 2)

מאת חיים ביאור, סופר "דבר" לענייני עבודה

התעשייה האווירית הודיעה לשירות התעסוקה על כוונתה לפטר 3,000 עובדים, עקב ביטול פרוייקט ה"לביא".

בשלב הראשון, שיחל לאחר חול המועד סוכות, יפוטרו עובדים זמניים ובעקבותיהם יפוטרו בין 300 ל-400 עובדים מדי חודש.

כתוך כך יקים שירות התעסוקה לשכת עבודה מיוחדת בשטח התעשייה האווירית, כדי להפחית את הלחצים הפסיכולוגיים בקרב המועמדים לפיטורים. כך הוחלט אתמול בפגישה בין המשנה למנכ"ל שירות התעסוקה, עו"ד דוד מנע, לבין מנכ"ל התעשייה האווירית, משה קרת.

הלשכה המיוחדת תחל לפעול החל מ-19 בנובמבר ותכלול פקידי השמה, יועץ תעסוקתי ופסיכולוג תעסוקתי וכן נציגים של האגף להכשרה מקצועית במשרד העבודה והרווחה ונציג של המוסד לביטוח לאומי. הלשכה תקיים קשר הדוק עם גורמים בצה"ל ומוסדות כחברת

(המשך בעמ' 2)

סקר מכון סמית – מיוחד ל"דבר"

גברה הפופולאריות של השרים מתנגדי "הלביא"; רבין – בראש

עליה ראשונה לפרס מאז הרוטציה

מאת חנוך ורפי סמית

בסקר דעת-קהל שנערך על-ידי מכון סמית בין ה-14 ל-21 בספטמבר, בקרב מדגם מייצג של האוכלוסיה היהודית הבוגרת, נמצאה עליה בפופולריות האישית של חברי הממשלה ובמיוחד השרים שתמכו בביטול פרוייקט "הלביא". (באותו סקר נמצאה גם תמיכה רחבה בביטול הפרוייקט – ראה "דבר" של ערב יו"כ). בעניין הערכת השרים נשאלה השאלה הבאה: "כיצד, לדעתך, ממלאים האישים הבאים את תפקידם?" – (המספרים בטבלה מהווים את האחוז של אלו אשר ענו "טוב" או "טוב מאד").

נציין שלראשונה מאז הרוטציה חלה עליה בהערכה הציבורית כלפי שמעון פרס, מ-50 אחוזים באוגוסט ל-56 בספטמבר. ביחד עם העליה בהערכה לפרס חלה עליה בהערכה כלפי יצחק רבין ומשה נסים, שני התומכים העיקריים בהחלטה על הפסקת "הלביא". לגבי שניהם נרשמה עליה של שמונה אחוזים. רבין מוביל ב-64 אחוזים ואחריו נסים ב-62. שמיר עלה בשלושה אחוזים, ואילו דוד לוי ואריאל שרון הגיעו עתה למעמד שווה בדעת הקהל – 35 אחוזים כל אחד.

הנתונים מראים שפרט למשה נסים, ההערכה

(המשך בעמ' 2)

השר	סקר ספט' 86	סקר ינו' 87	סקר אפר' 87	סקר מאי 87	סקר אוג' 87	סקר ספט' 87
יצחק שמיר	55	47	36	39	40	43
שמעון פרס	77	67	62	58	50	56
יצחק רבין	71	74	64	54	56	64
דוד לוי	46	49	27	33	33	35
אריאל שרון	33	35	31	35	32	35
משה נסים	42	36	45	49	54	62
יצחק נבון	–	–	–	51	49	54

מאמץ למנוע השבתת שידורי הרדיו והטלוויזיה היום מ-3.00

מאת רמי לוין, סופר "דבר" בירושלים

האסיפה הכללית של העתונאים ברשות השידור החליטה אתמול ברוב קולות להסמיך את הוועדה המקצועית לנקוט צעדים ארגוניים ולפתוח בשביתה כללית ברשות השידור החל מהיום ב-15.00.

השובתים דורשים הצמדת שכר העתונאים ברשות השידור לשכר העתונאים בעתונות הכתובה, הסדר מוסכם בנושא עבודה פרטית מחוץ לרשות וטיפול ב"פיטורים השרירותיים", כדברי השובתים.

באסיפה השתתפו גם ראשי האיגוד הארצי של העתונאים, אמנון אבד וגרעון עשת. לפי ראשי האיגוד הבקשה הנהלת הרשות לפתוח במו"מ עוד באפריל אך ביקשה לדחותו עד אחר חתימת ההסכם בשירות הציבורי. האיגוד מדגיש, כי מנכ"ל הרשות, היו"ר שלה ושר החינוך חתמו על מכתבים בהם הביעו תמיכה בהשוואת סולם השכר.

האיגוד מסר, כי השביתה תהיה כללית ותקיף את השידורים בערבית ושידורים לחו"ל. מנכ"ל הרשות אורי פורת שוהה בחו"ל, זאת על אף שסיכסוך העבודה הוכרז לפני כשבועיים. לדוברת רשות השידור שרי צימרמן לא היו פרטים על נסיעה זו. שר החינוך הממונה על ביצוע חוק רשות השידור, יצחק נבון, נמצא עתה בחו"ל.

דוברת הרשות מסרה, כי פורת עושה מאמץ לחזור ארצה במהרה. לדבריה, מאז חתימת ההסכמים בסקטור הציבורי מקיימת הנהלת הרשות מגעים רצופים עם הממונה על השכר באוצר יעקב דנון, במטרה למצוא דרך ליישום הסכמי השכר ברשות השידור. על-פי החוק חייבת הרשות באישור האוצר על כל הסכמי השכר עם עובדיה.

להבוקר מיועדת פגישה של השר גד יעקבי, המשמש מ"מ שר החינוך, עם יו"ר הנהלת הרשות מיכה ינון.

מפקד גלי-צה"ל נחמן שי והדובר משרד התקשורת אבי הפץ מסרו, כי לא יורחבו שידורים בגלי-צה"ל או בערוץ השני בגלל השביתה.

ועדת ששינסקי תמליץ לבטל רוב פטורי-המס

מאת אמנון אמר, סופרו הכלכלי של "דבר" בירושלים

ועדת המומחים בראשות פרופ' איתן ששינסקי להמשך הרפורמה במסים עומדת להמליץ בפני שר האוצר לבטל את מרבית פטורי המס הקיימים היום.

בין היתר ימליצו חברי הוועדה לבטל את ההקלות במס הנתונות היום לעולים חדשים, לחיילים משוחררים ולתושבי אזורי הפיתוח. כן ימליץ לגלם את מרבית קיצבאות הביטוח הלאומי ולחייבן בתשלום מס הכנסה.

לגבי שאלת מיסוי קרנות ההשתלמות, שהוא פטור-המס הגדול ביותר המסתכם בכ-130 מיליון ש"ח בשנה, חלוקים חברי הוועדה בדעותיהם, ואילו בנושא מיסוי ההפרשות לקופות גמל ופנסיה עדיין לא נערך כל דיון בוועדה. נושא נוסף שעדיין לא הוכרע סופית הוא מיסוי רווחי הון בבורסה. שאלה זו נמצאת עדיין בדיון בשל הבעיות המינהליות הרבות הכרוכות ביישומה.

לפי ההערכה יימשכו דיוני הוועדה עוד כחודשיים ומרבית המלצותיה יהיו טעונות חקיקה ואישור מליאת הכנסת. תהליך החקיקה הארוך ימנע למעשה את ביצוע החלק השני של הרפורמה במהלך שנת הכספים הקרובה.

חריש הורה לפרקליטות לעתור לבג"ץ ולהסגיר נקש לאלתר

פרקליט נקש יפעל לעיכוב ההסגרה עד קבלת ההסדר של הרב דרוקמן

מאת טובה צימוקי, סופרת "דבר" בירושלים

פרקליטות המדינה תעתור לבג"צ נגד פסק הדין של בית-הדין הרבני בעניין ויליאם נקש, במגמה לבצע את צו ההסגרה לאלתר.

מקור משפטי בכיר אמר אתמול כי עתירה של רשות שלטונית אחת נגד רעותה היא מהלך משפטי נדיר למדי.

פרקליטו של נקש, עו"ד רונלד רוס, מתכוון לנקוט צעדים שיעכבו את ביצוע ההסגרה עד שיאומץ פורמלית ההסדר של הרב דרוקמן עם שלטונות צרפת. לפי הסדר זה יוסגר נקש לצרפת תוך הבטחה שיוחזר לארץ לרצות עונשו. הרב דרוקמן הגיש ליועץ המשפטי יוסף חריש חוות דעת המאשרת חוקיותו של צעד זה, וחתומה על-ידי עו"ד אמנון גולדנברג, והוא מתכוון לפעול לשם אימוצה.

ההחלטה על העתירה לבג"צ התקבלה אתמול בעקבות התייעצות רמת דרג שהתקיימה בלשכת היועץ חריש. בדיון השתתפו פרקליט המדינה יונה בלטמן, מנכ"ל משרד המשפטים חיים קלוגמן, והמשנים ליועץ המשפטי לממשלה יהודית קרפ ויצחק אליאסוף. בתום הדיון הורה חריש לפרקליטות לעתור לבג"צ במגמה לבצע את צו ההסגרה לאלתר.

בדיון הועלו האפשרויות העומדות בפני המערכת המשפטית, וביניהן עירעור בפני בית הדין הרבני הגדול. יצויין, כי אף אחד מהמשתתפים לא תמך בהסגרה מיידית של נקש לפני מיצוי האפשרויות המשפטיות ותוך התעלמות מפסיקת הדיינים.

יום הדיון היה מנכ"ל משרד המשפטים חיים קלוגמן הדיון נערך לאחר התייעצויות שהתנהלו במרוצת היום בין חריש לשר המשפטים אברהם שריר.

בהודעה שפירסמה סיעת "רצ" נאמר כי לצורך הגנה על עבריין התגייס הממסד הדתי כולו, משר הדתות ועד לרב הראשי. "באיצטלה של הגנה על זכויות הנשים מוכן

(המשך בעמ' 2)

פסק זמן בעיצומי בתי-החולים אך מועד להמשך מו"מ לא נקבע

מאת דנקה הרניש, סופרת "דבר"

רופאי בתי החולים של קופת חולים הכללית ועובדי המעבדות במגזר הממשלתי מפסיקים מהיום את כל העיצומים כדי לאפשר למעסיקיהם חידוש המשא ומתן. הרופאים הודיעו כי הם מוכנים לשבת עם הנהלת קופת חולים כבר הבוקר אולם מקופת חולים, שבירכה על הפסקת העיצומים, נמסר אמש כי טרם נקבע מועד לכינוס הצדדים.

ישראל מתגונ. למדינות ערב י

מאת מרים פוקס, סופרת "דבר" בניו-יורק

ניו-יורק (מיוחד ל"דבר"). – ישראל החלה במתקפה במסגרת האו"ם נגד ארצות ערב המנסות להשעות את ישראל בנושא יחסיה ... יבשת זו.

במסגרת הוועדה לדה-קולוניזציה הדנה בעיקר בבעיות הקשורות לדרום אפריקה, נשא דבריו ביום שני נציג משלחת ישראל לוועדה מאיר יפה. יפה הביא בפני הנוכחים ... של יחסי מסחר

בפורום "שרינר":

פרס: 3 החודשים הקרובים יהיו קריטיים לגבי תהליך השלום

מאת סופר "דבר" לענייני מפלגות

שר החוץ, שמעון פרס, אמר אתמול ששלושת החודשים הקרובים יהיו קריטיים לגבי תהליך השלום במזרח-התיכון ולפיכך אסור להחמיץ את ההזדמנות.

בדברו בפורום "שרינר", נציגי המערך בממשלה, אמר פרס שיש לנצל את ההתקרבות שחלה בין וואשינגטון לבין מוסקווה כדי להשיג הישגים מדיניים. בישיבת שרי המערך נמתחה ביקורת על עמדת הליכוד בנושא הוועידה הבין-לאומית. ישיבת השרים היתה קצרה מהרגיל בגלל הלוויתו של הטייס גיל עברי (ראה ידיעות בעמוד 3), וסוכם שלקראת ביקורו של ג'ורג' שולץ בארץ בסוף השבוע הבא יקיימו שרי המערך דיון נוסף.

בינתיים, קרא יו"ר סיעת המערך בכנסת, רפי אדרי, לראש הממשלה להסתלק ממדיניות ה"לא"ים שלו. אדרי אומר שכוונתו של הליכוד לפתוח במסע הסברה נגד הוועידה הבין-לאומית מעידה על הפחדים שלו נוכח הסיכויים שנוצרו לפריצת-דרך בנושא השלום.

הגרעון המסחרי עלה ב-600 מיליון ד'

מאת אמנון אמר, סופרו הכלכלי של "דבר" בירושלים

בתשעת החודשים הראשונים של השנה הסתכם הגרעון המסחרי של ישראל ב-2.3 מיליארד דולר.

מנתונים שפירסמה אתמול הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עולה, כי בתקופה זו גדל הגרעון ב-600 מיליון דולר בהשוואה לתקופה המקבילה בשנה שעברה. עליה זו בגרעון, המסתכמת ב-33 אחוז נובעת מעליה של כ-21 אחוז ביבוא שקוזזה בחלקה על ידי עליה של 17 אחוז ביצוא.

מהנתונים עולה עוד, כי נמשכת מגמת העליה שנרשמה ביצוא החל מתחילת השנה.

הגשם ייפסק בהדרגה

מאת אריה ארד, סופר "דבר"

הגשם ייפסק בהדרגה לקראת הערב, אם כי הבוקר עוד יתכן טיפטוף מקומי קל באזורים שונים. מזג-האויר בימים הקרובים יהיה נאה, אולם מידות-החום יהיו נמוכות מן הרגיל. לקראת סוף השבוע תיתכן עליה קלה במידות-החום.

כמויות הגשם שירדו אתמול לא היו משמעותיות, למעט באיזור עזה, שם היה שבר ענן, וירדו 46 מילימטר גשם.

תלמיד תיכון חשוד בתקיפת ערבי בנתניה

מאת חנה סגר, סופרת "דבר" בשרון

ערבי המתגורר בנתניה הותקף אמש על-ידי מספר צעירים שהורו לו לעזוב את האיזור.

בדירה ברחוב בלפור 1 בנתניה מתגוררים ארבעה ערבים. אחד מהם התלונן אמש במשטרת נתניה שהותקף על-ידי מספר צעירים. במקום נערכה התקהלות, וניידת משטרה שהגיעה למקום סייעה למותקף.

הערבי שהותקף זיהה צעיר בן 17 וחצי, תלמיד תיכון תושב נתניה, כאחד מתוקפיו והצעיר נעצר לחקירה. ברשותו נמצאה מדבקה של תנועת "כך", עליה היה כתוב בעברית ובערבית: "ערבי, אל תעיז להסתכל על בת ישראל".

שירות חיים

טדי קולק (מימין) אריה (לובה) אליאב (באמצע) וראובן הכט הם חתני פרס ישראל על שירות חיים למדינה ולחברה (ראה ידיעה בעמוד 3)

ויקטור מדינה יתמנה למנכ"ל האוצר

מאת אמנון אמר, סופרו הכלכלי של "דבר" בירושלים

שר האוצר, משה נסים, החליט אתמול למנות את ויקטור מדינה לתפקיד מנכ"ל האוצר. בישיבתה הקרובה תתבקש הממשלה לאשר את המינוי.

מדינה יחליף את ד"ר עמנואל שרון הפורש מתפקידו באמצע החודש ועובר לעבוד בבנק העולמי בוואשינגטון.

(המשך בעמ' 2)

נפתר "משבר הלינה" של שולץ: ילון בבירה

מאת אמנון דנקנר, סופר "דבר" בארה"ב

"משבר הלינה" של ג'ורג' שולץ נפתר אתמול לשביעות רצון הצדדים, לאחר שדובר מחלקת המדינה האמריקאית, צ'ארלס רדמן אמר אתמול בתשובה לשאלה כי מזכיר המדינה ישהה בביקורו בישראל בירושלים וילון בה.

הדובר סירב לענות לשאלה האם יש בהודעה זו נסיגה מתכניות קודמות של המזכיר, אשר על פי פירסומים קודמים אמור היה לבלות את לילותיו בישראל במעונו של השגריר פיקרינג בהרצליה.

(המשך בעמ' 2)

הצטרף למניעת תאונות בדרכים
הכן את ה"פיאט" שלך לחורף
דרוש
חלקי חילוף מקוריים של פיאט.
עכשיו בהנחה של
10%
בכל המוסכים האיזוריים והמוסמכים
ואצל מפיצי המשנה של פיאט בכל רחבי הארץ.
(רשימת החלפים במבצע מופיעה בפלקט בנקודות המכירה).
FIAT A
חלפים מקוריים

<u>בני משפחת דנמן לאחר קבורת בנם:</u>

„אנו מכבדים את מדינת ישראל ואיננו מאשימים אותה באחריות למות חנוך"

„חינכתי את ילדי ברוח הקאתוליות אך קיבלתי את זכותם לבחור בדרכם", אומרת האם. המשפחה תשהה בארץ עד תחילת השבוע הבא ובכוונתם לשוב ולבקר בישראל.

מאת יוסי ליבוביץ, סופר „דבר" בגליל המערבי

אני אשתי וילדי מכבדים את מדינת ישראל ולא מאשימים אותה באחריות לרציחתו של חנוך. רוז, אחותו של חנוך, הרגישה רע בגלל הרצח וסירבה לקבל את עובדת מות אחיה. זו הסיבה שהפריעה כך וזו הסיבה שהיא חזרה להולנד ולא השתתפה בהלוויה" כך אמר אתמול בגילוי לב הנק דנמן, אביו של החייל צה"ל שנרצח בשורת הכהונה של קיבוץ פרוד, חנוך דנמן.

בראיון שהעניקה המשפחה המתאכסנת במלון „קרלטון" בנהריה התכנסו בנוסף לאב גם האם נל, האח פול, והאחיות מוניקה וגבריאל.

בהתייחסה לרצח אחיה, ציינה מוניקה כי מקרה דומה יכול להתרחש בכל מקום בעולם ועל כן אין כל בסיס להאשמות שישראל אחראית לרצח. האם נל סיפרה כי תחילה היה לה קשה לקבל את גיורו של חנוך, „חינכתי את ילדי ברוח הדת הקתולית אך קיבלתי את זכותם לבחור בדרך הרצויה להם. ראיתי את חנוך בארץ והתרשמתי שהוא מרגיש טוב ושלם עם עצמו".

גם יתר האחים והאחיות סיפרו כי קיבלו בהבנה מלאה את צעדו של חנוך. מוניקה, שכבר ביקרה בעבר בישראל, ציינה כי העובדה שאחיה התגייר לא הפתיעה אותה כלל.

בני המשפחה גילו לראשונה שחנוך השאיר אחריו מכתב ובו הסביר את מניעיו להתקרב אל היהדות. במכתב סיפר כי מצא ביהדות תשובות לכל שאלותיו על החיים – תשובות מספקות הרבה יותר מאשר בנצרות. עוד גילו בני המשפחה שעוד בהיותו בהולנד התעניין חנוך ביהדות ובעם ישראל, זאת לאחר שהושפע מאד מהשואה.

האב, הנק דנמן, עובד סוציאלי בכיר, סיפר כי בשנים האחרונות הוא עסק בלימוד דתות, כאשר תחום התעניינותו העיקרי הוא התלמוד.

בנושא חקירת המשטרה לגילוי רוצחי חנוך, ציין האב כי תהליך לגבי כיווני החקירה והמשטרה הבטיחה לשלוח אליו להולנד דו"חות לגבי התקדמות החקירה.

בני המשפחה הביעו את אמונם המלא בעבודת המשטרה. עם זאת ציינה האם כי אינה מאמינה שהרוצחים ייתפסו למרות שהיא מקווה שהם ייתפסו וייענשו.

בהתייחס להחלטה לקבור את חנוך בארץ ציינה האם: „תגובתי הראשונה כאמא היתה לקבור אותו לידי בהולנד. אחר-כך חשבתי על חנוך ועל מה הוא היה רוצה, אז הגענו למסקנה שהוא היה רוצה להיקבר כאן. כאשר ביקרנו אותו בארץ ראינו עד כמה טוב לו כאן ועד כמה הוא אוהב את האנשים. פשוט לא יכולנו לקבור אותו בהולנד".

בני המשפחה ציינו כי בכוונתם לבקר שוב בארץ והאחות גבריאל הוסיפה כי בכוונתה לבוא לפרק זמן ממושך יותר. בני המשפחה יחזרו להולנד בתחילת השבוע הבא לאחר שתונח אבן מצבה על קברו של חנוך.

עיראק ואיראן ל„מלחמת ערים" באמצעות טילים מייצור עצמי

בגדאד (סוכנויות הידיעות).- עיראק איימה אתמול לשגר טילים מתוצרת עצמית כדי לפגוע בערי איראן, לאחר שבשעות הלילה שלשום התפוצצו בבגדאד על-ידי טילים איראניים. „המשטר באיראן יתחרט על מעשיו, מפני שירדע לו שיש לנו היכולת לפגוע בערי איראן בטילים ולהפעיל נגדו מאות ממפציצי יירוט", כתב אתמול ביטאון משרד ההגנה העיראקי „אל-קאדסייה".

שני טילים איראניים התפוצצו שלשום בבגדאד בשעות הלילה ודוברים עיראקיים דיווחו על אבידות בנפש וברכוש. הטילים פגעו באיזורי מגורים של הבירה, לאחר שמטוסים עיראקיים תקפו את מסוף הנפט הרמוזי של איראן במפרץ ופגעו לפחות ב-5 מיכליות.

כזכור, הודיעה בגדאד עוד בתחילת השנה כי פיתחה תיסתה טיל קרקע-קרקע לטווח קצר שבעזרתו תוכל לפגוע גם בטהראן. דיפלומטים בבגדאד צופים את התחדשות מעשי האיבה הקשים ובהן פגיעה בערים. יצויין, שבלחמת הערים שהתנהלה בתחילת שנה זו נגרמו אלפי אבידות בשני הצדדים. בחודשים ינואר ופברואר ירו האיראנים 12 טילים לעבר בגדאד ובמקביל תקפו מפציצים עיראקים באותם חודשים עמוק בתוך שטח איראן.

מקורות ימיים במפרץ אמרו אתמול, כי מבין חמש מיכליות הנפט המופעלות על-ידי איראן שהותקפו שלשום על-ידי מטוסי חיל האויר העיראקי, אחת עדיין עולה בלהבות. מקור ימי מסר כי האניה תמשיך לבעור עד שישאר ממנה רק השלד.

באוסוה דרש אתמול שר החוץ הסעודי הנסיך סעוד אל-פייסל להטיל סנקציות כלכליות על איראן. הנסיך הגיע לשבדה לחתום יחד עם עמיתו השבדי על הסכם במסגרת כלכלי וטכני לשיתוף פעולה בין המדינות. היקף הסחר בין שבדה לערב הסעודית מגיע ל-600 מיליון דולר לשנה.

רבין: שרון ארגס ומודעי

(המשך מעמ' 1)

החלטת הממשלה לפועל ואמצעי אם גורמים מחוץ לממשלה יכבידו על הנהלת התעשייה האווירית לבצע את המוטל עליה כפי שמתחייב מהחלטת הממשלה. הכל שיש מי שיוצר משבר במקום להחליף ולעזור לתעשייה האווירית לבצע הארגוניזציה".

רבין איים כי אם הסתת העובדים תימשך זמן רב, עלול הדבר „להיגמר לא טוב". „לא הייתי רוצה שהתעשייה האווירית תכונס תחת כונס נכסים ואז הטיפול בבעיית העובדים יהיה לגמרי שונה".

שר הבטחון הוסיף כי שלשום, בהפגנת עובדי התעשייה האווירית, לא היו משתתפים רבים כפי שציפו, שכן העובדים מבינים מה יכול לקרות אם יהיה משבר במקום פתרון. „מסכנים העובדים שתוקעים להם כל מיני שטויות במוח", אמר רבין.

זקהיים תוקף את שרון

סופר „דבר" בארה"ב מוסיף:

מי שהיה עוזר שר ההגנה האמריקאי דב זקהיים, האשים אתמול במאמר ב„ניו-יורק טיימס" את השר שרון ופוליטיקאים ישראלים אחרים בניצול הפחד מאבטלה המקנן בלב ישראלים רבים כדי להפיץ תעמולה כוזבת בעניין הלביא.

זקהיים טוען, כי הצעדים שמוכנה להם ארה"ב כדי לרפד את הצניחה מפרוייקט הלביא לכל תבאיב למשק הישראלי, יש בהם די כדי להביא מזור כלכלי הפגנת מתח פוליטי.

(המשך מעמ' 1)

החשמל המעוניינים לקלוט חלק ממפוטרי התעשייה האווירית.

במקביל הוחלט שהאגף להכשרה מקצועית יפתח בתחומי התעשייה האווירית קורסים להסבת עובדים לתחומים שונים. בתעשייה האווירית הובעה תקוה כי שיתוף הפעולה עם שירות התעסוקה ייעל את הטיפול במפוטרים ויזרז את השתלבותם במקומות עבודה חלופיים.

ישראל (המשך מעמ' 1)

מנציגי ארצות ערב-למוכיר הוועדה וביקשו את ההעתק המלא של דבריו.

יוסי מלמן, סופר המדיני של „דבר" מוסר, כי שווידיה מקדמת בברכה את הצעדים האחרונים של ישראל נגד דרום-אפריקה.

פסק זמן (המשך מעמ' 1)

נועדה להוכיח מצד אחד את רצון הרופאים בפתרון ויצירת אווירה טובה במשא ומתן ישיר ועינייני, ומצד שני לבחון את כוונתה של הנהלת קופת-חולים ואת כוונתה לקדם את המשא ומתן והדיונים לקראת פתרון מוסכם.

מקופת חולים נמסר כי ההנהלה מתכוננת לפגישה עם נציגות הרופאים. הפגישה אמורה להתקיים בזמן הקרוב, כנראה ביום ו', אולם מועדה טרם נקבע. לסופרת „דבר" נודע, כי נמשכים המגעים הבלתי פורמליים בין הרופאים והנהלת קופת חולים.

עשיר צבעים ומזהיר

מאת יהודה כהן

באווירה חגיגית פתחה התזמורת הפילהרמונית הישראלית את עונתה החדשה שגם בה יש מן היובל, כי היא תחוג את מלאות 30 שנה להיכל התרבות, ביתה הקבוע, ובעיקר זו העונה שבה תמלאנה 40 שנה למדינת ישראל.

ההצלחה העצומה שנחלה התזמורת במסעה בחוץ-לארץ מוסיפה להעלות את רוחם של הנגנים. בהתאם למסורת, הצעירה אמנם, החלה התזמורת בנצחה וזבין מהטה את תוכנית פתיחת-העונה על-ידי יצירה ישראלית, הבלדה לתזמורת של בן-ציון אורגד, מוסיקה מבריקה ומעמיקה גם יחד, המצטיינת בתיזמור עשיר-צבעים, בדו-שיח בין כלים והמצלול בא שנוצר בין היתר על-ידי עליותם של נגני כלי-מתכת על הציע תוך כדי נגינת הקטע. הביצוע בניצוח זובין מהטה היה מזהיר.

ביצוע הסימפוניה השניה של ברהמס שחותמה את התוכנית היה מלא מתח ותנופה, והנגנים היטיבה „לזמר" בכליהם.

ויקטור מדינה

(המשך מעמ' 1)

לפני שלושה חודשים פרש מדינה מבנק ישראל שם כיהן כמנהל המחלקה המוניטארית. לאחר פרישתו מבנק ישראל, הוצעה לו משרה בכירה ביותר בבנק לאומי ואתמול החליט כאמור שלא להיענות להצעה זו ולקבל את תפקיד מנכ"ל האוצר.

מדינה (48) מוסמך לכלכלה, עבד בעשרים השנים האחרונות בבנק ישראל וכיהן בשורה של תפקידים במחלקות המחקר ומטבע-החוץ, לפני חמש שנים נמנה עם מקימי המחלקה המוניטרית ומונה כמנהלה.

„משבר הלינה"

(המשך מעמ' 1)

פקידים אמריקאים הגיבו במבוכה אתמול על הסערה

הוסרו המכשולים מחוק הערוץ השני

פרופ' גרוס – יו"ר רשות הערוץ השני

מאת סופר „דבר" בירושלים

המכשולים לחקיקת חוק הערוץ השני הוסרו אתמול בפגישה בה השתתפו השר גד יעקבי, חברי הכנסת רוני מילוא, פנחס גולדשטיין ונחמן רז, וכן מנכ"ל משרד התקשורת בן-עמי גוב.

הצדדים בישיבה סיכמו את הנקודות שהיו שנויות במחלוקת, בין הצעת החוק הפרטית של ח"כ פנחס גולדשטיין והצעת משרד התקשורת. חילוקי הדעות היו בעיקר בנוגע להרכב מועצת הרשות של הערוץ השני. ליו"ר הרשות ימונה פרופ' יוסף גרוס מאוניברסיטת תל-אביב, ולידו מועצה שתשקף מגוון דעות.

הוחלט עקרונית על פיצוי לעתונים היומיים ולבעלי בתי-הקולנוע, במידה שייגרם להם נזק. כספי הפיצויים יבואו מהרווחים העתידיים של הערוץ השני.

סוכם גם שלא תהיה תקופת מעבר והערוץ השני יתחיל לפעול מיד עם סיום המכרזים.

בית-הדין של „חירות" ביטל התיק נגד עמירב

מאת יורם לוי, סופר „דבר" בירושלים

בית-הדין של מגיף „חירות" בירושלים החליט אתמול לגנוז את התיק בעניין משה עמירב ולהפסיק את ההליכים נגדו, לאחר שהתרשם כי עמירב חזר בו מן הדברים והביע צער על מעשיו.

יו"ר בית הדין עו"ד אהרן ברוכין קיבל לידיו מכתבים מצחי הנגבי, שתבע להעמיד לדין את עמירב, ומכתב מעמירב. במכתב הדגיש עמירב כי מעשיו היו יוזמה אישית ללא אישור או הסכמה ומבלי שדיווח על כך למישהו. הוא הוסיף כי אין יסוד לרושם שהח"כים מרידור ואולמרט וכן הנגבי ידעו על פגישותיו הוסיף, כי לא היה מקום למפגשים ואין מקום לקיימם בעתיד.

משלחת סובייטית בירדן „לשכנעם לרכוש מיג 29"

מאת דן אבידן, סופר „דבר" לענייני ערבים

משלחת צבאית סובייטית רמת דרג מבקרת בימים אלה בירדן. בראש המשלחת עומד הגנראל רוסוב. שלשום נועד ראש המשלחת עם מפקד צבא ירדן זייד איבן שאכיר, ועם ראש המטה של הצבא הירדני גנראל פתחי אבו-טאליב.

משקיפים סבורים ששיגור המשלחת הסובייטית לירדן נעשה במטרה לשכנע את הירדנים לרכוש את מטוס הקרב הרוסי המתקדם מיג 29 וכן מערכות נשק נוספות מתוצרת סובייטית. האפשרות שירדן תרכוש מטוסי מיג 29 מברה"מ עמדה במוקד השיחות שקיימה לפני כמה חודשים במוסקווה משלחת מדינית וצבאית ירדנית בכירה. כבל הידוע טרם נפלה החלטה ירדנית בנדון.

מתחדשת הקרנת סרטים בלילות שבת בירושלים

מאת יורם לוי, סופר „דבר" בירושלים

מטה המאבק למען חופש התרבות בירושלים מחדש את הקרנת הסרטים בליל שבת.

על-פי התוכנית ישובו ויפתחו את שעריהם בית-אגרון והסינימטק, „צוותא" ומועדון יצחקי. כמו כן תערך הופעת תרבות בבית-שמואל. קולנוע אורנע נסגר למשך שבועיים לצורך שיפוצים. יצויין כי הסינימטק יקרין סרט גם הערב.

סקר מכון סמית

(המשך מעמ' 1)

כלפי שרי הביקוך נשארה גבוהה יותר מאשר כלפי שרי הליכוד, הפער בספטמבר אף גדל לעומת סקר אוגוסט. אולם זה לא הביא לתמורה בתמיכה המפלגתית כלפי שתי המפלגות.

בצמרת הליכוד התמונה היא כדלקמן: לגבי יצחק שמיר – לאחר ירידה לא קטנה בין ספטמבר 86 ואפריל 87, החלה כמתמגת מגמה של עליה איטית כלפי מעלה. הדבר נכון גם לגבי השר דוד לוי, שסבל מירידה בהערכה הציבורית כלפיו לאחר ועידת חירות. אולם מאז הוא מפסס באיטיות כלפי מעלה, למרות שעדיין הציון הכללי שלו הוא, יחסית, נמוך. לגבי אריאל שרון נכון יהיה לומר שבמשך השנה האחרונה לא חלו שינויים בהערכה הציבורית כלפיו והשינויים הקלים בהערכות הם במסגרת הטעות הסטטיסטית של הסקרים. שביעות הרצון ממנו, יחסית, לא גבוהה. המאפיין אותו שהוא פופולרי בקרב רוב ברור מתומכי הליכוד וקרב רוב תומכי התחיה. לעומת זאת בקרב תומכי מפלגת העבודה המרכז והשמאל אין לו כמעט תומכים. לעומתו בולט יצחק רבין בכך שהוא מאד מקובל בקרב תומכי מפלגת העבודה אולם גם על כ-60 אחוז מתומכי הליכוד וקצת פחות מ-50 אחוז בקרב תומכי המפלגות הדתיות. לגבי שמעון פרס הוא זוכה לתמיכה גדולה בקרב העבודה (85 אחוזים) אולם איננו זוכה לתמיכה גדולה בקרב תומכי מחנה הליכוד והמפלגות הדתיות.

מגעי סין-ישראל באו"ם נמשכים בדרג שגרירים

מאת מרים מקס, סופרת „דבר" בניו-יורק

ניו-יורק (מיוחד ל„דבר"). – הודוק ומוסדר שיתוף פעולה כלכלי בין סין העממית לישראל בתיאום משלחותיהן באו"ם, הרצע אתמול על-ידי שגריר ישראל באו"ם בנימין נתניהו בשלב ראשון לשיתוף פעולה בין שתי הארצות. שגריר ישראל באו"ם בנימין נתניהו נפגש אתמול עם עמיתו שגריר סין העממית באו"ם לי לואה. בפגישה זו הציע נתניהו לעמיתו הסיני לתאם ולהדק את שיתוף הפעולה הכלכלי בין שתי הארצות במסגרת המשלחות באו"ם כשלב התחלתי להידוק הקשרים בין שתי הארצות.

פגישה זו התקיימה כצעד ראשון למימוש המגעים בין השגרירים לאו"ם של ישראל וסין העממית עליהם דנו מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ שמעון פרס ושר החוץ של סין העממית וו שואה צ'יאן בפגישתם בשבוע שעבר בניו-יורק.

מודל דומה יושם בעבר עם ארצות אפריקה לפני ארצות שאין להן קשרים דיפלומטיים עם ישראל נעזרו במשלחות ובמוסדות האו"ם לשם ארגון ותאום מגעים לשיתוף פעולה כלכלי.

להט יפעיל קבלנים פרטיים נוכח עיצומי נהגי התברואה

תושבי ת"א נקראים לארוז האשפה בשקיות כדי להקל על פינויה

מאת נתן רודי, סופר „דבר" בתל-אביב

נהגי התברואה של עיריית תל-אביב פותחים הבוקר בעיצומים לאחר שדחו את הצעת עיריית תל-אביב להעלות את שכרם המשולב ב-30 אחוז, החל מאפריל 1987 ועד אפריל 1989, ובתמורה לקבל את הצעת העירייה לריאורגניזציה בתחום פינוי האשפה בעיר.

בימים הקרובים צפויה הצטברות אשפה בכל רחובי תל-אביב והתושבים נתבקשו אתמול לארוז את האשפה בשקיות כדי להקל על פינויה.

ראש עיריית תל-אביב שלמה להט הודיע אתמול כי אם נהגי התברואה לא יאספו הבוקר אשפה בעיר הוא יפעיל קבלנים פרטיים, ובמקרה של התנגדות יפעיל חברות שמירה להגנה על הקבלנים. „יש לי אחריות כלפי תושבי תל-אביב ואינני מוכן להפקיר את העיר הזאת בידיהם של כמה מחברי ועד נהגי תברואה שמוליכים את הנהגים האחרים שולל" אמר אתמול ראש העיריה בפגישה עם כתבים בלשכתו.

מזה כחמישה חודשים מתנהל מו"מ בין נהגי אגף התברואה לבין ההנהלה בנושא ארגון שיטות העבודה בעיר. העיריה מבקשת לערוך מחדש את שיטות פינוי האשפה בעיר אולם נהגי התברואה דוחו את הצעת העיריה, בטענה שהכנסת 500 „צפרדעים" (מיכלי אשפה גדולים) תגרום פיטורי עובדים במחלקתם. העיריה התחייבה בתגובה לא לפטר אף לא בתג אחד מהאגף.

<u>משרד הבריאות חוקר הטעות</u>

רגל ימין כאבה אבל רגל שמאל היא שנותחה

החייל אברהם זרגראוף ממושב שזור פריץ בבכי לאחר שנותח בבית-החולים בצפת

מאת שמעון ויס, סופר „דבר" בצפון

משרד הבריאות ישלים בתוך הימים הקרובים את חקירתו בפרשת ניתוח בטעות שבוצעו רופאי המחלקה האורתופדית של בית-החולים הממשלתי בצפת בברכו של חייל שהתלונן על כאבים. נמסר כי אין מוציאים מכלל אפשרות שנגד האחראים למקרה יוסק מסקנות אישיות.

המקרה אירע בשבוע שעבר. החייל אברהם זרגראוף בן 20 ממושב שזור שבגליל הובא לבית החולים בצפת לאחר שהתלונן על כאבים חזקים ברגלו הימנית. לאחר סידרת בדיקות הוחלט לנתח את הברך. החייל אושפז ביום ד' שעבר ולמחרת הובא לחדר הניתוחים.

לאחר שהתעורר מהניתוח, שנעשה בהרדמה מלאה, הבחין לתדהמה כי הרופאים ניתחו את רגלו השמאלית, שהיתה הרגל הבריאה.

משהתבררה הטעות היו רופאי המחלקה האורתופדית במבוכה גדולה והמנהל המחלקה שהוזעק למקום הודה בטעות ואמר כי ניתוח תיקון יבוצע ביום ב'. החייל המבוהל פרץ בבכי ודרש לנתחו מחדש עוד באותו היום או למחרת, ואכמנם כך היה.

אתמול אמר החייל כי אין הוא מתכוון להגיש תביעת נזיקין נגד בית-החולים והוא תבי הוא מבקש להחלים במהרה ולעזוב את בית החולים. בעקבות המקרה הוחלט במשרד הבריאות להקים ועדת בדיקה וזו תמסור את מסקנותיה בימים הקרובים.

רופאים בבית-החולים בצפת אמרו כי עומס העבודה הרב הוטל עליהם בשל מצוקת כוח האדם והעייפות המצטברת שלהם, הם בין הגורמים לטעות שקרתה, אף כי זו אינה צריכה להתרחש.

אברהם זרגראוף

הריש (המשך מעמ' 1)

המסמר הרתי, האמון על קיפוחן של נשים בבתי-הדין הרבניים, לתמוך בחריגה ממסמכות של בית-הדין", נאמר בהודעה.

„רצ" ברכה את היועץ על החלטתו לעתור לבג"צ, וציינה כי פעל על-פי חובתו היחידה.

בבירי משרד המשפטים פירסמו אתמול תגובה המופנית כלפי בקורת על היועץ המשפטי לממשלה שפורסמה במאמר מערכת של אחד מעתוני הבוקר. המשפטנים מציינים כי ההתקפה אינה משרתת את שלטון החוק ומציגה באופן לא נכון את העובדות.

חוזרים לעתונות טובה

דבר

יום שישי

דבר השבוע

בעקבות הרופא המוכתורי
איכה נפגשו מנהיגים ישראליים עם חומייני?
יוסי מלמן ודניאל רבינ

יאיר גרבוז
מראיין את באפו

„תנובה" ו„קראופ" לבורסה
דרור שרביט

השגעונות הגדולים של ברוהויי
אהוד מנור

למה לא, אמנון דנקנר

חגי אשה, חיים גורי, מושיק, אהרן שבי, יקיר צור, אמור אורן, יגאל תומרקין, מירי מנה, דניאל בירסימו, דפנה עבר הדני, דן בדאמונד דני רובינשטיין, יוסף מזרחקי, דן אבידן, מירון בנבנישתי.

להשיג בכל הקיוסקים בארץ

לאלוף (מיל.) דוד עברי והמשפחה

כולנו עמכם ביגונכם בנפול

דיל...

מ. הוד. יזר
רידקטוריון
יה האווירית

הבטחון-
המכירות

1 טובין, כל פריט מהווה סעיף
2. הבציע רשאי להגיש הצעתו לגבי

40 הנותרים בערבות בנקאית שומן
ז, מכירת טסמי הבכרז תחל ביום שני
מבילר 12/א' הקריה תל אביב, שעות
בערבי חג אין קבלת קהל.

199/87/1

פולת אלומיניום, גרוטאות מיטנטים,
וספים, עגלות נשיאה הנוף, מצברים,
קלים + חומרי אסיטו-דבקים + צבעים
ת צריח, ציוד כתשבים, מכשירי הכבל

4,3,2 נובמ' 87. במספרים במכרז, להרשם

88/1 עד שעה 10.00 למבתיינ.
' ערב חג 14.10.87).

זכו בפיס

בהגרלת ה„פיס" של מפעל הפיס מס 41/87 שהתקיימה ביום 6/10/87 זכו הכרטיסים הבאים:

ב„וילה + וולוו" זכה המספר 356304

בסך 10.000 ש"ח זכו המספרים:
:271362 :247782 :068121
:561103 :544401 :331373
.861711 :607436

בסך 1.000 ש"ח זכו המספרים:
:031403 :016656 :013230
:063053 :056390 :050378
:092371 :065208 :064080
:141455 :136965 :116345
:228705 :184591 :144493
:245685 :258810 :231906
:284793 :269839 :264988
:348350 :330448 :324601
:375603 :366856 :363469
:387044 :426523 42019
:456090 :469508 69991
:480043 :486030 69711
:501515 :545649 48483
:551766 :556848 84189
:584665 :601572 10681
:614694 :616632 22396
:645759 :723285 35939
:738945 :771685 11231
:823810 :828691 35939
:847630 :848202 50619
:871512 :877451 77674
.886744

בסך 200 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב-: 44... .9397 :8088 :7488

בסך 100 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב-: 0... .633

בסך 25 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב-: 2... .904 :663 :348

כל הכרטיסים שמספריהם מסתיימים בספרה 0; 3; 9. זכו ב... של 2.50 ש"ח.

רק הרשימה הכוללת של תוצאות ההגרלה מחייבת את מפעל הפיס.

שערי מטבע חו...

המטבע	השינוי	
1 דולר ארה"ב	+0.001	...56
1 מארק גרמני	+0.005	...65
1 ליש"ט	+0.013	...84
1 פרנק צרפתי	+0.001	...25
100 ינים יפאניים	+0.003	...07
1 גולדן הולנדי	+0.004	...76
1 פרנק שוויצרי	+0.006	...02
1 כתר שוודי	+0.001	...24
1 כתר נורבגי	+0.001	...25
1 כתר דני	+0.001	...22
1 מארק פיני	+0.002	...35
1 דולר קנדי	—	...19
1 דולר אוסטרלי	+0.006	...08
1 ראנד דרא"פ	+0.008	...50
10 פרנקים בלגיים	+0.002	...41
10 שילינגים אוסטריים	+0.007	...21
1000 לירטות איטלקיות	+0.006	...17
1 „סל" (ECU)	+0.009	—
1 דינר ירדני	+0.001	...40
10 לירות לבנוניות	—	—
1 לירה מצרית	—	...66

דבר DAVAR
מאוחד עם למרחב

העורכת חנה זמר
משנה לעורך דוד פדהצור
מזכיר מערכת מרדכי ברקאי
מנהל כללי אמנון ברנזי

המו"ל - „דבר" בע"מ
נדפס ב„דפוס דבר" בע"מ

המערכת והמנהלה תל-אביב
רח' שינקין 45, ת.ד 199
מיקוד 61001
טלפון 286141 (6 קוים)

מחלקת המודעות
טלפונים ישירים
286156 ,281860 ,298032

סניפים:
ת"א, בית „דבר" רח' שינקין 45
טלפון 286141, מיקוד 65233

ירושלים:
המערכת: רח' המלך ג'ורג' 16
בית מאוזיר קומה ג
טלפון 242203, ת.ד. 94229

חיפה: רח' הנביאים 27
טלפונים 642111-2-3, מ 33104

פרס שיגר למובארק מברק ברכה על נצחונו

מאת סופרת „דבר"

פרס ראש הממשלה שמעון פרס שלח אתמול ברכה לנשיא מצרים חוסני מובארק על נצחונו בבחירות ואיחל לו הצלחה בשש שנות הקאדנציה השניה שלו.

בנאום קצר שנשא אמש פרס בפתיחתה של תערוכת הפרחים הבינלאומית בחולון, השמיע פרס דברים אלה באוזני סגן שר החקלאות המצרי המבקר עכשיו בארץ ואשר השתתף בפתיחת התערוכה, ובאוזני השגריר המצרי.

פרס, וכן נואמים אחרים בפתיחה — ביניהם ראש עיריית חולון עו"ד ח. שרון וראש העירייה הקודם פנחס אילון — הרגישו את סמליות המפעל בעיר הבנויה על דיונות ואשר היזם ניצח בה את החול בזכות טיפוח מתמיד.

קול המומחים התפעל מהתערוכה שיש בה ביתן בינלאומי, ביתן יפאני וביתן שבעת המינים ביופי מרהיב ובשפע גדיב ובסידור אמנותי של צוות מומחים בהנהלתו של יוסי גיל.

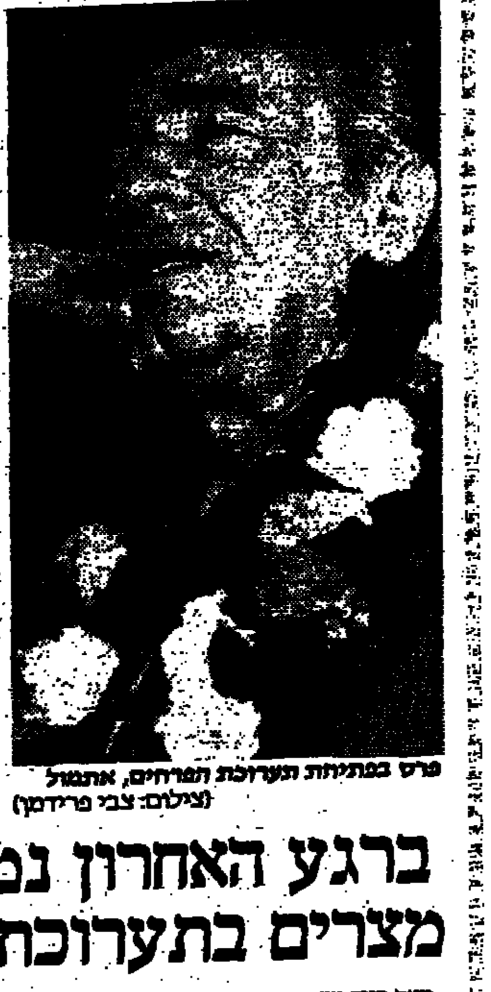
פרס בפתיחת תערוכת הפרחים, אתמול (צילום: צבי פרידמן)

ברגע האחרון נמנעה השתתפות מצרים בתערוכת הפרחים בחולון

מאת דויד מושיוב, סופר „דבר" לענייני חקלאות

השתתפותה של מצרים בתערוכת הפרחים בחולון, שנפתחה לפני יומיים, נמנעה ברגע האחרון משום שהצמחים הטרופיים אותם עמדה מצרים להציג בתערוכה לא עמדו בקריטריונים של הגנת הצומח ולכן נמנעה הכנסתם לישראל.

תת שר במשרד החקלאות המצרי הממונה על הירידים, התערוכות והמוזיאונים במשרד ד"ר חסאן עבדול רחמן התלונן על כך בפגישתו עם שר החקלאות אריק נחמקין. בפגישה נכח גם שגריר מצרים בישראל מוחמד בסיוני. כן נכחו בפגישה פרופ' שמואל פהתרילס ממשרד החקלאות ונציג משרד החוץ הישראלי.

ד"ר רחמן אמר לנחמקין, כי הוא מבין שיש חוק בנושא זה, והוא אף מכבדו אולם לדבריו קיים גם רוח החוק. לפיו היה על אנשי הגנת הצומח לאפשר את תצוגת הצמחים המצריים.

נחמקין השיב כי ידרוש מהגנת הצומח מסמך מפורט על כל הבעיות בנושא הכנסת צמחים ממצרים לישראל, והצעות לפתרון. „לא יעלה על הדעת כי מצרים לא תוכל להציג צמחים בתערוכת פרחים בישראל", אמר נחמקין.

שווארנדזה: ברה"מ תעשה כמיטב יכולתה לפתרון הבעיה היהודית

מונטווידאו (עי"מ). — „ממשלת ברה"מ תעשה כמיטב יכולתה כדי למצוא פתרון לבעיה היהודית", כך אמר שר החוץ הסובייטי אדוארד שווארנדזה בשיחה שקיים אתמול עם 500 מפגינים בחזית השגרירות הסובייטית במונטווידאו.

נציג של הקהילה היהודית באורוגוואי ציין, כי השר הסובייטי שסיים פגישה עם נשיא המדינה חוליו סאנגינטי, פתח בדו שיח שנמשך 20 דקות עם מפגינים שדרשו חופש ליהודי ברה"מ. בשיחה אמר שווארנדזה למפגינים, כי המדיניות הסובייטית נעה בכיוון של פתיחות כלפי המבקשים לצאת מגבולות ברה"מ וכן לכיוון של היתר שמירת הזהות היהודית לאלה הבוחרים להישאר בה.

חתני פרס ישראל ביובל ה־40: טדי קולק, לובה אליאב ד"ר הכט

„הפרס הוא אות הערכה לכל תושבי ירושלים"

מאת סופר „דבר" בירושלים

„הענקת פרס ישראל מרגשת אותי מאוד שזהו מהווה בראש וראשונה אות הערכה הבכור לכל תושבי ירושלים", כך הגיב אתמול ראש עיריית ירושלים טדי קולק על ההחלטה להעניק לו את פרס ישראל על שירות מיוחד למדינה ולחברה. שני חתני הפרס האחרים לצידו של קולק הם אריה לובה אליאב וראובן הכט.

„אני רואה כזכות גדולה לעצמי, שניתן לי בזה אמונתי הגדולה בעם היהודי וערכי היהדות האוניברסליים, להיות שותף למפעל הציוני, התיישבות בעין־גב, ובפעילות למען המדינה שבדרך ולאחר הקמתה במחיצתו של איש החזון והמעש בן־גוריון. ברוח זו פעלתי למען ירושלים, עיר האומה היהודית בעולם, בירת ישראל ומרכז העם היהודי", אמר קולק.

בתגובתו לעתיד אמר ראש העירייה כי „פרס זה יחזק את ידי בכלבו להמשיך בדרך זה, שכן אתגרים מבוגנים רבים לפניו".

את בחירתם של קולק אליאב והכט אישר שר החינוך יצחק נבון, שאף הודיע להם אתמול על זכייתם.

בהודעתו לקולק כתב השר נבון: „תושבי ישראל ויהודי העולם שמחים בהוקרה על פעולותיך ההיסטוריות, שקבעה את ירושלים לטבורו של העולם."

לאליאב כתב השר: „פעולותיך החלוציות ומעשי ההתנדבות שלך משמשים מופת לכל אדם".

בדבריו לד"ר הכט הדגיש השר נבון את תרומתו לתעשיה ולחברה המשמשים מופת לכולם.

על הענקת הפרס לשלושת האישים המליצה בפני שר החינוך ועדת שופטים מיוחדת שכללה את ישעיהו אברך (יו"ר), השופטת הדסה בן־עתו ופרופ' שמעון רשף, ובהשתתפות הממונה על פרסי ישראל במשרד החינוך, ד"ר רב גולדברגר. ההמלצה נתקבלה פה אחד.

פסח ינהל את „יכין חקל"

מאת סופר „דבר"

יו"ר חברת העובדים ישראל קיסר והמזכיר חברת העובדים דני רוזוליו הציעו לחבר הנהלה המרכזית נחום פסה את ניהולה של חברת „יכין חקל" לאחר פרישתו לגימלאות של המנכ"ל הנוכחי, מיכאל מסביק.

ההצעה מתואמת עם השותפים בחברה, ונחום פסה נוטה לקבל את ההצעה — שבכל מקרה עדיין טעונה אישור של הועדה המנהלת של חברת העובדים. הנושא יידון בה בסוף החודש.

כאשר מינוי זה ייצא לפועל יפרוש פסה מתפקידיו הנוכחיים בוועד הפועל כיו"ר מרכז ופיתוח ההסתדרות וכיו"ר היחידה לתכנון כלכלי, ובמקומו בוודאי יתמנה מועמד אחד של התק"ם מאנשי האיחוד לשעבר.

נחום פסה, שעלה בשעתו מברזיל, הוא חבר קיבוץ ברור חיל, אך כהגדרתו, הוא „שקל שוב את עתידו הקיבוצי", זאת משום שמצד אחד המשך חברותו בברור חיל מוטלת בספק בגלל קרע בין קבוצות שונות במשק, ומצד אחר משתדלים אישים מן הקיבוץ ומהתנועה להביאו מעיבה.

חברת הגג של „סולל בונה" ו„שכון עובדים" התכנסה לראשונה

מאת סופר „דבר"

שיכון הכינוי — אחזקות בע"מ, היא חברת הגג שהוקמה במסגרת תשלובת אחת את פעילויות „סולל־בונה" על בנותיה ו„שיכון עובדים".

דירקטוריון החברה החדשה התכנס אמש בתל־אביב לישיבתו הראשונה. הדירקטוריון מורכב, כמקובל בקונצרנים של „חברת־העובדים" מ־14 נציגי ציבור ואנשי משק בכירים ובכללם המנכ"ל, וכן חברים בו שבעה נציגי עובדים.

יו"ר מועצת המנהלים, ח"כ רפי אדרי, סקר את מטרות החברה וציין כי החברה החדשה נועדה, בין היתר, לאפשר את ניהול החברות המאוגדות בה, על בנותיהן, כמערכת עסקית ותפעולית אחת ומתוך ראייה כוללת. יחד עם זאת על כל אחת מן החברות הבנות לפעול כגוף עסקי אוטונומי, על בסיס כלכלי ולעמוד במבחנים של רווחיות ונזילות בתנאי תחרות.

מנכ"ל החברה אהוד שילו, העומד בראש צוות הוקמה שלה, הציג את ההמלצות בקשר להקמתה, ארגונה והפעלתה.

חברת הגג החדשה תקבל מ„חברת־העובדים" את הבעלות ואת סמכויות השליטה והניהול על כלל חברות הבת של „סולל־בונה" בישראל („סולל־בונה" בנין ותשתית, תעשיות אבן וסיד, הדרת), על הפעילות הבינלאומית (בקבוצת — „סולל־בונה ארצות חוץ") וכן על „שיכון עובדים".

החברה החדשה תשמש מנוף לייזום ולביצוע פרוייקטים רבי היקף בתחומי הבניה למגורים ולענפי המשק השונים: תיירות, תחבורה, מסחר, תעשיה וכו', להחשת ולביסוס תהליכי ההבראה של „סולל־בונה" ולביצור מעמדה כחברת „שיכון בנין ופתוח" מובילה בענף בישראל.

הפנטאגון: צרפת מפירה אמברגו הנשק על ברה"מ

וואשינגטון (עי"מ). — משרד ההגנה האמריקאי משוכנע כי צרפת הפרה את האמברגו על יצוא טכנולוגיה מערבית לברה"מ, כך כתב אתמול המכון לענייני תעשיית המתכת „מטלוורקינג ניוז", בהסתמכו על סטפן בריין, מראשי הפנטאגון.

לדברי בריין, הממונה על הפיקוח של יצוא טכנולוגיה בפנטאגון, מדובר ביצוא של מכונות משוכללות לעיבוד שבבי. מכונות אלה אפשרו לסובייטים לייצר מדחפים שקטים יותר עבור צוללותיהם.

הפנטאגון פתח בחקירה לאחר שהמפעל היפאני „טושיבה" הודה שסיפק לברה"מ מכונות משוכללות דומות וכי עובדיו, שנשלחו לברה"מ כדי להתקינן, ראו שם לפחות מכונה אחת דומה מתוצרת צרפתית במפעל שבו עבדו.

קול חפירת האתים בשקט

מאות רבות ליוו אתמול למנוחות את סרן גיל עברי

מאת טלי זליגר, הכתבת הצבאית של „דבר"

בבתיו קוברים אבלנו את הבנים. לא רק בנתיו, ולא רק בבית. אבל מישהו, אב שכול בעצמו, אמר פעם שבין יוני לאוקטובר כלל, מרוכז כאן רוב המוות במלחמות. בחלקה הצבאית בקריית־שאול קברו אתמול עוד בן. עשו אזכרותו לרגע מהאזכרות של נופלי מלחמת יום הכיפורים וכבר בתו שבי.

מאות רבות היו בהלוויית סרן גיל עברי, בוכים עליו, בוכים על עצמם, שותקים את האימה. הפעם עצר גלגל הרולטה הרוסית על הבן של עופרה ודוד, ומי הבא בתור? ולמה זה אף פעם לא נפסק?

שעה ארוכה נשמע בשקט הכבד קול חפירת האתים באדמה שגשם ראשון ריכך אותה שלשום. סביב לארון המתכסה רגבים ועל פני מרחק גדול עמדו רבים־רבים מאוד, פזורים בין הקברים בחלקה הצבאית שמתפשטת כמו חיה רעה ורעבה בולעת אנשים. המונים מחיל־האוויר, ותיקים — החברים של אבא, הצעירים — החברים של גיל, בוכים בשקט ובלי להתבייש ואיתם הנשים, אמהות־של, נשים־של, שחיות בצל האיום התלוי ועומד הזה, גם עליהן. אנשי צבא, בהם האלוף לפידות כבר בבגדים אזרחיים, בכירים ממערכת הבטחון, חברים, הכל בתוך המשפחה. מאגר אנושי אחד ומצומצם שהוא סיבה ומסובב, שהוא עושה מלחמות ומבקש שלום, מפתח נשק ושוכל בבנים, סובל לוחמים לקרבות ומשלם בבנים, של אחרים ושל עצמו.

כשבנו של רפאל איתן, רפול, נהרג במטוס שהתרסק, לפני שבע שנים, היה זה עברי, אז מפקד חיל האוויר, שנאלץ להודיע למפקדו, הרמטכ"ל, כי שכל את בנו. סיפרו אז שעברי היה יורק מכאב האימה. חיילים ותיקים, האבות, שלחו בנים אל הצבא האחרים מהם לא שבו, או חזרו נכים. הבן של האלוף ודיר, הבן של האלוף גידרון בנים של רבים מהדור ההוא ובנו של האלוף סאקל, כשהיד האכזרה של המוות השיגה את הדור הזה. במטה הכללי יושבים עכשיו ומחליטים על גורלות, גם על גורלם של ילדיהם, מספר קצינים בכירים שיש להם בנים בקו הראשון על מסלולה האכזרי של הרולטה. אף שלא חסר מעלם על עצמם בבואם לקבוע מהלכים, רועדת היד של אב לבן חייל, בהגיעה לחתום על צעדים והפתקנים. הלב גובר על הפוזות, והתבונה הטהורה יוצאת אולי אז, מנצחת.

בחלקה הצבאית בקריית־שאול היו אתמול רבים שכבר פגשו את המוות וגירשו אותו, רבים־רבים שנפגשים שוב ושוב עם האימה מביקורו הצפוי אולי מוצרת, ואלה שבהם הוא כבר נגע, וביניהם, מתנו לאבנים, שכבו שקטים קורבנותיו. כשחזרה שיירת כלי הרכב העירה אחרי ההלויה, חצתה מולם בדרך אל החלקה הצבאית שיירה אחרת עם קומנדקר ובו ארון של בן אחר. הרוח סתיו בין הערביים לא הביאה נחמה.

3 חודשים ע"ת למלונאי שיף ולבנו על אי ציות לצו סגירה

מאת יהודה לוי, סופר „דבר" בירושלים

בית המשפט לעניינים מקומיים בירושלים גזר על המלונאי חיים שיף ועל בנו דוב שלושה חודשי מאסר על תנאי למשך שנתיים משום שלא קיימו צו סגירה שנתן בית המשפט למלון „רימלונסי". באותה הזדמנות הוציא בית־המשפט צו סגירה נוסף למלון, והוא יכנס לתוקפו בנובמבר.

במאי 1984 הוגש לבית־המשפט כתב אישום נגד שני המלונאים ונגד חברת בתי מרגוע ומלונות „היזום בע"מ" על הפעלת מלון „רימלונסי" בירושלים ללא רשיון ועל ניהול המסעדה, בריכת השחיה, הדיסקוטק והמכבסה במלון ללא רשיון. הנאשמים חוייבו לחתום על התחייבות ע"ס 3,000 ש"ח, להימנע מעבירות ניהול עסק ללא רשיון, ולא יאסרו ל־30 יום.

ביצוע צו הסגירה שהוציא דוד חשין נקבע ל־20.11.87.

בית־המשפט אף הורה למשטרה ולפקחי עיריית ירושלים לנקוט את כל האמצעים, לרבות שימוש בכוח באופן סביר, כדי להבטיח את הציות להוראות צו הסגירה.

יצויין כי העיריה תבעה את שיף פעם נוספת על אי קיום צו סגירה שהוצא נגד המלון בתיק אחר בבית־משפט השלום, ביחס לניהול בית המלון ללא רשיון ובתנאי תברואה ירודים.

המשפט בתיק זה יחל בדצמבר.

רשמית: בניית „קול אמריקה" נדחתה

וואשינגטון (עי"מ). — הקמת תחנת השידור של „קול אמריקה" בישראל נדחתה מפאת מחסור בכסף — על כך מסר שלשום משרד החוץ האמריקאי בהודעה שפורסמה כאן. תחנת שידור זו נועדה לאפשר לתושבי אסיה המרכזית הסובייטית להאזין לשידורי קול אמריקה.

בהודעת משרד החוץ נאמר, כי בעקבות הקיצוצים הגדולים שנעשו על־ידי הקונגרס בתקציב הסיוע למדינות זרות בשנת הכספים 88 נאלץ הממשל לדחות את התוכנית, כנראה עד לשנת הכספים הבאה.

התפטר סמנכ"ל הכספים של תע"א

מאת אריה אגוז, סופר „דבר"

חסיד התפטר מתפקידו כסמנכ"ל לכספים של התעשיה האווירית במחאה על הפסקת פרוייקט הלביא ועל מחדלה של הממשלה במשבר שהתעורר בשל כך בחברה. התפטרותו תיכנס לתוקפה ב־1 בדצמבר. עדיין לא מונה לו מחליף.

חסיד הגיש את התפטרותו מיד לאחר החלטת הממשלה על הלביא, אולם לבקשת המנכ"ל משה קרת השהה את פירסומה. חסיד יצא למחרת יום־הכפורים לחופשה פרטית בחו"ל ואתמול הודלפה התפטרותו, כנראה ממשרד־הבטחון. מעריכים, כי מועד ההדלפה נבחר בקפידה, לזמן שבו נעדר חסיד מהארץ ואינו יכול להגיב על פירסומה.

בשיחה עם סופר „דבר" אמר חסיד, כי החליט להתפטר בשל המצב החמור שאליו נקלעה התעשיה האווירית, עקב הפסקת הפרוייקט, דווקא לאחר שהוכחה כדאיותו.

חסיד היה סמנכ"ל כספים של התעשיה האווירית בארבע השנים האחרונות. בתקופתו עלו המכירות על מיליארד דולר בשנה והייצוא הגיע לכ־700 מיליון דולר בשנה.

מסלול מקוצר לבוגרי הפנימיה — בחיל השריון

מאת טלי זליגר, הכתבת הצבאית של „דבר"

נערים בוגרי הפנימיה הצבאית שיבקשו לשרת בחיל השריון, יעברו מסלול הכשרה מקוצר ויהיו קצינים שנה לאחר גיוסם. כך יתאפשר מיצוי ארוך יותר של יכולתם כקצינים, מחוייבים מראש לתקופות ארוכות. בוגרי הפנימיה חותמים מראש על שלוש שנות שירות בצבא קבע.

עוד נודע, כי מתוך המגמה להיטיב עוד את רמת המפקדים בשיריון, ביקש קצין שיריון ראשי תא"ל יוסי בן־חנן, לאפשר מסלול הכשרה מקוצר לקצונה לבוגרי הפנימיה הצבאית, הזוכים במהלך שנותיהם בפנימיה לאימונים צבאיים ממילא. בוגרי המחזור האחרון של הפנימיה המתגייסים בימים אלה יזכו בהסבה הזאת אם יצטרפו לשיריון.

משפט מבוים לוואלדהיים בטלוויזיה הבריטית

מאת רוליה שרון, סופרת „דבר"

לונדון (מיוחד ל„דבר"). — רשת הטלוויזיה העצמאית בבריטניה רוצה להסריט, לשם הקרנה בישראל, משפט מבוים בו יואשם קורט וואלדהיים בהשתתפות בזוועות מלחמת העולם השניה. במשפט ישתתפו מובי עורכי דין והיסטוריונים. הכוונה היא לבדוק לעומק את ההשלכות של ההאשמות, בעזרת מובי המוחות. פניותיה של הטלוויזיה לשתף את וואלדהיים עצמו בתכנית נתקבלו בתגובה „קפואה" מצד המנהיג האוסטרי.

התקציב לעשיית הסרט יהיה מיליון לישט"ג, והוא יוקרן במשך 4־5 שעות. במהלך המשפט יוקרנו סרטים ויובאו צילומים. ד"ר שמעון ויזנטל יקח חלק בתוכנית. רשת הטלוויזיה העצמאית נמצאת במשא ומתן עם רשתות טלוויזיה אמריקאיות. ההאשמות האחרונות נגד וואלדהיים הן בקשר למעורבותו בחקירת שבויי מלחמה ביוון, ביניהם בריטים. הטענה היא שחלק מהשבויים הועבר למשטרת הבטחון הגרמנית ל„טיפול מיוחד" — מונח נאצי ל„הוצאה להורג".

„ישראל מספחת שטחים" מתלוננים בדרום־לבנון

מאת שמעון חיים, סופר „דבר" בצפון

מנהיגים לבנונים בדרום־לבנון התלוננו בפני מזכיר האו"ם פרז דה קויאר כי ישראל מספחת שטחים באיזור הבטחון לתחומה, מגדרת אזורים חקלאיים רבים ומבצעת תיקוני גבול לאורך הקו המגבל.

במכתבים ששלחו מתלוננים גורמים לבנוניים בדרום לבנון בפני המזכיר כי ישראל אף סוללת דרך עפר שתחבר את כל עמדות צה"ל ובסיסיו בתחום איזור הבטחון.

נודע כי גם חקלאים לבנונים מכפרים ומעיירות בתוך איזור הבטחון התלוננו באחרונה כי אין הם יכולים לעבד את אדמותיהם בשל הנוכחות הצבאית המאסיבית של כוחות צה"ל באיזור הבטחון.

שאילתה על גיוסים פוליטיים:

„אלי גבע בבית ורמי זייד בצה"ל"

מאת מרבה ציטוקי, סופרת „דבר" בכנסת

„ההחלטה אם לקבל או לא לקבל מישהו לשורות קבע איננה נעשית על סמך הבעת דעות מחוץ למסגרת הצבא, אלא על־פי הנבחנות לשרת לפי כל הכללים הצבאיים הידועים". כך אמר אתמול שר הבטחון יצחק רבין בהתייחסו לשאילתה של ח"כ דוד מגן (ליכוד), על גיוסם לצה"ל של סא"ל גרשון הכהן, איש יחידתו של אלי גבע, ושל רמי זייד איש „כך".

„צבא הקבע אינו שואל איש לעמדתו הפוליטית. מי שמכיר בסמכות הצבאית ומבצע את פקודותיה והוראותיה, הדבר מספיק". אמר שר הבטחון בפני ועדת החוץ והבטחון.

חילופי דברים בהקשר זה היו בין ח"כ יוסי שריד (ר"צ) לבין ח"כ חיים דרוקמן (מפד"ל). „קורים דברים מוזרים בדרך לשירות קבע. אלי גבע בחוץ אך רמי זייד בפנים". אמר ח"כ שריד, והוסיף: „אלי גבע, שעשה מה שעשה מטעמים מוסריים, יושב היום בבית, ואילו רמי זייד איש „כך", שעושה מה שעושה מטעמים אנטי מוסריים דווקא הוא מגויס. אם פעיל מתנועת „כך" יכול להיות מ"פ או סמג"ד ב„גבעתי" אז למה שמאיר כהנא לא יהיה קצין חינוך של החטיבה?"

ח"כ דרוקמן: „אני מכיר את רמי זייד והלוואי שיהיו הרבה קצינים בצה"ל כמותו. כל אחד צריך לדאוג לשיפוט המוסרי שלו".

אגד התנועה של המדינה

מדוע הארצות המפותחות ביותר בעולם מקצות נתיבים מיוחדים לתחבורה ציבורית

יש ארצות מפותחות שבהן ההכנסה הממוצעת לנפש עולה בהרבה על זו שבישראל והמכוניות נמכרות בשליש המחיר. בארצות האלה, עוד יותר מבאחרות, נותנים עדיפות עליונה לתחבורה ציבורית.

מדוע? כי כל הכסף שבעולם אינו יכול לספק באזורים העירוניים די כבישים, די מקומות חניה ודי אויר לשריפה כדי שכל אדם יסע למחוז חפצו במכונית משלו.

בלוס אנג'לס ניסו לעשות זאת והתוצאה היא שכיום נוהגים עצבניים יורים זה בזה, אחרי שעות של המתנה בפקקים, בעצבים מרוטים.

הכביש המוליך איש אחד או שניים במכונית פרטית יכול להוליך המוני אנשים בנוחיות ובבטחון בתוך האוטובוס.

לכן, בכל הערים הגדולות בעולם מצמצמים כיום יותר ויותר, בדרכים שונות, את אפשרות התנועה של הרכב הפרטי ומפתחים יותר ויותר את הנתיבים המיוחדים לתחבורה ציבורית, שהם התשובה היחידה נגד ההרס השיטתי של איכות החיים שגורם ריבוי הרכב הפרטי.

זה אחד הנושאים שבהם אין לנו כל סיבה להיות ארץ מפגרת. יש לנו תחבורה ציבורית מהמפותחות והיעילות בעולם.

צריך, פשוט, לתת לה לנסוע.

כל נתיב נוסף, מיוחד ובלעדי לתחבורה ציבורית, פירושו שאלפי אנשים נוספים מגיעים ליעדיהם ביתר מהירות, ביותר בטחון ובפחות זיהום אויר.

זכות קדימה לתחבורה הציבורית היא זכות קדימה לציבור.

דחף

אבא
על העיתון שלך אתה
לא מוותר.
ומה איתנו ?

חדשות • חדשות • חדש

שך מחרים מעמד הקהל: אסור להרצוג החילוני לקרוא בתורה

מאת נח זבולוני, סופר „דבר"

הרב שך, מנהיג היהדות החרדית הליטאית, קורא להחרים את מעמד הקהל שייערך בחול המועד סוכות ברחבת הכותל, מפני שנשיא חילוני יקרא את המסורת המקראית שנפסקה עם חורבן בית שני. נשיא המדינה חיים הרצוג יקרא קטעים מספר דברים.

במסגרת חגיגות ה־40 לישראל מקיים מרכז ההסברה בשיתוף עם משרדי הדתות התיירות והחברה להגנת הטבע את המסורת של מעמד הקהל. זו נערכה פעם בשבע שנים במוצאי שנת השמיטה בחול המועד סוכות בתקופת המלכים. לפי התלמוד, היו מקימים בימה של עץ בעזרה (עזרת נשים) של המקדש והמלך יושב עליה, מקבל ספר תורה מידי הכהן הגדול וקורא ממנו קטעים מספר דברים.

במעמד הקהל, שייערך כאמור בחול המועד סוכות, ישתתפו נשיא המדינה חיים הרצוג, ראש הממשלה יצחק שמיר, שר החוץ שמעון פרס, נשיא בית המשפט העליון מאיר שמגר, הרבנים הראשיים אברהם שפירא ומרדכי אליהו וראש עיריית ירושלים טדי קולק. כולם ישאו ספרי תורה, והנשיא והרבנים הראשיים יקראו מתוכם את הקטעים מספר דברים.

כשנודע לרב שך על חידוש מעמד זה ובעיקר שנשיא המדינה, איש חילוני, יקרא מתוך ספר תורה, הביע את זעמו גם על הרבנים הראשיים שנתנו את הגושפנקה הדתית לטקס זה, וקרא להחרים אותו בהסתמכו על „חזון איש" (הרב אברהם ישעיהו קרליץ), שפסק בשעתו כי אסור לעשות כך.

רוצים שנישאר מפגרים לנצח טוענים עולי אתיופיה בטבריה

מאת שמעון וייס, סופר „דבר" בצפון

מאות עולים חדשים מאתיופיה, המתגוררים במרכז הקליטה בטבריה, הפגינו אתמול בבוקר ברחובות העיר במחאה על תנאי המגורים שלהם ועל יחסם של מנהלי מרכז הקליטה והסוכנות אליהם.

העולים השובתים מאז יום הכיפורים טוענים, כי מנהלי מרכז הקליטה בטבריה מנעו מהם ביום הכיפורים להתפלל בבית הכנסת של המוסד כמקובל, ולפיכך נאלצו להתפלל תחת כיפת השמים ובבתי מלון סמוכים.

עוד טוענים העולים, כי ילדיהם לומדים בכיתות המיועדות אך ורק לילדי העולים מאתיופיה. „רוצים שנישאר מפגרים לנצח", הכריזו ראשי העולים. לדבריהם, אם לא יישלחו ילדיהם לבתי ספר, שבהם לומדים תלמידים מהעיר, אין סיכוי שהילדים האתיופים יתקדמו.

בתגובה אמרו מנהלי מרכז הקליטה בטבריה, כי אין ולא היתה להם כוונה לפגוע בעולים האתיופים וכי הבעיה המרכזית שלהם היא העובדה שעד היום, שלוש שנים לאחר בואם, טרם סודרו במגורי קבע והם מוסיפים להתגורר במרכז הקליטה בלא יכולת להשתלב בחיים הנורמליים במדינה.

המנהל הפר צו המורה להגביל הרעש וההורים הפגינו למענו

מאת אריאלה ראובני, סופרת „דבר" בחיפה

הלימודים בבית הספר הממלכתי־דתי „כרמלי" ברחוב הישראלי בחיפה הושבתו אתמול למשך שעתיים, כאשר 400 תלמידי המוסד והוריהם הפגינו ליד בית הספר במחאה על הטלת הגבלות על התלמידים, עקב סכסוך עם שכנים, שהתלוננו נגד הרעש העולה מחצר בית הספר.

הסכסוך החל לפני כמה חודשים, כאשר קבוצת שכנים ברחוב הישראלי פנתה אל בית משפט השלום בחיפה בבקשה להוציא צו, שימנע מהתלמידים להקים רעש בחצר המוסד, בעיקר בהפסקות ובשעות ההתעמלות. בבירור בבית המשפט, שבו השתתפו גם נציגים של עיריית חיפה, הוצעה הצעת פשרה שלפיה יוטלו הגבלות למניעת רעש בבית הספר, בכללן איסור על שימוש במשרוקיות בשיעורי ההתעמלות.

מנהל בית הספר אפרים פריש התנגד להצעת הפשרה, בטענה שבתנאים כאלה אין אפשרות לנהל לימודים סדירים. השכנים חזרו ועתרו לבית המשפט לפני כשבועיים בטענה שהסכם הפשרה לא מומש. זומן בירור נוסף בבית המשפט ובו טען מנהל בית־הספר, כי הסכם הפשרה מבוצע ב„מסגרת הניתנת". בהעדרותם של נציגי פרקליט המדינה והעירייה בבירור, ראה השופט חוסר יכולת להגן על עמדת מנהל בית־הספר והטיל עליו עונש מאסר על תנאי של 10 ימים לתקופה של שש חודשים.

בעקבות כך התפטר המנהל והמוסד פועל זה כשבועיים ללא מנהל. אתמול תבעו הורי התלמידים להחזיר לאלתר את מנהל בית הספר לתפקידו. עוד תבעו להחזיר את הלימודים במוסד למסלולם התקין ולאפשר לילדיהם להתנהג בהפסקות כמו ילדים במוסדות חינוכיים אחרים.

„אנו תובעים שיאפשרו לילדינו להתנהג בהפסקות או שיעתיקו את בית הספר למקום אחר", אמר אחד ההורים. „לא נוכל להסכים שיטילו על ילדינו הגבלות בהתנהגות, שאינן מקובלות בשום מוסד חינוכי אחר".

שר הביטחון
משתתף באבלם הכבד של
עפרה ודוד עברי
ומשפחתם בנפול בנם
סרן גיל ז"ל
יצחק רבין
שר הביטחון

הנהלת משרד הביטחון
ועובדי המשרד
משתתפים באבלם הכבד של
מנכ"ל משרד הביטחון
דוד ועפרה עברי
ומשפחתם בנפול בנם
סרן גיל ז"ל

למנכ"ל משהב"ט אלוף (מיל.) דוד עברי ולמשפחה
אתך באבלך הכבד בנפול בנך
גיל ז"ל
דן שומרון – רא"ל
ראש המטה הכללי
וחברי המטה הכללי

לאלוף (מיל.) דוד עברי ובני המשפחה
אתכם באבלכם הכבד בנפול בנכם
גיל ז"ל
מ. קרת, מנכ"ל
התעשייה האווירית לישראל
ההנהלה והעובדים

אנשים • אנשים • אנשים • אנשים • אנשים

יועץ ליועץ

אלישע צידון (בתמונה) יתמנה לתפקיד יועץ בכיר ליועץ המשפטי לממשלה יוסף חריש. הוא מוליך את יהודית צור שמונתה ממונה על החקיקה במשרד המשפטים. צידון שימש עד כה כיועץ לשר המשפטים אברהם שריר. בתפקידו הקודם כיהן צידון כמזכיר ועדת בייסקי לבדיקת מפולת מניות הבנקים.

טובה צימוקי

הבו מועמדים

ההסתדרות החליטה להאריך בכמעט חודש ימים את המועד הסופי להרשמה לפרס העבודה ע"ש מרדכי צמיר והוא נקבע ל־10 בנובמבר, במקום 15 באוקטובר. זאת, בגלל מיעוט המועמדים לפרס – עשרות בודדות בלבד. יו"ר ועדת הפרס, עו"ד עוזי בלוך (בתמונה) מסר שהשנה יורחב מעגל מקבלי הפרס ויקיף מקצועות חדשים כמו מחשבים ואלקטרוניקה מתוחכמת בצד מקצועות „מסורתיים" בייצור, בשירותים, בבניין ובחקלאות. הפרסים יוענקו בי"א באדר ל־15 זוכים, יחידים וצוותים, כאשר גובה הפרס הוא אלף ש"ח ליחיד ו־1,200 ש"ח לצוות. אגב, אשתקד לא חולק הפרס בגלל מיעוט מועמדים וגם עקב סכסוך אישי בין בלוך לבין מזכ"ל ההסתדרות, ישראל קיסר.

צילום: רן ארדה

הצלחה

בוב דגלס (50) עסק משך 16 שנים כחוקר במוסד הלאומי לבריאות בארה"ב והיה שותף לצוות שמצא את הדרך לגלות את מחלת האדמת אצל נשים הרות וילדים, עד שחלה ב־1972 בטרשת נפוצה. בעקבות המחלה איבד כמעט לחלוטין את מאור עיניו ואת היכולת להשתמש ברגליו. הוא התפטר מעבודתו ונשאר בבית רתוק לכסא גלגלים עד שנודע לו כי חוות הסוסים (רוק קריק פרק) עומדת למכירה. אז החליט להגשים חלום ילדות, קנה את החווה, ואף החליט לנסות לרכב. לצורך זה נבנה עבורו רמפה מיוחדת, כדי שיוכל לעלות על הסוס. משהחל לרכב חש איך אט אט חוזרים אליו כוחותיו ובעבור שנתיים החל ללכת. משנוכח כי בעזרת הרכיבה נגמל מכסא הגלגלים, הקים במקום מרכז לאומי לרכיבת מרפא, בו שוקמו כ־4500 ילדים ומבוגרים פגועי מוח ונכים. במרכז, הפועל בחסותה של גב' ננסי רייגן עובדים 5 מדריכים במשרה מלאה וכ־60 מתנדבים.

בתמונה: דגלס במרכז הרכיבה של נעמ"ת ב„כנות".

הנשף השנתי של המועצה לארץ ישראל יפה היה הפעם חגיגי במיוחד, וגם מוצלח במיוחד מבחינת ההכנסות. כחמש־מאות אנשים התכנסו שלשום בלילה במלון „הילטון" בתל־אביב, בראשותה של נשיאת המועצה, אורה הרצוג שהביאה גם את בעלה – הוא נשיא המדינה. הבריק בהנחיה מייק בורשטיין, בהתנדבות. אסתר רבין, מפעילות המועצה, תרמה ציור של ראובן רובין ז"ל שנקנה במכירה פומבית בעשרים אלף שקל על ידי הזוג דולפי אבנר – לולה בר. ותורם אמריקאי קנה את כל כרטיסי ההגרלה שלא נמכרו לקהל. פולה פוזס שעליה אמרה אורה הרצוג שהיא „מכנה את עצמה חיילת, אך למעשה היא גנרל" ארגנה מנחות מן ההכנסות הנוספות, שיהיו קודש לה לבניית חצרות מצויידות במתקני משחקים במוסדות החינוך המיוחד בעיירות פיתוח ובשכונות המצוקה. תזמורת „אדום עתיק" הנעימה לאורחים־התורמים, שכרטיס הכניסה שלהם הודפס במתכונת תעודות הזיהוי הראשונות של מדינת ישראל. זאת, משום שהנשף עמד בסימן ארבעים שנות המדינה. בתמונה: נשיא המדינה לוחץ ידי אסתר רבין.

רהביליטציה

ארונו של המדינאי והמשפטן הצרפתי־יהודי רנה קאסן, נטמן אמש בצד גדולי הרפובליקה הצרפתית, בהיכל הפנתיאון בפריז. קאסן, שזכה בפרס נובל לשלום ב־1958 נפטר ב־1976 בגיל 89. ב־1948 יזם וניסח את הצהרת זכויות האדם של האו"ם. ביוני 1940 היה האדם הצרפתי הראשון שהצטרף לדה־גול בלונדון והוטל עליו לנסח את הסטטוס של צבא צרפת החופשית. לאחר המלחמה מונה כסגן־נשיא מועצת המדינה. אולם ב־1967, כאשר הטיל דה־גול אמברגו על ישראל – ניתק קאסן את הקשרים איתו עד סוף ימיו. הטמנת אפרו בפנתיאון היא סיומה של מערכה ממושכת שניהלו גורמים שונים – ביניהם הקהילה היהודית, והיא נושאת אופי חילוני. בטקס נכחו נשיא צרפת פרנסואה מיטראן, ראש־הממשלה ז'אק שיראק וכל חברי הממשלה, בצד אלמנתו של קאסן. הפנתיאון הואר בצבעי הדגל הצרפתי, שעטף גם את הארון. [illegible] ע"י אנשי המשמר הרפובליקאי לצלילי ה„מרסלייז".

גדעון קרן

פרס בכורה

שבתי טבת הוא זוכה פרס בן־גוריון המוענק זו הפעם הראשונה על־ידי עמותת יד בן־גוריון. חבר השופטים – ישעיהו אברך, דינה שפירא ואהרן ידלין – החליט על הענקת הפרס בסך 10,000 ש"ח לשבתי טבת, על שלושת כרכי הביוגרפיה „קנאת דוד" שהיא, לדבריהם, מן המובחרות בספרות הביוגרפית בישראל. אברך אמר כי חבר השופטים ראה לנכון, בשנת ה־100 להולדת דוד בן־גוריון, להעניק פרס גם לצמד הישובים חולית וסופה בצפון הנגב אשר פונו בשל הריסות ימית וחזרו וקוממו את הריסותיהם באדמת הנגב. פרס בכבוד מיוחד יוענק ליוסף יעקובסון, מי שפעל לצדו של בן־גוריון ובשליחותו בכינון קריית־החינוך והמחקר בשדה־בוקר. מנהל מרכז ההסברה יעקב שיץ סקר את הפעילות שציינה את שנת בן־גוריון, בארגונם של משרד החינוך והתרבות, קצין חינוך ראשי בצה"ל והמרכז לחינוך של ההסתדרות. אשר בן־נתן ורחבעם אמיר ציינו אף הם את הצלחת הפעילות הענפה – סמינרים, ימי עיון ופרסומים רבים וכן מחזות מיוחדות בארץ ובחו"ל.

מירי פז

חגיגה הונגרית

הנהלת „הבימה" הוזמנה לחגיגות ה־130 של התיאטרון הלאומי ההונגרי, יחד עם מנהלי תיאטרון מרחבי העולם. ייצג אותה השחקן אברהם רונאי. בסימפוזיונים שנערכו שמע הקהל ההונגרי סקירה על תולדות התיאטרון העברי והיא שודרה בחלקה בטלוויזיה ההונגרית. העיתון הנפוץ בהונגריה „פשטי הירלפ" דיווח על סיור „הבימה" בברלין ובבלגרד ועל הצלחת „בית ספר לנשים" – הצגה שבוימה ע"י הבמאי ההונגרי לסלו מרטון.

תרומה נדיבה

הספריה הורשה ע"ש זלמן ואיילה אברמוב שתוקם בסניף ה„היברו יוניון קולג'" בירושלים כוללת למעלה מ־85,000 ספר. בתוכה, הספריה האישית של פרופ' יגאל ידין, אוסף מיוחד של כתבי שפינוזה – ירושת ד"ר פריץ במברגר ואלפי ספרים הדנים בתולדות יהודי ארה"ב עם דגש על תולדות היהדות הרפורמית. בימים אלה העניקה קרן משפחת שיואר בניו־יורק לנשיא הקולג' ד"ר אלפרד (יהואל) גוטשאלק תרומה [illegible]

מעריב-עכשיו
קרא במעריב יום ו':

מייק בורשטיין

ציפי שביט

אלוף יצחק מרדכי

מעריב־סופשבוע: 44 שנים לבריחה מסוביבור. סרט ומציאות. – טל בשן ● חוזרים בשאלה – לוי יצחק הירושלמי. אורית הראל ● יוצ"נית בצמרת – מיכל קפרא.

מעריב־שבת: משה דיין – אנואר סאדאת. פגישות. – אליקים רובינשטיין ● ידיד הספרים במוסקבה – אברהם תירוש ● המירוץ אחרי הקול הערבי – מנחם רהט ● מנגנות בגבול השלום – עמנואל רוזן.

מעריב־כלכלה: הענקים בצמרת כימיקלים לישראל. – אורי גינוסר.

מעריב־קריה: לפני משתלמת ההשתלמות. – אלי דנון.

מעריב־בנאי: מייק בורשטיין: יש פרנסה, יש פעילות – תלמה אדמון.

מעריב־ספרות: ראיית השואה אצל דבשוסקי ובן־גוריון. – יעקב שביט.

● אפרים סידון – דעות ● יהונתן גפן – גרש אותם מפה ● דליה רביקוביץ – הטלוויזיה של השבוע ● עמוס לבב – ארגון מחדש ברפאל ● נורית ברצקי – שמח פרקר עם ציפי שביט ● גילי פרידלנדר – טיול לכל הארץ ● עמוס לבב – לשון הרע ● סיכוי נפש.

מעריב מעניק לך חידושים העונים לדרישות שלך

שבועון צעיר
השבועון האידיאלי לגילאי 8־13
מומלץ ע"י משרד החינוך
להשיג בדוכני העיתונים –
1.80 ש"ח בלבד!

משרד האוצר
יום עיון לזכר הנופלים
גד בונה הי"ד — מיכה גלעד הי"ד
בארי חזק הי"ד — עמוס מילר הי"ד
עובדי אגף התקציבים שנפלו במלחמת יום הכיפורים
יום העיון יתקיים ביום רביעי, ה' בחשון התשמ"ח, (28.10.87), בין השעות 08.00–14.00 באולם וייז, קמפוס האוניברסיטה העברית בגבעת־רם, ירושלים.
בנושא: „בטחון וכלכלה במשק הישראלי"
מרצים: שר האוצר: מר משה נסים
אלוף (מיל.) אהרן יריב
אלוף דן יתום
פרופ' ראובן גרונאו
בהשתתפות: מר עדי אמוראי, מר משה ארנס, מר דוד עברי, מר שלום שירן
ובהנחיית מר דוד בועז – הממונה על התקציבים.

הודעה ללקוחות
בנק הפועלים בע"מ מבקש להודיע ללקוחותיו כי, ביום 16.10.87 יחוייבו חשבונותיהם בדמי ניהול פקדון ני"ע למשמרת עבור שלושת החודשים: יולי, אוגוסט וספטמבר 1987.
נתונים מפורטים על גובה סכומי החיוב מצויים בסניפי הבנק, וכל לקוח יוכל לקבל נתונים על הסכום המדוייק שבו יחוייב חשבונו, בסניף הבנק בו מתנהל פקדונו.
בנק הפועלים בע"מ

בבית משפט השלום בחיפה
ת. אזרחי 9101/87
ת. המרצה 7644/87
בענין: יעקב ושרה גוטשטיין ע"י ב"כ עוה"ד ש. אלקין ו/או ר. לוי מרח' ירושלים 15 חיפה 33132
נגד
הנתבעת: עזבון המנוחה אלה שחור ז"ל
שכתובתה כיום אינה ידועה
הזמנה לדין
אל הנתבעת הנ"ל. הואיל והתובעים הגישו לבימ"ש השלום בחיפה תובענה נגדך כמפורט בכתב התביעה שהעתק ממנו שמור עבורך בבימ"ש זה, הנך מוזמנת להגיש כתב הגנה תוך 30 יום מיום פרסום הזמנה זו. הודעי לך שאם תגישי כתב הגנה ולא תתייצבי למשפט, יינתן באותו יום פס"ד שלא בפניך. אך אם לא תגישי כתב הגנה במועד שנקבע לכך, יינתן פס"ד שלא בפניך אף לפני היום שנקבע למשפט וההזמנה להתייצב תבוטל.
י. בנש
מזכיר ראשי

עיריית פתח־תקוה – מנהל ההנדסה
הועדה המקומית לתכנון ולבניה פ"ת
הודעה על פי סעיף 149 (1) לחוק התכנון והבניה תשכ"ה–1965
ניתנת בזה הודעה, כי הוגשה לועדה המקומית לתכנון ולבניה פתח־תקוה בקשה לאישור שמוש חורג בגוש 6372 חלקה 33 ברחוב אבטסרדם פינת אבוקא, לפי תכנית המתאר החלקה הנ"ל נמצאת באזור חקלאי.
הבקשה היא לאישור שמוש חורג למגרש חניה לתקופה של 3 שנים.
כל מי שיש לו התנגדות לבקשה הנ"ל, יואיל להגישה לועדה תוך 15 יום מפרסום הודעה זו.
ד. תבורי
יו"ר הועדה המקומית לתכנון ולבניה פ"ת

רשות השידור
הגבייה
סגירת משרדי הגבייה בחול המועד סוכות
מחלקת הגבייה מברכת את ציבור משלמי האגרה בברכת גמר חתימה טובה.
בחול המועד סוכות יהיו משרדי הגבייה סגורים.
קבלת הקהל תחודש ביום א', 18 באוקטובר.
מנהל הגבייה

יום רביעי · טלוויזיה · יום חמישי

יום רביעי

טלוויזיה חינוכית

ערב סוכות
09.00 טלטקסט: עד כאן.
09.05 שעת כושר.
09.15 טוב טוב הגמד: מסיבה עליזה.
09.40 המכשפות הגריניגונג – סידרה עלילתית בת 6 פרקים עפ"י ספרה של דורותי אדוארדס המתרחשת בכפר אנגלי. פרק א' – 5 ילדים מחליטים לפתור את תעלומות ההתרחשויות המשונות בכפר. הם מעיינים ביומנים עתיקים של כומר שהתגורר במקום בעבר, ואיש שחור ומסתורי מציב לפניהם שאלה חדשה מהו גריניגונג?
10.00 מעתר כאן: דפי טלטקסט לחג.
10.05 הרפתקאות בגן החיות: תאור החיים בגן חיות והחיי המשותף בין צוות העובדים והמרפאים לבין בעלי החיים.
10.30 פס כחול – סרט על נער רגיש שאביו העשיר רוצה אותו להישגים כדי שירש את מפעלו. הנער רוצה להשתתף במרוץ מרתון ומתאמן לקראת זאת, ואז נודע לו כי הוא ילד מאומץ. הוא עובר משבר רגשי שכמעט מונע ממנו מלהשתתף במרוץ; לבסוף הוא עושה זאת, בעידודה של חברתו.
11.25 הדרה – שידור חוזר.
13.30 טלטקסט: עד כאן.
13.35 קשת וענן: אושפיזין – כיצד בונים סוכה כשרה?
13.55 סרט קולנוע – עד שיתפזרו העננים – סיפור חייו של המוסיקאי ג'רום קרן שכתב מחזות מוסיקליים רבים.
16.10 שביל באמצע שביל בגה סיול השבוע לעתלית: בהנחיית ספי בן־יוסף.

טלוויזיה כללית

16.30 "באגסי מלון" – סרט גנגסטרים (מוסיקלי) לכל דבר. המקום ניו־יורק השנה 1929, בתקופת השפל הגדול. הסיפור על מלחמתה של כנופיית סם השמן בכנופייתו של דנדי דן, המחזיק ברשותו נשק סודי ומפחיד. ועל הידידות בין באגסי מלון, המצטרף לחבורתו של סם השמן, לבין בלוזי, הרוצה להיות שחקנית בהוליווד. המיוחד בסרט – שכל שחקניו ילדים, שגילם הממוצע 12, ובשקם העיקרי הוא עוגות קרם. במאי הסרט הוא אלן פארקר, ג'ודי פוסטר היא חברתו של סם השמן; עוד בסרט: סקוט באיו בתפקיד באגסי מלון וג'והן קסיסי בתפקיד סם השמן. משנת 1976.
18.00 תוכנית בידור "אני אוהב את קווינסי", בתוכנית נראה את קווינסי ג'ונס בעת עבודה והופעה על בימות שונות ברחבי העולם (ערבית).
19.00 "על ספרות ותרבות" הפרק השני מתכנית מיוחדת המוקדשת לגדול סופרי מצרים בעת החדשה, נג'יב מחפוז. משתתפים: ד"ר מתי פלד, נביה קאסם, פרופ' מנחם מילסון ועדנאן ספדי. (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 "פיגומים" מחזור מקורי לנוער. העלילה סובבת סביב קיוסק, שמוצא לו צו הריסה, ומאבק התושבים – צעירים ומבוגרים – לשימורו. במחזור בא לידי ביטוי מפגש הדורות, וגעגועים לדמויות של תל־אביב הקטנה, בהשראת ציוריו של נחום גוטמן. כתבה: תלמה אליגון. מוסיקה: קובי אשרת. בימאים: אורי פסטר וברי לנגפורד. תפאורה: איציק אלבלק. משתתפים: שמעון ישראלי בתפקיד הלפרין השומר, חנה רוט בתפקיד בעלת הקיוסק, אלברט כהן, שלמה וישינסקי, אריה מוסקונה, אילן רבינוביץ', אתי אנקרי ועוד.
20.50 סוף לחג.
21.00 חדשות.
21.15 "חיים שכאלה" – עם הרוזאים, חלק א' (חלקה השני של התכנית ישודר בערב שמחת תורה בשעה 21.15).
22.15 הפרוצה ובת השריף – סרט קולנוע. ברט ריינולדס הוא נהג המכונה "בנדיט", שהיה לאגדה בכבישי דרום ארה"ב. ידידו מציג לפניו אתגר, הנראה בלתי אפשרי – נסיעה מאטלנטה, ג'ורג'יה – לטקסרקנה, טקסס – ב־28 שעות (מהלך כ־2000 ק"מ דרך 5 מדינות ארה"ב). והפרס – מחירה של משאית חדשה – 80,000 דולר. בנדיט יוצא לדרך עם שותפו קלוד (ג'רי ריד) והכלב פרד. הדרך לשם עוברת בשלום, בדרך חזרה אוסף בנדיט בחורה הלבושה בגדי כלה (סאלי פילד) שרכבה נתקע. מתברר, כי היא ברחה ברגע האחרון מחופתה, והחתן, בנו של השריף המקומי, נחוש בדעתו להשיגה. החבורה ממשיכה בדרכה, ואחריה, במרדף מהיר ומסוכן, רודפים שוטרי טקסס, ארקנסו, מיסיסיפי, אלבמה וג'ורג'יה. במאי: האל נידהם. שנת הפקה: 1977.
23.45 פסוקים לחג: חדשות.

ערוץ 2

19.00 – החתול שמיל – תכנית לסוכות; 19.30 – בידור 2 – שלמה ארצי; 20.30 – קונצרט 2 – רומיאו ויוליה – פרוקופייב; 21.15 – פופ 2.

טלוויזיה לבנונית

12.30 חיים אחרים (סידרה); 13.00 מועדון 700; 13.30 התעמלות; 14.00 ילדי החבובות (מצוייר); 14.30 סופר־בוק (מצוייר); 15.00 שוכני הסלעים (תוכנית לילדים); 15.30 סרט "בלח מאהוד" עם בובי דארין; 17.00 תן לי הזדמנות (קומי); 17.30 משפחת קמבל (סידרה); 18.00 חדשות; 19.00 רצח במשיכת קולמוס; 20.00 המתנך (סידרה); 20.30 גירהארט (סידרה קומית); 21.00 המשוה (בלש); 22.00 מועדון 700; 22.30 חיים אחרים (סידרה).

טלוויזיה ירדנית

13.50 סרטים מצויירים (ער' 1). 15.00 ילדת הפלא (ער' 1). 15.50 בית ותלים (ער' 1). 16.00 הוטרינאר. סידרה בצרפתית. 17.00 חדשות בצרפתית. 17.15 ירדן היום צרפתית. 17.30 חדשות בעברית. 18.30 אל תחכה לי. קומדיה אנגלית. 19.10 דרך המשי. סידרה דוקומנטרית. 20.00 חדשות באנגלית. 20.10 חילופי ריינמן. סידרת ביוון על מעשה שקרה בתקופת מלחמת העולם השניה. 20.20 האבקות חופשית (ער' 1).

רדיו

קול המוסיקה

ערב חג הסוכות
07.09 בהאזנה נינוחה – מוצארט: דיברטימנטו בסול מג'ור, ק. 63; שומאן: קונצ'רטו בלה מינור לפסנתר ולתזמורת; צ'ייקובסקי: מוסיקה לבלט מתוך "האופריצ'ניק"; דבוז'אק: סימפוניה מס' 9 במי מינור; אופ. 95 "מהעולם החדש".
09.00 קונצרט בוקר – מוצארט: קונצ'רטו במי במול מג'ור ק. 482; שופן: פנטסיה לפסנתר בפה מינור, אופ. 49; ברהמס: סימפוניה מס' 4 במי מינור; דבוז'אק: "סטאבאט מאטר".
11.57 פינת השיר – משירי אברהם בן יצחק (סונה).
12.00 אמנים באולפן – אינה יוסט, צ'לו / אלדד נוימרק, פסנתר – ק. ד'ה־בלוא (1680 – 1760): סויטה. בלה מג'ור. א. קאסלה: סונטה בדו [illegible] ג'ין: [illegible]
13.05 בהאזנה נינוחה – ויולדי: קונצ'רטו בדו מג'ור לשתי חצוצרות כלי קשת וצ'ימבלו; גרדיני: קונצ'רטו לכנור במי מינור; פרגולזי: קונצ'רטו בסול מג'ור לחליל ולכלי קשת; ויולדי: קונצ'רטו לצ'לו ולכלי קשת במי מינור; גרדיני־פלש: סונטה; פרגולזי: קונצ'רטו למנדולינה בסי במול מג'ור; סטראווינסקי: סויטה איטלקית.
15.00 מוסיקה וינה – שטוקהאוזן ובולז: "איש על דיגלר" / הקלאסיקה של המאה שלנו – מן ה"קלאוירשטיק" אל "מתוך שבעה הימים" – (תכנית שניה בסדרה).
16.00 קונצרט מהקלטות התזמורת הסימפונית ירושלים. רשה"ש – פאול בן חיים: "יזרם", אורטוריה.
18.00 שעה עם טלמן: מוסיקה קלית, קנטטות.
19.00 מוסיקה אהובה עליכם – חצ'טוריאן: סויטה מתוך הבאלט "ספרטקוס"; גרשווין: רפסודיה בכחול בלו לפסנתר ולתזמורת; אופנבאך: "עליצות פריסאית".
20.00 [illegible] מוסיקלי.
ויוואן / הרברט האגט / לודאגס ציוטא / הלן הסט / מוגנס חלדיקה.
23.00 מחזורי יצירות – שוברט מחזורי שירים.

רשת א'

10.05 שיריקוד – מחולות ושירים ישראליים.
15.00 והיית אך שמח – תכנית לחג
16.05 גלגולו של מנהג – על מנהגים, מסורות ואמונות עממיות בחגי ישראל (תכנית שלישית).
17.10 שורשים – התיישבות קבוצות בלב העיירה בית־שמש.
19.05 שירים לחג – מאוצר עדות ישראל.
22.05 רדיודרמה – "הדיבוק" – מאת ש. אנסקי משתתפים: שחקני התיאטרון האידי בחודשה שידור ביידיש עם דברי קישור בעברית.

רשת ב'

16.05 ושמחת בחגך – שירים ומקראות לחג.
17.05 שירים רוסיים בלבוש עברי – עם הבבעטרון.
18.06 במסורת [illegible] – משירי המלחין דניאל סמבורסקי [illegible]
19.05 דן ואני – ספור משפחתי – הקשר הלא־נודע בין חוה אלברשטיין ודן בראמעץ.
20.05 צמוקים ושקדים – מבחר שירים ביידיש והפעם: לקט שירים לסוכות.
22.05 גדולי הג'ז – לואי ארמסטרונג וחברים.
23.05 שיר כאב – הם מאיר אריאל תכנית ראשונה – "החברים" עם שלום חנוך, דורי בן־זאב וחנן יובל (ש.ש).
00.10 הי ארצי מולדתי.

רשת ג'

17.05 שירים הם חברים.
19.05 זמר שכוח.
20.05 מהדורות.
22.05 טיול לילי – שירים עבריים.
23.05 עבוב הוא הלילה.

גלי צה"ל

15.05 תכנית מיוחדת לערב החג עם אברהם בורג.
16.05 כשבאתי לקחת אותה מהעננים – שנתיים למותה של יונה וולך.
18.05 שירים לערב חג.
22.05 אל תקרא לי מותק – מותק: שירים יצרות ברוק בישראל.

יום חמישי

טלוויזיה כללית

סוכות
16.30 אסטרי "מהומה בהוליווד" – פרודיה על מפיק גדול בהוליווד, שנכשל באחת ההפקות שלו ומחליט לשכתב את המקור ויוצר הפקה "קברטית" בועת שונה לתגובות אוהדות. מופיעים בסרט: ג'ולי אנדריוס, שלי וינטרס, לארי האגמן. בימאי ומפיק: בלייק אדוארדס.
18.30 "אמבטיה" – תכנית דו־שבועית והפעם: המגמות ללימוד אמנות בסמינר "אורנים"; בי"ס לתאטרון חזותי בירושלים: השתלמות מורים ב"מוסאון ישראלי" בקולנוע – על אלן פארקר, בימאי הסרט "לבו של אנג'ל": מבזק ידיעות (ערבית).
19.00 "גיטרה" – פרק ג': הגיטרה הקלאסית בספרד. תולשת שושלת הבורבונים בספרד בסוף המאה ה־18 גרמה להתפתחות מוסיקה ספרדית קלאסית בהשפעת התרבות הצרפתית. הפרק יעסוק בשני מלחינים בספרד: פרנאנדו סור וג'אניסיו אגוודו (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 "פסטיבל הזמר החסידי ה־20" אמנים שזכו בעבר ישתתפו בפסטיבל וישמיעו את השירים שזכו ושירים חדשים: לבחירת הקהל. את הפסטיבל הפיק תאטרון "סולך" בהנהלת מיקי פלד. מנהל מוסיקלי ומנצח: מנשה לב־רן. משתתפים (לפי סדר הא"ב) מירי אלוני, רינה גולן, ישה ירקוני ולהקת המקוריה, יוהר כהן, ששי קשת, נירה רבינוביץ', אילנה רובינא, צמד רעים, סימון שפירא ולהקת הפסטיבל.
21.00 חדשות.
21.15 "מסע אל עמי" – לפני 30 שנה יצאה משלחת ישראלית לפסטיבל נוער בין־לאומי במוסקבה. במשלחת היו 100 צעירים, חברי התנועות החלוציות, שהופיעו שבועיים תמימים בשיר וזמר. שלא לפי התחזיות הגיעו המוני יהודים מכל רחבי בריה"מ, ומאמצי הסובייטים למנוע מפגשים עם הישראליים לא הועילו. הפסטיבל הזה נחשב כתחילתה של תחיית הציונות בבריה"מ. גם לישראלים שנתקלו בפעם הראשונה בבעיה של יהודים בחוץ לארץ הייתה הציונות למושג חי. בתכנית ייערך מפגש חוזר בין חברי המשלחת לבין עולים שהגיעו מבריה"מ בעקבות הפסטיבל. משתתפים: נתן שחם, הפרופ' מיכאל זאבי, אהרון שמי, משה נבר, סימה ברזרצקה, רחל רבין ועוד.
22.15 "סודות משפחה" – סידרה. שלושה דורות מתכנסים בסוף שבוע טעון רגשות בבית אחד – סבתא, אם ובת. ארוחת ערב משותפת של שלושתן בבית המשפחה הישן מוציאה את המתחים ומביאה אותם לידי ביטוי. בתפקיד הסבתא – השחקנית מורין סטייפלטון, בתפקיד האם – סטפני פאוארס, שהשתתפה גם בכתיבת התסריט ובבימוי; בתפקיד הבת – מליסה ג'ילברט. בים – ג'ק הפנסים. שנת הפקה 1984.
23.45 "הגיע זמן לשוני" – פינת הלשון השבועית מיוחדת לחג הסוכות. חדשות.

ערוץ 2

19.00 – דובי איכפת לי; 19.30 – תצפית – דובש; 20.00 – סיפור הדלם (פרק א'); 21.00 – פופ 2.

טלוויזיה לבנונית

12.30 חיים אחרים (סידרה); 13.00 מועדון 700; 13.30 התעמלות; 14.00 ילדי החבובות (מצוייר); 14.30 הבית המעופף (מצוייר); 15.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים); 15.30 סרט "איש הגדול" עם רוברט ריאן; 17.00 גחכה; 18.00 חדשות; 19.00 סקורקן וגברת קינג (בלש); 20.00 הדרך לשמים (דרמה); 21.00 לאור הירח (בלש); 22.00 מועדון 700; 22.30 חיים אחרים (סידרה).

טלוויזיה ירדנית

13.50 סרטים מצויירים (ער' 1). 15.15 אי הפרפרים סידרה לילדים (ער' 1). 15.45 עולם החיות (ער' 1). 16.00 רחוב קילו (צרפתית). 16.30 פסטיבל הג'ז העולמי. 17.00 חדשות בצרפתית. 17.15 סידרה צרפתית. 17.30 חדשות בעברית. 17.45 מגאזין ספורט. 18.30 ארבע עונות. קומדיה. 19.10 בדרך לטקסס. סידרה אמריקאית. 20.00 חדשות באנגלית. 20.20 סרט עלילתי באורך מלא.

רדיו

קול המוסיקה

07.09 שחרית לחג – הנדל: מוסיקה על פני המים סויטה מס' 1 (ע"ג ת"ק); פרגולזי: קונצ'רטו לכינור בסי במול מג'ור; ג'וליאני: קונצ'רטו לשתי מנדולינות, ויולה ותזמורת כלי קשת; פרסל: שלושה שירים (ע"ג ת"ק); הרנטה: קונצ'רטו לכלי קשת; מנפרדיני: קונצ'רטו ברה לחצוצרה ולתזמורת (ע"ג ת"ק).
09.00 קונצרט לחג – ג'ון סטנלי: קונצ'רטו לכלי קשת אופ. 2, מס' 3; ארן: קונצ'רטו לצ'מבלו ולתזמורת; אלגר: קונצ'רטו בסי מינור לכנור ולתזמורת, אופ. 61; בריטן: שירי עם בריטיים; מייקל טיפט: קונצ'רטו משולש; ווהן וויליאמס: סימפוניה אנטרקטית.
11.57 פינת השיר – משירי אברהם בן־יצחק (סונה).
12.00 מן הסדרה – מהקלטות הפסנתרן יהלי וגמן / בטהובן: 6 בגטלות אופ. 126; ברהמס: ווריאציות על נושא של פגניני, אופ. 35; סקריאבין: סונטה מס' 6, בפה דיאז מינור, אופ. 53.
13.05 בהאזנה נינוחה – מנדלסון: סימפוניה נעורים מס' 9 בדו מז'ור; מוצארט: קונצ'רטו מס' 17 בסול מג'ור לפסנתר ולתזמורת ק. 453; ז'אן־פיליפ ראמו: "חגיגות אהבה" אופרה לבלט.
15.00 מפגשים מוסיקליים.
16.00 אתנחתא (ש.ח.) – מיכאל ברגוסלבסקי פסנתר – ברהמס: 7 פנטסיות, אופ. 116; שוברט: סונטה בלה מינור ד־537.
17.30 קשת של צלילים – נגן החלילית פרנץ בריכן: סולו + מיתרים, אבוב וקונטינואו.
18.00 מנהגי סוכות אצל עדות ישראל: קאריסימי: בלשאצר, אורטוריה.
19.00 מוסיקה קלאסית קלה.
20.05 אינטרלוד.
20.30 קונצרט פתיחת העונה של התזמורת הפילהרמונית הישראלית שידור חי מהיכל התרבות תל־אביב / מנצח: זובין מהטה / סולנית: רוברטה אלכסנדר / סופראן – אורגנר: בלדה לתזמורת; ברליוז: לילות קיץ; ברהמס: סימפוניה מס' 1.
23.00 דור הזהב – אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות עם הזמרת: קונצ'יטה סופרביה.

רשת א'

09.05 אמנות ההתנהגות – גישתה של הפסיכולוגיה הקוגניטיבית.
10.05 סיפורדיו – "תורת שחייה" – מאת בנימין תמוז מגיש: גדעון שמר.
10.35 שירים עבריים.
11.05 עולם במשיחות מכחול – על הסופר י.י. זינגר בעקבות הרומן "האחים אשכנזי".
12.05 מסביב למדורה – 35 שנה למותו של יצחק שדה (ש.ש.).
15.05 חוגה, לקט.
16.05 ארץ לא נודעת: דפוסי חגים בתנועות ההתיישבות (תכנית ראשונה).
17.10 סיפור [illegible] לחג.
18.06 [illegible] – מסורת בחג הסוכות [illegible]
19.05 כמה תמונות פסטוראליות – עם הסופר יוסל בירשטיין.
22.10 תכנית למוצאי־סוכות.
23.05 שירים עבריים.

רשת ב'

07.09 זמר לחג.
08.05 בראש צעיר.
09.05 שאלה של טעם – מהדורת חג.
10.05 שעת לצון.
11.05 כמו צמח בר – שירי הזמר ושירי הספר של המשוררת רחל שפירא.
13.05 תשואות ראשונות – מופע תרותי של אמנים בתחילת דרכם.
14.06 סג'רה – מנחמיה – כפר־תבור – יבנאל 85 שנה למושבות הראשונות בעמק־הירדן ובגליל התחתון.
15.05 קסם על ים כנרת – משירי תנועת הנוער.
16.05 פעם אהבה גדולה – מופע פומבי עם אלי גורנשטיין וגילה חסיד.
17.05 תכנית לסוכות.
18.06 ספרים הם חברים – והפעם: עם רחבעם זאבי (גנדי).
19.05 האר עינינו – שירים וניגונים.
20.05 חיילים יצאו לדרך – משירי הלהקות הצבאיות.
21.05 הוא והיא – אדית פיאף וג'ילבר בקו.
22.05 מופע האימים של רוקי – ספור המחזמר.
23.05 בשנה הבאה – על תשמ"ח – עם האסטרולוג אילן פקר [illegible]
00.10 הי ארצי מולדתי – שירים עבריים.

רשת ג'

07.09 בוקר של זהב.
09.05 ברסים בכיוון אחר.
11.05 רדיו־חוק – השירים של יוזר אשדות.
13.05 נעימה חמר.
15.05 בוא שיר עברי.
17.05 שיר שלי ושלה.
19.05 זמר שכוח – שירים עבריים.
20.05 מהדורות.
22.05 טיול לילי – שירים עבריים.
23.05 עבוב הוא הלילה.

גלי צה"ל

06.10 צלילי שבת.
07.05 יופי של שירים – שירים עבריים.
08.05 מעל ומתחת לשמיכה לחג.
09.05 מקהלה עליזה לחג.
10.05 שירי מולדת – עם עופרה חזה.
11.05 סיפור לילה לא שקט.
13.00 סיפורים בראש – מספרים צעירים 87. בשיתוף המוסף לספרות של ידיעות אחרונות (תכנית ראשונה).
14.05 בצהרי חג.
17.00 אמן צעיר זקן – על יוצר שהחל ליצור בגיל מבוגר.
18.05 קלאסיכאן צעיר – קטעי מוסיקה קלאסית בביצוע נגנים צעירים שהוקלטו ע"י גלי צה"ל.
19.05 משלנו – 3 שעות של המצעד העברי השנתי. (ש.ת).
22.05 מסורת מסורת – במוצאי חג.
23.05 לילה לא שקט – שירים למוצאי חג.
05.05 צלילי חג – שירים עבריים.

סרטים

תל־אביב

אסתר: הטורף יום ד' 12 – 10 מוצ"ח 9.45, 7.30
אורלי: אשה מסורה יום ד' 10 מוצ"ח 9.30, 7.15
בית ליסין: מנטי פייטון, יום ד', ה 11.15
בקיתדרה: הבלתי משוחדים יום ד' 12, 9.45 מוצ"ח 9.30, 7
גורדון: מויסס ובעקה מוצ"ח 9.30, 7.30
גת: המכשפות מאיסטוויק יום ד' 12, 10 מוצ"ח 9.45, 9.30
דיזנגוף 1: יום ד' קרטה קיד 2 4.30, 1.30, 11 מוצ"ח שם הורד 9.45, 7.30
דיזנגוף 2: יום ד' חזרה לעתיד 4.30, 1.30, 11 מוצ"ח גבר מאוהב 9.45, 7.30
דיזנגוף 3: יום ד' חבורת B.M.X 4.30, 1.30, 11 מוצ"ח שירותים אישיים 9.45, 7.30
זקל: האלמנה השחורה יום ד' 10 מוצ"ח 9.30, 7.15
הייבאיק: יום ד', ה' מירוץ להום 9.30 חצות סקס
הוד: יום ד' השוטר מבוורלי הילס 12, 9.45 מוצ"ח 9.30, 7.15
הקולנוע (בית ציוני אמריקה): יום ד' 10 יומן אהבות 12 שבלול מוצ"ח יומן אהבות 9.30, 7.15
חן 1: יום ד' מסאל באקש 12, 10 מוצ"ש
פגישה עיוורת 9.45, 7.30
חן 2: יום ד' פגישה עיוורת 12, 10 מוצ"ח לבו של אנג'ל 9.50, 7.35
חן 3: פגישה עיוורת יום ד' 12, 10 מוצ"ח 9.50, 7.40
חן 4: יום ד', נשק קטלני 12, 10 מוצ"ח 9.50, 7.30
חן 5: יום ד' אני והחברה 12, 10 מוצ"ח 9.50, 7.25
לב 1: יום ד' המשפחה 12.15, 9.45 מוצ"ח 9.50, 7.15
לב 2: יום ד' גברים גברים... 12, 10 מוצ"ח 10, 8
לב 3: יום ד' משפחת המלוכלכים 12, 9.50 מוצ"ח 10, 7.50
לב 4: יום ד' גרדמי החוק 12, 9.50 מוצ"ח 10, 7.50
לימור: יום ד' מעקב חשאי 10 מוצ"ח 9.30, 7.15
קולנוע קיץ במוזיאון: מוצ"ח בית האמיצים 9.30, 7.15
מקסים: קרוקודיל דנדי מוצ"ח 9.30, 7.30
פאר (אולני המחודש): יום ד' בייבי אריזונה 12, 10 מוצ"ח 1 להיות שם 3 פריץ החתול 4.45 תולית 11.45 מנטי פייטון
סינמה 1: יום ד' 10 מעלת נקם מוצ"ח 9.40, 7.30
סינמה 2: יום ד' 10 משפחת פלודר מוצ"ח 9.40, 7.30
הסינמטק הישראלי: יום ד' 7.30 גשם סגול מוצ"ח אקספרס של חצות 9.30
פאר: מוצ"ח לא שם זין 9.45, 7
פריז: יום ד' לא יכולה בלי זה מוצ"ח 9.30, 7.15
צפון: מוצ"ח ז'אן דה פלורט 9.30, 7
שחף: יום ד' הבלתי משוחדים 12, 9.40 מוצ"ח 9.30, 7
תמוז – רמת־אביב: הרפתקאותיו שלא יאמנו של בלשוש בעל הבצים העגקיות יום ד' 12 – 10 מוצ"ח 9.40 – 7.30
תכלת: יום ד' החנות מעבר לפינה 10 מוצ"ח 9.50, 7.40
תל־אביב: יום ד' רובוקופ 12, 9.45 מוצ"ח 9.30, 7.15
התיבה הישראלית: יום ד' 9.50 קזבלנקה מוצ"ח פרי פופינס 10, 4 אני אוהב אותך כרמן 12, 9.50

■ ירושלים

אוריון: מוצ"ח השוטר מבוורלי הילס 2 9.15, 7
אורנע: סגור
אורדיון 1: יום ה' 9.15 מעקב חשאי
אור 2: יום ה' 9.15 לא שם זין
אור 3: יום ה' 9.15 לא יכולה בלי זה 11.15 רצח בעיניים
אור 4: יום ה' 007 9.15 באזור הסכנה
אור 5: יום ה' סוד ההצלחה 9.15
אור גיל: יום ה' בייבי אריזונה 9.15, 7
בית אגרון: יום ד' 2 מלון לצעירים יום ה' 6.15 כולם נפלו על הראש 9.30 ספור הפרברים 4 ספור הפרברים יום ה' 8 העכבר ששאג חצות – העד
האולם הקטן בבנייני האומה: סגור
הבירה: סגור לרגל שיפוצים
כפיר: יום ה' הבלתי משוחדים 9.15, 7.00
מיטשל: יום ה' המשפחה 9.15
סמדר: יום ה' אני והחברה 9.15
עדן: יום ה' רובוקופ 9.15
רון: יום ה' האלמנה השחורה 9.15
תיאטרון ירושלים: יום ה' מותו של סוכן 9.30, 7
ז'אן דה פלורט 9.30, 7

■ חיפה

אורה: יום ה' השוטר מבוורלי הילס 2 9.15
אורלי: יום ה' החנות מעבר לפינה 9.15, 7
אמפיתיאטרון: יום ה' משפחת פלודר 9.15
ארמון: סגור
חן: יום ד' 10 מוצ"ח 9.15, 7 האלמנה השחורה
עצמון 1: יום ה' רובוקופ 9.30
עצמון 2: יום ה' גבר מאוהב 9.30
עצמון 3: יום ה' ילדים חורגים לאלוהים 9.30
פאר: יום ה' הטורף 9.15, 7
קריאטר: יום ה' לא שם זין 9.15, 7
23.30 מנטי פייטון – שודדי הזמן
רון: יום ה' הבלתי משוחדים 9.15, 7
רב גת 1: יום ד' 10 פגישה עיוורת מוצ"ח 9.15, 7
רב גת 2: יום ד' 10 אני והחברה מוצ"ח 9.15, 7

■ קריות חיפה

כפיר: יום ה' הטורף 9.15, 7
מביק: יום ה' בלוז לחופש הגדול 9.15, 7
אורות: יום ה' משפחת פלודר 9.15, 7
בית העם: יום ה' סוד ההצלחה 9.15, 7
היובל: יום ה' הגינגלה האמריקאי 3 9.15, 7
ביצן: יום ה' שרותים אישיים 9.15, 7

■ אשדוד

אסתר: הגינגלה האמריקאי 3 9.30, 7.15
אשדוד: יום ה' בלוז לחופש הגדול 9.15, 7.15

■ אשקלון

אסתר: יום ה' מפרץ מוסקיטו 9.30, 7.30
כאור: יום ה' לא שם זין 9.30, 7.15
רחל: יום ה' ליבו של אנג'ל 9.30, 7.15

■ באר־שבע

קר: יום ה' סוד ההצלחה 9.30, 7

■ הרצליה ■ רמת השרון

היכל: יום ה' השוטר מבוורלי הילס 2 9.30, 7.15
מלון דניאל: יום ה' גבר מאוהב 9.30, 7.15
כוכב: יום ד' ה' 007 באזור הסכנה 7 משהו פראי 9.30 פייבל והחלום האמריקאי 11

■ עפולה

מופיתרון: יום ה' סוד ההצלחה 9.00

■ חולון ■ בת ים

ארמון: יום ד' קרוקודיל דנדי 9.30, 7.30 יום ה' מופע הקולנוע של רוקי 11.30
מגדל: יום ד' 10 הטורף יום ה' 9.30, 7.15
מתנס קרית שרת: יום ה' אל תקרא לי לבן 9.30, 7.15
סבוי: יום ד' 10 מוצ"ח 9.30, 7 הבלתי משוחדים
עצמאות: יום ה' השוטר מבוורלי הילס 2 9.30, 7.15
רינה: השוטר מבוורלי הילס 2 9.30, 7.15

■ כפר־סבא ■ רעננה

עמל: יום ה' שם הורד 9.30, 7
תק: יום ה' לא שם זין 9.15, 7
אורות: סגור
בית ברל: מוצ"ח הסערה 8.30

■ לוד ■ רמלה

אורלי: סגור
בת זית: מוצ"ח קרוקודיל דנדי 9.30, 7.15
אורן: מוצ"ח קרוקודיל דנדי 9.30, 7.15

■ נהריה ■ עכו

הוד: מוצ"ח קרוקודיל דנדי 9.30, 7.15
רון: מוצ"ח בן דודי האמריקאי 9.30, 7.15
אודיטוריום: סגור

■ נתניה

דוד: מוצ"ח בסי בלו 9.30, 7.15
סטודיו: מוצ"ח רשון חי 9.15, 7
אסתר: מוצ"ח השוטר מבוורלי הילס 2 9.15, 7
שרון: מוצ"ח המכשפות מאיסטוויק 9.15, 7

■ קרית אונו

מרכז קהילתי: מוצ"ח 007 באזור הסכנה 9.15, 7, 4.30

■ פתח תקוה

שלום: מוצ"ח קרוקודיל דנדי 9.30, 7.15
היכל 1: יום ד' הבלתי משוחדים יום ה' 9.30, 7
היכל 2: יום ד' השוטר מבוורלי הילס 2 יום ד' 10 מוצ"ח 10.45, 8.45, 6.45
היכל 3: משפחת פלודר מוצ"ח 9.30, 7.15

■ ראשל"צ ■ רחובות

ג.ג. רזן 1: השוטר מבוורלי הילס 2 מוצ"ח 10.45, 8.45, 6.45 יום ד' 12.30, 10.30
ג.ג. רזן 2: הבלתי משוחדים מוצ"ח 9.30, 7, יום ד' הישה החזיה 10.30 19.30
ראשון: הטורף מוצ"ח 9.30, 7.30
בית העם: שם הורד 9.30, 7
הדר: סוד ההצלחה 9.30, 7.15
תק: הטורף 9.15, 7.15

■ רמת־גן וגבעתיים

ארמון: פגישה עיוורת מוצ"ח 9.40, 7.30 יום ד' 10.00
ארבגן: הטורף מוצ"ח 9.40, 7.30 יום ד' 10.00
לילי: המרדף הלוהט 9.30, 7.15 יום ד' 10.00
הדר: הבלתי משוחדים מוצ"ח 9.30, 7 יום ד' 10.00
רב גן 1: המכשפות מאיסטוויק מוצ"ח 9.40, 7.25 יום ד' 12.15, 10
רב גן 2: הנוכל האוהב והאהובה מוצ"ח 9.40, 7.30 יום ד' 12.15, 10
רב גן 3: בעקב חשאי מוצ"ח 9.45, 7.30 יום ד' 12.15, 10
רב גן 4: בקצב השעון מוצ"ח 9.45, 7.30 יום ד' 12.15, 10
שבטים: לא שם זין מוצ"ח 9.30

"מקום בצמרת"

מצעד הפזמונים הישראליים
רשת ג' – קול ישראל – 6.10.87

1. תמונות – אדם
2. קסמים – גלי עטרי
3. ערב נעימים – יאהר כהן
4. אורה – רמי קלינשטיין
5. מובטל בלוז – אריאל זילבר
6. מישהו שר במדבר – חיים משה
7. שיר מולדת – להקת פנצר
8. אדם אחר – ירדנה ארזי ויהורם גאון
9. לוליטה – גידי גוב
10. יונה עם עלה של זית – להקת פיקוד דרום
11. קיר של אהבה – נער שוליים
12. עתונאי קטן – אריק איינשטיין
13. שביל תפוח הזהב – עפרה חזה
14. שש־עשרה שבע־עשרה – להקת הנדל
15. רק בן־אדם – שלום חנוך
16. אנחנו שניים – משינה
17. רק אתמול – גלי עטרי
18. לא זז מכאן – דני סנדרסון
19. מחלידים – חיים צינוביץ
20. אני אהיה הליצן שלך – חנן יובל
21. משחקים – אילן ויהודה הגר
22. רדיו רמאללה – יהודה פוליקר
23. טיפה אהבה – מירי אלוני
24. רחובות הריקודים – יהודית רביץ
25. זכרונות ילדות – קו 8
26. עוד תראה אותי – אילנה אביטל
27. אל תשליכני מלפניך – שולי נתן
28. תיק־תוק כל שעה נולד תינוק – סי הימן
29. דור ההמשך – להקת דור ההמשך
30. לא שותה לא מעשן – כמו צעוני

מדשדשים (על סף 30 הגדולים)
31. אביב – לימור שפירא
32. המלך חלבן – מני בגר
33. יום ועוד יום – ראובן ארז
34. פלא – מני גייקובסון
35. השיכור – מאיר בנאי
36. רנאי קיץ – אבי איילות
37. ערב עירוני – יוסי בנאי
38. כל הליל אני בבכך – אלון אולארצ'יק
39. ציפורה – מוסי דיכנה
40. שטויות – דני אמיר

לשיפוטכם
41. עכשיו – אריק סיני
42. שבעות וחגים – יהודית רביץ
43. סערת חושים – חיים פנירי
44. שבוי שלך הלילה – הסניף
45. גיבור גדול – סי הימן ולהקה מקומית
46. משברת כלידה – רונלי
47. אורנקו – משה פרי
48. היא הולכת לאיבוד – יעקב נוזה

לכבוד:
"מקום בצמרת" קול ישראל
ת.ד. 1082, ים. מיקוד 91910
1 2 3 4 5 6
7 8 9 10 11 12
שם:
כתובת:
ותאריך

ברית העבודה –
ארבעטער־רינג
רח' קלישר 48 –
תל־אביב 65165
טל' מס' 03־656764

ב־19.10.87
מתחילים
לימודי
אידיש
הלימודים מתקיימים
בימים ב' ות'
● ילדים, בני 7–14
בשעות 17.30–19
● מבוגרים (מתחילים ומתקדמים) מ־19–20.30
פרטים: טל' 03־656764
בין 10.00–13.00

מזג האוויר ביעדי הטיסה החשובים של סוויסאיר

אוסלו	5	12 –	מעונן
אמסטרדם	9	15 –	מעונן
בואנוס איירס	10	23 –	מעונן
הלסינקי	2	14 –	בהיר
הונג קונג	25	28 –	בהיר
וינה	8	18 –	בהיר
ונציה	11	16 –	מעונן
טוקיו	18	27 –	מעונן
טורונטו	2	15 –	מעונן
יוהנסבורג	7	20 –	בהיר
לונדון	14	21 –	מעונן
ליסבון	16	18 –	גשום
מאדריד	11	21 –	מעונן
מונטריאול	4	12 –	מעונן
ניו יורק	4	12 –	בהיר
סאן פאולו	12	24 –	מעונן
פאריס	16	24 –	גשום
פרנקפורט	8	14 –	מעונן
ציריך	6	10 –	מעונן
ריו דה ז'נרו	15	23 –	בהיר
שטוקהולם	11	14 –	מעונן
שיקגו	2	20 –	מעונן

swissair

אלמקס משחת השיניים – יעילה פי 3 במניעת עששת

תורנות בתי מרקחת ליום רביעי ערב חג הסוכות 7.10.87
תל־אביב
צפון – יהודה המכבי 33 – 449995
ארלוזורוב – ארלוזורוב 76 – 230746
ירושלים
מרשאת רוממה – המ"ג 28 – 523191
חיפה
חביתה – חביתה 22 – 251905
פתח־תקוה
מיני פארם – שפרינצק 20 – 9321067
בני־ברק – רמת־גן
מגן – ביאליק 30 רמת־גן – 723674
בת־ים
מוזר – חביבה רייך 20 בת־ים – 5515671

תורנות בתי מרקחת ליום חמישי חג הסוכות 8.10.87
תל־אביב
שור (ברנדס) – ברנדס 27 – 441449
נצח ישראל – נצח ישראל 11 (בין שד' חן לככר מסריק) 226545
שור (ברנדס) – ברנדס 27 – 441449 – מוצאי חג
נצח ישראל – נצח ישראל 11 (בין שד' לככר מסריק) 226545 – מוצאי חג
ירושלים
הר הזיתים – הר הזיתים – 287480
מרשאת רוממה – המ"ג 28 – 523191 – מוצאי חג
חיפה
נורדוי – נורדוי 13 – 664039
פתח־תקוה
הירקון – שטמפפר 24 – 910946
בני־ברק – רמת־גן
יהלום – קריניצי 63 רמת־גן – 721968
בת־ים
גני בת־ים – הגבאים 3 בת־ים – 5515671

מוקד מידע טלפוני של קופת חולים הכללית המוסר אינפורמציה של מרפאות קופת חולים של ההסתדרות, בתי חולים, עזרה ראשונה, מרפאות הפתוחות בשבת ובחג וכן אינפורמציה על הגורמים הרפואיים בישראל:
טלפון 03־433300
בימים א' עד ה'
מ־8.00 בבוקר עד 20.00 בערב ביום ו' ובערבי חג
מ־8.00 בבוקר עד 15.00 אחה"צ
מרפאת שיניים לעזרה ראשונה אזור תל־אביב
רחוב בר כוכבא מס. 49 – טלפון 03־284649
בימים א' עד ה' מ־21.00 עד 23.00
בימים ו' וערבי חג מ־18.00 עד 24.00
שבתות וחגים – מ־15.00 עד 21.00
ערן עזרה ראשונה נפשית
בתל־אביב – קו למבוגרים 03־5461111
קו לילדים ונוער 03־261113
בירושלים – 02־227171
בחיפה – 04־672222/3
בנתניה – 053־335316
קו פתוח – אוזן קשבת לילדים ובני נוער
בתל־אביב 03־221680 (24 שעות)
נעמת – ייעוץ בבעיות אלימות במשפחה
בימים א' עד ה' מ־9.00 עד 16.00 – 03־235922
קו פתוח לקשיש 02־690685 מידען

אלמקס
מיוצרת ע"י טבע תעשיות פרמצבטיות בע"מ ברשיון GABA שוויץ

חדשות של שבת

■ דן בן אמוץ: הבנות ליקקו אצלי דבש בחג ■ תאונות אוויר, מאת אלכס פישמן ■ משפ' נקש: אביגדור פלדמן מול זבולון המר ■ סיפור חייו של הסופר יהושע קנז, אחרי 11 מהדורות. מאת אתי חסיד ■ יעל גבירץ עם ליאונרד גרמנט, הפרקליט שישראל ויתרה על שירותיו בפרשת פולרד ■ שאול אברון מלווה את נעמי אדווה לנווה תרצה ■ ענת מידן עם הורי הנעדרים ■ שלמה ארצי מראיין את שמעון פרס ■ מאיר שניצר על סטנלי קובריק ■ רכב: מה יש לספורטיביות להציע. רם לנדס ■ אבי, מוטל'ה קידר, פרק שלישי: העסק מתמוטט ■ עזרא סדן: איזו צמיחה!? ■ אלעזר לוין על גיורא אקרשטיין ■ אורי מילשטיין: קומנדו יוספל'ה טבנקין ■ עמיקם רוטמן על משה חובב ■ דוד שיף: זה מה שמחכה לך, אידה

مكذا من الاجل

שערי המניות

בנקים מסחריים

שאינם בהסדר ההצמדה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
או.ה.ת. ש	22850				
הספנות 0.1	1966	3611	-41	-2.0	-870
הספנות א 0.5	1280	5563	-45	-3.4	-5600
כללי לא בהסדר 1	17543 *	52.0	-177	-1.0	-3.0
* ביצוע חלקי 94.60%					
פ.י.ב.י. 0.5	8860	4151	-240	-2.6	-6301
הבינלאומי 5.0	8731 *	414	-22	-.3	-153
* ביצוע חלקי 83.80%					

בנקים בהסדר הצמדה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
אידיבי רג 100.0	103100	4220			-3037
אידיבי ב 100.0	103510	1.0	-1790	-1.7	-1.0
אידיבי בכ א 2.0	625000		-5000	-.8	-2.0
אגוד ושה	76953	65.0	+153	+.2	+156
דיסקונט ב	133000	9.0	+1300	+1.0	+4.0
דיסקונט א	131600	868	-100	-.1	-712
דיסקונט שה ב	15340				
המזרחי ש	42405	6888			-4999
המזרחי ב	42450				
הפועלים מבכ	92500				-10.0
הפועלים ש	69970	2046			-544
הפועלים ב	70200	195	-400	-.6	-204
כללי א וש"ח	180600				
כללי שה 7	8731	60.0	+200	+2.3	+160
כלל כמדק 100.0	44550	2677	+110	+.3	+3730
כללי שה 11	16687	79.0	+107	+.7	+641
ביטוח המור 1.0	59700	8.0	-500	-.8	-18.0
מימון המור 5.0	30200		+200	+.7	+20.0

בנקים למשכנתאות

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
אדנים 0.1	27400	2.0			-20.0
לאומי משכנתא' ש	10000	358			+74.0
לאומי משכנתא' ב	9740				
כרמל ש	6286	18.0			+10.0
כרמל שה 1	4081	20.0			+45.0
בנין ב 5.0	— הפסקת מסחר —				
פיתוח והכשר' ושה	2600	475	-100	-3.7	-1390
משכן ב ש	3666	667	+3	+.1	+284
עצמאות 0.1	19000				-9.0
משכנות מבכ ש	21000	10.0	-850	-3.9	-10.0
משכנות רג ש	21650	50.0	-200	-.9	-44.0
משכנות שה 1	10281	10.0			+1.0
משכנות שה 2	5306	113			-13.0
יעסוד 1.0	3829	339	-1		-169
יעסוד 5.0	3332	345	-1		-380
כרית 1.0	8120	174	+80	+1.0	+49.0

מוסדות מימון

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
סלקו א ושה	894	5281	-20	-2.2	-11872
התקלאות מבכ א	194761	6.0	+5672	+3.0	+19.0
התקלאות מבכ ג	196000	1.0			-1.0
לאומי תעשיה א ש	14000	42.0			-9.0
פתוח תעשיה מבכ	156399	3.0 תב	-15000	-8.8	-11.0
פת תעש בכ ג	490522				
פת תעש בכ גב	287315	1.0	-9000	-3.0	-1.0
פת תעש בכ גג	291000	3.0	+8035	+2.8	+2.0
פת תעש בכ ד	279456	1.0	-7000	-2.4	-1.0
פת תעש בכ דד	67129				
כרמל קבלנים 5.0	1361	5211			-3477
תיירות בכ	220000				
כלל ליסינג א 0.1	23901	14.0	-259	-1.1	-8.0
כלל ליסינג ב 0.5	19700	44.0	-900	-4.4	-74.0
כלל ליסינג אג"ח	19749				

ביטוח

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
אילון בטוח וש"ח	136.0	7600	-4.5	-3.2	-35659
איילון ביטוח ושה	147.0	4624	+2.0	+1.4	+309
אריה 1.0	1051 תב	350	-65	-5.8	-711
אריה א 0.5	780	630	-40	-4.9	-1365
בטוח משנה וש"ח	410	679			+1115
בטוח משנה 5ש"ח	321	572	-2	-.9	-2178
בטוח משנה אפ 2	290				
בטוח משנה שה-אפ	105.0	168700	+1.0	+1.0	+166600
הדר ושה	196.0	13550			+3928
הדר 5שה	163.0	6945	-1.0	-.6	-8788
הדר אפ 2	176.0	6002	-7.0	-3.8	-8550
הפניקס וש"ח	764 *	3630	-8	-1.0	-44.0
* ביצוע חלקי 98.90%					
הפניקס 5ש"ח	600	200	-5	-.8	-350
המסנור-הראל 1.0	6240	72.0	-60	-1.0	-72.0
המסנור-הראל 5.0	4720	370	-50	-1.1	-370
מנורה 1.0	2150				-20.0
מנורה 5.0	1610	100	+60	+3.9	+150
סהר פיתוח ג	409	5500	-7	-1.7	-9918
סקוריטס 1ש"ח	1262	[illegible]	[illegible]	[illegible]	-243
צור ש	315	6100	-5	-1.6	-2694
ציון החזקות 1שה	5999				
ציון החזקות 5שה	1705		-30	-1.7	-85.0
הסנה 1שה	282	6102	-3	-1.1	-1620

מסחר ושרותים

מסחר

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
אינטרנאמא 1שה	920 תב	2483	-100	-9.8	-5723
אינטרנאמא 5שה	592 תב	16665	-35	-5.6	-19372
מאיר עזרא 1.0	1017 תב	3665	-60	-5.6	-6138
מאיר עזרא אפ 2	625	331	-5	-.8	-731
כלל סחר אפ ד	360	11471	-7	-1.9	-21371
כלל סחר אגח 2	155.5	26290	-3.0	-1.9	-34990
קריסטל 1.0	824	874	-18	-2.1	-1502
רפק 0.1	24500	6.6			-3.4
רפק 0.5	21200	15.0			-15.0
שופרסל א 2.0	14200	483	-300	-2.1	-762
שופר סל אפ' ד'	7646	1486	-150	-1.9	-1565
שופר סל אג"ח	109.0	244005			+185638
כלל סחר ושה	445	13111	-13	-2.8	-15871
שופרסל ב 10.0	11219	195	-229	-2.0	-220

שרותים

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
אסותא ושה	415	32743	-5	-1.2	-39457
ספנות הספקה 1שה	820	1986			-714
ספנות הספקה 5שה	305 תב	9783	-25	-7.6	-16703
קירור הספקה 1שה	1130 תב	305	-70	-5.8	-1714
קירור הספקה 10שה	280	16498			-4282
מתכוי ערובה 1שה	2210	250			+42.0
מתכוי ערובה 5שה	1180	3494			+967
דלק ג 0.1שה	2759	2429	-49	-1.8	-2708

מלונות ושרותי תיירות

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
גלי זהר 1.0	3100 תב	27.1	-194	-5.9	-119
גלי זהר 5.0	2450 תב	75.0	+142	+6.2	+38.6
מלונות דן 1 ש"ח	1560	50.0	-75	-4.6	-350
מלונות דן 5 ש"ח	1245	170	-56	-4.3	-320
חוף האלמוג 0.1	7524	245			-263
כבב ושה	2950	54.8	-120	-3.9	-24.8
מלונות ירדן 1.0	2700	167	-100	-3.6	-204

מחשבים ושרותי מחשב

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
אלקות ושה	714	899			+223
ת.ד.ג. ושה	410	3517			+46.0
יעקא 1.0	7000	87.0			-1.0
כ.ל.ל. 1.0ש"ח	15250	20.0	+250	+1.7	+19.0
כ.ל.ל. 5.0ש"ח	3260	180	-120	-3.6	-282
ניוטב ושה	970	2198	-47	-4.6	-4101
ניקוב 5שה	385 תב	2526	-25	-6.1	-3807
ניקוב אפ 2	1041	944	-100	-8.8	-2019
תים מחשבים 1.0	669	689	-4	-.6	-1039

מקרקעין ופיתוח

נדל"ן בינוי ופיתוח

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
ארזן מבנים 1.0	— הפסקת מסחר —				
ארזן מבנים 5.0	— הפסקת מסחר —				
אזורים אפ 1	802	1898			+3619
אזורים אגח 3	143.0	17124	-5.5	-3.7	-63280
איקון 1.0	388	2891	-1	-.3	-4338
אל-רוב 1.0	331	3975	-5	-1.5	-4975
אפריקה 0.1שה	52700	11.0			+9.0
אפריקה אפ 5	33900	40.0			+20.0
ארקים 1.0	4400	293	-100	-2.2	-147
אילנד 1שה	3641	181	-20	-.6	-181
אילנד 5שה	2730	351	-50	-1.8	-1743
בהנבין 1שה	3150	328	-50	-1.6	-409
בהנבין 5שה	2570	307			+186
דנקנר 1.0	6620	200	-80	-1.2	-422
דרעד 1שה	184.0	3914	-6.0	-3.2	-914
דרעד 5שה	143.0	5000	-1.0	-.7	-2360
המכלל 1.0	980 תב	22.0	-67	-6.4	-172
המכלל 5.0	573	804			+655
ת.ג.ב. 0.1	— הפסקת מסחר —				
ת.ג.ב. 0.5	— הפסקת מסחר —				
כלכלית י-ם 1שה	315	3466	-5	-1.6	-2126
כלכלית ים אפ 1	126.0	8215	-1.5	-1.2	-14698
גב-ים 0.1	4900	772	-100	-2.0	-656
גב-ים 0.5	4100	1023	-100	-2.4	-1153
ישפרו 1שה	3800	448	-100	-2.6	-608
ישראלום 1.0	1131 *	2551	-200	-15.0	-12888
* ביצוע חלקי 51.60%					
ישרס וש"ח	20199	357	-800	-3.8	-326
כנו פיתוח 1.0	10700	20.0	-150	-1.4	-32.0
לסוד וש"ח	5195	4.0	-5	-.1	-32.0
לסיד 5ש"ח	2069	495	-1	-.1	-762
מ.ת.מ. 1.0	380	11429	-20	-5.0	-7791
מ.ת.מ. אפ 2	241	3889	-18	-7.0	-11603
מ.ת.מ. אגח א	115.5	45190			+32870
מאגר בניה 1.0	629	7807	-21	-3.2	-1880
מישבאל 5שה	330				
מישבאל אפ 1	152.0	1750			-1750
מבנים 5.0	1748	336	-1	-.1	-43.0
מר-לוו 1.0	1240	3844	-2	-.2	-214
קרדשטיין 1.0	460	1048	+10	+2.2	+719
קרדשטיין 5.0	180.0	8305			+4693
לייפסיד 1שה	440	22912	-5	-1.1	-17840
לייפסיד 5שה	293	14062	-11	-3.6	-29865
לייפסיד אפ 2	200	13865			-4690
לייפסיד אגח 1	106.0	74830			-9605
נאות אביב 0.5	4500	251	-100	-2.2	-142
נכסי אזורים 1שה	334	1609			-609
נכד החזקות 1.0	858	500	-12	-1.4	-944
עמי 0.1	6300	124			-82.0
עמר וסולע 1.0	— הפסקת מסחר —				
קיסריה וש"ח	3434	29.0			-71.0
קיסריה 5ש"ח	1498	82.0			+18.0
רוגובין 1שה	441 תב	11750	+21	+5.0	+2790
רוגובין 5שה	212	6100			-2234
רוגובין אפ 2	1190	145	-10	-.8	-145
רוגובין אגח א	124.0	10000	-3.0	-2.4	-24300
אפריקה 1שה	44291	68.0	-1252	-2.8	-67.8
אזורים 1שה	1061	7329	-30	-2.8	-16014
נכסים ובנין 1.0	3489	2825	-89	-2.5	-5242
הכשרת הישוב 1.0	— הפסקת מסחר —				
כלל בנין 0.1	775	5067	-8	-1.0	-4837

חקלאות

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
מטעי הדר 0.1	3195	200	-50	-1.5	-515
מטעי הדר 0.5	2774		-50	-1.8	-376
מהדרין 1שה	6700	172			-172
מהדרין אפ 1	3950	50.0			+200
נכסי הדרים 1.0	1800	1860	-50	-2.7	-1755
פריאור 5שה	2570	92.0	-10	-.4	-4.0

תעשייה

מזון וטבק

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
אסמא 1.0	2218 תב	1600	-247	-10.0	-2031
גלידפרוסט 1שה	2035 תב	346	+185	+10.0	+196
גלידפרוסט 5שה	1165 תב	473	-90	-7.2	-473
דובק מב ש	5800	330	-30	-.5	-310
דובק מב מ	5710	400	-100	-1.7	-665
תנובל 1.0	580	867	+13	+2.3	+570
תנובל 5.0	544				
תנובל אגח 1	106.0	2000	-.5	-.5	-14000
כספור בירה 1.0	24.0	34500	-700	-2.0	-9.0
כספור בירה 5.0	33.0	27500	-1000	-3.5	-25.0
יצהר 1שה	1107 תב	315	-125	-10.0	-359
יצהר א 5שה	735	1300			+310
יצהר אפ 2	529				
כן 1שה	628	1296	+18	+3.0	+1881
כן 5שה	430	700	+20	+4.9	+609
סנפרוסט 1ש"ח	18300	40.0	-280	-1.1	-53.0
עסיס ב 5שה	375	9013			-849
שלמה אבגל 1.0	3000	45.0	-30	-1.0	-45.0
שמן מבכר א ש	1750 *	465	-140	-7.4	-1105
* ביצוע חלקי 71.90%					
עלית 0.1	15785	110	-159	-1.0	+8.0

טקסטיל והלבשה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
ארגמן 1ש"ח	598	2811	-22	-3.6	-4464
ארגמן אפ 2	370	4018	-20	-5.1	-4718
ארגמן אגח 1	109.5	4000			-1800
אפיקים 1.0	714	399	-22	-3.0	-643
אופנת ברוך 1 שה	515	1686	+10	+2.0	+918
אופנת ברוך 5 שה	379				
אופנת ברוך אפ א	387	2000			+1358
ארבגו רג ש	13000	62.0	-200	-1.5	-121
דלתא-גליל 1.0	2890	1033	-90	-3.0	-2397
דלתא-גליל א 3.0	2490	1237	-60	-2.4	-1074
כיתנית בכותר 1.	1499				-55.0
כיתנית בכותר 5.	825				+450
ריקלנו 1.0	342	300	-3	-.9	-40.0
ריקלנו 5.0	264	110			+110
ורדינון 1.0	5850	20.0	-90	-1.5	-38.0
דיקית 1שה	2290 *	589	-50	-2.1	-1159
* ביצוע חלקי 95.00%					
דיקית 5שה	1850	2095			-595
דיקית אפ 2	1060	1742	-50	-4.5	-2587
סופר 1שה	320 *	1900	-3	-.9	-1273
* ביצוע חלקי 96.30%					
קופר אפ 1	188.0	2219	-5.0	-2.6	-3724
קורדיה 0.1	3230	62.0	-125	-3.7	-125
קורדיה 0.4	2597	1655	-90	-3.4	-2175
ליגת 1שה	504	2424	-4	-1.3	-2284
מקס 0.1	5800	418	+175	+3.1	+449
מקס 0.5	3540	281	-60	-1.7	-319
עים 1.0	470	2403	+5	+1.1	+750
עים 5.0	265	4740	-10	-3.6	-11377
עים אפ 2	235	2270	-10	-4.1	-2100
עים אגח 1	122.0	9250	-1.0	-.8	-14368
עמק 1.0	315	6712	-4	-1.3	-4153
עמק אפ 1	187.0	8728	-5.0	-2.6	-13505
פולגת א 1שה	1700	2270	-55	-3.1	-1710
פולגת א 0.5	11600	50.0			+33.0
פרגו 1שה	860	500	-15	-1.7	-1403
גיבור-סברינה	11000	60.0			+30.0
תעש רוגוזין 1.0	2500	167			-102
פולגת ב 1שה	1016	1890	-26	-2.5	-2497

מתכת ומוצריה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
אורדן 10.0	10200	186			-102
אורדן 50.0	8300		-50	-.6	-8.0
אלומית 1.0	7530	50.0	-70	-.9	-50.0
אלומית 5.0	6050	16.0			-16.0
כבלים ש	— הפסקת מסחר —				
כבלים אפ' (1)	— הפסקת מסחר —				
כבלים אג"ח	— הפסקת מסחר —				
התכוף 1.0	703	362			-212
התכוף 5.0	408	486			+2282
התכוף אפ	3600	40.0	+200	+5.9	+125
דיקה 1.0	3328 תב	91.7	-370	-10.0	-242
דיקה 5.0	1744	86.4	-4	-2	-179
קופסאות פח 5ש"ח	4130	625			+1151
כבלי ציון 1.0	— הפסקת מסחר —				
כבלי ציון 5.0	— הפסקת מסחר —				
כבלי ציון אפ 3	— הפסקת מסחר —				
מורים 1.0	753 *	500	+6	+1.1	+719
* ביצוע חלקי 57.10%					
מתכת קרמבי 1 שה	300 תב	6094	+21	+7.5	+20008
מתכת קרמבי 5 שה	175.0	9235	-5.0	-2.8	-11913
נחושתן 0.1	41000	3.0	+100	+.2	+2.0
נחושתן 0.5	15300	60.0	-700	-4.4	-90.0
פכר פלדה 1.0	2960	1961	-160	-5.1	-3271
קינג 1.0	920 תב	186	-70	-7.1	-656
קינג 5.0	560	227	-10	-1.8	-604
קליל 1.0	2521	539			-778
קליל 5.0	2150	246	-27	-1.2	-246
קליל אפ	1100	480			-20.0
קליל אגח	115.0	14900	-1.8	-.9	-12364
שלרות 5.0	7300 תב	64.0	-600	-7.6	-94.0
תעשיות לכיס 1.0	951	35.0	+21	+2.3	+795
תעשיות לכיס 5.0	621	100	-23	-3.6	-100
קופסאות פח 1ש"ח	4428	550	+22	+.5	-430

חשמל, אלקטרוניקה ואופטיקה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
אלביט 5.0	454000	28.0	-14000	-3.0	-33.0
אלקו 0.1	8100	29.0	+200	+2.5	+54.0
אלקו 0.25 ש	4880	659	-170	-3.4	-876
אלקו 0.25 ב	5010	20.0	+10	+.2	+20.0
אלקטרה 0.1שה	2200	1519	-60	-2.7	-1248
אלקטרה א 0.5שה	1635	3599	-60	-3.5	-5744
אלקטרה אפ 5	1285	1143	-45	-3.4	-829
אלקטרה אגח 3	167.5	20470	-3.0	-1.8	-20770
ארית 0.02שה	24750	94.0			-94.0
ארית תעש אלקטר'	2380	3296	-40	-1.7	-2204
ספקטרוניקס 1.0	1500	5194	-40	-2.6	-5694
ספקטרוניקס 5.0	1135	5307	-25	-2.2	-5807
פריקלאס 1שה	590 תב	3506	-50	-7.8	-3506
פריקלאס 5שה	462	2590	-7	-1.5	-2890
ציקלון 1שה	2020 *	337	+140	+7.5	+454
* ביצוע חלקי 93.60%					
ציקלון 5שה	1040	34.0	+40	+4.0	+32.0
קונטסטין אורליך 1.	6900 תב	30.0	-400	-5.5	-21.0
קונטסטין אורליך 5.	3352 תב	141	-350	-9.5	-212
ת.א.ת. 1שה	1235	1075	+32	+2.7	+1514
ת.א.ת. 5שה	687	4132	-18	-2.6	-10048
ת.א.ת. אפ 1	18500				-16.0
תדאה 1שה	800	4169	-25	-3.0	-5369
אלרון 3.0	308030	4.0	-772	-.3	-3.0

מוצרי בניה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
א.ב.מ.לבנין 1שה	181.5	46626	-4.0	-2.2	-70664
א.ב. בנין אפ א	675	1985	-35	-4.9	-6306
א.ב.בנין אגח א	133.5	49417			+14283
אקרשטיין 1שה	585	1650	-15	-2.5	-1591
אקרשטיין 5שה	409	1484			-1362
אקרשטיין אפ א	600	312			+107
אקרשטיין אג"ח 1	135.5	52000			+23392
האחים בלוס 1שה	159.5 *	9243	-5.5	-3.3	-7665
* ביצוע חלקי 91.50%					
אחים בלוס אופ1	103.0 תב	23283	-8.0	-7.2	-76487
בר-כהן 1.0	1330	358	-40	-2.9	-520
בר-כהן 5.0	802		+2	+.3	+125
פרומקסדסט 1.0	8000 תב	.3	-700	-8.1	-37.7
פרומקסדסט 5.0	5320 תב	161	-180	-5.1	-161
מ.ל.מ. 1.0	970				-200
מ.ל.מ. 5.0	680 תב	424	+37	+5.8	+226
מודול השק 1שה	580 תב	1695	-50	-7.9	-3113
מוזאיקה ולפמן 1	22045				
מוזאיקה ולפמן 5	14000				
נגב קרמיקה 1ש"ח	458	2920	-5	-1.1	-253
נגב קרמיקה אפ	245	6052	-9	-3.5	-5641

כימיה, גומי ופלסטיק

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
אגן 5.0	2100	2710			+482
אי.י.אם. ב 200.0	2075	294	+50	+2.5	+251
גל תעשיות 1.0	740	689			+680
גל תעשיות 5.0	534	2000	-10	-1.8	-1841
גל תעשיות אפ	322	4500	-8	-2.4	-863
גל תעשיות אגח 1	103.0	23720			+5520
דשנים 0.1	3500	169	-60	-1.7	-239
דשנים 0.5	1740	460	-40	-2.3	-310
חיפה כימיקל 10.0	955	7979	-45	-4.5	-17117
ליפסקי 1.0	— הפסקת מסחר —				
מקסימה 1.0	7870	103			-103
מקסימה 5.0	5250	23.0	-50	-.9	-27.0
מגו 1.0	27500	13.0			-3.0
מגו 5.0	22900	100	-150	-.7	-136
פריקלאס 1שה	540	3600	-3	-.6	-3975
פריקלאס אפ 1	193.0	7398			+2998
קים 1שה	5290	444			-33.0
קים אפ 1	2990	1360	-170	-5.4	-2884
קים אגח 1	110.5	5694			-5694
תאו 5ש"ח	3700	210	-195	-5.0	-170
פרוטארום 10.0	57769	.130	-1		-56.0
תרו א 5.0	8281 תב	42.0	-920	-10.0	-24.0
מכע 0.01 ש"ח	12570	570	-127	-1.0	+744
ים המלח 1שה	2951	1085	-60	-2.0	-1090
פטרוכימים 10.0	884	14438	-23	-2.5	-21515

עץ ומוצריו, נייר ודפוס

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
כתר נגח	240	5788			-4432
דפרון 1.0	8826	57.0	-150	-1.7	-51.0
דפרון 5.0	5990	28.0	-90	-1.5	-28.0
תב.ד. 1.0	9100	273	-100	-1.1	-88.0
יפה 1שה	1851	450	-20	-1.1	-550
לביד אקלוק 1.	665	1954	-18	-2.6	-2923
שלם ב 0.5	51000	6.0			-1.0
סכוריה 5.0	3000	150	-90	-2.9	-295
רים 0.1	502	4898			+3376
רים 0.4	279	918			+116
תעל ב 0.2	19700	219	-900	-4.4	-337
כמפעלי נייר 10.0	376137	33.0	-10636	-2.8	-38.0

תעשיות שונות

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
אבגול 1.0	389	1649			-749
אבגול 5.0	180.0 תב	4499	-17.0	-8.6	-21872
תמישה יוד 1שה	3370	100	-60	-1.8	-100
ה.ג.מולק 1שה	1612	460	+2	+.1	+177
ה.ג.מולק 5שה	1412	480	-28	-1.9	-436

השקעות תעשיה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
כור בכ 1.0	8550	626	-170	-2.0	-506
כלל תעש אפ 5	173.0	41187	-7.0	-3.9	-176953
כלל תעש אגח 6	111.5	84860	-2.0	-1.8	-249730
כימיקלית ב 0.1	14098	176	-107	-.8	-126
כלל תעשיות 1 שה	241	28965	-7	-2.8	-42430

חברות להשקעה

השקעה ואחזקות

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
אמיקר ש	— הפסקת מסחר —				
אינקופה 1שה	66.0	12560	-1.0	-1.5	-20637
אלגר ע"ש 1ש"ח	1480	1301	-60	-3.9	-2397
אמיק 1.0	401	13558			+3601
אמיק 5.0	272	5000	-2	-.7	-5164
גולת השקעות 1שה	1175				
גולת אפ א	930	39.0	+44	+5.0	+38.0
גולת אגח 1	105.0	2440			+22560
דנבאר 1ש"ח	673	300	+13	+2.0	+271
דנבאר 5ש"ח	470	19.0	+2	+.4	+481
חברה לישראל 5שה	4500	1456	-110	-2.4	-842
וולפסון 0.1	121000				
וולפסון 1.0 ש	24000	4.0			+4.0
אגמא א 0.5	24000	65.0			-21.0
פועלים השק 1ש"ח	945	8425	-30	-3.1	-13812
דיסק השק אפ'	1410	6365	-50	-3.4	-7971
דיסק השק אג"ח	113.0	24107	-5	-.4	-19507
כווהי השק ס	35257	12.0	-800	-2.2	-60.0
מור השק אגח 124	12659				
חירון 1שה	2080		-60	-2.8	-175
חירון 5שה	1366		-70	-4.9	-2189
יצוא ש	12780	158			-25.0
ירדן א 0.1	1771	50.0			-101
כלל ישראל 50.0	1250	1443	-60	-4.6	-1557
מגור ושה	485	512			+488
מגור א 5שה	433	721	+10	+2.4	+1129
מגור אפ ב	229				-390
מגור אג"ח 1	121.0	2600	+2.0	+1.7	+33600
מו השק ש	2900	367	-100	-3.3	-708
מפה א 0.1	8528	65.0	+20	+.2	+56.0
מפה 0.5	6575	141	-270	-3.9	-664
פריזן ב 0.2שה	14650	888	-800	-5.2	-848
קידן 1שה	104.5	11578			-14051
קידן 5שה	71.0	9147			+24733
קידן אפ 2	54.0	64319	-.5	-.9	-52722
קידן אגח 1	102.0	18500			+1308
אידיבי פתוח 2.0	— הפסקת מסחר —				
אלרן ע"ש וש"ח	1189	2044	-37	-3.6	-1869
חברה לישראל 1שה	4673	1031	-71	-1.5	-935
דיסקונט השק 1שה	2709	1615	-55	-2.0	-1302
כלל ישראל 10.0	1284	3686	-43	-3.2	-1840

נסחרות במט"ח

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
גוית מ	— הפסקת מסחר —				

רשימה מקבילה

שרותים

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
הדאל 1.0	1417 תב	83.0	-158	-10.0	-190
י.ס.ק.י. וש"ח	290	510	-4	-1.4	-2790
קונסורטיום 0.1	829	268			-1248
קונסורטיום 0.5	469	928	-6	-1.3	-3497
קונסורטיום אפ'	162.0	3743	-3.0	-1.8	-5277
טפל ושה	— הפסקת מסחר —				
תבל ושה	319	700			

מלונאות ושרותי תיירות

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
בני הדר וש"ח	160.0	10049			+101
בני הדר אפ 1	120.0	2430	-4.5	-5.6	-8950
תחייה ישראלית 1	83.5 תב	12829	-7.5	-8.2	-16200

מחשוב ושרותי מחשב

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
דקון מיכון 1.0	7741	76.0	+25	+.3	+76.0
כלל מחשבים 1.0	8454 מב		-445	-5.0	-106
משוב 1.0	421	577	-9	-2.1	-297
משוב אפ 1	269	554	-21	-7.2	-1696
רקפי 1שה	700 תב	1035	-40	-5.4	-2629

נדל"ן בינוי ופתוח

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
אמנונים וש"ח	1661	2967			+1909
בן-יקר גת 1.0	4370 תב	75.0	-480	-9.9	-261
דרויק 1.0	— הפסקת מסחר —				
דרויק 5.0	— הפסקת מסחר —				
עוד 3.0	2000	200	+80	+4.2	+149
רסקו מבוב	2284 מב		-120	-5.0	-418
רסקו רג	2030 מב		-107	-5.0	-411

חקלאות

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
עב-הר 0.1שה	— הפסקת מסחר —				
עב-הר אפ א	— הפסקת מסחר —				

טקסטיל והלבשה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
מים גליקו 1.0	463 מב		-24	-4.9	-3016

מתכת ומוצריה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
אורקנט 5.0	1546 *	601	-16	-1.0	-753
* ביצוע חלקי 97.10%					
בתכת טרום 1.0	82.5	16774	-2.0	-2.4	-34134
בתכת טרום אפ'	36.5	144045	+3.0	+9.0	+98693

מוצרי בניה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
אלקול 1שה	170.0	3752	+1.5	+.9	+3157
אלקול אפ 2	76.0	2650	-1.0	-1.3	-2650

מוצרים כימיים, גומי ופלסטיק

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
רקכור 1.0	2167	22.0			-22.0
גבה וקמ	5000	162			+79.0
ת.ב.ל. 1.0	1841	1.0	-19	-1.0	-1.0
ת.ב.ל. 5.0	1980				

עץ ומוצריו, נייר ודפוס

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
אורגן פרינט וס'	675	10425	-9	-1.3	-10515

תעשיות שונות

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
בלין וש"ח	600	5013			+162
פו-גן וש"ח	416 תב	1476	-46	-10.0	-5246

השקעה בתעשייה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
בופי מכוללינג	162.0	16644	+1.0	+.6	+4050

חברות השקעה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
איזים וש"ח	543	1000	-22	-3.9	-1500
איזים אגח (1)	190.0		-10.0	-5.0	-1000
אביגור בב 1.0	1360 תב	100	-150	-9.9	-583
ישום וש"ח	199.0	31881	-10.0	-4.8	-53411
ישום אג"ח-אפ'	128.0	14384	-5.0	-3.8	-7000
קבקו 1שה	2076 מב		-109	-5.0	-1277
קבקו 5שה	590 מב		-31	-5.0	-1964
עזו השקעות 1ש"ח	2685 מב		-141	-5.0	-737
עזו השקעות 5ש"ח	1444 מב		-76	-5.0	-4565

חיפושי נפט

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	ב-%	ביקוש/היצע
דלק חיפושים 1.0	4490	96.0			-22.0
דלק חיפושים 5.0	2400	536	-80	-3.2	-462
דלק נפט אפ 2	1750	139	-40	-2.2	-79.0
מו חיפושי נפט	26800	74.0	-623	-3.3	-91.0
י.נ.א.ל. 5.0	599	17654	-17	-2.8	-19014
ב.נ.ז. 1.0	6279 תב	151	-420	-6.3	-499
ב.נ.ז. 5.0	3150	400	-121	-3.7	-1845
פזאל ב 0.03שה	— הפסקת מסחר —				
נפטא ש	59200 תב	1.0	-88000	-10.0	-1.0

משתנים

שם המדד	מספר מניות	מדד הנעילה	מדד בסיס	שינוי באחוזים	מחזור
[illegible]	4	8753	8731	-.25	1014
[illegible]	1	282	282	-1.05	8102
[illegible]	8	450	445	-2.84	30711
[illegible]	1	11334	11219	-2.00	265
[illegible]	18	2780	2759	-1.75	12789
[illegible]	4	44632	44291	-2.75	268
[illegible]	10	1075	1061	-2.75	12829
[illegible]	2	3515	3489	-2.49	3225
[illegible]		64728	64728	.00	
[illegible]		783	775	-1.02	3067
[illegible]	8	15785	15785	-1.00	830
[illegible]	5	1026	1016	-2.50	3290
[illegible]	7	4428	4428	.50	2420
[illegible]	7	308802	308030	-.25	158
[illegible]	9	12570	12570	-1.80	1290
[illegible]	6	2951	2951	-1.99	4325
[illegible]	16	893	884	-2.54	34438
[illegible]	19	377104	376137	-2.75	131
[illegible]	5	14098	14098	-.75	596
[illegible]	15	241	241	-2.82	124965
[illegible]	2	10002	10002	-2.00	320
[illegible]	3	1205	1189	-3.02	3994
[illegible]	25	4673	4673	-1.50	6471
[illegible]	17	2716	2709	-1.99	7855
[illegible]	19	1294	1284	-3.24	25786

ירידות שערים וגידול בנפח ההיצעים והמחזורים

רמות שערים אטרקטיביות במניות רבות

מאת שמואל רוזנבלום*

ירידות השערים תוך גידול בנפח ההיצעים והמחזורים הכספיים נרשמו אתמול במניות זה היום השני ברציפות. שוק המניות המשיך גם אתמול להפגין חולשה וזהו בעצם חולשה המשכת כשבועיים תוך נטיות בלימה ומגמים וקליליה. אי יכולתו של השוק לבצע תיקון טכני של ממש כעת האחרונה מלמד בעצם על חולשתו הנוכחית וחוסר העניין הגלום בו. בבנקאים וסרשנים שטענו באחרונה שטמונה אפשרות לעליות שערים בבורסה המבוה, יחד עם זאת רמות המחירים במניות מטביעות הפכו לאטרקטיביות יותר עקב השחיקה המתמשכת במחירים. קרנות הנאמנות הבנקאיות אינם רוצות ואולי אף אינן יכולות לסמן על שינוי חיובי בשוק וזאת עקב פרופורציות מניות הנקה לעיתים סביב כ־86% ויותר בחלק מהקרנות. סיטואציה זו יוצרת מצב בורסאי מוזר, בעוד שהמפעילים לוטשים עיניים ומצפים בכליון לפעילות חיובית מצד הקרנות בשוק, יושבים מנהלי הקרנות הממתינים לציבור ולכספי חדש המבושש לבוא או אולי למגמה חיובית בשוק שתבוא דווקא מצד המפעילים המבהלים. נפח המחזורים אתמול העיד על נכונות קניית סחורה בירידות, באורח מעט בולט מבימים קודמים, יתכן שאם אם הגימוק של רמת מחירים טובות בחלק מהמניות מביא קונים הססניים למצב של הגדלת פרופורציות בהדרגה. יתכן שבמידה ותירשם ירידת שערים קלה נוספת בשוק עשויה בעקבותיה להשתרר יציבות מה תוך בסיס מהותי יותר לתיקון טכני. כל זאת בהנחה שאירועים חיצוניים חריגים לא ישפיעו על המתרחש בבורסה. גם השבוע הבא יהיה שבוע מסחר מקוצר.

שינויי שער במסחר – ירידות

יציבות שרדה בבנקאיות שבסחורה, הוצע באי.די.בי. רג' גלקה ללא שינוי תוך מעורבות מצד בנק ישראל במסחר בבנקאיות. במניות ספציפיות בלט כחוזר גדול, אסותא ‎–1.2% בנפח עיסקאות גדול יחסית בשיעור 32743 ע.נ., אינטרנאמא 5 ‎–5.6% 16665 ע.נ., בשני ני"ע אלה ניכרה מעורבות מצד במוזה. במניות המובילות נקלטו היצעים בירידות של כ־3.5% לערך, פולגת 1 ‎–3.1%, דלתא ‎–3%, פ.י.ב.י. ‎–2.6% ושינויי שער רומים בכלל אלקטרוניקה, חברה לישראל, פועלים השקעות, פיתוח משכנתאות ונוספות. במניות הקלילות נרשמו תנודות שערים חדות יחסית, אסאם ‎–10%, יצהר 1 ‎–10% וירידות בלוטות באורנין 5, קינג, שלרות, תחייה ישראלית ורבות נוספות. תופעה נוספת הראויה לציון היתה מכירות מאסיביות בני"ע בהם מופגנת תמיכה ניכרת ביום מסחר קודם. כרגע שמסתמן קונה פוטנציאלי בשסה נמצאים מצד מוכרים גדולים המקווים למכור תוך ניצול ירידות קלות בלבד. תנודות שערים בלוטות במיזוגר נרשמו ברסקו מוכרים בלבד, תרו ‎–10%, כלל מחשבים מוכרים בלבד, לנרקו מוכרים בלבד וירידות בפוזן האורדע פריגם.

המסחר במשתנים – הירידות נמשכות

סיבובי המסחר ברצף המשתנים אופיינו גם אתמול בחוסר עניין והיעצמו גובר תוך שחיקה נוספת בשערים. סיבוב המסחר הראשון בו ירדו המניות ב־0.1% מיטל בעצם את המשך הנשר. בכתנות הקניה בסיבוב הראשון שאפה לאפס והמה"כ נקלטו עיסקאות בודדות. הסוחרים והפעילים שציפו להתייצבות חזו בחולשת הסיבוב הראשון גם ביתר סיבובי המסחר למכור מניות העיקר להקטין פרופורציות במניות גם תוך ירידות. קרנות הנאמנות המשיכו גם אתמול בפעילות בפרופיל נמוך שאינו תורם כאותה ליצירת אווירה מכירה בשוק. מנהלי הקרנות המסתפקים בקליטת ההיצעים תוך השחיקה בשערים הנמשכת באורח יומיומי קבוע אינם מבינים כנראה שמגרעיות זו עשויה להמיס חומר עניין קרב על המתרחש בקרנות עצמן. מצב זה, במידה ולא ישתנה, עלול להגביר את חוסר העניין והמגמה הכספי הליליל בבורסה. ירידות שערים בלטות בנפח כספי כמופאם נרשם אתמול באפריקה, נכסים ופולגת ‎–2.25% כ"א. הנפח הכספי הול יותר מצב כאמר כי כמה אלפי שקלים בודדים מביאים לירידות של מיליוני דולר בשוויין של חברות מובילות בבורסה. ירידות שערים חדות לפרי הפיגוע במניות כלל תעשיות ‎–2.5% 96000 ע.נ. בחוזר הבניר הורדה ‎–2.5% 98 ע.נ. מוזר. רק במניות קופסאות פח נרשמה אתמול עליה מתונה בשיעור 0.75% במחזור מצומצם. עם סיום סיבובי המסחר ההורשה מגמת הירידה המסכנתע וממוצע שינויי על ‎–1.61%. בממסר הרב צדדי במסחר במשתנים נרשמו מגמת היצעים כבדים בכורלה מניות המלפינות. עיקר ההיצעים בלט במניות אזורים, פטרוכימיים, ונוספות. בסיכום המסחר הרב צדדי נרשמו ירידות נוספות שנעו סביב כאחוז, כלל סחר ‎–1.1%, אזורים ‎–1.3% פטרוכימיים ‎–1%, פולגת ‎–1% ונוספות. קליטת ההיצעים היתה מכירה ביותר בהתחשב בנפח הכספי הנמוך בתכנית הפנוית.

שוק המניות – ראו מכבי

מדד המניות התמשיות נסוג אתמול באורח בולט אל רמה מתחת לקו 140. הפעילות של אתמול בשוק מיטלה בבירור שבירת קווי תמיכה כלשהם במידה וניתן היה לצפות להם מהקם מכבי. אתמול נרשם בני"ע מרכבים גידול בנפח ההיצעים בהשוואה לימים קודמים והדבר העיד על שבירה נוספת במעגל המשקיעים הנסוג במהירות מאופטימיות מסויגת בתחילת השבוע לפסימיות גמורה בתום שבוע הפעילות הקצר. חרף המצב הקשה שנוצר בשוק, מתחילות רמות חלק מהמניות להפוך למעניינות מבעבר לא רק על בסיס טכני קצר מועד. במהלך התקופה שבין 1.10.87 – 6.10.87 בשוקו מניות כברות רבות בשיעורים ניכרים שנעו סביב כ־6%, במניות ספיציסגו מאתים בינוניים או נרעים שיעור השחיקה היה רב. במניות הקלילות שיעור השחיקה במשך התקופה הקצרה האחרונה גע בממוצע סביב 8% עד 10% לערך. מוסדים שייעצו באחרונה להגדיל פרופורציות בני"ע, הנצנו גם על המערכת הבנקאית, מוצאים כיום צידוק נוסף להשקעה במניות עקב רמת שערים זולה יותר. ככל הנראה עשוי השוק להתייצב בקרוב ואף לבצע תפנית חיובית.

הודעות החברות

החוזה הישראלית – להבורה נרשם במוצצית 1987 הפסד מתוקם של 324 אלפי ש"ח לעומת הפסד בשיעור 15 אלפי ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. החברה גייסה בהנפקתה 1.1 מיליון ש"ח לפני תקופה קצרה.

ספקטרוניקס – החברה תשלם 50% דיבידנד במזומן, תאריך האקס יהיה ב־13.10.87.

אמנונים – כל הזכויות שהוצעו במסגרת התשקיף נרכשו במלואן.

תיקוש – החברה הפסידה במוצצית 1987 סך של 1.7 מיליון ש"ח.

אינור – החברה רכשה קרקע בשטח של 22 דונם באיזור קרית־אריה בפ"ת בתמורה כספית של 1.72 מיליון דולר.

הכשרת הישוב – קבוצת משקיעים בראשות איש העסקים יעקב נמרודי התמה אתמול על עסקה לרכישת 42.9% מהון המניות של חברת הכשרת הישוב מבנק לאומי. חברות המניות תשלם הקבוצה 19.75 מיליון דולר לערך. ככל הנראה יתבקשו הקונים להוסיף סך שינוע בין 7 ועד ל־10 מיליון דולר עבור מניות היסוד מבעלי המכונות היהודיות.

דובק – דירקטוריון החברה לא קיבל החלטה לבצע אסיפה מיוחדת כפי שביקשה קבוצת בעלי מניות בחברה ע"מ להדיח את זרח גהל מניהול דובק. חברת לאומיפיא קרנות נאמנות מהווה את לשון המאזניים בדובק ע"י החזקת 15% לערך מהמניות בחברה. בשלב זה ימשך ניהול החברה בהתאם למצב הקודם ששרר בה עד עתה.

בנק הספנות – ענין מחודש

בנק הספנות עלה באחרונה לכותרות עקב היותו מוקד לשתי קבוצות משקיעים המעוניינות לרכוש את השליטה בבנק. ככל הידוע, מעוניין איש העסקים מחו"ל מרי גולדמן לרכוש את השליטה בבנק. גולדמן, לשעבר הבעלים של מפעלי הבירה שנמכרו לטמפו, מעוניין בשליטה בבנק כמנוף לכניסה לעסקים חדשים בישראל. מנגד, מעוניינת קבוצת הקבלן יצחק תשובה הנרכז אף היא מספר גורמי חוץ ומשקיעים יהודיים מחו"ל, ברכישת הבנק לאחר שכבר רכשו את בנק יעסוד למשכנתאות שהיה בעבר בשליטת בנק הספנות. רכישת בנק הספנות מותנית באישור בנק ישראל וברכישת חבילות ני"ע של הבנק המוחזקות ע"י הקיבוצים.

ועדת שישינסקי – איום מוחשי?

ככל הידוע עומדת ועדת שישינסקי לפרסם בתוך כחודש את מסקנותיה בנושא הרפורמה בשוק ההון. אחד הנושאים הכרוכים במסגרת שוק ההון הינו המיסוי על הבורסה או על רווחי בורסה. ככל הנראה תיווצר הודעה לנושא המיסוי באופן בולט ותגיש המלצה ברורה בעניין. גורמים כלכליים שונים הדוהו בחודשים האחרונים להגיש לוועדה שורת הצעות בנושא המיסוי על שוק ההון. חלק מההצעות עסק בקיום המסרים משומנת מס בבורסה. ראוי להדגיש, שהוועדה ממליצה, אך עד ליישום המלצותיה יארך זמן רב אם בכלל. אין ספק, שבתקופה בבסיס טכני צר, עשויות המלצות כאלה ואחרות להשפיע לשלילה או לחיוב על מגמת המסחר בשוק, זמן קצר. דבר שם הוא, ראוי לזכור שנושא המיסוי על ני"ע נדון בעבר באורח חקוק ע"י שר האוצר, אך לא הבשיל. בשלב זה מתגבשת ועדת שישינסקי לאחרונה הטובה השוודה בלאו הכי בשוק המניות.

* הכותב מנהל תיקי השקעות

שערי קרנות נאמנות

הקרן	מחיר היחידה	מחיר הפדיון
אב	5770.82	5692.86
אבוקה	537.65	535.94
אגוד	261.51	256.54
אגף	1742.78	1708.46
אדום	2799.79	2779.79
אופיר	1966.29	1972.51
אור	441.24	437.47
אורין	147.81	144.90
אורלי	284.75	282.69
אורן	834.55	818.24
אייל	4047.45	3969.57
איריס	5669.91	5545.86
איתן	766.83	761.37
אלה	627.65	614.74
אלומג	676.54	671.93
אלנוס	104.39	101.93
ארז	381.04	378.51
אש	185.01	180.94
אשל	188.59	184.74
אתגר	258.59	255.93
בדולח	2669.51	2651.15
בדש	576.43	565.31
ביק	571.55	560.59
בינה	313.75	311.56
בכיש	1600.93	1589.85
בנב	1136.46	1119.67
גורן	447.09	444.41
גיא	10356.47	10202.88
גיל	3495.48	3450.42
גלית	636.29	628.54
דוכיפת	419.14	415.06
הכשרה	528.10	519.55
הלב	251.88	246.73
הדרך	1545.88	1513.73
הוני	269.89	264.83
הילה	600.40	590.33
הרדוף	574.62	567.74
הרי	466.54	457.63
הרים	433.66	420.60
הדר	549.52	540.18
הצבית	2758.59	2704.31
זהר	21406.60	21089.50
זר	19824.53	19531.09
זמיר	557.69	553.90
זמרת	164.80	163.67
חושן	138.68	138.29
חלבים	214.22	215.23
חן	147.19	146.90
חמש	1500.82	1486.90
טל	6328.64	6252.08
יובל	448.99	446.13
יהלום	2615.69	2596.17
יסודות	412.70	409.09
יערה	440.80	438.10
יקב	376.22	373.72
כלב	137.58	136.64
כלנית	661.42	650.36
כספית	263.81	261.90
כרמל	154.44	151.50
כתר	1254.68	1230.18
להב	4927.40	4885.86
למשקיע	123.93	122.56
לפיד	452.49	443.68
לקט	1900.89	1862.59
לשם	360.23	357.39
מבטח	3869.55	3832.54
מגד	263.26	259.91
מגנוס	3795.44	3758.65
מגל	412.38	409.85
מור	2852.55	2822.77
מורן	947.01	938.00
מטה	27135.27	26692.75
מיתר	1017.01	997.17
מלשה	4926.11	4851.84
מעיין	770.26	755.62
מקשה	365.81	365.24
מרגלית	1531.25	1520.28
מרווה	121.79	121.50
מרום	1319.79	1294.09
נגוה	29353.02	29114.97
נטיף	347.24	344.85
נתן	531.22	520.44
ניל	6902.03	6800.09
סביון	690.15	678.51
סגולה	159.54	158.27
סלע	357.13	354.62
סנונית	519.41	515.85
ספיר	413.87	411.52
ספיר	182.68	182.21
עדי	400.71	398.34
עדית	868.52	862.64
עידן	493.26	486.15
עומר	1280.84	1269.38
עמק	2681.62	2659.10
עפרוני	486.79	483.45
שושן	157.05	154.68
פז	1768.89	1736.48
פזי	577.88	573.78
פנינה	513.73	510.25
פסגה	—	—
פרח	1097.51	1088.98
פרחי	364.65	536.62
צבעוני	1900.75	1887.93
צמרת	2447.85	2440.89
קלע	101.87	101.22
קשת	19891.81	19727.81
רותם	131.80	131.06
רימון	820.81	806.46
רקפת	421.96	418.63
רשף	441.05	438.16
שהם	—	—
שחר	475.63	472.29
שקד	897.86	894.94
שני	882.89	878.29
שפט	970.38	946.86
שפיר	186.77	183.10
שמש	272.97	270.51
תאנה	609.59	606.56
תדהר	337.47	331.21
תבונה	102.91	102.25
תמר	238.85	234.37
תפוח	196.10	194.75
תרשיש	1476.80	1466.36
תשרי	529.50	522.55

אגרות חוב

הסדרה	השער	השינוי בנק'
4% מלווה פיתוח (108% הצמדה)		
ש4001	715454.0	
ש4002	644921.0	+5125.0
ש4003	635230.0	
ש4004	711676.0	
4.25% מלווה מדינה (שנתי)		
ק-331 תשואה 2.31%		
4101	388.1	-.5
ק-332 תשואה 2.59%		
4102	151.9	+.4
4103	145.9	-.4
4104	141.3	+.4
4301	141.3	+.4
ק-333 תשואה 2.67%		
4302	134.4	
4303	137.3	
4304	135.3	+.1
ק-338 תשואה 2.78%		
4305	120.5	+.1
4105	118.0	+.2
4106	114.9	+.1
4107	114.5	+.1
4108	112.5	+.1
ק-339 תשואה 2.80%		
4109	109.8	-.1
4110	108.6	-.2
4111	106.9	-.2
4112	104.3	+.1
ק-351 תשואה 2.79%		
4201	136.2	+.3
4202	133.8	+.3
4203	131.4	+.4
4204	126.9	+.3
4205	124.6	+.4
ק-352 תשואה 2.91%		
4206	121.7	+.1
4207	121.4	+.1
4208	119.8	
4209	117.3	+.1
4210	114.2	
4211	113.8	+.1
ק-353 תשואה 2.73%		
4212	112.8	+.6
4213	110.2	+.6
4214	104.7	+.6
ק-360 תשואה 2.60%		
4113	106.8	+.5
4118	104.2	+.5
ק-363 תשואה 2.50%		
4114	107.1	+.5
4117	105.9	+.5
ק-366 תשואה 2.40%		
4115	108.3	
4116	107.1	
ק-370 תשואה 2.53%		
4215	104.7	+1.0
4216	103.2	+1.0
5% מלווה מדינה (גליל)		
ק-201 תשואה 2.58%		
ש3601	41072.0	+128.0
ש3602	37874.0	+118.0
ש3603	35232.0	+113.0
ק-202 תשואה 2.25%		
3604	31947.0	+41.0
ש3605	29166.0	+37.0
ש3606	28021.0	+37.0
ק-203 תשואה 2.62%		
ש3607	25760.0	+27.0
ש3608	24373.0	+26.0
ש3609	23211.0	+25.0
ק-204 תשואה 2.45%		
ש3610	21049.0	+147.0
ש3611	20334.0	+145.0
ש3612	19744.0	+144.0
ק-205א תשואה 2.40%		
ש3613	18611.0	+204.0
ק-205ב תשואה 2.69%		
ש3614	17682.0	+1.0
ק-205ג תשואה 2.60%		
ש3615	16376.0	+19.0
ק-206 א' תשואה 2.52%		
ש3616	15035.0	-51.0
ק-206 ב' תשואה 2.50%		
ש3617	14191.0	+5.0
ק-206 ג' תשואה 2.28%		
ש3618	13853.0	+6.0
ק-207 א' תשואה 2.09%		
ש3619	12850.0	+10.0
ק-207 ב' תשואה 2.38%		
ש3620	12005.0	+15.0
ק-207 ג' תשואה 2.30%		
ש3621	11443.0	+52.0
ק-208 א' תשואה 2.48%		
ש3622	10365.0	+70.0
ק-208 תשואה 2.20%		
ש3623	9736.0	+67.0
ש3624	9169.0	+64.0
ק-209 תשואה 2.07%		
ש3625	8429.0	+3.0
ש3626	7801.0	+4.0
ש3627	7238.0	+3.0
ק-210 תשואה 2.19%		
ש3628	6629.0	+53.0
ש3629	6213.0	+49.0
ש3630	5992.0	+48.0
ק-211 תשואה 2.10%		
ש3631	5533.0	+13.0
ש3632	5211.0	+12.0
ש3633	4925.0	+12.0
ק-212 תשואה 2.30%		
3634	4297.0	-31.0
ש3635	4064.0	-30.0
ש3636	3915.0	-30.0
ק-213 תשואה 2.20%		
ש3637	3698.0	+31.0
ש3638	3444.0	+29.0
ש3639	3154.0	+27.0
ק-214 תשואה 2.33%		
ש3640	2581.0	-25.0
ש3641	2257.0	-21.0
ק-215 תשואה 2.30%		
3642	2044.0	-17.0
ש3643	1775.0	-14.0
ק-216 תשואה 2.40%		
3644	1573.0	-46.0
3645	1419.0	-42.0
4.25% מלווה מדינה (גליל)		
ק-251 תשואה 3.25%		
3701	1178.0	+4.0
ק-232 תשואה 3.23%		
3702	904.0	-.1
ק-233 תשואה 3.22%		
3703	801.9	+4.2
3704	687.0	+3.7
ק-231 תשואה 3.08%		
3751	376.7	+2.0
ק-252 תשואה 3.17%		
3752	147.0	-.5
3753	141.1	-.5
ק-253 תשואה 3.21%		
3901	136.3	
3902	129.8	-.1
3903	132.7	-.1
3904	130.7	
ק-254 תשואה 3.37%		
3754	130.6	+.1
3755	125.8	
3756	121.5	+.1
3757	119.2	
ק-255 תשואה 3.23%		
3758	118.2	+1.4
3759	117.9	+1.4
3760	116.3	+1.4
3761	113.8	+1.4
3762	110.8	+1.3
3763	110.5	+1.3
ק-256 תשואה 3.30%		
3764	108.0	+.1
3765	105.4	
3766	104.2	+.1
3767	102.5	
3768	100.0	
ק-271 תשואה 3.27%		
3791	110.6	-.3
3792	108.6	-.4
ק-291 תשואה 3.25%		
3826	130.3	
3827	127.9	
3828	123.5	
3829	121.2	
ק-292 תשואה 3.25%		
3830	118.9	
3831	118.6	
3832	117.0	
3833	114.5	
3834	111.5	
ק-311 תשואה 2.97%		
3861	113.6	+1.8
ק-315 תשואה 3.20%		
3769	103.7	
3774	101.0	
ק-318 תשואה 3.29%		
3770	103.4	
3773	102.2	+.1
ק-321 תשואה 3.19%		
3771	105.7	+.1
3772	104.4	
ק-323 תשואה 3.40%		
4801	98.9	+.6
4802	97.4	+.6
ק-326 תשואה 3.29%		
5401	99.6	+.1
5402	98.1	
7%–6%–4% מלווה פיתוח ומדינה (88% הצמדה)		
ש3501	— הפסקת מסחר —	
ש3502	195000.0	+2000.0
ש3503	172000.0	
ש3504	167600.0	
ש3505	167100.0	+3000.0
7%		
ש3521	163550.0	
ש3522	161200.0	+2000.0
ש3523	148600.0	
ש3524	150400.0	+2000.0
ש3525	147400.0	+2000.0
ש3526	144900.0	
ש3527	142000.0	
ש3528	138350.0	
ש3529	138000.0	
ש3530	134750.0	
ש3531	134200.0	
ש3532	130200.0	+200.0
ש3533	130000.0	+200.0
ש3534	124000.0	
ש3535	122431.0	-1000.0
ש3536	122600.0	-1000.0
ש3537	123500.0	
ש3538	115600.0	
ש3539	122900.0	+1200.0
ש3540	122300.0	+300.0
ש3541	117700.0	+200.0
ש3542	119400.0	+1000.0
ש3543	111700.0	+330.0
ש3544	113000.0	
ש3545	108800.0	+800.0
ש3546	108600.0	+600.0
ש3547	108550.0	+400.0
ש3548	108800.0	+800.0
ש3549	101650.0	-1000.0
ש3550	103200.0	
ש3551	102710.0	+800.0
ש3552	94400.0	+700.0
ש3553	93200.0	
ש3554	93800.0	
ש3555	93300.0	-500.0
ש3556	89500.0	
ש3557	90000.0	+500.0
ש3558	89500.0	
ש3559	86600.0	
ש3560	81300.0	
ש3561	81400.0	+600.0
ש3571	81300.0	+750.0
ש3572	81750.0	
ש3573	61400.0	+200.0
ש3574	76000.0	
ק-707 תשואה 1.70%		
ש3575	75627.0	+137.0
ש3576	75474.0	+138.0
ש3579	69758.0	+133.0
ק-708 תשואה 1.79%		
ש3577	75675.0	+32.0
ש3578	69954.0	+29.0
ק-709 תשואה 1.30%		
ש3580	65397.0	+339.0
ש3581	59556.0	+319.0
ש3582	57366.0	+310.0
ק-710 תשואה 0.70%		
ש3583	54070.0	+21.0
ש3584	51519.0	+20.0
ש3585	48952.0	+19.0
ק-711 תשואה 1.00%		
ש3586	44099.0	+223.0
ש3588	44097.0	+230.0
ש3589	40270.0	+211.0
ק-712 תשואה 1.10%		
ש3587	44111.0	+176.0
ש3591	40261.0	+165.0
ש3592	40230.0	+166.0
ש3593	40183.0	+166.0
ק-713 תשואה 0.75%		
ש3590	40407.0	+940.0
ש3595	38584.0	+929.0
ק-714 תשואה 1.40%		
ש3594	38077.0	+242.0
ש3596	56439.0	+239.0
ש3597	36352.0	+240.0
5% מלווה פיתוח [illegible]		
ש2001	161100.0	+600.0
ש2002	159600.0	+100.0
ש2003	157000.0	
ש2004	155800.0	
ש2005	146600.0	
ש2006	145400.0	+200.0
ש2007	143410.0	
ש2008	145100.0	+200.0
ש2009	142800.0	+200.0
ש2010	142400.0	
ש2011	139800.0	
ש2012	142100.0	+2000.0
ש2013	139200.0	
ש2014	137600.0	+1500.0
ש2015	136200.0	
ש2016	136600.0	
ש2017	134200.0	+200.0
ש2018	133500.0	
ש2019	132500.0	
ש2020	129000.0	-2700.0
ש2021	129200.0	
ש2022	121300.0	
ש2023	121800.0	
ש2024	116800.0	
ש2025	120400.0	+1600.0
ש2026	119900.0	+1500.0
ש2027	113300.0	
ש2028	114200.0	
ש2029	107620.0	
ש2030	108400.0	
ש2031	109000.0	
ש2032	105500.0	+300.0
ש2033	99100.0	
ש2034	99600.0	+300.0
ש2035	91845.0	
ש2036	91700.0	+300.0
ש2037	86500.0	
ש2038	87200.0	
ש2039	88500.0	
ש2040	84100.0	
ש2041	78550.0	+650.0
2051	79387.0	+187.0
ש2052	74881.0	+2181.0
ק-107 תשואה 1.98%		
ש2053	73966.8	+31.0
ש2055	68376.0	+29.0
ק-108 תשואה 0.77%-		
ש2054	71615.0	+24.0
ש2056	66463.0	+23.0
ק-109 תשואה 0.07%-		
ש2057	65936.0	+24.0
ש2059	61923.0	+22.0
ק-110 תשואה 1.01%- ב		
ש2058	60930.0 ב	-1748.0
ש2060	58079.0 ב	-1694.0
ק-111 תשואה 0.50%		
ש2061	43097.0	+17.0
ש2062	39384.0	+15.0
ש2063	37616.0	+15.0
הדים		
ב 20	101.2	04/10/87
ב 21	102.0	01/10/87
ב 22	101.5	
ב 23	99.2	+.1
ש24	96.0	-.1
ש25	96.0	
ש26	96.2	-.1
ש27	96.0	
ש28	95.8	05/10/87
ש29	96.0	+1.4
ש30	98.8	-.1
ש31	95.8	-.2
32	97.9	-.1
33	97.2	05/10/87
מב"ב 34	104.1	-.2
מב"ב 35	105.5	+.5
מב"ב 36	104.7	
מב"ב א1	108.5	
לישם ב1	105.9	
פלה 31	105.0	+3.1
אגרות חוב בלתי מתבססות במט"ח		
רבית 24 ש	83.2	28/06/87
רבית 25 ש	86.5	26/07/87
רבית 26 ש	84.9	01/10/87
רבית 28 ש	87.2	01/10/87
רבית 30 ש	86.6	08/09/87
אגרות חוב צמודות לזהב		
זהב 5 ידי 1	122.0	+1.7
גדרה 1	104.8	-3.2
אגרות חוב צמודות לדולר (78% הצמדה)		
ש6001	116500.0	29/09/87
ש6002	111300.0	29/09/87
ש6003	106770.0	05/08/87
ש6004	103693.0	20/09/87
אגרות חוב צמודות ריבית קבועה (אגיש)		
סר' 2508	112.4	+.2
ירושלים-צמוד דולר ריבית קבועה		
ק-901 תשואה 6.50%		
7001	266.9	+.1
7002	258.7	+.1
ק-902 תשואה 6.00%		
7003	249.9	+3.0
7004	250.9	+3.0
ק-903 תשואה 6.32%		
7005	215.3	+2.2
ק-904 תשואה 6.20%		
7006	202.8	+.1
ק-905 תשואה 6.40%		
7007	188.3	
7008	179.0	+.1
ק-906 תשואה 6.32%		
7009	173.8	-.3
ק-907 תשואה 6.40%		
7010	170.2	-.7
ק-908 תשואה 6.67%		
7011	159.9	-.3
7012	154.4	-.3
ק-909 תשואה 6.60%		
7013	146.1	
ק-910 תשואה 6.69%		
7014	127.1	-.3
ק-911 תשואה 6.51%		
7015	106.4	+.6
7016	105.9	+.7
7017	108.4	+.7
7018	108.2	+.7
7019	108.7	+.8
7020	108.3	+.8
7021	107.5	+.8
7022	107.1	+.7
ק-951 תשואה 6.70%		
7201	106.5	+.1
7202	105.0	
7203	104.8	
7204	105.3	
7205	105.5	+.1
צמוד דולר ריבית משתנה		
ק-801 תשואה 1.68%		
ש6101	13798.0	-90.0
ק-802 תשואה 1.78%		
ש6102	8395.0	+6.0
ק-803 תשואה 1.74%		
ש6103	7576.0	+4.0
ק-804 תשואה 1.78%		
ש6104	6989.0	+5.0
ש6105	6626.0	+5.0
ק-805 תשואה 1.99%		
ש6106	6364.0	+8.0
ש6107	6129.0	+8.0
ק-806 תשואה 2.10%		
ש6108	4420.0	+3.0
ש6109	4208.0	+3.0
ש6110	4136.0	+3.0
ק-807 תשואה 2.29%		
ש6111	5437.0	+21.0
ש6112	5335.0	+21.0
ק-808 תשואה 2.45%		
ש6113	2252.0	+11.0
ק-821 תשואה 3.02%		
ש6151	894.2	+8.6
ש6152	856.9	+8.9
ק-822 תשואה 3.04%		
ש6153	745.0	+9.0
ש6154	732.7	+9.0
ק-823 תשואה 3.08%		
ש6155	473.3	+5.2
ק-824 תשואה 3.04%		
ש6156	385.5	+4.3
ק-825 תשואה 2.94%		
ש6157	289.5	+.2
ש6158	274.0	+.1
ק-826 תשואה 3.09%		
6159	250.0	+3.8
ק-827 תשואה 3.11%		
6160	215.5	+3.0
6161	208.0	+3.8
ק-828 תשואה 3.05%		
6162	189.0	+4.0
ק-829 תשואה 3.08%		
6163	175.6	+4.7
6164	169.1	+4.6
ק-830 תשואה 3.10%		
6165	158.9	+3.4
ק-831 תשואה 3.47%		
6166	146.6	+.2
6167	143.4	+.2
6168	141.2	+.3
ק-832 תשואה 3.08%		
סר' 6169	137.0	+1.6
ק-835 תשואה 3.05%		
6170	129.1	+1.5
ק-834 תשואה 3.06%		
6171	92.1	+.8
6172	91.1	+.8
ק-851 תשואה 2.88%		
6881	98.1	+.1
אג"ח צמודות מטבע - מרים		
אל-ארץ 86	1599.0	-11.0
אלביט 85	218.5	
אלרגל 85	1235.0	+12.0
אלסינט א'	2198.0	
אלסינט ב'	962.0	
כיתנסק 85	960.0	
תדיראן 84	106.0	+1.0
תדיראן 85	— הפסקת מסחר —	

נהג !
עשה את המינימום
למען אלה העושים
את המקסימום.
תן טרמפ
לחייל !

המאמן מיהיץ' לאחר משחק האימון נגד חדרה (2:3)

בגלל משחקים כאלה יאבדו שחקנים מקומם בנבחרת

מאת שמואל קליגר

„בגלל משחקים כאלה שחקנים יכולים להפסיד את מקומם בנבחרת" - כך, במונחים רציניים התבטא מיליאנקו מיהיץ', המאמן הלאומי במסיבת עיתונאים, מיד לאחר משחק האימון בו ניצחה הנבחרת בקושי רב בזכות שער (2:3) קבוצה מקשה להובה של הפועל חדרה מהליגה הארצית.

ואכן, לא יכול להיות משפט קולע יותר עם מסקנה מתבקשת, למה שראינו על המשטח המסופח של אצטדיון רמת־גן. משחק כל־כך שבלוני, אדיש, אפאטי ורשלני. ממש בושה. אפילו יאמרו לנו שמדובר במשחק אימון בלבד והמאמן האמיתי בהוא משחקים הרשמיים נסרב לקבל את ההסבר. וגם אם יאמרו לנו, שמדובר בסך הכל בפגישה שניה של סגל, לא מגובש לאחר פגרה ארוכה, עם כל הטלטלות שעבר הכדורגל הישראלי באחרונה, קשה לקבל. מה שראינו היה מחזה מתחת לכל ביקורת.

64 דקות טיילו שחקני הנבחרת באצטדיון ולא ידעו בדיוק מה לעשות שם. רק אבינעם עובדיה התרוצץ, גילה ניצוצות פה ושם. בעיטה חזקה שלו מ־16 מ' העלתה את הנבחרת ליתרון שהחזיק מעמד חמש דקות בלבד לאחר שאהוד ואנה השווה מקרוב.

בדקה ה־71 הבקיע שלום תקווה מקרוב ובעבור כמה דקות השלים תקווה את מנת שערי הנבחרת ליום אתמול. אגב הבקעת שני שעריו השאיר גם תקווה רושם אדיש, שלא התייחס ברצינות.

בואילו כדי לגלות שהנבחרת לא היתה בכושר מתאים, באה נגיחתו של החדרתי יגאל אלהדד, כדי לצמק את התוצאה דקותיים לפני הסיום.

למרות התצוגה החלשה נראה, כי גם להבא יהיה זה מן התבונה, להציב למשחקי אימון מול הנבחרת, קבוצות לוחמות ושאפתניות כמו הפועל חדרה. הדיג האוסטרלי יודע

מיליאנקו מיהיץ'

בקשיותיו וצריכים להתמודד מול מודלים בהתאם. נקודה, שרוחו של המאמן לא תיפול לאחר מיפגן הנפל הזה ושלא יומין למשחקים הבאים את מכבי יפו או בית"ר נתניה. עם כל הכבוד.

המאמן סרב למתוח ביקורת אישית על שחקנים וציין, כי אין הוא נוהג לכבס את הכביסה המלוכלכת בחוץ. יחד עם זה הדגיש, כי פרט לעובדיה היה גם מלמיליאן בסדר. עם זה אפשר להסכים. „אפרים רוזנטל עדיין צריך לעבוד. אנו צריכים להגיע במהירות לגיבוש שלד הרכב קבוע, כי האוסטרלים משיגים אותנו והם למעשה כבר מוכנים להתמודדות נגדנו", סיים את דבריו.

הנבחרת הופיעה בהרכב הבא: גינצבורג (אלטרא: אבי כהן (אלי כהן), רוזנטל (יגאל מנחם), שמעונב (עמר), קליגנר, עובדיה, מלמיליאן, אלון נתן, דרוידי; תקווה, ביילובסקי (איינבנרג).

האימון השבועי הבא של הנבחרת יהיה ביום שלישי במשחק אימון עם נבחרת העתודה.

נבחרת הנערים יצאה לשוייץ

מאת שמואל קליגר

נבחרת הנערים עד גיל 16 בכדורגל יצאה אתמול לשוייץ כדי לקיים מחנה אימונים של 12 יום כהכנה להשתתפותה בטורניר האורף שיהיה בארץ בדצמבר.

ערב יציאתו הביע המאמן אמנון רז את בטחונו, כי המחנה יסייע לגיבוש הקבוצתי. הוא הטעים, כי גם הצלחותיה הבינלאומיות של נבחרת הנערים בעונה החולפת החלה במחנה אימונים בשוייץ ונראה, כי מעתה יהיה הדבר למסורת.

המשחק הראשון של הנבחרת יהיה מחר נגד נבחרת הנערים של שוייץ. במהלך מחנה האימונים יקיימו הנערים שני משחקים נוספים: נגד נבחרת ברן ונבחרת אזור סולוטורן.

המשלחת תשוב לישראל ב־16 בספטמבר.

אבוטבול מטבריה הורחק משמונה משחקים בארצית

מאת ג. אשר

מאמן קבוצת הנוער של בית"ר ירושלים, יוסי אמינוף, נקנס אמש ע"י בית הדין המשמעתי של ההתאחדות לכדורגל ב־200 ש"ח וגם ספג עונש הרחקה על־תנאי משני משחקי ליגה.

אמינוף גידף את השופט בעת משחק קבוצתו נגד הפועל ת"א ואף גרם למהומה בספסל של הפועל ת"א. דוד אבוטבול מהפועל טבריה ספג עונש כבד. הוא הורחק משמונה משחקי ליגה, מהם ארבעה בפועל. אבוטבול הואשם בפגיעה קשה בשחקן הבת מכבי ר"ג.

מנסדורף נוצח בסיבוב הראשון בטורניר בבאזל

אלוף ישראל בטניס, עמוס מנסדורף, המדורג חמישי בטורניר בבאזל, נוצח כבר בסיבוב הראשון בידי הצ'כי יאבי באודאטיל בשלוש מערכות. הישראלי ניצח בקלות במערכה הראשונה 6:1, אך הפסיד [illegible] 4:6, 2:6. תוצאות נוספות: פטריק קיטנן [illegible] – ווייטק פיבאק (פולין) 6:7, 3:6. רונאלד אג'נור (האיטי) – דויד דה מיגל (ספרד) 1:6, 4:6.

אורן: להכשיר תלמידים לקרב פנים אל פנים במסגרת בתי הספר

יריב אורן, מנהל רשות הספורט במשרד החינוך והתרבות אמר, כי יש להכשיר את בני הנוער להתמודד בקרב פנים אל פנים במסגרת הפעילות הספורטיבית בבתי הספר. אורן דיבר בישיבתה השבועית של הנהלת המשרד.

הוא אמר, כי יש להפיק לקחים בעקבות נסיונם של מחבלים לתפוס לפני כשבועיים שני נערים מרמת השרון. בזכות, הצליחו הנערים להכות במחבלים ולהמלט ואת הודות לאמון שעברו במסגרת חוג השדרות. מנהל רשות הספורט כבר קיים שיחות בנושא זה עם מנהלי יחידות שונות במשרד והציע לגבש תוכנית חינוכית, [illegible] להתמודד [illegible] תקיפה, להתגונן ולהדוף את תוקפים.

מנכ"ל משרד החינוך, ד"ר שמשון שושני, שלח ברכות לשני הנערים ושיבח את עוז רוחם במאבק עם תוקפיהם.

גילברט, בדרך לרמת השרון, פתח יפה בסקוטסדייל נגד מייק דמפלר

אלוף תיפוס הגדולי ברמת השרון, בריד גילברט, פתח את הופעתו בטורניר בסקוטסדייל, אריזונה, בנצחון על בן ארצו מייק דמפלר 3:6, 2:6.

גילברט, שיבוא השבוע לישראל, להגן על תוארו, מדורג 14 בעולם.

בין יתר התוצאות: טייב פיים (מדורג 4) – פל פרסל 3:6, 1:6. ריקרדו אקונה (צ'ילי) – רוק לייך 5:7, 6:7. דריק רוסטיאני (ארה"ב) – גרג הולמס (ארה"ב) 2:6, 4:6. מייקל צ'אנג (ארה"ב) – ג'יי ברגר מדורג 8 (ארה"ב) 3:6, 2:6.

גראף הדרויחה. יותר מלנדל

הטניסאית מספר 1 בתבל, שטפי גראף ממערב גרמניה, הדרויחה 70,000 דולר יותר מאשר המדורג מספר 1 בין הגברים, איוואן לנדל, כשגרפה לחשבונה סכום של 902,035 דולר.

אחרי גראף, מרטינה נבראטילובה עם 814,352 דולר ואחרי לנדל, מילוסלאב מצ'יש עם 821,729 דולר.

אנקטיל אושפז

רוכב האופניים המפורסם, הצרפתי ז'אק אנקטיל בן ה־53, שזכה חמש פעמים בטור־דה־פראנס, אושפז בבית החולים בקולמאה, מזרח צרפת, ליד הגבול הגרמני, לאחר שחש כאבים חמורים בבטנו. במועד מוקדם השנה, עבר אנקטיל ניתוח סרטני בקיבתו.

פלומינבזה – פלמנגו 0:1

ב„דרבי" ריו בכדורגל, ניצחה פלומינבזה את פלמנגו 0:1 ואילו הדרבי של סאן האלופה סאו פאולו וקורינטיאנס, נסתיים בתיקו אפס. תוצאות נוספות: אינטרנסיונאל – פלמייראס 0:2. סנטוס – גרמיו 0:1. אתלטיקו מניירו – קורטיבה 0:2. סאנטה־קרוז – קרווה 0:0.

שני משחקים ב„סופר־קאפ"

איגוד הכדורגל האירופי החליט כי הפעם יתקיימו שני משחקים ב„סופר־קאפ" ולא משחק אחד על מגרש נייטרלי. יוצא שאייאקס, מחזיקת גביע המחזיקות, תארח תחילה את האלופה, פורטו. בחודש הבא באמסטרדם ואילו משחק הגומלין יהיה רק ב־13 בינואר בפורטו.

גאנה–קמרון 0:0

נבחרות הכדורגל של גאנה וקמרון סיימו בתיקו אפס במשחק הראשון ביניהן בטורניר הקדם אולימפי באיזור האפריקני.

תאיילנד עלתה לסיבוב השלישי בטורניר הקדם אולימפי באיזור האסייאתי, לאחר שניצחה פעם נוספת את נפאל 1:2 (בראשון 0:3)

ברטהולד הוחזר לנבחרת

תומאס ברטהולד, מגן קשר של נבחרת מערב גרמניה, הוחזר לנבחרת לאחר שנה, למשחק הידידות בגלזנקירכן, נגד שוודיה. כוכב הנבחרת מאתאוס טרם החלים מפציעה וכנראה לא ישחק.

שני אתלטים נוספים מדרום־אפריקה היגרו

שני אתלטים דרום אפריקאים מצטיינים נוספים, הוליכו להגר מארצם ולעבור לסווזילנד, בתקוה שיוכלו להשתתף בעתיד בתחרויות בינלאומיות שנמנעו מהן בעבר בגלל החרם המוטל על דרום־אפריקה.

השניים הם מארק פלאטיס, אלוף המרתון של דרא"פ בשנת 1985 וכריס רהדיר, האלוף בהטלת כידון. הם יצטרפו לרץ למרחקים בינוניים, ג'והן פוורי שכבר חצה את הגבול למדינה השכנה.

לכל השלושה הוצעו משרות בזכות ממורע בסווזילנד. הטניסאית פלאטיס הוא מעורב ואילו שני חבריו האחרים לבנים.

נהרג כדורגלן עבר של צפון־אירלנד

ריק מקקיני, כדורגלן עבר בנבחרת צפון־אירלנד, נהרג אתמול בקריקפאטון בתאונה בה נפל עץ על המכונית בה נהג. מקקיני, מאמן הנבחרת המקומית היה בן 42 במותו.

ה„תרנגולים" הצטרפו למירוץ אחרי יוטון

מאת שמואל טל

ה„תרנגולים" הצטרפו למירוץ אחרי ריי יוטון, קשרה של אוקספורד ונבחרת אירלנד הבינלאומית. כפי שנמסר מוכנה טוטנהאם לשלם עבור הכדורגלן הבינלאומי 800,000 לישט"ש.

לטוטנהאם אין בעיות לשלם את הסכום הזה מאחר שרק לפני שבוע הכניסה לחשבון הבנק שלה סכום של 1.5 מיליון לישט"ש, בגין מכירתו של הבלם הסקוטי ריצ'רד גאוף לריינג'רס הסקוטית.

בנוסף לטוטנהאם מבקשת גם ארסנל, אף היא לונדונית, לרכוש את יוטון. אולם נראה כי מנהלם של „התותחנים", ג'ורג' גראהם יוותר על שאיפתו לאחר שהכדורגלן בן ה־25 הודיע על רצונו להצטרף לשורות ליברפול.

קני דאלגליש, מנהלה של ליברפול אמנם רוצה בשירותיו של האירי הנמרץ אך מוכן לשלם עבור 600,000 לישט"ש בלבד. לעומת זאת מכבה העולה החדשה, ודבי קאונטי, לשלם את מלוא הסכום המבוקש אולם הכדורגלן עצמו מסרב לעבור אליה.

טוטנהאם אינה מסתפקת ביוטון ולוטשת עין גם לעבר קרייג לוין, מגינה של הארטס הסקוטית, שחזר בשבת שעברה לפעילות אחרי 12 חודשי מנוחה מאונס. לוין הוכיח את יכולתו מול מקיסט ועצר את מכונת ההבקעה של ריינג'רס.

מנהלה של הטטהאם, ג'ון לייל, שמכר את מקאבוי לסלטיק מבקש לרכוש במקומו את ג'ון רוברטסון מהארטס, זאת אם יכשל בנסיונו לרכוש את חלוצה של לוטון, מיק הארפורד או פיטר דוונפורט ממנצ'סטר יונייטד.

אגב הארפורד עשוי להכלל בסגל הנבחרת האנגלית למשחק נגד תורכיה במסגרת אליפות אירופה, במקום מארק היילי הפצוע.

טניס

הפתעה באליפות הנערים גיל 16

הפתעה ראשונה נרשמה אתמול באליפות הנערים של ישראל בטניס עד גיל 16 כשהוזה גבריאלוב גברה על המדורגת מס' 3 לימור זלץ 6:2, 4:6, 7:5.

יתר התוצאות: יעל סגל – דורית אשר 6:1, 6:3; דונה מאיר – פני יאיר 7:5, 6:0; מרי דרדש – שמש רנה 6:1, 6:1.

בגילאי 18 ניצח אדי קרמר את יעקב שחר 6:3, 6:3, 6:2. בגילאי 16 ניצח אבי פרלון את טל רוזנה 6:2, 6:2 ויובל הדיש גבר על משה סלפין 6:7, 6:2. שגב לוי – אסף אלמוליט 6:0, 6:0.

מזכ"ל הפועל יצא לקונגרס קסיט באיטליה ובארה"ב

מזכ"ל הפועל, יצחק אופק, יצא אתמול לקונגרס ספורט הפועלים הבינלאומי, שייערך בעיר פונטנבה, איטליה. משם ימשיך אופק לקונגרס התאחדויות הספורט הבינלאומיות, המתקיים בקולורדו ספרינגס ארה"ב.

בקונגרס זה הוא ייצג את ארגון ספורט הפועלים הבינלאומי „קסיט" במחזיק תיק מתאם פעילות הספורט של הארגון הזה. ה„קסיט" נושא בכל הוצאות הנסיעה והשהייה של אופק בחו"ל.

באיירן מעוניינת באנגלי אלן

באיירן מינכן, האלופה המערב־גרמנית, מעוניינת ב„מלך שערי" הליגה האנגלית קלייב אלן, חלוצה של טוטנהאם הלונדונית. כפי שנמסר אתמול במינכן, מוכנים הגרמנים לשלם עבורו, סכום של חמישה מיליון מארק (כ־2.7 מיליון דולר).

מנהלה של מינכן, אולי האנס, ציין אתמול כי למרות השאיפה למצוא חלוץ מהר, הוא אינו ממהר. הוא מתכוון לעקוב אחרי המבקיע האנגלי. המבצעיין בזהירות, לפני שתיפול ההחלטה אם לרכשו.

למרות שבאיירן זכתה באליפות ארצה שלוש שנים ברציפות והעפילה אשתקד לגמר הגביע האירופי, היא מחפשת מזה זמן רב חלוץ מבקיע שערים. בשנה שעברה היא התחתמה את הדני לארס לונדה, אך הוא נכשל בנסיונו לתפוס מקום בהרכב. האנס מוכן לוותר על שירותיו אם ימצא מחליף.

באיירן ניסתה לרכוש חלוץ אנגלי אחר, מארק היוזלי, אולם האחרון לאחר שעזב את מילאן האיטלקית, העדיף לעבור למונאקו הצרפתית. בשבוע שעבר ניסה האנס לשאול את הולשי של ברצלונה, מארק יוז, עד לסיום העונה, אך לפי שעה לא נראית עיסקה באופק.

ראש חוזר להרכב הנבחרת הוולשית

חלוצה הוולשי של יובנטוס, איאן ראש, שהחלים מפציעה, חוזר להרכב נבחרת ארצו, לקראת משחקה המכריע נגד דנמרק, בבית שש, באליפות אירופה לאומות, בשבוע הבא.

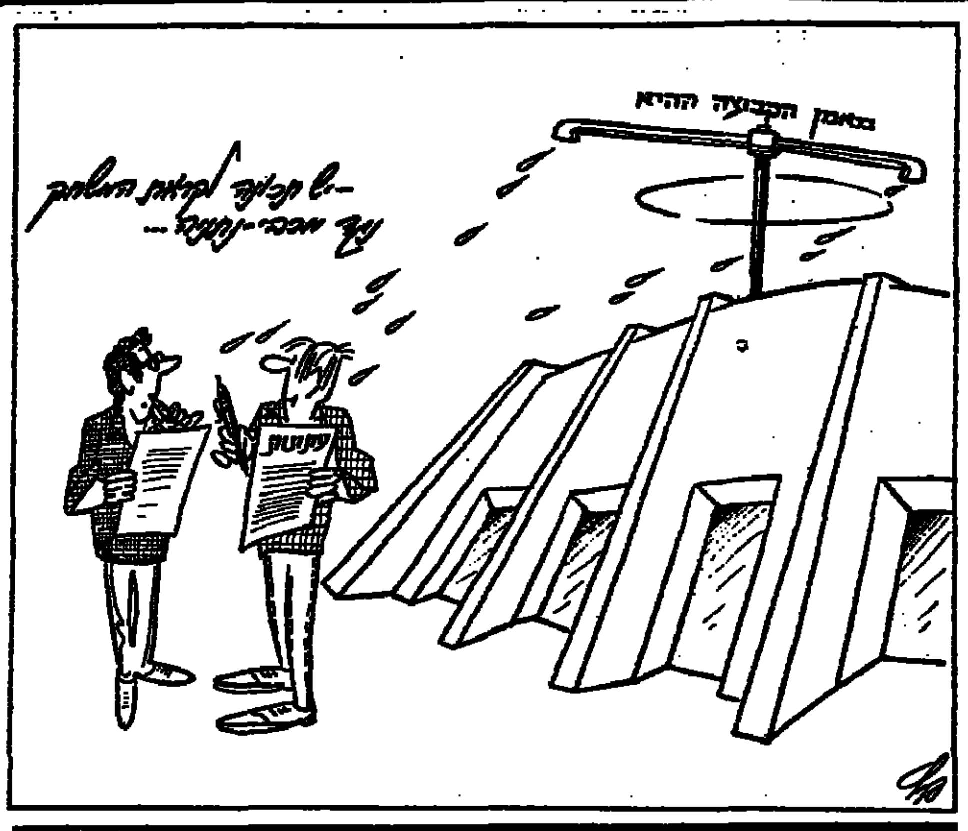

דוביד שוויצר, אקהויז וטבק על אלימות, כשרונות, וירידת שחקנים

שוויצר: צריך לערב את המשטרה שתקים גוף מיוחד עם ארכיון של אוהדים אלימים • אקהויז: מדובר בחשבון אישי של מישהו עם העיתונאי • טבק: גם בכנסת יש אלימות מילולית ואולי העניין מתחיל משם • יש להפסיק את ההקפאות לפני שמדברים על יבוא זרים • ירידת כדורגלנים לאירופה לא טובה ולא חינוכית. לשחרר לחו"ל רק בגיל 26–28

מאת שמואל קליגר

דוד שוויצר

הזמן הטוב ביותר לעריכת חשבון נפש הוא בין כסה לעשור. בעשרת ימי תשובה עורכים גם חשבון נפש של כדורגל. מאזן של רווח ושל הפסד. אין זמן מתאים יותר לעשות זאת אלא דווקא לאחר גילויים של תופעות חריגות על רקע [illegible].

דוד שוויצר, מאמן בני־יהודה, [illegible] לפרשת הקירתו של כתב "ידיעות אחרונות". אומר דוד: „זו תופעה שקיימת תמיד אך היום הגיעה לפסים מסוכנים. גם העיתונות אשמה. במקום לדבר על ספורט, מרבים רכילות. עיתונאים, במקום ליצור הבנה בין כל הגורמים העוסקים בכדורגל ובמקום להתרכז במאמרים כיצד יש לשפר את הכדורגל, מתססים את האווירה וגורמים לסכסוכים".

מה צריך לעשות כדי למנוע את האלימות במגרשים? „צריך לערב את המשטרה. זו צריכה להקים גוף מיוחד לכדורגל. צריך שיהיה בידה ארכיון של תמונות של אוהדים אלימים. צריך להרחיק אותם מהמגרשים. המשטרה צריכה להקים תרופה למכה".

באותו הקשר אומר יעקב „יענקל" אקהויז, שחקן הפועל תל־אביב: „לדעתי כל הארועים הקשורים בטמו של כתב "ידיעות אחרונות" הם מקרה חריג. הקהל התבגר ולא רואים עוד במגרשים תופעות כמו שהיו פעם. אני זוכר, שאבנים היו מתעופפות באוויר ושברו בקבוקים. היום זה כבר לא מה שהיה פעם גם בנושא האלימות ואני חושב שההתקדמות היא חיובית. נראה לי, כי מדובר כאן בתופעה מקומית המיוחדת אולי לירושלים ואולי למקומונים המופיעים במקומות מסויימים. בסך הכל מדובר בחשבון אישי שהיה למישהו עם עיתונאי".

בני טבק, שחקן מכבי ת"א: „אלימות זה לא דבר חדש בכדורגל. אלא שהאלימות הפיזית והמילולית אינם קיימים רק בשטח הספורט. גם בכנסת יש אלימות ואולי העניין מתחיל משם. אני די ספקני לגבי האפשרות לתקן המצב. מדובר בתהליך חינוכי ארוך. משום שמדובר בתהליך מסובך בעל גוונים רבים, לא רק של אלימות במגרשי הכדורגל, אלא גם ברחוב (שאולי מגיע להכלכה יותר במיגרשי הכדורגל) אני מציע, שיתן כולנו יותר כתף למיגור התופעה".

נושא, שהעסיק את כולנו בשבועות שלפני פתיחת הליגה הלוא הוא נושא הזרים.

דוד שוויצר בדיעה נחרצת אומר: „לפני שמדברים בכלל על זרים, ההתאחדות שלנו צריכה להפסיק את עניין ההקפאות. זו שערוריה. עשרות שחקנים מוכשרים בכבא לא יכולים לשחק בגלל מדיניות ודיקנית של ההתאחדות בגלל ההגבלה על העברות. הנה, לקחתי את ברוך מנן ואחרי כמה דקות הוא נפצע לחצי עונה. ועכשיו אומרים לי שאני לא יכול לקחת מישהו אחר במקומו. מה הקשר לזרים? פעם אני הייתי נגד. היום אני בעד, אבל רק אחרי שיגמרו עם העניין של ההעברות השחקנים".

יעקב אקהויז: „הגיע הזמן שיביאו זרים. זה יעשה יותר טוב לקבוצות, לשחקנים ולכדורגל שלנו בכלל. גם הקהל שלנו יהנה מהחידוש הזה. השחקנים, שיגיעו יהיו יותר מקצוענים. הנוער יוכל ללמוד מהם והרמה הכללית תשתפר".

בני טבק: „אין מה לדבר היום על זרים. כל זמן שהכדורגל שלנו אינו יכול להשתלב באירופה אין לזה טעם. שחקן זר אחד או שניים בתוך קבוצה של 11 שחקנים לא יעלו את הרמה. עקרונית אני בעד זרים, אבל רק אחרי שילובנו באירופה. זה יכול להיות אפקטיבי מבחינת משיכת הקהל למיגרשים. כרגע אין בזה גם הצדקה בגלל הגרעונות הקשים של הקבוצות. במצב הזה מוטב קודם כל לטפל בשחקנים שלנו ולקדם את הכדורגל".

את הכוכבים שעזבו לחו"ל אנו מתקשים לשאול, כי הם נמצאים כבר בבלגיה, בסקוטלנד ובהולנד על כן התמקדנו בחוות דעת של שלושת מרואיינינו.

דוד שוויצר: „התופעה לא טובה ולא חינוכית. השחקנים הכוכבים, שעוד נשארו בארץ שכוחים כי הם נהיו כאלה בזכות ההשקעות שהשקענו בהם ובמתקנים. לא יכול להיות שבחור, שעוד לא נתן כלום יוכל ללכת לחו"ל. צריך להגביל את יציאת השחקנים לחו"ל ולהתנות את יציאתם בתרומה שנתנו לאגודותיהם ולנבחרת. יש לי גם ביקורת למאמן הלאומי: אי אפשר להקים נבחרת לחצי שנה. נבחרת זה דבר לטווח ארוך. מה אני מציע? שחקן בן 25 למשל, אם שיחק 5 משחקים בנבחרת יכול לצאת לחו"ל. אבל אם לא שיחק כמות כזו של משחקים הגיע לגיל 27 או 28, שיתנו לו ללכת באופן אוטומטי".

יעקב אקהויז: „תופעת העזיבה – חיובית. חבר'ה צעירים, שנקלטים בכדורגל האירופי, נמצאים בקבוצות מהמדרגה הראשונה. שיהיה להם לבריאות. במקומם ייקלטו בארץ שחקנים חדשים והמוניטין של הכוכבים לא יורגש. גם אני מסכים להגביל את העזיבה לגיל מסויים. בהחלט סביר לאפשר לשחקנים בני 26 או 28 לעזוב. זה לא מוצדק שמשקיעים בשחקן ותואמם הוא עוזב".

בני טבק: „מבחינה אישית, העזיבה של שחקנים זו הצלחה. אפילו אם השחקן באופן אישי לא מצליח הוא מקבל מזה משהו. אפילו אם הוא חוזר לארץ אחרי שנה. הנסיון החשוב בחו"ל שהוא קיבל. בעוד שהוא יצא לחו"ל, השאר נשאר בארץ. גם לכדורגל שלנו הדבר אינו מזיק, הנה הליגה שלנו נפתחה בסערה. הרבה שערים. לא נראה לי, שהתופעה גרמה לנזק לא לקבוצות ולא לנבחרת. רק תועלת יכול הדבר להביא".

ומה יש למומחים לומר על כשרונותינו הצעירים:

דוד שוויצר: „אני מאמין בכשרונות הצעירים, אבל לא הם יעשו את הליגה. תראה, מכבי נתניה לא מורכבת מצעירים בלבד. השלד שלה מורכב משחקנים הותיקים כמו לם, בר, חלפון, ששיחקו אפילו בזמן של שפיגלר ובכל זאת הם נמצאים היכן שהם נמצאים. שמות? רונן גבאי מנתניה, עוזר צרפתי בבאר שבע, עמר מחיפה וגם יוסי מרד בבני יהודה".

יעקב אקהויז: „עיקר הכשרונות באים מנבחרת הנערים. חבר'ה שהשתתפו באירופה. אבל אסור להם להסתנוור. הם קודם כל חייבים להוכיח את עצמם על המיגרש ורק לאחר מכן יוכלו לקצור את הפירות".

בני טבק: „יש היום הרבה שחקנים צעירים שנותנים את הטון. אני לא רוצה להתייחס לשמות, אך לדעתי הליגה צועדת בכיוון הנכון". אולי נשמע קצת מוקדם לערוך חשבון נפש נוקב על מצב הליגה והקבוצות ובכלל אך בכל זאת מותר לפחות לנסות.

אומר דוד שוויצר: „עוד לא הגיע הזמן לעשות חשבון נפש. רק אחרי שליש ליגה אפשר להתחיל בזה. יש קבוצות שעדיין לא התכוננו, אחרות מופיעות בהרכבים חסרים. לדעתי, העונה לא יהיו שינויים גדולים ברמה. החידוש היחידי בפלייאוף: מעניין יותר אם יהיה סיבוב שלישי. אם הפער לא יהיה גדול בין הקבוצות אפשר, שהגבורים של הקבוצות יהיו מרוצים. לדעתי, העונה יתנו את הטון בית"ר ירושלים, מכבי תל־אביב, נתניה ובני יהודה – אם יחזרו למיגרש הביתי בתוך חודשיים".

יעקב אקהויז: „הליגה נמצאת עדיין בהילוך ראשון. יש אמנם כמה קבוצות שבלטו יותר, אך הרמה של רוב הקבוצות שווה. הכדורגל הולך לכיוון יותר מקצועני. קשה לי להאמין, שאוכה בזה בעצמי, אך אי אפשר לעצור את התופעה. הכיוון נעשה מקצועני יותר והמגמה להפיק כמה שיותר מהשחקן. נתניה ומכבי ת"א הן הקבוצות שהרשימו אותי עד היום".

בני טבק: „המצב עד עכשיו – חיובי. הרבה שערים הובקעו. לא זוכר אם זה תמיד היה כך בפתיחת עונה, אבל אפשר לברך על כך. אני רואה 5 קבוצות שיבלטו העונה: מכבי נתניה, מכבי חיפה, הפועל באר־שבע, מכבי ת"א בית"ר ירושלים ואפילו בבית"ר ת"א לא צריך לזלזל".

שרף: לאליצור 9 ימים להתאושש אחרי ההופעה המבישה נגד הפועל

מאת משה כהן

„הופעתנו מול הפועל ת"א היתה מבישה ויש לנו תשעה ימים כדי להתאושש", אמר אתמול מאמנה המאוכזב של אליצור נתניה, צבי שרף.

שרף התקשה גם אתמול להבין מה קרה לחניכיו: „כולם היו קפואים. ממש נכנסנו לשיתוק וזה לא נבע מזלזול. אמנם זאת רק ההתחלה, אבל למשחקי הגמר־סל כדאי להגיע במצב טוב".

לעומת האכזבה מקבוצתו, יש לשרף נחת ממשחקי הליגה הלאומית. „הליגה עושה רושם טוב ועדיכה הכל נראה לי חיובי".

שרף מבקש להדגיש, כי קבוצתו אינה מועמדת לזכות בכתר האליפות: „כבר אמרתי שנתניה אינה מועמדת לזכות באליפות, אבל זה לא תירוץ למשחקנו החלש מול הפועל ת"א".

באליצור נתניה החליטו לא לעבור לסדר היום על איחורו של סטיב מאלוביק לאימון הקבוצה והוא יוענש ע"י ועדת המשמעת של של הקבוצה.

הפועל יארח מכבי באוסישקין

ראשי הפועל ת"א שוקלים ברצינות רבה את הדרישה לארח את מכבי ת"א במשחק שמינית גמר גביע המדינה באולם אוסישקין.

יו"ר מחלקת הכדורסל, דני קורן מסר אתמול, כי הנטיה היא לארח את מכבי באולם הפועל ולא בהיכל הספורט, כפי שתוכנן תחילה.

בהפועל אומרים, כי הפסד במשחק גביע לא ניתן לתקן ולכן יש לוותר על קופה „שמנה" למען הצלחה מקצועית.

בירושלים זועמים

שחקניה, מנהליה ואוהדיה של הפועל ירושלים לא נרגעו מאירועי משחקם הביתי מול מכבי ת"א. לטענתם, „גזלו" מהם השופטים את הנצחון הסנסציוני על האלופה.

כתבנו בירושלים, אלי גרונר מספר, כי מאמן הקבוצה, רני כהנא, אמר כועס: „חלק מהמשחק מול מכבי ת"א זה שריקות המפתח בדקות הסיום, שבשריקות תמיד לזכות האלופה". ראוי לציין, כי גם לראשי מכבי ת"א היו טענות קשות נגד השופטים וראשי איגוד השופטים יאלצו לתת את הדעת על האירועים במשחק זה.

לעומת זאת הביקור בירושלים קודח רוח מיכולת הקבוצה. כוכב המשחק ריקי בראון אמר: „אני מנסה לתת את מירב יכולתי. אמנם ברכי אינה בסדר, אבל המצב משתפר ובעת המשחק לא הרגשתי כלום".

מיקי כועס

גם לאחר משחק קבוצתו מול הפועל ירושלים לא הסתיר מיקי ברקוביץ את חוסר שביעות רצונו מדקות המשחק המועטות, בהן הוא נוטל חלק.

מיקי אמר לכתבנו, אלי גרונר: „אחרי חצי ראשון טוב מאוד שלי ציפיתי להמשיך לשחק ומוטי דניאל אינו שחקן הגנה יותר טוב ממני, אבל למאמן יש כנראה שיקולים משלו".

● נשיאות איגוד הכדורסל אישרה אמש את בקשתה של הפועל חיפה לשנות את מועד משחקה במסגרת גביע קוראץ'. חיפה תארח את הקבוצה האיטלקית, קאנטו ב־15 באוקטובר. הנשיאות גם אישרה את בקשת הפועל ר"ג לוותר על ביתיותה במשחקה במסגרת גביע המדינה מול הפועל חיפה. יו"ר הועדה המקצועית, איתן חפר מסר אמש, כי רק אחרי החגים תגיש הועדה המקצועית את הדו"ח המלא על כשלון הנבחרת הלאומית בבולגריה.

חגיגה שחורה: ארבעה שחומי עור מתחת לסל אחד. קארל איימוס מהפועל ת"א מטביע לסל אליצור נתניה במשחק הליגה

בולגריה – דמשק: כולם מצטערים בלי מסקנות

מאת משה כהן

„מנהל הנבחרות הלאומיות חייב לעבור תדריך בטחוני יסודי, כדי למנוע מקרים כמו טיסת הלילה לדמשק", אומר משה קובר, ששימש בבולגריה כראש המשלחת הישראלית.

לדעת קובר לא התעוררה בעבר בעיית הרקע הבטחוני של מנהל הנבחרות הלאומיות, בהיות המנהל הקודם, עמירם שפירא, איש בטחון. כעת המצב השתנה ובבולגריה הוכח, כי יש לתת על־כך את הדעת.

קובר דוחה בתוקף את ההאשמות על הסכמתו לעלות לטיסה לדמשק: „גורמי הבטחון חייבים היו לבדוק את יעד הטיסה מראש ובעת שהותי בטיסה היתה מערכת שיקולים מורכבת", הוא מסביר.

מנהל הנבחרות, מישקה לפרדון הודה, כי בדיעבד הוא מצטער שטיסתו לפוליו היתה. כמה שעות לפני שהנבחרת עזבה את בולגריה: „אני מצטער שטסתי לפני הנבחרת, אבל אני מבטיח לך שאלי זה לא היה קורה".

לגבי אי־הסדרים האחרים שהיו בבולגריה אמר לפרדון: „איגוד הכדורסל היה האחראי על ארגון הטיסה והסדרת הזיות. אני השתדלתי לעשות את המירב במצב שנוצר שם".

לסופר „דבר" נודע, כי נושא זה עשוי לעלות גם בכנסת ויתכן שתוגש לראש הממשלה ושר החינוך שאילתא בנדון.

כוכבי עבר לאומיים יתנו את הטון בפתיחת משחקי ליגות א' במחוזות

מאת שמואל טל

ליגה א' על שני מחוזותיה יוצאת בשבת הקרובה לדרך. על רקע האפרוריות המאפיינת בדרך כלל ליגה זו מבטיחים העונה שורה של כוכבי עבר לאומיים, שנותנו בה, מתח ועניין. שמות כמו דב רמלר, ישראל פוגל, שלום רוזקו, ראובן סולטן ומשה בוארון, הם רק חלק מאותם כדורגלנים בעלי עבר לאומי שינסו להעניק מנסיונם לליגה השלישית.

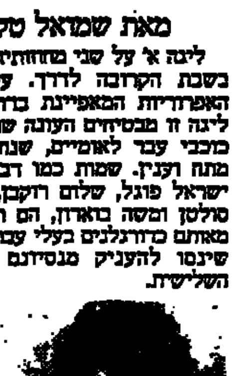
ישראל פוגל

מתברר, שגם כאשר מדובר בכסף לא יהיה לליגה זאת כמה להתבייש. יהיו בה כדורגלנים שאם יצליחו להצעיד את קבוצותיהם להצלחות, יסיימו את העונה עם 20,000 – 25,000 דולאר בכיסם. מדובר בעיקר באותם לאומים לשעבר שחתמו על חוזים המתבססים על זכויות העבר שלהם.

הסכומים האלה אגב, לא יעשו „חורים" בתקציבי הקבוצות, שכן לפחות לחלק מהן יש קהל אוהדים גדול (בעיקר לנציגות המגזר הערבי) המגיע לעיתים ליותר מאלפיים צופים במשחק – כפול מאשר אצל חלק מקבוצות הליגה הלאומית.

המוקד בדרום

הליגה מתחלקת כאמור לשני מחוזות, צפון ודרום. מהרכב הקבוצות בשני המחוזות נראה, לפחות על הנייר, כי מוקד הפעילות יהיה במחוז הדרומי, אליו סובבו שלוש יורדות מהארצית – מה שמבטיח מאבקים מרתקים וצמודים.

השלוש, הפועל מדימונה ומרמורק ובית"ר רמלה ינסו קודם לוודאי לחזור לליגה ממנה נשרו במהירות האפשרית, אולם צפויים להן חיים קשים מצד הקבוצות הותיקות. מבין השלוש חזקה עצמה בית"ר רמלה בלאומי לשעבר, יעקב בוזגלו, שלבש כבר את מדי הפועל ובית"ר ירושלים.

מרמורק הביאה את הבלם, ג'קי דהן, ששיחק אשתקד ברמת־השרון. בדימונה ימשיכו להתבסס על הרכב ש„הוריד" אותה בסוף העונה החולפת.

כמה מהותיקות ערכו מסעות־רכש וחיזקו את שורותיהן. במכבי קרית־גת צרפו למשל הבאר־שבעים ראובן סולטן ויקטור אוחיון. שלום אביטן הותיק, שהתאמן בקבוצה, החליט שלא לשחק בה. הפועל אשקלון שהפכה להיות הפועל עירוני אשקלון, התחימה מאמן חדש, אלכס ספרינגר, שיבסס את הרכבו על תוצרת מקומית, לאחר עזיבתו של הותיק, יואל מכהאי.

אשדוד סוס שחור

ה„סוס השחור" של המחוז תהיה ככל הנראה העולה החדשה, הפועל אשדוד, אותה מאמן ג'קי דקל. לקבוצה הצטרף הותיק, דב רמלר. הפועל קרית־אונו שבאכבה אשתקד בצמרת איבדה כמה מצעיריה המבטיחים. רוני פרי עבר לבני־יהודה ואבי בן־עזרא הצעיר הושאל להפועל ת"א. כן עזבו אותה השוער, אבי עטים והבלם, גוזלן.

את מקומם ימלאו ותיק שחקני הליגה, ישראל פוגל בן ה־39 וצעירים שעלו מהנוער. הפועל ראשל"צ עם מלך השערים, איתן שלום ובן־דכיון פנקס והפועל קרית־מלאכי אותה מאמן קיש רוזנר ינסו לנצל את ניסיונן כדי להוות גורם בחלק העליון של הטבלה.

בצפון המגזר הערבי

במחוז הצפוני מופיעות שבע קבוצות – מחצית מקבוצות הליגה – המיצגות את המגזר הערבי. עובדה זו תגביר את המתח ותגדיל את מספר הצופים במגרשים, בעיקר כאשר קבוצות אלה יתמודדו בינן לבין עצמן.

הפועל בית־שאן, היורדת הרביעית מהארצית תנגן כינור ראשון במחוז, למרות שעזבו אותה הלל קפלן, שבתאי שינו ושני הלוים, שלום ואליאס. הקבוצה תשתדל לנצל את מגרשה הביתי סופג הנקודות.

מכבי חדרה שכשלה אשתקד על הסף בסדרת משחקי המבחן, תנסה גם השנה להתמודד בצמרת בניצוחו של המאמן, אבי ארנה. את הפועל רעננה, אף היא מקבוצות הצמרת של השנה שעברה יאמן הותיק, אלי פוקס, המחפש סוף סוף את ההצלחה.

בית"ר חיפה עם מכבבה, שמשון עידו והמצטרפים החדשים, עוזי כהן ואריה גוטמן תהווה אף היא גורם בצמרת. מבין נציגות המגזר הערבי הבולטת ביותר היא מכבי תמרה. עזבו אותה עוזי באשר דרה עמר ובמקומם הצטרפו לצוות אותו מאמן אלברט אודרי העכואי, יונה מוסקוביץ ויחזקאל סירי, שלבש בעבר את מדי מכבי חיפה הלאומית.

יהודים בקבוצות ערביות

שחקנים יהודים נוספים שיופיעו בקבוצות הערביות הם השוער, יהודה כהן (בני תמרה), עמיר חזר (הפועל טירה) והשוער, אריה ביתן (הפועל טירה).

דב רמלר

מבין העולות החדשות מכבי עוספיה ומכבי הרצליה, עשתה האחרונה רכש מאסיבי. תחת שרביטו של השוער הלאומי לשעבר, יצחק ויסוקר ישחקו משה בוארון, שהגיע ממכבי נתניה, משה קיבוביץ מקרית־אונו, אברהם לב וקסטנבויים ממכבי ת"א.

בעוספיה יופיעו לצידו של עודד בלום הותיק, שי כספי מהפועל חיפה ושמואלה מבית"ר נתניה.

ולאחר שמבצעי הרכש הסתיימו ניתנת עתה זכות הדיבור לכדורגלנים בהצלחה.

כ"ס דוהרת ואל' „עפה"

קבוצת הפועל כפר־סבא הכדורעף אמש כי ליומרותיה להתמודד על כתר האליפות יש בסיס. הכפר־סבאים לא התקשו לגבור במשחק המרכזי של המחזור השני בליגה הלאומית בכדורעף על הפועל הקונן בתוצאה 3:1.

שחקני השרון פתחו את המשחק בסערה ובמערכה הראשונה הם זכו בקלות – 6:15. גם במערכה השניה הם זכו בנצחון קל – 3:15, אבל שחקני הקונן לא נשברו והצליחו לנצל את שאננות יריבתם, כדי לזכות בנצחון – 12:15. אולם, הסוף היה טוב של הכפר־סבאים, שזכו גם במערכה השלישית בנצחון מוחץ – 5:15.

יתר התוצאות: הפועל בת־ים – מכבי פ"ת 1:3. הפועל מטה אשר – הפועל איחוד עירון 0:3 (5:15, 7:15, 9:15).

החל מאמש צומצם מספר קבוצות הליגה, לאחר שקבוצת אליצור ת"א לא הופיעה בפעם השניה ברציפות למשחק ליגה, הפעם מול הפועל המעפיל. על־פי התקנון תפורק הקבוצה ובליגה ישחקו מהשבוע הבא רק 11 קבוצות.

مكنز من الأحل

הלוח הכללי | ידיעות אחרונות | הלוח הנפוץ ביותר | דבר ראשון בבוקר

לדפי תפוז

מדריך העסקים המסווג לגוש דן המופץ באמצעות ידיעות אחרונות

דרושים נציגי מכירות

למתאימים עמלות גבוהות

הדרישה- כושר ביטוי

הופעה נאה

מגורים בגוש דן

תחילת עבודה מיידית

למעוניינים: לגשת לגאולה 38 ת"א לראיון אישי

בתאריכים: יום ו' 8.00–13.00

יום א' 9.30–17.00

יום ב' 9.30–17.00

המסעדה הגדולה THE BIG RESTAURANT

לרגל הכנסת מוצרי מזון חדשים ועם הרחבת רשת השיווק

דרושים:

סוכנים עצמאיים

בעלי רכב

להפצת מוצרי מזון בכל חלקי הארץ

לפרטים: 053-619316,619320

-סודיות מלאה מובטחת-

יועצים לפרסום

ההסתדרות הכללית של העובדים בא"י, המרכז להשכלה, רח' קפלן 93, ת"א; הדרכה תל-אביב, רח' קודלר... 61240 טלפון 497444

"עמל" רשת מכללות לטכנאים והנדסאים, בתי ספר תיכוניים טכנולוגיים ומקיפים, בתי ספר להנדסאים ובתי ספר תעשייתיים, מרכזים טכנולוגיים בהתיישבות ומרכזי הכשרה למבוגרים

עמל

בית ספר תיכון מקצועי והמכללה הטכנולוגית לטכנאים והנדסאים "עמל" חדרה

רחוב האלון 45

טלפונים: 06-333991, 06-336731

דרושים מיד

מדריך לחשמל רכב

במשרה חלקית

מדריך לריתוך ועיבוד שבבי

במשרה חלקית

מרצה לניהול תעשייתי

(ארגון, פסיכולוגיה תעשייתית)

מועמדים בעלי הכשרה ונסיון מתבקשים לפנות להנהלת ביה"ס

הזדמנות ל-5 רוכשי מודעות מעולים

- גם רכב צמוד
- גם משכורת מכובדת
- וגם אחוזים גבוהים

הדרישות

- בעל נסיון בתחום רכישת מודעות
- אזור מגורים-גוש דן
- פנויים מיידית לתחילת עבודה

כל מי שעונה על הדרישות, יש לפנות מיידית בכתב עם פירוט קורות חיים לת.ד. 4835 ת"א מיקוד-61047. עבור מעולים.

מכון לעידוד שיפור בתעסוקה תשמ"א 1981

[illegible]

לחברה בת"א דרוש

מנהל חשבונות עצמאי

אפשרות לפנסיונר

לעבודה בחצי משרה

5 ימים בשבוע בשעות לפני הצהריים

המעוניינים יפנו לת.ד. 29323 ת"א "עבור 100" בצרוף פרוט נסיון מקצועי.

למפעל אלקטרוניקה בפתח-תקוה

דרושות

מלחימות/מחווטות

- ★ נסיון של 5 שנים לפחות בעבודה בציוד אלקטרוני צבאי
- ★ 5 ימי עבודה בשבוע
- ★ תנאים סוציאליים מלאים
- ★ ארוחות חמות

המועמדות יפנו בטלפון

03-905797

– סודיות מובטחת –

לחברת בנין ארצית

דרושים

באזור המרכז

1. **מנהלי עבודה** לעבודות שלד וגמר
2. **מנהל עבודה** לעבודות פיתוח
3. **מנופאי לעגורן צריח** בעל הסמכה ממשרד העבודה

● על כל המועמדים להיות בעלי נסיון רב בעבודה

לפנות בכתב לת.ד. 20259 תל-אביב לאגף ארגון ומנהל.

לכפר ורבורג

דרוש

מרכז משק

הכשורים הנדרשים: בוגר קורס מרכזי משק/כלכלה

נסיון של 5 שנים לפחות

עדיפות לבעלי נסיון במושבים.

נא לפנות בשעות היום לטלפונים:

08-584393 08-582140

למוסד פיננסי

בבעלות קונצרן גדול

פקיד

לניהול משרד בת"א

הדרישות לתפקיד:

- ★ בוגר מגמה ריאלית מגיל 24
- ★ שעות עבודה 08.00 עד 16.00 (5 ימים). נכונות לעבוד שעות נוספות.
- ★ יכולת לעבוד עם אנשים בתנאי לחץ.

שכר התחלתי לתקופת הנסיון 700 ש"ח ברוטו.

נא לפנות בצרוף קורות חיים, גיל, נסיון בעבודה ומספר טלפון לת"ד 29182 ת"א מיקוד 61291 ולציין ע"ג המעטפה "עבור מחלקת רכישה".

המודעה מיועדת לגברים ונשים.

לחברה גדולה בענף הרכב

דרושה

בחורה

להפעלת מחשב וקלדנות

במשמרת שניה

לפנות לפרץ 03-335322

לבית סובל – מוסד סיעודי

פתח-תקוה

דרושים:

1. **אחות ראשית – מוסמכת** רצוי נסיון בגריאטריה למשרה מלאה.
2. **אחות אחראית מחלקה מוסמכת** למשרה מלאה.
3. **אם בית**
4. **פיזיותרפיסטית** לחצי משרה או למשרה מלאה.
5. **עובדת סוציאלית** לחצי משרה.

לקביעת ראיון נא לפנות לטלפון 03-9232601/2/3 בין השעות 09.00-17.00.

לחברה גדולה להלבשה

דרושה

פקידת יבוא יצוא

- ★ שליטה מלאה בעברית ואנגלית כולל הדפסה
- ★ מקום עבודה בנתניה

לפנות לאידה 03-661211

דרוש **מנכ"ל**

לחברה מסחרית

לייבוא ושיווק טלוויזיות ומוצרי חשמל

נסיון רב הכרחי.

יבואני אוריון

לפנות לטלפונים:

03-268303 03-260799

למפעל למוצר חדשני בענף הבנייה

דרוש

מנכ"ל

ראש צוות הקמה

כישורים:

נסיון בניהול והקמה של מפעל תעשייתי וידע בשיווק.

פרטים ותולדות חיים יש לשלוח בכתב-יד לת.ד. 17173 ת"א 61171

סודיות מובטחת

בית ספר תיכון כפרי

ויצ"ו

שויצריה

נחלת יהודה 75910

דרושים:

★ מנהל/ת חשבונות ראשי/ת

עם ותק של 5 שנים לפחות בעבודה מקבילה.

דרישות המשרה:

1. ידע בהנהלת חשבונות ממוחשבת.
2. הכנת תקציב ומעקב אחרי ביצועו.
3. הכנת מאזנים ודו"חות שונים.
4. ידע בהכנת משכורות.
5. יחסי אנוש טובים.

המועמד/ת המתאים/ה יועסק על בסיס של חוזה אישי

★ מנהל חשבונות

סוג 3 בהנהלת חשבונות עם ותק של 3 שנים.

דרגת השכר: ס"ז בסולם הדירוג האחיד

★

המעוניינים יפנו בכתב לפי הכתובת לעיל

קריירה לכל החיים

חברתנו מבטיחה

הכנסה גבוהה וקידום

למספר אנשים המוכנים להשקיע זמן ומאמץ בלימודים ובעבודה.

אם הנך: שאפתן, בעל יכולת יצירת קשרים עם אנשים ומעל גיל 25

טלפן לחיפה 04-672351

טבריה 06-792797

ירושלים 02-248007

הגרעין

הספקה לחקלאות

למחלקה הטכנית בת"א דרושה

פקידה

ידיעת השפה האנגלית הכרחית, כולל הדפסה באנגלית. ידע ביבוא יתרון. אפשרות למשרה חלקית, שבוע עבודה מלא.

נא לפנ' בכתב בצירוף קורות-חיים ונסיון אל ת.ד. 20170, תל-אביב 61201 עבור "המחלקה הטכנית".

מכון ווג'ס ערד

מכון להכשרה ולקליטת אקדמאים מחו"ל לעבודה עם אקדמאים צעירים מחו"ל השוקלים השתקעות בארץ אנו מחפשים בדחיפות

אקדמאית רווקה דינמית וציונית

בעלת כושר ארגון מעולה, דוברת אנגלית על בוריה והמוכנה לגור במכון ווג'ס בערד, המחפשת אתגר מלהיב, תתקשר אל מיכל מזכירת המכון בהתחמ"ס 057-957993 בשעות הערב, ואחרי הצהרים למשרד המכון עד 14.30 057-957993 או בשעות הערב 057-957446

לחברת ביטוח ארצית גדולה

דרושים

במשרדה בתל-אביב

1. **פקיד/ת תביעות**

הכישורים הנדרשים:

- נסיון בטיפול בתביעות בנושאי הרכוש והרכב;
- בוגר/ת המכון לביטוח – יתרון.

2. **שמאי רכב**

הכישורים הנדרשים:

- שמאי רכב מוסמך, בעל רשיון משרד התחבורה;
- ותק של 3 שנים כשמאי.

מועמדים/ות מתאימים/ות יפנו בכתב-יד, תוך צירוף קורות חיים, לת.ד. 14101 תל-אביב, 61140. עבור מס' 182.

סודיות מובטחת

למושב כפר חיים

דרוש

מנהל למכון תערובת

המעוניינים יפנו בכתב למזכירות מושב כפר חיים, דואר כפר חיים, מיקוד 42945

לבית חרושת גירוסמה

ברח' יגאל אלון 116 תל-אביב

דרוש

עובד למחלקת כיפוף

על המעוניינים לפנות לטלפון: 03-256271 בין השעות 08.00 – 16.00 ולבקש את אבי או יגאל.

לעבודה בעיתון השיים הגדול במדינה!

אשת מכירות מעולה

[illegible]

לחברת תכנון גדולה דרושים

לעבודה במערב אפריקה

לפרויקטים חקלאיים

בארצות דוברות צרפתית

1.1 מנהל ביצוע

נסיון של כ-10 שנים בניהול כספי בניהול של פרויקטים חקלאיים במימון בינלאומי. השכלה גבוהה בכלכלה ו/או ראיית חשבון. ידע בהפעלת מערכות ממוחשבות וכושר הדרכה בהם.

1.2 מומחה חקלאי

נסיון של כ-10 שנים בפרויקטים חקלאיים גדולים. השכלה גבוהה בכלכלה חקלאית, כושר ניהול בקרה ומעקב.

1.3 מתכנן חקלאי

בעל נסיון כ-10 שנים בגידולים טרופיים. השכלה גבוהה בחקלאות, ידע במחקר ופיתוח חקלאי – יתרון.

1.4 מדריך חקלאי

בעל נסיון של כ-10 שנים בהדרכה חקלאית, והשכלה גבוהה בחקלאות.

2.1 אגרונום

מומחה ביצור זרעים. נסיון של כ-10 שנים ביצור זרעים לגידולי שדה.

2.2 מכונאי לטיפול בזרעים

נסיון מעשי בשדה של כ-10 שנים.

2.3 מומחה לכספים וארגון

יכולת ניהול וארגון של פרויקט לייצור זרעים, נסיון מעשי בין 5 ל-10 שנים.

בכל המשרות דרושה שליטה בצרפתית וכושר ניידות גבוה. תקופה העבודה 2-3 שנים.

לשלוח קורות חיים בכתב בשפה הצרפתית לת.ד. 11170, ת"א, ליחידה החקלאית עד 16.10.87.

Dr Fischer

למפעלי ד"ר פישר

דרושה

מזכירת מנכ"ל הנהלה

נדרש

נסיון בתפקיד דומה

ידיעה בניהול משרד

ידע ונסיון בעיבוד תמלילים

ידיעת אנגלית

המשרה מוצעת ל-6 ימים בשבוע

המעוניינות לפנות בכתב יד לת.ד. 39071 ת"א מיקוד 61390

לציין על גבי המעטפה עבור מזכירה.

לחברה ציבורית גדולה בענף התחבורה דרושים לצורך קדום נושאי תכנון ופתוח:

1. מהנדס תנועה/מתכנן תחבורה

- ★ מוסמך בהנדסה עם התמחות בתכנון תחבורה/תנועה.
- ★ נסיון מוכח של לפחות 5 שנים.
- ★ רצוי נסיון בעבודה עם מערכות ממוחשבות.
- ★ הכרת חבילות תוכנה לתכנון תנועה/תחבורה.
- ★ ידיעת שפות.

2. סטטיסטיקאי

- ★ השכלה אקדמאית בסטטיסטיקה וכלכלה או חקר ביצועים.
- ★ נסיון מוכח של לפחות 5 שנים, רצוי בדגימה, תכנון ובצוע סקרים ונתוח ממצאים.
- ★ הכרת חבילות תוכנה סטטיסטיות.
- ★ ידיעת שפות.

נא לכתוב לת.ד. 33038 תל-אביב

עבור מהנדס תנועה – סטטיסטיקאי.

פקר פלדה

לעבודה במסגרת המחלקה הכלכלית של קבוצת פקר-פלדה

דרוש/ה

כלכלן/מהנדס תעשיה וניהול

אחראי ונמרץ

לתפקיד הכולל ניתוחים כלכליים, תמחיר ודו"חות שונים.

בעל נסיון בעבודה עם מחשב אישי.

נא לפנות בכתב-יד, בצירוף קורות חיים, לת.ד. 1549 תל-אביב, 61014 עבור "כלכלן".

לחברה קבלנית לבנין בתל-אביב

דרוש

מהנדס

בעל נסיון בהתחשבנות עם מזמינים וקבלני משנה

לפנות בכתב לת.ד. 4333, ת"א 61042 למס' 292

לחברת שיווק לציוד גינון וציוד חקלאי – דרושים

★ מוכר לחנות בת"א

★ מקדם מכירות לאזור הדרום

דרוש ידע והבנה בענף.

נא לפנות בכתב בצירוף קורות-חיים ונסיון אל ת.ד. 20170, תל-אביב 61201 עבור "המחלקה הטכנית".

למוסד ממלכתי למחקר ולפיתוח בגוש-דן דרושים

א. מהנדס מכונות לפיתוח בתחום המכניקה העדינה והאופטומכניקה

כישורים נדרשים.

- ★ ניסיון קודם של 4 שנים לפחות בתכנון מערכות אופטיות ואלקטרואופטיות צבאיות בתחום המכניקה העדינה (מנגנונים מדויקים, אלקטרומכניקה וכו')
- ★ ידע בחישובי חוזק

ב. פיזיקאי/אופטיקאי בכיר לנהל צוות מחקר בתחום האופטיקה והאלקטרואופטיקה והנדסה אופטית.

כישורים נדרשים

- ★ 5 שנות נסיון בעבודה מעשית בשטח האופטיקה
- ★ יכולת נהול צוות מקצועי

ג. מהנדס יצור – ידע בנתוח מערכות ומחשבים לעבודה בלתי שגרתית במערכת סבוכה. דרוש נסיון של שנתיים לפחות.

נא לפנות בכתב בפרוט קורות חיים ופרטים אישיים לת.ד. 25099 ת"א עבור מנהל כח אדם.

לקבוץ סאסא דרושה:

מטפלת לגיל הרך

אפשרות לקליטה או כשכירה, נדרש נסיון קודם, עדיפות לבעלות השכלה בחינוך.

06-988527

לחברה גדולה בענף הרכב

דרושה:

בחורה להפעלת מחשב וקלדנות

במשמרת שניה

לפנות אל פרץ – 03-335322.

סיבים כימיים ישראליים (מקבוצת – "כלל")

למפעלינו באשדוד

דרושים:

- ★ מכונאי תעשייתי ★ מסגר/רתך
- ★ חשמלאי מוסמך ★ פחח
- ★ מכשירן ★ חרט

נא לפנות למח' כוח-אדם

ת.ד. 19 אשדוד

או טלפונית 08-531234

סודיות מובטחת

לתעשיה הצבאית באזור המרכז

דרושים/ות

01/62 עובדי "יצור" בלתי מקצועיים

לעבודה במשמרות:

דרישות המשרה:

1) 10 שנות לימוד לפחות

2) לאחר שירות צבאי.

3) בריאות תקינה (פרופיל 72 ומעלה).

01/62 עובדות "יצור"

דרישות המשרה:

1) 10 שנות לימוד לפחות

2) בריאות תקינה

מועמדים העונים לדרישות המשרה מתבקשים לפנות ליחידת התעסוקה של התעשיה הצבאית, רחוב הארבעה 16 תל-אביב, בימים א' – ג' בשעה 8.00 בבוקר. נא להביא תעודת זהות, פנקס מילואים ותעודת שבוי ו/או תעודת פטור.

על כל עובד/ת יהיה להצטייד במועד מאוחר יותר בטופס שליחה של שירות התעסוקה במקום מגוריו.

(הסעות למפעל וחזרה מבנימינה בצפון עד אשדוד בדרום).

התעשיה הצבאית

מחצ

ל- מקבוצת "השמירה" בע"מ

החברה המובילה למיכון וציוד לנקיון ותחזוקה

דרושים

נציגי מכירות לכל חלקי הארץ

★ נסיון מוכח במכירות ★ מעל גיל 25

★ בעלי רשיון נהיגה ★ טלפון בבית.

נא לפנות בכתב-יד, בפירוט קורות חיים, לת.ד. 3101 תל-אביב 61030, עבור "נציגי מכירות".

למפעלנו בחולון

דרוש

מחסנאי

כישורים:

- ★ בוגר בי"ס תיכון
- ★ לאחר שירות צבאי מלא
- ★ רשיון נהיגה (על רכב פרטי לפחות)

מגורים חולון והסביבה

עדיפות לבעלי נסיון בעבודת מחסן

תנאים הולמים למתאים

נא לפנות בכתב-יד תוך ציון שם, כתובת, טלפון, פירוט קורות חיים ונסיון בעבודה לת.ד. 681 חולון 61006 עבור גבי.

למלון המלך שלמה בירושלים

דרושים:

1) **מנהל מכירות** (מנוסה בתיירות)

2) **מנהל חשבונות** (5 שנות נסיון)

נא לפנות למח' כח אדם טל' 02-241433

מנרב

הנדסה ובנין בע"מ

דרוש **מהנדס אזרחי**

לניהול פרוייקט

- ★ בעל כושר ארגון וניהול משא ומתן
- ★ נסיון של 5 שנים לפחות
- ★ העדפה למגורים באזור ת"א והדרומה

לפנות בכתב בצירוף קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 153 אשדוד מיקוד 77101

סודיות מובטחת

כ"ג יורדי הסירה

ביה"ס לקציני ים עכו

ת.ד. 2066, עכו. טל' 04-916166/7

לביה"ס דרושים

מדריכי חוגים מוסמכים לחוגים הבאים:

- ★ הגנה עצמית ★ הדיקה
- ★ הפעלת חדר כושר ★ חבורת זמר
- ★ כדור עף ★ ידיעת הארץ
- ★ כדורגל

העבודה בשעות הערב.

הראיונות יתקיימו בביה"ס בימים ראשון ושני 18 ו-19 לאוקטובר 87 משעה 13.30.

המועמדים מתבקשים להביא תעודות ואישורים בהתאם.

לפיתוח במערכות SAPIENS/DB1

דרושים

★ D.B.A

★ **מתכנתים**

בירושלים ובת"א

עם נסיון עבודה

נא לשלוח קורות חיים לת.ד. 2363 תל-אביב.

לחברת יבוא דרושה

מזכירה

כישורים: ידיעה טובה באנגלית, רצוי שפת אם. ידיעה טובה בעברית, הדפסה מעולה באנגלית. נסיון במעבד תמלילים וטלקס.

נא לפנות טלפונית 03-7518158, החל מיום א', (עדינה).

למפעל תעשייתי דרוש/ה:

פקיד/ת שכר

דרישות התפקיד:

★ בעל/ת ניסיון בעיבוד שכר, באמצעות לשכת שירות. ★ ידע בחוקי עבודה. ★ כושר תפעול, תודעת שירות ויחסי אנוש מעולים.

נא לפנות בכתב יד, בצרוף קורות חיים וניסיון בעבודה, לת.ד. 3063 פתח-תקוה.

המועצה המקומית נס־ציונה

מכרז פנימי/חיצוני מס' 36/87
למשרת מנהל מחלקת גנים ציבוריים

תאור התפקיד:
אחראי לתחזוקה שוטפת ולפיתוח הגינות הציבוריות ברחבי המושבה.
אחראי להפעלת צוות עובדים.
הכנת תקציב המחלקה וניהולו.

הכישורים הדרושים:
אגרונום או טכנאי נוף.
בעל ידע ונסיון של 5 שנים בתכנון וביצוע של גינון.
בעל כושר ניהול צוות עובדים.
בעל ידע בהכנת תקציבים וניהולם.
כושר ניהול מו"מ ויחסי ציבור טובים.

טפסים להגשת המועמדות ניתן לקבל במזכירות המועצה.
התאריך האחרון להגשת המועמדות הוא יום שישי 23/10/87.

ניסן קרומסקי
ראש המועצה

למפעל עתיר ידע באיזור ת"א
העוסק בפתוח מוצרים יחודיים
דרושים

1. **מהנדס מכונות לצוות פתוח ותכנון**
דרוש נסיון רב תחומי בהנדסת מכונות בעל יוזמה ומחשבה פוריה לפתרון בעיות בלתי שגרתיות, דרוש נסיון של 5 שנים.
2. **הנדסאי מכונות, לצוות פיתוח**
דרוש ניסיון של 3 שנים.
3. **חרט/כרסם,** בעל נסיון של 5 שנים לעבודה על אבי טיפוס, נסיון בעבודה על cnc יתרון.
4. **מסגר מכני,** בעל ידע מקיף במסגרות, ריתוך (ארגון ר־co2) אוד, ידע נוסף בתחום הידראוליקה ועיבוד שבבי יתרון.
5. **חשמלאי תעשיה, טכנאי/הנדסאי חשמל,** דרוש נסיון של 2 שנים לפחות בעל ניסיון בחשמל בניין וחשמל תעשיה, לעבודה מגוונת ומעניינת, כולל עבודת שטח.
6. **מכונאי רכב/אחזקה,** בעל ידע מקיף בנושאי רכב ואחזקת מכונות במפעל, יכולת עבודה עצמאית. בעל ניסיון של 3 שנים בוגר חיל חימוש.

נא לפנות בכתב בפרוט קורות חיים ופרטים אישיים לת.ד. 25099 ת"א עבור: מנהל כ"א.

נתף רחוב שוקן 27 קרית המלאכה תל־אביב
מתף־מיחשוב תעשייתי ופיננסי בע"מ

לחטיבת תקשורת הנתונים הסניפית
דרוש

טכנאי תקשורת

הכישורים הדרושים:
★ השכלה תיכונית מקצועית מלאה.
★ ידיעת השפה האנגלית.
★ רשיון נהיגה
★ בעל נסיון של שנה אחת לפחות באחד התחומים:
1. מערכת תקשורת מחשבים
2. אלקטרוניקה
3. מערכות קשר

העבודה כרוכה בנסיעות בעיר ומחוצה לה

המעוניינים יפנו בכתב בצרוף קורות חיים למתף רחוב שוקן 27, תל אביב מיקוד 66532 עבור טכנאי תקשורת, תוך ציון כתובת וטלפון.

טמפו תעשיות בירה
– למפעל בחולון דרושים

מנהל מחלקת פלסטיקה

הכישורים:
★ הנדסאי מכונות – פלסטיקה.
★ רצוי בוגר מדרשת רופין.
★ ניסיון באחזקה וייצור במפעל פלסטיק.
★ תושב גוש־דן

מזכירה
למשרה מלאה

הכישורים:
★ בעלת נסיון בניהול משרד.
★ שליטה בשפה האנגלית (דיבור)
★ הדפסה בעברית ואנגלית.
★ ידע בהפעלת טלקס
★ תושבת גוש־דן

מועמדים מתאימים יפנו קורות חיים מפורטות בכתב־יד למנהל כח אדם טמפו תעשיות בירה רח' המלאכה 9 מיקוד 58850 אזור התעשיה חולון.

רוזנפלד ספנות בע"מ
ממשיכה להרחיב את פעילותה המסחרית בתל־אביב
ומחפשת מועמדים/ות לתפקידי

שיווק וקידום מכירות

רקע מסחרי בענף הספנות, שילוח בינלאומי – יתרון.

נא לפנות טלפונית 03–652581
03–652582
03–690831
03–651652

למפעל מזון בהקמה באזור עפולה
דרוש

מהנדס פרוייקט

נסיון קודם לת.ד. 299 חדרה

לחברת נייר רצינית ת"א
דרוש
יוצא צבא

לחברת ביטוח בתל־אביב
דרושים

★ **ראש מדור**
למדור תביעות רכב
נדרש נסיון קודם, כושר ניהול מו"מ וניהול צוות עובדים.

★ **עורך דין**
למחלקת תביעות

★ **מסלק תביעות**
למדור תביעות אלמנטרי/רכוש
נדרש נסיון קודם.

מועמדים/ות מתאימים/ות יפנו בכתב לת.ד. 14287 תל־אביב – 61142
עבור „חברת־ביטוח"
סודיות מובטחת

הדסה־נעורים
בית־ספר וכפר נוער חקלאי

דרושים/ות
מדריכים חברתיים
★ מגורים במקום.

נא לפנות למחלקת כח־אדם, „הדסה־נעורים", דואר נעורים 40298 טלפון: 053־666831
(המודעה מתייחסת לגברים ונשים כאחד)

חוק הזדמנויות שווה בתעסוקה, התשמ"א 1981

לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. העבריינים צפויים לעונש על פי החוק.

למכון הישראלי לנפט ולאנרגיה
דרוש

מהנדס פרוייקטים
(במשרה מלאה)

בעל הכישורים הבאים:
★ תעודת הסמכה מוכרת כמהנדס.
★ נסיון של 3 שנים לפחות.
★ נסיון קודם במערכות כוח וחום.
★ נסיון קודם בביצוע פרוייקטים – יתרון.
★ שליטה טובה בעברית ובאנגלית.
★ נסיון קודם במערכות ממוחשבות – יתרון.
★ בעל רכב ורשיון נהיגה בתוקף.

מקום העבודה באזור תל־אביב.

לפרטים נא לפנות: ת.ד. 17081 ת"א, מיקוד 61170

קראוס רעננה
אגודה צרכנית שתופית בע"מ
רעננה, „בית רוך" רח' אחוזה 142
דרוש

מנכ"ל אגודה

הכישורים הדרושים:
1. השכלה אקדמאית התמחות בתחום העסקי.
2. נסיון ניהולי של מערכות כלכליות/שיווקיות תוך עדיפות לענף המזון.
3. יכולת לקיים מו"מ עם מוסדות וארגונים בתחום הציבורי והעסקי.
4. יכולת ונסיון בתחום משאבי אנוש.
5. בעל נסיון ויכולת לקיים עבודת צוות תוך שמירה על יחסי אנוש טובים במערכת ומחוצה לה.

מועמדים המבקשים להציג את מועמדותם לתפקיד יפנו בכתב יד במעטפה סגורה למנכ"ל עד לתאריך 23/10/87 תוך ציון המשרה המבוקשת.
בפניה יש לפרט קורות חיים, השכלה, נסיון מקצועי, ממליצים ולצרף תעודות מתאימות.
רק מועמדים בעלי הכישורים הנדרשים יענו.

„אימפריה" של קולנוע"

לאור הרחבת הפעילות בסניפינו בכל רחבי הארץ
ביכולתנו להציע לך עבודה קבועה עם קהל בתחום השרות והמכירות
בתפקידים:
★ **מנהלי/מנהלות ספריה.**
★ **ספרנים/ספרניות.**
לספריות וידאו.
חברתנו תדאג להכשירך לתפקיד. העבודה במשמרות עם עבודה מלאה 6 ימים בשבוע.
המעוניינים יפנו בכתב יד ל„אימפריה", בית אבגד, רח' ז'בוטינסקי 5, רמת־גן, מיקוד 52520

לחברה תעשייתית מסחרית בירושלים
דרושים:

1. **סגן מנהל/ת חשבונות ראשי** (מדופלם)
★ נסיון מוכח של 5 שנים לפחות
★ נסיון בעבודה במחשב
2. **מנהל/ת חשבונות (סוג 3)**
★ נסיון מוכח של 5 שנים לפחות
★ נסיון בעבודה במחשב
3. **מזכירה בכירה למנכ"ל**
★ שליטה מלאה עברית ואנגלית
★ הדפסה עברית אנגלית/נסיון במעבד תמלילים
★ הכרת טלקס
★ הכרת שימוש במחשב אישי ובתכנות עיבוד נתונים–רצוי
★ נסיון קודם מוכח

על המעוניינים לפנות בכתב בצרוף קורות חיים לת.ד. 5577 ירושלים 91054

אוניברסיטת תל־אביב
דרושים/ות

1. **מרכז/ת אדמיניסטרטיבי/ת**
לתוכנית ניו־יורק / ארה"ב – הפקולטה לרפואה / ביה"ס ללימודי הרפואה
מכרז מס' 43/87
ריכוז תוכנית ניו־יורק / ארה"ב בביה"ס לרפואה.
הכישורים: השכלה אקדמית, ידע בניהול כללי ובמינהל תלמידים; כושר תכנון, ארגון ופקוח בנושאים מגוונים; ניסיון בעבודה עם סטודנטים; יכולת לקיים יחסי אנוש תקינים; ניסיון בריכוז ופיקות על צוות עובדים; ידיעת השפות עברית ואנגלית על בוריין כולל ניסוח חופשי של מכתבים ומסמכים.

2. **פקיד/ת כ"א / אגף כח־אדם**
השכלה תיכונית, ידע במערכות כח־אדם ממוכנות, רצויה השתלמות בנושאי כח אדם ונסיון של מספר שנים בתפקיד דומה.

מועמדים/ות מתבקשים לפנות בכתב בצירוף קורות חיים, פרטים על נסיון בעבודה ושמות ממליצים, למדור תעסוקה, יחידת המינהל, אוניברסיטת ת"א רמת־אביב, מיקוד 69978 עד תאריך 17/10/87.

לירחון המכוניות
דרוש
עוזר מנהל
בעל נסיון במכירות
ו/או פרסום
רוכש/ת מודעות
תנאים טובים למתאימים
03־201372

נוה צוף – ישוב קהילתי דתי בשומרון
מחפש
עובדי תחזוקה בעל „ידי זהב"
במשרה מלאה אפשרי ורצוי מגורים במקום
לפנות בכתב למזכירות נוה צוף ד.נ. מודיעין או בטלפון 08־242950 בשעות הערב

פולגת
תעשיות בע"מ

הצטרף לחברה הגדולה בארץ בתחום הטקסטיל – "פולגת משלבת טכנולוגיה מתקדמת ומתוחכמת, כח אדם מקצועי וניהול צעיר ודינאמי"

1. **מנהל מחלקת הנדסת תעשיה חטיבתית**
מהנדס תעשיה וניהול
בעל נסיון של 2־3 שנים בתעשיה
מסגרת התפקיד:
אחריות על כל נושא התעשיה בחטיבה
ניהול צוות מהנדסים / הנדסאים ופקידות ייצור.

2. **מהנדס תעשיה וניהול**
לעבודה מגוונת בכל שטחי הנדסת התעשיה
אפשרויות רבות לקידום והתפתחות
נדרש נסיון של כ־1־2 שנים בתעשיה.

3. **רכז תפ"י**
טכנאי/הנדסאי תעשיה וניהול
בעל נסיון של 2 שנים
רצוי נסיון בתחום הטקסטיל

לכל התפקידים ינתנו תנאי שכר טובים ועזרה בדיור

בדבר פרטים נא לפנות בכתב בצרוף קורות חיים למנהל אגף כח־אדם ת.ד. 15 קרית גת מיקוד 82000
– סודיות מובטחת –

מפעל הטקסטיל בקרית גת

נתף רחוב שוקן 27 קרית המלאכה תל־אביב
מתף־מיחשוב תעשייתי ופיננסי בע"מ

למחלקת ארגון ושיטות
דרושה
מזכירת מחלקה

הכישורים הדרושים:
★ השכלה תיכונית מלאה
★ יכולת עבודה עצמאית
★ כושר אירגון
★ נכונות לעבוד בשעות נוספות
★ עמידה בעבודה תחת עומס
★ נסיון קודם בניהול משרד
★ ידע בהדפסה על מעבד תמלילים רצוי

לפרטים ולקביעת ראיון נא לפנות לגב' רונית שמלץ טלפון 899254 בין השעות 09.00–12.30

למפעלי בתניה
דרוש **טכנאי מכונות**
בעל נסיון
לפרטים: 053־333641
בין השעות 11:00־15:00

לבתי מרקחת פרטיים
דרושים/ות
רוקחים/ות
למשרה מלאה/חלקית
03־413919,
03־9321067.

למפעל מזון באזור השרון
דרוש

מנהל תפעול/ייצור

רצוי בעל נסיון בתחום המזון
★ אחראי על צוות של כ־30 עובדים
★ חרוץ, בעל יוזמה והמוכן להשקיע מאמץ בעבודה.
★ בעל יכולת ארגון ויחסי אנוש מעולים.

נא לפנות בכתב יד בלבד לת.ד. 21565 ת"א.

טנסור מערכות בע"מ
החברה המובילה בישראל במערכות אל־פסק למחשבים

דרושים
עובד "ייצור
למחלקת מגנטיקה
בתפקידו זה יהיה העובד אחראי להכנת חי"ג לייצור, ליפוף השנאים, הרכבה סופית של המכלולים ובדיקתם החשמלית.

מבקר איכות מעולה
למערכות ולרכיבים אלקטרוניים, בעל נסיון של 3 שנים בתחומי ביקורת ואבטחת איכות בתעשיית האלקטרוניקה, בעל כושר עבודה מאומצת, יזמה, אחריות ודייקנות.

העבודה קבועה במשרה מלאה, 5 ימים בשבוע. מקום העבודה הרצליה.

נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים וטלפון להתקשרות חוזרת לת.ד. 39334 ת"א מיקוד 61392.

אשד ניהול בע"מ
חברה למתן שרותי יעוץ וניהול ארגוני.

לחברה מסחרית מתקדמת
דרוש/ה

עוזר/ת מנהל כללי

כישורים
★ השכלה כלכלית ו/או משפטית מלאה
★ שליטה מלאה באנגלית (איטלקית רצויה).
★ נכונות לעבודה מרובה ומגוונת בארץ ובחו"ל

המועמדים המתאימים יפנו בכתב בצרוף קורות חיים לאשד ניהול בע"מ רח' פרוג 22 א' ת"א 63417
– סודיות מובטחות –

ישיבת אחוות יעקב
ישיבה תיכונית מקצועית
ת"ד 31 גן יבנה
דרושים

★ **רכז אחזקה**
רצוי עם נסיון בניהול צוות עובדים, ניהול מחסן, בעל רשיון נהיגה
★ **מזכירה לחצי משרה+טבחית בערב**
לחצי משרה
★ מדריך חברתי
★ ער"ס לחצי משרה
★ מורה למתמטיקה ופיזיקה – משרה חלקית
★ מורה לאנגלית – משרה חלקית
★ מורים לשעורי עזר במקצועות יסוד

מועמדים יתקשרו לטלפון: 574051, 574328, 08–574414

לחברה גדולה ברמת־גן
דרושות

★ **מזכירה**
עברית/אנגלית
כולל הדפסה במעבד תמלילים.
★ ידע בהפעלת טלקס
ל־6 ימי עבודה (כולל שעות נוספות)

★ **כתבנית/טלפנית**
★ ידע בהדפסה עברית/אנגלית במעבד תמלילים
★ ידע בהפעלת טלקס
ל־6 ימי עבודה (כולל שעות נוספות)

המעוניינות תתקשרנה לטלפון 03־7510965/7 מיום א'

למלון קרלטון ת"א (5 כוכבים)
מורד הירקון 10 ת"א
דרושים:

★ **מזכירה כתבנית + טלקס**
לשעות אחה"צ אנגלית – שפת אם כתבנות עברית – יתרון הופעה נאה
★ **אחראית קומה**
למשמרת בוקר
בוגרת תדמור
נסיון חובה
★ **פנסיונר**
ל־4 או 5 פעמים בשבוע
קורא וכותב עברית, אנגלית – יתרון.
העבודה במשמרות.
★ **טלפניות**
למשרה מלאה
אנגלית טובה – חובה

לטלפן החל מיום א' למשרד כח אדם 03־201467

למפעל מזון גדול במרכז הארץ
דרוש

אחראי מחסן טכני

בעל ניסיון בעבודה והפעלת מחסן טכני, תושב גוש דן.

מועמדים מתאימים מתבקשים לשלוח קורות חיים מפורטות בכתב יד לת.ד. 33025 (עבור מחסן טכני) מיקוד 61330
סודיות תישמר בקפידה

מוסד למחקר ופיתוח
דרושים

★ **מנהל פרויקט פיתוח מערכת**
על המועמד להיות מהנדס מערכת בעל הכשורים הבאים:
– נסיון של לפחות 5 שנים בניהול פרויקט פיתוח.
– יכולת מוכחת בעבודה רב־תחומית כולל אלקטרוניקה (אנלוגית וספרתית), מחשבים, (תוכנה ותוכנה) ומכניקה.
– נסיון בהעברה לייצור.

★ **מהנדס אלקטרוניקה לעבודות פיתוח:**
בעל הכשורים הבאים:
– נסיון של לפחות 5 שנים.
– יכולת מוכחת באלקטרוניקה ספרתית. רצוי גם באלקטרוניקה אנלוגית.
– נסיון בפיתוח מערכות ממוחשבות או משובצות מחשב העובדות בזמן אמת.
– ידע בהנדסת תוכנה.
– יכולת בהנדסת מערכת.

★ ★ ★

אנו עובדים חמישה ימים בשבוע ומקיימים מערך הסעות בכל אזור המרכז.

★ ★ ★

מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים, נסיון בעבודה, רשימות ממליצים ומספר טלפון. ת.ד. 2030 רחובות 76120.
– סודיות מובטחות –

החברה היהודית לציוד מיקוד ובקרה
דרוש
צעיר נמרץ
מהנדסאי מכירות
★ רקע טכני חשמל/אלקטרוניקה
★ בוגר חב"ג או כפ"ט ת"א
★ ידע באנגלית טכנית – קריאה והבנה
תנאי קידום טובים למתאימים מתאימים
מקום העבודה: אזור תל־אביב
לפנות בכתב יד עם פרוט השכלה ונסיון קודם ת.ד. 919 בני־ברק – עבור „מנהל כח אדם"
– סודיות מובטחת –

ליעד דרושים

נהגי סמי־טריילר

בשכר של 3000 ש"ח!!!

★ לעבודה בנתניה ובת"א.
★ נכונות לעבוד שעות נוספות.
★ נדרש ניסיון קודם בנהיגת סמיטריילר.

יעד. הרצליה סוקולוב 34 052־547777, 052־541959 רמת־גן הרוא"ה 6 03־724359, 03־734288/9 03־731744

למפעל מזון
דרוש

מנהל שיווק ומכירות ארצי

תושב גוש דן
הכישורים ● ניסיון של 4 שנים לפחות
● ניסיון ברשתות השיווק
לפנות בכתב בצרוף המלצות וקורות חיים לת.ד. 1217 בת־ים 59112

דרוש

כלכלן

לחברה ארצית, שמרכזה בדרום הארץ.
רצוי בעל נסיון וידע בחקלאות שדה.
מגורים – רחובות והדרומה.

לפנות בכתב, עם פרוט ותולדות חיים ונסיון קודם לת.ד. 704, קרית מלאכי, מיקוד 70900 עבור „כלכלן"
רק הצעות מתאימות תיענינה
– סודיות מובטחת –

משרד העבודה והרווחה
עירית חיפה
ליגת נשים למען ישראל
אוניברסיטת חיפה

מנהל מרכז מחוזי להדרכה ומפול במשפחה

תאור התפקיד
1. אחריות להפעלת מרכז מחוזי מבחינה מקצועית ומנהלית כולל הדרכה וניהול צוות עובדים.
2. טפול ישיר בפונים וידע להעביר L.S.T בטפול משפחתי לעובדים סוציאליים במחלקות לשרותים חברתיים.
3. ייזום ופיתוח פרוייקטים בתחומים של חיזוק חיי המשפחה וטיפול באוכלוסיית צעירים.
4. קיום קשר עם גופים המטפלים בנושאי חיי משפחה.

דרישות המשרה
1. בעל תואר דוקטור בעבודה סוציאלית בהתמחות בטפול בחיי משפחה.
2. נסיון של 3 שנים בטפול, יעוץ, הדרכה וניהול תוכנו בתחום המשפחה.

על המועמדים לפנות בכתב בהקדם אל הנהלת „בית ליגת נשים" רח' יל"ג 3, חיפה.
יש לצרף קורות חיים, תעודות ולציין ממליצים.

למשרד צבי בראון – שמאות כללית

מזכירה

מעבדת תמלילים מנוסה בלבד
(העדיפות בלניר)
פרטים בטל' 03־221150–235890

למושב צופר בערבה
דרושים

עובדים לקטיף ומיון מלונים

טלפון: 057־81483

דרוש בעל רקע טכני

להפעלת קו ייצור אוטומטי לספרים
תנאי עבודה ושכר טובים למתאימים
טלפון 03־5560967/8

להברה לאלקטרוניקה ברמת־גן
דרוש
הנדסאי פיתוח
עבנאי עם נסיון קודם מוכח בתחום של מערכות הבקרה.
להתקשר לטלפון 03־7514143

חדשות • חדשות • חדשות • חדשות • חדשות • חדשות • חדשות • חדשות

שוטרים השגיחו על פס היצור בשטראוס נגד הרעלת מוצרים

מאת יוסי ליבוביץ

במהלך הקירת המשטרה אחר האיש שסחט כספים ממיכאל שטראוס, הפעילה המשטרה בלשים רבים במפעלי „מחלבות שטראוס" בנהריה, שהסוו כעובדים מן המניין, ותפקידם היה להשגיח במיוחד על פסי הייצור ומיבי־המוצרים היוצאים משער המפעל – זאת גילה אתמול לראשונה ל„דבר" מנהל השיווק של המפעל, אבי אפל.

הוא גילה, כי את המכתב הראשון שהגיע לשטראוס פתחה מזכירתו של מיכאל שטראוס, רותי פרנס. היא העבירה מיד את תוכן המכתב לאבי אפל, שמיהר להזעיק למפעל את המנכ"ל ואחותו. במהלך חמשת חודשי החקירה ידעו על פרשת הסחיטה רק חמישה איש במפעל, וכל הנושא נשמר בסודיות מירבית.

נודע, כי המשטרה לא פרסמה את כל פעולות־המנע שביצעה במהלך החקירה, כדי לא לתת רעיונות לאנשים שונים. השוטרים גם עקבו אחר הבאים והנכנסים בשער המפעל, והעובדים הקבועים קיבלו אישורים מתאימים.

מנהל השיווק משוכנע, שהחשוד במעשה הסחיטה בחר ב„שטראוס" באופן מקרי. „הוא כנראה היה מודע לכך, שאנחנו מקפידים הקפדת יתר על טיב המוצרים שלנו, אבל בעצם, כל מפעל אחר יכול ליפול קורבן כמונו", אמר אבי אפל.

מדיווחים שהגיעו אתמול ל„מחלבות שטראוס" בנהריה מחנויות המפעל נמסר, שהמכירות התנהלו כרגיל.

אנגלופולוס, ברונו גנץ ו„חמו מלך ירושלים" בפסטיבל חיפה

מאת אריאלה ראובני, סופרת „דבר"

משלחת הונגרית רשמית ובה ראשי החברה הממשלתית לסרטים „הונגריה פילם" עומדת להגיע לפתיחת פסטיבל הסרטים הבין־לאומי הרביעי, שייפתח בחיפה במוצאי שבת ויימשך שלושה ימים. תקציבו של הפסטיבל 272,000 דולאר ויוצגו בו 55 סרטים, חלקם מאירופה המזרחית ומהמזרח הרחוק, שיוקרנו ב־88 הקרנות.

עם האורחים מחו"ל שיגיעו לפסטיבל נמנים גם גדול בימאי הקולנוע של יוון, תיאו אנגלופולוס, השחקן הנודע ברונו גנץ, שיגיע עם סרטו האחרון „מגדל הדבורים" וראש מדור הקולנוע במשרד התרבות השוויצי. הפסטיבל ייפתח בהקרנת בכורה עולמית של הסרט „חמו מלך ירושלים" של עמוס גוטמן, לפי ספרו של יורם קניוק.

לקראת הפסטיבל לבש מרכז הכרמל בחיפה חג וקושט בדגלים, בכרזות ססגוניות ובתאורה חגיגית.

מת נתן אקסלרוד

(ע). – נתן אקסלרוד, חלוץ הקולנוע בארץ ישראל, מת אור ליום אתמול בגיל 82.

אקסלרוד נולד בשנת 1905 ברוה"מ. עלה לארץ בשנת 1926 ובשנת 1927 החל לצלם את הסרט הראשון „החלוץ", ביחד עם ירושלים סגל, מתרגם הסרטים הידוע. הסרט הראשון שהופק על ידי נתן אקסלרוד היה „יהי בימי" בשנת 1929, וכעבור שנה הסרט „עודד הנודד".

בשנים 58–1927 הפיק, צילם וערך אקסלרוד את יומן „כרמל", שכלל מאות־אלפי כתבות על מאורעות הישוב, וכך הנציח את תולדות תקומת המדינה.

אירועי הפסטיבל יתמקדו בארבע אולמות: הסינימטק, האודיטוריום, ובתי הקולנוע „שביט" ו„אודלי" הכוללים יחד יותר מ־1000 מקומות. במסגרתו גם ייערכו שני אירועי חצות: ערב שירה יוונית עם הזמר יהודה פוליקר וערב הקרנת סרטים בליווי מוסיקה עם יצחק שטיינר. בתי הקפה על הכרמל קיבלו היתר מיוחד מהעירייה להישאר פתוחים כל שעות היממה, ותזמורות בהרכבים קטנים ישמיעו בהם מוסיקה.

עם החידושים שיאפיינו השנה את הפסטיבל נמנים הפעלת סדנה לאנימציה, שתהיה פתוחה לאמנים ולקהל הרחב וכן שידורי טלוויזיה של הפסטיבל, שיוקרנו על מסכי ענק ברחבת האודיטוריום.

במסגרת הפסטיבל יוענק השנה גם פרס הביקורת הישראלית בתחום הקולנוע לבמאים ולשחקנים הישראלים והזרים הטובים ביותר בשנת הקולנוע הנוכחית. כן תיבחר בפסטיבל תגלית השנה בקולנוע.

שוד לאור היום בחנות תכשיטים במרכז תל־אביב

מאת נתן רועי, סופר „דבר" לענייני משטרה

שוד לאור היום התרחש אתמול במרכז תל־אביב. שני שודדים רעולי פנים נכנסו אתמול בשעה 9 בבוקר לחנות תכשיטים ברחוב אבן־גבירול 98, ושדדו באיומים מגש תכשיטים ששויו כ־8000 דולאר. בעל החנות, רובין דולברג, הצליח לזהות את השודד לאחר שעיין בתמונות שהוצגו לו בתחנת המשטרה.

רובין בן ה־70 ורעייתו אתי בת ה־69 פתחו אתמול בבוקר את חנותם, ולפתע נכנסו לחנות שני רעולי־פנים וצעקו: „שוד. להרים ידיים". אחד מהשודדים איים באקדח על בעל החנות, ואילו השני חטף מגש תכשיטים מידיה של האשה. היא סירבה לתת לו את המגש אך הוא סחב את המגש וגרר אותה למדרכה. הבעל נאבק עם השודד האחר, אולם הם הצליחו להימלט עם המגש בידיהם.

רובין דולברג אמר אתמול, כי הוא נזכר באדם הדומה במבנה גופו לשודד, שנכנס לפני כמה ימים לחנותו כדי לערוך „בדיקה שלפני שוד". „לפני יומיים נכנס לחנות בחור ואמר שהוא מבקש שרשרת לאשתו. כשהוא יצא מהחנות הלכתי אחריו והבחנתי, כי אחרי כמאה מטרים הוא נפגש עם שני בחורים הם מסתודדים. הבנתי שמדובר בגנב. אני חושב שזה אותו בחור ואמרתי את זה למשטרה".

כביש עוקף־ירושלים יחבר השפלה עם בקעת הירדן

מאת יורם לוי, סופר „דבר" בירושלים

בירושלים נפתח אתמול לתנועה כביש מס' 9, המחבר בין כביש רמות לצומת מעלה אדומים. פתיחת הכביש תאפשר מעתה לנסוע מן השפלה לצפון ירושלים או לבקעת הירדן בלי להיכנס לתוך העיר.

הכביש, שנקרא ע"ש יגאל ידין, נבנה במימון עיריית ירושלים ומשרד השכון בביצוע מע"ץ. אורכו 2.9 ק"מ, הוא דו־מסלולי ובכל מסלול שני נתיבים. בין המסלולים אי־הפרדה ברוחב ארבעה מטרים.

במהלך עבודות ההכשרה פנו 600,000 מ"ק סלעים ועפר. הכביש שעובר בתוך יער רמות נסלל תוך שמירה על הנוף, ואדריכל נוף מקק"ל ליווה את העבודה. בין היתר הוקמו מסלעות ותשתלו עצים. כמו כן ישומרו אתרים ארכיאולוגים שנתגלו במהלך החפירות.

כן נבנו שני מעברים תת קרקעיים למכוניות ואחד להולכי רגל, שיאפשרו גישה לפארק נחל צופים.

הנוכחות הרשמית של הכביש תהיה במועד מאוחר יותר.

כוחות משטרה מוגברים נערכים לחג שיא בתנועת תיירות הפנים והחוץ

מאת יוסי ליבוביץ, אריה אריה, רמי צוקמי והדר מרשיוב, סופרי „דבר"

המשטרה נערכת בכוחות מתוגברים לשמירת הסדר הציבורי במהלך חג הסוכות. יחידות צבא שונות יתגברו ביקורי אבטחה מיועדים, כגון מאחזים, גנים לאומים וציבוריים, שמורות טבע ותחנות. בירושלים נערכת המשטרה בתוכנית פריסה מיוחדת. כל יחידות משמר הגבול צמצמו את חופשות השוטרים עד למינימום – זאת גילה אתמול מפכ"ל המשטרה רב־ניצב דוד קראוס.

בעקבות רצח חייל המילואים בצומת מגידו, רצח החייל הנהג דגמן ופיגועים חבלניים נוספים שאירעו לאחרונה, קרא המפכ"ל לחיילי צה"ל ולנהגים לפקוח־עין ולא להיכנס לשאננות. לדבריו, אין צורך להיכנס לפאניקה מיותרת – אך עירנות חייבת להיות.

שיא בתנועת הנוסעים צפוי היום לקראת חופשת חג הסוכות הן בתיירות־חוץ והן בתיירות־פנים.

כל חברות התעופה הגדילו את הקיבולת שלהן בקו הישראלי, הן כדי לעמוד בביקוש של תיירים נכנסים והן כדי להספיק ולהוציא את כל הישראלים, המבקשים לנפוש בסוכות בחו"ל. „אל־על" הוסיפה שתי טיסות לפרנקפורט ושתיים לציריך וטיסה אחת נוספת לכל אחד מהיעדים הבאים: לונדון, מדריד, רומא ואיסטנבול. לאיסטנבול נשלח ג'מבו במקום מטוס „בואינג 707" בימים רגילים. מסתבר שתורכיה היא אחד מלהיטי התיירות הישראלית השנה.

„אגד" שגב מגייס כמעט את כל צי האוטובוסים שלו כדי לעמוד בביקוש. עומס מיוחד צפוי בקו אילת היום ובכל ימי חול־המועד. אגד צופה, כי בכל לילה ייצאו 100 אוטובוסים לאילת. שירותי „אגד" יפעלו בחג במתכונת שבת ואילו שירותי „דן" יושבתו כרגיל.

פניה למטיילים בנגב

לאור ריבוי מקרים של חילוצי מטיילים במדבר יהודה ובנגב, בעיקר בחופשת חג הסוכות, פנתה אתמול רשות שמורות הטבע לציבור בבקשה לנהוג על פי הנהלים ולנקוט בכל כללי הזהירות הנדרשים ממטיילים במדבר.

מנהל מחוז הדרום ברשות שמורות הטבע, שמואל שפירא, ציין אתמול כי המטיילים בנגב ובמדבר יהודה אינם מודעים לסכנות הצפויות להם באזור זה, וכתוצאה מכך נאלצים לעתים כוחות חילוץ גדולים לעמול במשך שעות ארוכות ויקרות כדי לחלץ מטיילים שתעו בדרכם.

20,000 תיירים במצרים

הנהירה הישראלית למצרים השנה גדולה במיוחד: מספר הישראלים שביקרו במצרים במהלך 1987 יגיע לכדי 80,000 בקירוב. לחג הסוכות השנה נוספים בין 17,000 ל־20,000 תיירים ישראלים לביקור במצרים.

מרבית הישראלים יוצאים למצרים באמצעות אוטובוסים, והמצרים תגברו את המזגנים במסוף הנוסעים ברפיח, כדי לטפל באלפי התיירים הישראלים.

התקדמות לקראת חקיקת חוק הרשת השנייה

(עתים). – בהתייעצות שהתקיימה אתמול בלשכת שר התקשורת בתל־אביב, ושבה השתתפו שר התקשורת גד יעקבי, סגן השר במשרד ראש הממשלה רוני מילוא, ח"כ פנחס גולדשטיין, ח"כ נחמן רז ומנכ"ל משרד התקשורת מר בן־עמי גוב – הוסרו המכשולים לסיום חקיקתו של חוק הרשת השנייה לטלוויזיה ורדיו.

הישראלים רוצים חתולים בבית

מאת דנקה הרניש, סופרת „דבר"

160,000 בתי אב בארץ מחזיקים לפחות כלב אחד, ולא מעטים מחזיקים שני כלבים עד שלושה. ב־50,000 בתי אב מחזיקים חתולים – על כך מעיד סקר, שעשה ד"ר מיכה הופ מנהל מכון מחקר של „מודיעין אזרחי".

תוצאות הסקר התקבלו בהפתעה בחוגים המקצועיים בהם שלטה עד כה הדעה, כי על כל חתול בית בארץ יש כשבעה עד עשרה כלבי בית. את העליה הניכרת במספר חתולי בית מסבירים בנטיה הגוברת אצל תושבי ערים להחזיק בעלי חיים בבית. בתנאי העיר, החתולים הם חיות בית נוחות והחזקתם כרוכה בהרבה פחות טרחה מאשר החזקת כלבים, למשל.

אין צורך להוציא אותם החוצה וגם צרכי האכילה שלהם קטנים הרבה יותר. יתרון נוסף של החתול הוא היותו „חיה בודדת" לעומת כלב, הנוטה מטבעו לחיי להקה ומגביר על ידי כך סכנות מחלה, בפרט כלבת. מחלת כלבת אצל חתולים היא הרבה יותר נדירה מאשר אצל כלבים. הנתונים על חיות בית בארה"ב מלמדים, כי החתול היא חית הבית הנפוצה ביותר בבתים האמריקאים.

המכון הרפואי הלאומי של ארה"ב עורך באחרונה מחקר בנושא השפעת החזקת חיות בית על חיי אדם. יש הטוענים, ביניהם אנשי רפואה, כי חיות בית משבחות ואף מאריכות את חיי בעליהם.

לחברת אבגת בע"מ
יבואנים בלעדיים לישראל
דרוש
משווק/רשת שיווק
לכל חלקי הארץ
למכשיר חדש „מרחלא"
להיט ישראלי (בתחום הבריאות)
* נסיון מוכח בשטח של 5 שנים לפחות.
על המעוניינים להתקשר במהלך חג הסוכות לטלפון 03-479143

עיתון חי
מופת עיתון
בשיתוף
עיתון דבר

רשת מציגה
מנחה **יצחק בן־נר**
משתתפים: **עושי כותרות**
וחדשות השבוע
ו...**שלמה ניצן**
ביום שישי – 23.10.87 מופת – פ"ת
ביו שלישי – 27.10.87 מופת – ירושלים
ביום רביעי – 28.10.87 מופת – קרית־גת
מוצ"ש – 31.10.87 מופת נצרת – עלית
כרטיסים להשיג במשרדי מופת במקום.

log לוגיסטיקה טכנולוגיות משולבות – L.T.
בשותף עם
מציעים עכשיו **קרוסלות**
הפתרון העדכני לאחסון תעשייתי
יתרונות בולטים:
■ שיפור בשליטה על המלאי.
■ פתרון למחסור בשטח.
■ חסכון בכח אדם.
■ ייעול בתהליך הכנת משלוחים.
לוגיסטיקה טכנולוגיות משולבות – L.T.
מקבוצת log לוגיסטיקה
רח' ביאליק 131, רמת גן

ח"כ שמאי: אתה משקר!

היגך נדרש להסיר חסינותך כדי להעמידך לִמשפט

להלן נוסח מכתב „כור" לח"כ י. שמאי:

5.10.87

לכבוד
ח"כ יעקב שמאי
יו"ר סיעת הליכוד בהסתדרות הכללית
מצודת זאב
רח' המלך ג'ורג' 38
תל־אביב

א.נ.,

הנדון: **פרסום לשון הרע על ידך נגד מנכ"ל „כור" ישעיהו גביש בהודעה לעתונות מתאריך 5.10.87 מטעמך שחולקה במסיבת עתונאים מאותו יום**

בשם מרשי, מנכ"ל „כור" ישעיהו גביש, הנני לפנות אליך כדלקמן:

הכותרת בהודעה לעתונות הנדונה היתה:

ח"כ יעקב שמאי, ראש סיעת הליכוד בהסתדרות: מנכ"ל „כור" ישעיהו גביש ניצל לרעה מעמדו וכספי הקונצרן, כדי לסייע למקורבים אישיים" (ההדגשות שלי)

בגוף ההודעה נכללו הקטעים הבאים:

„על פי המידע שח"כ שמאי יעביר היום למבקר ההסתדרות, **מנכ"ל „כור" ישעיהו גביש ניצל לרעה את מעמדו הבכיר ואת כספי הקונצרן, כדי לסייע** למקורבים אישיים. גביש הורה „לכור־סחר" לקבל עליה התחייבויות כספיות של חברה פרטית **שהוקמה על ידי בנו של חברו הקרוב**, לאחר שאותה חברה נקלעה לקשיים וצברה הפסדים גדולים". (ההדגשות שלי)

„... עקב מצבה הקשה של החברה, שותפיו של פרומר הפעילו עליו לחצים להשיג מימון, הם איימו לפרוש, ולדרוש ממנו שישא את חלקו בהפסד המצטבר. פרומר לא יכול לעמוד בכך, והוא פנה לאביו. **האב, דוד פרומר, הינו חבר אישי של מנכ"ל „כור" ישעיהו גביש, ומקורב אליו מאד מזה שנים רבות. הוא פנה לגביש וביקש את עזרתו.** (ההדגשות שלי)

„... **היחלצותו של גביש לעזרת בנו של חברו**, גרמה ועדיין גורמת הפסדים ל„כור" (הדגשה שלי)

ישעיהו גביש ביקש ממני להודיעך כי מעולם לא הכיר ואיננו מכיר את דוד פרומר, אביו של יחיאל פרומר, ולכן דוד פרומר אף פעם לא היה ולא יכול לחיות „חברו הקרוב" או „חבר אישי" שלו „ומקורב אליו מאד מזה שנים רבות". אי לכך לא יכול היה ישעיהו גביש להיחלץ „לעזרת בנו של חברו" ולפיכך גם לא יכול היה לנצל „לרעה את מעמדו וכספי הקונצרן, כדי לסייע למקורבים אישיים".

משתמע מהמצויין לעיל, כי אין בפרסום הנ"ל אמת והעובדות אותן ציינת לא היו ולא נבראו.

אין לפרש את אי התיחסותי לשאר העניינים שנכללו בפרסום הנ"ל כאילו מנכ"ל „כור" ישעיהו גביש מסכים לתוכנם.

יש לנו חשש סביר כי בפרסום הנ"ל אתה ניזון ממקורות שיש להם ענין לפגוע ב„כור". הם משתמשים בך לתועלתם האישית ואתה מסתייע בהם לקידום מטרותיך הפוליטיות.

הפרסום הנ"ל גורם ויגרום נזק ניכר לשמו הטוב של מנכ"ל „כור" ישעיהו גביש.

יש בפרסום הנ"ל משום הוצאת לשון הרע על מנכ"ל „כור" ישעיהו גביש בניגוד לחוק איסור לשון הרע, תשכ"ה–1965.

יש בפרסום הנ"ל משום שמוש לרעה בזכות החסינות המוענקת לך כחבר כנסת כדי להשמיץ ולהכפיש את שמו הטוב של ישעיהו גביש הממלא תפקיד רציני ואחראי. אין הפרסום הנ"ל מהווה מעשה שעשית במילוי תפקידך או למען תפקידך כחבר כנסת.

הנך נדרש בזה להסכים בכתב לנקוט בכל הצעדים והפעולות הדרושות כדי להביא להסרת חסינותך כחבר כנסת על מנת לאפשר למנכ"ל „כור" ישעיהו גביש לתבוע אותך לדין על פרסום לשון הרע נגדו.

אם לא תעשה כן עד ל־7.10.1987 ועד בכלל, שומר ישעיהו גביש את הזכות לנקוט נגדך בכל צעד חוקי שיראה לו, לפי חוק לשון הרע, תשכ"ה – 1965 ולפי כל דין אחר ובכלל זה פניה לרשויות המוסמכות שיטלו ממך את חסינותך כחבר כנסת לגבי האשמה המיוחסת לך במכתב זה.

בכבוד רב
(–) היועץ המשפטי

כור תעשיות בע"מ

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ־ישראל
מועצת פועלי תל־אביב־יפו
לישכת הדובר מודיעה:
בית ברנר יהיה סגור לקהל לרגל חג הסוכות מיום ד' 7/10/87 עד יום ו' 16/10/87 ועד בכלל.
בתאריכים 7־9־11־12־13־14־16 לאוקטובר תתקיים תורנות מ־8.00 עד 13.00.
במקרים דחופים יש לפנות למודיעין בית ברנר (טל' 282211) מחלקת „טיולי בית־ברנר" ברחוב ברנר 4 תפעל כרגיל במשך כל ימי החג (טל. 286888).

ב"ה
זמני הדלקת הנרות

ערב סוכות		מוצאי חג	
ירושלים	4.42	ירושלים	5.52
תל־אביב	5.00	תל־אביב	5.50
חיפה	4.51	חיפה	5.53

בע"ה
ההסתדרות הכללית של העובדים באי"י
המחלקה הדתית — המרכז לתרבות ולחינוך
היחידה לת"ת ומורשת ישראל
עצרות עלייה לרגל לירושלים
סוכות תשמ"ח
תערכנה איה ביום ראשון – ג' דחוהמ"ס תשמ"ח – 11.10.87
באולם מיטשל – מ.פ. ימ בשעה 14.00
באולם מושב אורה – בשעה 15.00
בהשתתפות:
כב' הרה"ג מרדכי אליהו שליט"א – הרב הראשי לישראל
כב' הרה"ג אברהם חזן שליטא – הרב הראשי למשטרת ישראל מג"ב ושב"ס
הח' נחום פסה – יו"ר המרכז לתרבות ולחינוך
הח' ניסן הרפז – ח' הועדה המרכזת ומזכיר ההס' בירושלים
הח' זכריה חמי – ח' הועדה המרכזת ויו"ר המח' הדתית בהסתדרות
הח' דוד דוד – יו"ר המועצה האזורית – מטה יהודה.
★ תכנית אמנותית
הערה: כל מועצת פועלים תגיע לאולם ע"פ החלוקה שנקבעה מראש

אנו זוכרים באהבה את

הנן גיסמר ז"ל

פקדנו את קברו ב־י"א תשרי
יום השנה העשירי למותו.

נינה גיסמר
רן גיסמר וב"ב
רחל בן אשר וב"ב
המשפחה בארץ ובחו"ל

המתנה היפה ביותר לחג
Russell Hobbs
רסל הובס
קומקומי חשמל אוטומטיים
הטובים והמשוכללים ביותר בעולם
פאר תוצרת אנגליה
★ נירוסטה
★ נירוסטה צבעוני
★ כד עם מד־מים
מפסיק אוטומטית
חסכון באנרגיה
והקלה על עקרת־הבית
לחשיג:
בכל חנויות החשמל, שקם וכל־בו שלום.
יבוא, שיווק ושרות
היבואנים הבלעדיים פרקו בע"מ
רח' ביאליק 9, ת"א, טל 03-650745

במלאת שלושים לפטירת חברנו

ישראל מקושבסקי ז"ל

נעלה לקברו ונתייחד עם זכרו ביום שישי ט"ז תשרי תשמ"ח 9.10.87 בשעה 13.30 בבית העלמין בנען.

המשפחה
וקיבוץ נען

למשפחה
ולקבוצת מסדה

אתכם בצערכם
במות

מנחם רולל ז"ל

מועצה מקומית כנרת

של היום הוא חדש

קולו של החוק

טובה צימוקי

הוועדה לחקר שיטות ונהלי החקירה של השב"כ בנושאי פעילות חבלנית עויינת ומתן עדויות בבתי־משפט בקשר לחקירות אלה, עומדת לסיים את תפקידה בזמן הקרוב ולהגיש את המלצותיה לממשלה. קרוב לוודאי שרוב המלצות הוועדה, שבראשה עומד נשיא בית־המשפט העליון בדימוס השופט משה לנדוי, לא תיוודענה לציבור ורוב ממצאיה יוותרו חסויים. אבל כבר היום מזדקרות לעין שתי עובדות המופצות על פניהם של מתנגדי החקירה: הופרכה טענת השב"כ ותומכיו בדרג המדיני, שהועלתה כבר בפרשת קו 300, שהשירות יתמוטט אם תהיה חקירה. לא פחות מכך הופרכה הטענה שסודות מדינה כמוסים ביותר ידלפו החוצה. טענות מזה ובכיאות מזה – השב"כ פועל במלוא כוחו, וכושרו המבצעי מעולה כשהיה. הוועדה גם הוכיחה עצמה מבחינת הסודיות כסגורה הרמטית בדיוק כמו ועדת אגרנט בשעתה.

ועדת החקירה הממלכתית הוקמה בראשית חודש יוני בעקבות שתי פרשיות שהסעירו את המדינה בשנה האחרונה: פרשת קו 300 ופרשת הקצין הצ'רקסי עיזאת נפסו. נהלי העבודה הפסולים שנתגלו בדרך עבודתו של השב"כ בשתי הפרשיות, ובעיקר טענת השירות כי שיטות עבודה אלו לא היו חריגות; החשיפה העתונאית הסוערת התקדים שהיותה כנות חלקו של ארגון שפעולותיו אמורות להישאר חסויות: רשת התככים אליה נפלו אנשי השירות איימה לפגוע בעבודה השוטפת: העימות והגלוי הבוטה שנתגלע בין המערכת המשפטית לבטחונית בקשר לשיטות עבודה אלו, היו מהסיבות העיקריות שהביאו להקמת ועדת החקירה.

פעמיים מאז אוגוסט 1986 – בפסק הדין בפרשת קו 300 ובפסק־הדין בעניין עיזאת נפסו – התריע בית־המשפט העליון כי יש צורך דחוף לערוך בדק־בית בשב"כ, לעקור את הנורמות הפסולות ולהמירן באחרות שתשרתנה את החוק והבטחון גם יחד. כל אותה עת התחוללו ברקע שתי פרשיות בטחוניות אחרות שגם אם לא הובאו לערכאות מקומיות, התתירו את רישומן העז באשר לשיטות העבודה והפיקוח על שירותי הבטחון: פרשת פולארד ופרשת משלוחי הנשק לאיראן.

על אף הסערה שפקדה אותו, ממשיך השב"כ במלוא המרץ ובהצלחה מירבית את עבודתו הבטחונית בבית ומחוץ – לחזמה בטרור ו"אחזקה שוטפת" של הכיבוש. עבודה זו, טוענים בשירות ובפני ועדת החקירה, אינה יכולה להיעשות בכפפות של משי; אי־אפשר להילחם בטרור כשהיד קשורה מאחור. כשצריך "לתחזק" את הכיבוש ולהיתקל מדי יום באוכלוסיה שרובה עויינת, וכשצריך לחשוף פיגועים על סף התרחשותם, לא מנהלים חקירות על כוס קפה; כשחוטבים עצים ניתזים שבבים ונוצרות חריגות.

הקמת ועדת החקירה היתה אמורה להסדיר את נהלי החקירה לעתיד בצורת כללים "סגורים" עד כמה שאפשר, להפחית את רמת האלימות בחקירות, להפסיק את הדה־הומניזציה של הנחקר, לפתור באופן חד־משמעי את אופן ואמינות התידוע בין השב"כ למערכת המשפטית המדינית, ולהחזיר את השירות אל התחום המוצל. הוועדה גם אמורה לתת דעתה על המצב שבו זרועו האחת של השב"כ מטפלת בכיבוש מעבר לקו הירוק בעוד זרוע אחרת מטפלת בישראלים. פרשת נפסו, כאמור, חשפה לעין־כל את העובדה שעוולות הכיבוש כבר חלחלו אלינו פנימה.

בשב"כ, קיוו, עדיין מקווים, שוועדת לנדוי תשקם ותטהר את השירות של היום ולא את זה שהיה. שסוף־סוף ירגעו הרוחות ויהיה אפשר לעבוד בשקט. הטלטלות בצמרת השירות ואירועי השנה האחרונה, בעיקר בתחום הפרסונלי, הותירו משקעים קשים, אם כי מן הבחינה המקצועית הכל כרגיל.

נציגי השב"כ כמעט אינם מופיעים במשפטי טרור המתנהלים בפני בתי־משפט צבאיים. הפרקליטות הצבאית הראשית נתנה לשירות סטירת־לחי קשה בכל מה שקשור להכנת כתבי אישום "בעיניים עצומות". אחרי פרשת נפסו הבהירה, כי תימנע מהגשת כתבי אישום אם יתברר לה שיש חריגות בגביית עדויות מנאשמים. נציגי השב"כ חוששים על כן שמא יפסידו במשפטים נגמעים, ובאשר הטרור מוסיף לפעול, עלול אי־מעצמם של המקרים להביא את המערכת הבטחונית המתוסכלת למצוא מפלט בענישה סביבתית, שלכל הדעות אינה רצויה.

יותר משלושה חודשים יושבת הוועדה בבניין בית־החולים "שערי צדק" בירושלים. חבריה עיינו עד כה באלפי מסמכים ותיקי חקירות. מי שמכיר את חברי הוועדה יודע, שעבודתם יסודית והם מדקדקים בקטן כבגדול. מאות עדים הופיעו בפניהם. העצבנות והחרדה שהיו מנת חלקם של אנשי השב"כ, אשר הרגישו בתחילה כיושבים על ספסל הנאשמים, פינו את מקומן לאווירת עבודה עניינית ורגועה.

חקירה

אחרי יותר משלושה חודשים בהם עיינו חברי ועדת לנדוי באלפי מסמכים והקשיבו למאות עדים, שאלה גדולה: האם מצאה ועדת לנדוי את הנוסחה המיוחלת לפיה יוכלו החוק והבטחון לדור בכפיפה אחת? ספק אם נקבל תשובה

הוועדה למדה מפי אנשי החקירות והמערכת המשפטית של השב"כ את שיטות החקירה האלימות שלהם. באותו עניין העידו בפניה ראשי השב"כ בעשרים השנים האחרונות. אלה העידו בקשר לאופן הדיווח לדרג המדיני; זומנו גם ראשי הממשלה לשעבר ובהווה: יצחק רבין, שמעון פרס ויצחק שמיר, האחראים מיניסטריאלית על השב"כ. העידו גם נציגי המערכת המשפטית, הצבאית והאזרחית; התקבלו לכתובתה פניות רבות של אזרחים ישראלים ופלסטינאים אשר ביקשו להעיד בפני הוועדה. חלקם זומנו. היתה גם פניה של איש המחתרת היהודית נתן נתנזון שביקש להעיד בפני הוועדה, כי השב"כ הבטיח לאנשי המחתרת חנינות בתמורה לגילוי פעולותיה.

שאלה גדולה – ספק אם נדע בבירור את התשובה עליה – היא האם מצאה ועדת לנדוי את הנוסחה המיוחלת לפיה יוכלו החוק והבטחון לדור בכפיפה אחת ובמנוחה סביר ביניהם. באיזו מידה יוכל הבטחון להיות עילה להצדקת הפרת־חוק מצד גורמי הבטחון – זו הרי השאלה שעברה כחוט השני בשתי הפרשיות. וזוהי הבעיה הניצבת בפני ישראל הכובשת עם אחר ומפקיעה את זכויותיו. אין בידי הוועדה מטה קסם ובוודאי לא נוסחה סדורה, סגורה ומסוגרת, כפי שהיו רוצים בשב"כ. גם אין סיכוי שהוועדה תמליץ על חקיקת חוק מיוחד לחקירת חשודים בטחוניים, כפי שמקווים בשב"כ, כדי להבחין בינם לבין חשודים פליליים. מי שמכיר את עבודתו של השופט לנדוי אומר, כי אף כי הוא ידוע כ"ביטחוניסט", הרי שקבע לא אחת את חשיבות דרך גביית ההודאות. כשמצא לפניו אלימות, השפלה או לחצים פסיכולוגיים, היה פוסל את ההודאה, שמא "תיפגם דמותו הרוחנית של המשטר במדינתנו".

הסיכון הבטחוני, קבע השופט לנדוי בהחלטתו בעניין החזרתם לארץ של שני ראשי הערים המגורשים קואסמה ומילחם ב־1980, איננו יכול להצדיק הפרת־חוק מצד גורמי הבטחון. יצחק חופי, מי שכיהן כאלוף בצה"ל וכראש המוסד עד 1983, בוודאי הרגיש באופן נחרץ את אילוצי העבודה המבצעית הבטחונית בשטח. יחד עם זאת, בראיון נדיר שהעניק בערב יום העצמאות השנה לעתון "מעריב", לפני שהלם שייבחר לשבת בצוות ועדת החקירה, הביע חופי את הזדעזעותו ממה שהתגלה בשב"כ בשתי הפרשיות. יחד עם מבקר המדינה השופט יעקב מלץ נחשב הצוות הזה לצוות מצויין ויש סיבות רבות להניח כי הוא עושה עבודה יסודית ומעמיקה.

שאלה לא פחותה מכל בחשיבותה היא האם תהיה הוועדה תלויה לחקירת המשטרה על עדויות השקר במשפט עיזאת נפסו. בית־המשפט העליון עצמו ערך אבחנה ברורה וחד־משמעית בין הצורך למנות ועדה שתקבע את כללי העבודה של השירות ובין הצורך לערוך חקירה פלילית נגד שישה מאנשי השב"כ.

מי שראה את תפקודו של היועץ המשפטי של הממשלה בנושא החקירה המשטרתית, שם לב שהוא נותן יד לתקוות השב"כ כי חקירה כזו לא תתבצע. הוא הורה על פתיחה בחקירה המשטרתית כמי שכפאו השד. מאז רק סייע בידי המשטרה למזמז את החקירה.

רמזים הנשמעים מכיוון הוועדה מורים עתה, כי לא ישלחו מכתבי אזהרה. יש בכך הוכחה כי היא מעוניינת להתרכז רק בעניין הנורמטיבי וכי אין תוליך לחקירת המשטרה. השבוע, היה מי שהזכיר את ועדת החקירה הממלכתית בעניין "נתיבי נפט", שקבעה כי הכל בסדר. בחקירת המשטרה שהיתה אחר־כך הוגשו כתבי אישום.

כמו לדבר אל השדים

חגי אשד

למרבה הצער, אנשי הליכוד ויצחק שמיר בראשם אינם מבינים את מהות הוויכוח המדיני בינם למפלגת העבודה בראשות שמעון פרס. אפשר להגדיר את טעותו הבסיסית של הליכוד כאי־הבחנה בין אמצעי למטרה, בין עיקר לטפל, בין גישה איסטרטגית לגישה טקטית, בין מדיניות לעסקנות מדינית, פוליטיקניות בלע"ז.

יש מצבים כאלה בחיי עמים ובמלחמותיהם למען קיומם ועתידם. מה שנראה כאמצעי בלבד הופך להיות מטרה עיקרית. מה שנראה כמטרה הופך להיות עוד שלב שבאמצעותו אפשר וצריך לטפס לשלבים הבאים ולמטרות החדשות של המאבק הלאומי. וכדי לסבר את האוזן: הקמת מדינה יהודית היתה מטרת הציונות ואילו העליה, ההתיישבות וההגנה היו האמצעים העיקריים להגשמת מטרה זאת. בצד אמצעים נוספים, כמובן. והנה מתברר שהקמת המדינה הפכה לאמצעי למען הגשמת המטרה של הגברת העליה, ההתיישבות וההגנה, ושאר מטרות, שהן מטרותיה המהותיות של הגשמת הציונות. בעת ובעונה אחת הן ממשיכות להיות אמצעים להגנה על קיום המדינה, בטחונה ושגשוגה בעתיד. וחוזר חלילה. הדברים מנוסחים במתכוון במלים הפשוטות ביותר כהמחשה לחוקי הדיאלקטיקה ההיסטורית והפוליטית, שיש בכוחם להסביר גם את המחלוקת בין הליכוד למפלגת העבודה בסוגיית הוועידה הבין־לאומית.

יצחק שמיר אינו מבין שהוועידה הבין־לאומית שהוא כל־כך ירא וסולד מפניה, יכולה לשמש כאמצעי להשגת מטרה שהיא הרבה יותר חשובה. ואולי רק לנסות להשיג אותה. זו המטרה של יחסי הבנה והסכמה ואולי גם שיתוף פעולה בתחומים רבים בין ישראל לברית־המועצות. למה לא? ולא רק עם הסובייטים. אולי גם עם הסינים, שמקפידים מאד לא לפגר בשום דבר אחרי הסובייטים. ראינו זאת בניו־יורק. מה שעשה שווארנדזה לשמעון פרס עשה גם שר החוץ הסיני. כמו שאומר כמונו כמוהם. בדיוק. וזה לגמרי לא רע. יצחק שמיר אינו מבין שוועידה בין־לאומית טומנת בחובה לא רק סכנות לישראל,

מדיניות

הדיבורים על ועידה בין־לאומית והאווירת הגמישות שנוצרה סביבה כבר העניקו לישראל יתרונות רבים, למשל עליית אידה נודל ויתר מסורבי העליה. נניח שזו רק מקדמה לעתיד. ובתור מקדמה זה לא חשוב?

אלא היא יכולה לשמש גם כנדבך להשגת הסכם ישראלי־סובייטי. זוהי הדיאלקטיקה של המציאות, שחוקיה צריכים להיות נהירים לכל פוליטיקאי מתחיל. ופשוט לא נעים ללמד את הגיגנה לאדם ותיק ורב זכויות כמו יצחק שמיר. לעת זקנה הוא לקה במין פשטנות קשות ראייה מבאיבת צרה של המציאות הסובבת אותנו. כאילו שמשגי חשיבתו אינם חורגים מהסיסמאות שהוא משמיע.

זהו שורש הוויכוח איתנו. הוא פשוט לא מבין את חוקי המשחק. זה לא עניין אישי. זה ויכוח עם כל הסביבה האנושית שבה הוא נמצא. יצחק שמיר וכת דיליה, כמו שהיו אומרים אצלנו פעם, אינם מבינים שעצם הדיבורים על הוועידה הבין־לאומית והאווירה של פתיחות וגמישות שנוצרו סביבה כבר העניקו לישראל יתרונות רבים. וכבר היא קוטפת את פירותיה של האווירה הזאת. אפילו, למשל, עליית אידה נודל וכל יתר אסירי ציון ומסורבי העליה. אנחנו רוצים ותובעים הרבה יותר ובצדק. אבל עובדה היא שזה שונה לטובה מהעבר וכך גם שינוי הגירסאות בעמדה הסובייטית לגבי אש"ף. נניח שכל אלה הם לא בגדר שינוי ממשי, כפי שקוראים לזאת דוברי הליכוד החכמים. נניח שזו רק מקדמה לעתיד. בתור מקדמה זה לא די חשוב? זה לא די מסקרן? לא כדאי לנסות ולהשיג עוד מקדמות כאלה?

טעותו של יצחק שמיר מתחדדת עוד יותר כאשר מתברר שיצחק שמיר, בליבו פנימה, מוכן לוויתורים הכרחיים במשא־ומתן ישיר עם ירדן, שאליו הוא שואף. מתברר שיש יותר מקורטוב של צביעות ודמגוגיה מפלגתית בהתקפותיו על "תרנגולות" של מפלגת העבודה. מפי מקורביו ושלוחיו של שמיר נרמז לנו שגם הוא מוכן לכמה מהוויתורים שאותם הוא מוקיע עכשיו בשצף קצף. עיקר טענותיו של יצחק שמיר הן לא נגד הוויתורים ששמעון פרס יהיה מוכן לעשות לגבי ירדן, אלא נגד שיתופם של הסובייטים במשא־ומתן ובהסדרים שיכללו את הוויתורים הללו. למה לשתף בכך את הסובייטים? שואל יצחק שמיר. ובכך הוא חושף את אי־הבנתו המדינית הבסיסית. הוא פשוט לא תופס את עיקר העיקרים. דווקא שיתוף הסובייטים בכל הסדר מזרח תיכוני הוא העיקר. בתנאי שההסדר הזה לא יפגע באינטרסים החיוניים של ישראל, כמובן. זו השאלה הקריטית – אותם ויתורים עצמם שישראל תהיה מוכנה לוותר – למי יהיה כדאי לוותר אותם? מי יכול לתת לישראל את התמורה הגדולה ביותר עבור ויתוריה? עם מי כדאי לה לחתום על העיסקה העתידית?

יצחק שמיר נעול על העבר. נכון הוא שמאז שנות החמישים ואילך היו מדינות ערב, כסוריה, מצרים ועיראק, בעלות בריתה העיקריות של ברית־המועצות במזרח התיכון, נגד ארצות־הברית ונגד ישראל. נכון שהאמצעי העיקרי להחדרה הסובייטית למזרח התיכון היה הסיוע הצבאי למדינות ערב נגד ישראל. מלפני מבצע סיני ועד לאחר מלחמת יום הכיפורים – עד לספיחים הסוריים של מלחמת לבנון – היתה ברית־המועצות מקור האיום העיקרי לבטחונה ולקיומה של ישראל, באמצעות תמיכתה במדינות ערב. ככה זה היה. זו עובדה. וייתכן שמה שהיה הוא שיהיה וברית־המועצות לעולם ועד תמשיך להיות איום לבטחונה ולקיומה של ישראל.

אבל, לעומת זאת, אפשר לשאוב דוגמה מפרק קודם של העבר – שבו ברית־המועצות מילאה תפקיד ממש הפוך. במלחמת העצמאות היא סיפקה לצה"ל את אמצעי הלחימה היחידים שעמדו לרשותו וכלי הסיוע הצבאי הסובייטי היינו מוברחים במערכה ומושמרים פיזית פשוטו כמשמעו. ברית־המועצות היתה בעלת־בריתה העיקרית של ישראל בעצם ההחלטה על הקמת המדינה ובמלחמת העצמאות והקיום שלה נגד מדינות ערב ונגד ערביי ארץ־ישראל. ברית־המועצות סייעה אז לישראל גם במישור המדיני בזירת או"ם נגד התוכנית האנגלו־אמריקאית לקריעת הנגב משטחה של ישראל.

המסקנה היחידה שאפשר להסיק משני פרקי עבר מנוגדים אלה היא שאין בעלי ברית קבועים, אלא רק אינטרסים קבועים. והאמת היא שגם האינטרסים משתנים. צריך להיות אטום ועקום מכל הצדדים כדי לא לראות ולא להבין שהמדיניות הסובייטית הנוכחית שמה דגש עיקרי על פיתוח כלכלתה ועל הפגת המתיחות הצבאית והסבת חלק ניכר מהמשאבים הכלכליים שלה מייצור צבאי לייצור אזרחי. לשם כך מעוניינת ברית־המועצות בשיתוף פעולה כלכלי וטכנולוגי גובר עם ארה"ב ויתר מעצמות המערב. בהתאם לכך אין לסובייטים אינטרס בהתלקחות צבאית ישראלית־ערבית שתגרור מחדש את ארה"ב וברה"מ לזירה של איומי הרתעה וגיוס כוחות צבאיים, כמו במלחמות העבר. איזה צורך יש לסובייטים בתמרונים צבאיים מסוכנים ובזבזניים כאלה במזרח התיכון? הם יעמדו בניגוד למאמץ העיקרי הסובייטי של פירוק חימוש הדדי והקטנת התקציבים הצבאיים.

אם ההנחות הללו נכונות סביר להניח שברית־המועצות תשאף להגיע להסדר יציב במזרח התיכון, שימנע מתיחות והתלקחות מלחמתית מחודשת. המשך מעשי טרור, חבלה ורצח יעמוד בניגוד מובהק לאינטרס הסובייטי הזה. זה כשלעצמו יהיה בגדר אינטרס ישראלי־סובייטי משותף. בניגוד לעבר, שבו היה לברית־המועצות אינטרס בקיום מתיחות צבאית ותלות של מדינות ערב הקיצוניות בסיוע הצבאי הסובייטי.

אם יש אכן לישראל הקטנה ולברית־המועצות הגדולה מערכת של אינטרסים משותפים, שורת ההגיון נותנת שלא יקשה עליהן להגיע גם למדיניות מוסכמת שתשרת את האינטרסים המשותפים הללו. לא בלי מיקוח נוקשה על ויתורים הדדיים סבירים, על בסיס של "תן וקח". האינטרסים החיוניים של ישראל ידועים לכל. יש לה "קווים אדומים" שהיא לא תוכל לחצותן. הסובייטים בידדו אותם היטב. ישראל כפי שהיא עכשיו וכפי שתהיה בעתיד הנראה לעין, לא תוכל להשלים עם הקמת מדינה פלשתינאית עצמאית בראשות אש"ף. לעומת זאת היא תוכל להשלים עם הסכם ישראלי־ירדני־פלשתינאי לגבי משטר מעבר בשטחי יהודה, שומרון ורצועת עזה, שמתוכו יצמח הסכם הקבע לעתיד. אלה הם הפרמטרים הרחבים שיכולים לשמש כנקודת מוצא למשא־ומתן ולהסכם בין ישראל למשלחת ירדנית־פלשתינאית מוסכמת. ישראל מעוניינת במשא־ומתן ישיר. אבל היא מעוניינת לא פחות מכך בערבות מעצמתית מוצקה לכיבוד ההסכם שיושג ולקיומו. בעבר נדרשה והספיקה לכך הערבות האמריקאית, כמו בהסכם קמפ־דיוויד וכל קודמיו. אבל העובדה היא שעכשיו ערבות כזו לא תספיק. לא לירדן כלפי סוריה ואש"ף ולא לנו לגבי כל אלה יחד. אנחנו מעוניינים בערובה בין־לאומית מוצקה. תמיד היינו מעוניינים בכך. ערבות של חמש המדינות החברות במועצת הבטחון לקיום ההסכם הזה הלכה למעשה, ובעיקר הבנה אמריקאית־סובייטית לגבי הערבות הבין־לאומית הזאת, שתהיה מבוססת על הסכם הבנה מפורש בין ישראל לארה"ב, לפי תקדימי העבר – היא הדבר הטוב ביותר שישראל יכולה לשאוף אליו. לפי כל הסימנים גם לברית־המועצות יש אינטרס במתן ערבות כזאת במעמד שווה של ארה"ב וברה"מ. היא תעלה בקנה אחד עם מיטב האינטרסים הסובייטיים בעולם ובאיזור וגם עם האינטרסים של ישראל. למה לא לנסות את סיכויי הגשמתן? למה להיות שבוי בכבלי העבר? למה לצייר שדים על הקיר? זו הצרה. יצחק שמיר מצייר כל הזמן שדים על הקיר והוא שבוי בציורים שהוא צייר ומצייר ומילא – לדבר אתו זה כמו לדבר אל הקיר, או אל השדים שעל הקיר.

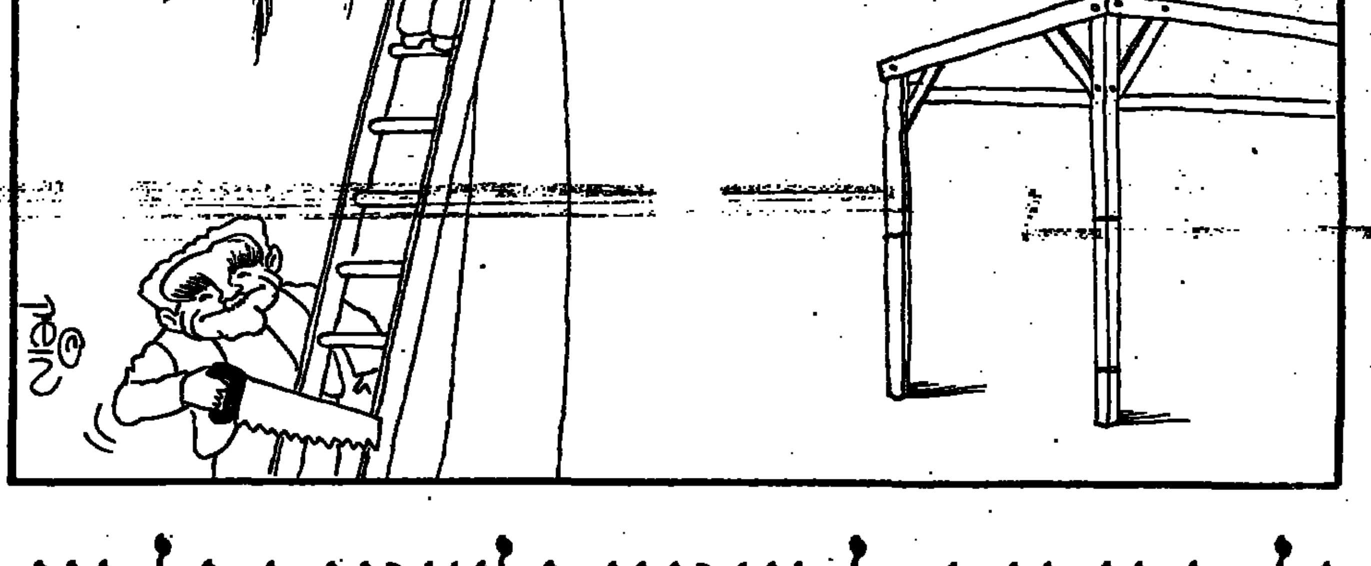

„יש לי כל הסיבות להאמין ולשמוח ולהיות אופטימי"

דוד קרטם

"תקופת הסרוב היא תקופת החפוש שלי אחר שורשי. בחוגי הסירובניקים מצאתי את הספרים שמהם דליתי את התוכן הרוחני של היותי יהודי. וזוהי תקופה שיש בה רומנטיקה. כמו של מלחמה או של כלא – שאדם מתחשל בהם, מתעשר בחוויות ובהכרת עצמו, אך תמיד עדיף שלא להתנסות בזה כלל. נכנסתי לתקופה זו עם הנדודות שלי בקשר לאנטישמיות ועם דחיית הפילוסופיה הסובייטית. ויצאתי ממנה כששורשי הם שורשי היהדות. השורשים הללו הם שלי מתוך בחירה".

אירינה וויקטור הם ילידי מוסקווה ושניהם גדלו במסגרות דומות ולכן אולי הדימיון הרב בדרך מחשבתם. ויקטור מספר שהוא זוכר את עצמו כאדם חושב באופן עצמאי מאז התקופה שלאחר מלחמת העולם השניה. כהמשך לאידיאולוגיה הלאומית של שנות המלחמה ברוסיה היתה מגמת השלטונות להיאבק בגילויים קוסמופוליטיים ולראות בכל מי שהפטריוטיזם בראש דאגותיו – אוייב. ואם היה ציבור שנוח לייחס לו מגמות קוסמופוליטיות, היה הוא זה של היהודים.

ב־1952 נעצרו ד"ר ספלוט וחבריו, התקיים משפט הרופאים והאנטישמיות גאתה. אירינה מספרת שאביה, שהתגייס לצבא האדום ונתן בו את כל מרצו וכוחו עד 1946, גילה פתאום ב־1948 אחרי המלחמה, שבגלל היותו יהודי, הדרכים חסומות בפניו.

1952 היא גם השנה שבה ויקטור ברייילובסקי בן ה־16 מוצא את עצמו לראשונה מתלבט ברצינות בנושא יהדותו, והיא מתמששת לו בדרך קשה וכמעט מזעזעת. במשרד האזורי של הקומסומול, אגב מילוי תפקיד אזרחי, הוא מוצא שכל התעודות והמסמכים הנוגעים ליהודים בקומסומול מתוייקים בנפרד מכל יתר המסמכים. הדבר מאמת לדעתו את כוונת הדרגים הגבוהים של השלטון להעביר את כל היהודים לסיביר.

הלימודים בשנים 1953־1959 הפסימיות בדבר האפשרות לעלות לארץ מרחיקים את ויקטור במידה רבה מהשאלה היהודית.

ב־1959 הוא מחליט להתמחות בתחום הקיברנטיקה (סימולציה של תכונות אדם ע"י המחשב ובמיוחד תחום גילוי הצורות בשרות הרפואה), הוא ממשיך את לימודיו לקראת דוקטורט. זו השנה שהוא פוגש את אירינה.

על השאלה אם הנאמנות לאיש, או גישתה – שבעקרון דומה לזו של ויקטור – לשאלת יהדותה, נתנו לה את הכוח לעבור את השנים הקשות משיבה אירינה ש"נאמנות לאיש היא כמובן דבר חשוב מאד, אבל אני מאמינה שהייתי מגיעה לאותן מסקנות גם בעצמי". ויקטור מוסיף בחיוך: "לו הכרת אותה טוב יותר, היית יודע שאירינה מגיעה למסקנות שלה לבד".

ב־1965 נשלמת עבודת הדוקטורט של ויקטור בתחום מדעי המחשב, והוא משתלב בעבודה בתחום זה.

מחשבתו מתפנה שוב לשאלות שהוא מגדיר אותן "יחסי אל היקום", והוא מהרהר בשאלות כגון "חברה פתוחה וחופשית לעומת חברה סגורה וסוגרת".

עליה

ב־1980 נעצר ונכלא ויקטור בראילובסקי, סירובניק, עורך העתון „היהודים בברית המועצות". ב־1985 נשפט. „אם באולם בית המשפט נמצאים לפחות שני אנשים שימצאו עניין בנימוקים שהבאתי" – אמר בסכמו את הגנתו – „יש טעם לדברי". דינו של בראילובסקי נגזר לחמש שנות גלות בקזחסטאן. לאחרונה עלה הזוג בראילובסקי לישראל. השיחה עמם התקיימה בקיבוץ יפתח, ש„אימץ" אותם בהיותם גולים

בהקשר זה הוא מקדיש מחשבה ומרץ ללימוד מצבה של היהדות בבריה"מ, ולסיבה של החשיבה הסטריאוטיפית המאפיינת את שנותיו הצעירות, שאותן עשה במסגרת הקומסומול. הוא מתחיל לגבש מסקנות. הברתו רואה את דרך החשיבה הדוגמטית ומפנה עורף למעלותיה של "החברה הסגורה". הוא שואף לחופש לעצמו, כאדם וכיהודי. ואז פורצת מלחמת ששת־הימים. העתונות הסובייטית "קברה" את מדינת ישראל בשל סימני האוהדות בעולם הערבי האדיר. הנצחון המופלא בא לויקטור כאות. הבאשר את מחשבותיו בדבר השתייכותו לעם היהודי וקבע מחשבות אלה במסגרת ברורה – הציונות.

בשנים 1970־1971 מתגבשת בו ההחלטה לראות בישראל את מולדתו, וב־1972 אירינה וויקטור מגיעים למסקנה שלמרות הקשיים הצפויים, עליהם לבקש היתר לעלות לישראל. הם מבקשים והתוצאה ידועה – נשארים בלי עבודה.

מאותו זמן מקדיש ויקטור מרץ רב ללימודים ולכתיבה בנושאים יהודיים. מ־1973 הוא פעיל בחוגים של סירובניקים, בהוצאת העתון "היהודים בבריה"מ", ובשנים 1978־1980, הוא העורך הראשי של העתון. אירינה שותפה מלאה בפעילות זאת, הסיבה שאינה נעצרת יחד עם ויקטור כאשר נתפס על פעילותו האנטי־סובייטית, כביכול, במסגרת זו, היא מפני ששמה אינו מופיע בפירסומים.

ב־1980 נעצר ויקטור ונכלא בכלא בוטירסקיה במוסקווה (אותו פרוזדור עתיק לגיהנום בו נכלא כמה מאות שנים קודם לכן פוגצ'וב).

ב־1981 מתקיים המשפט. ויקטור מגן על עצמו, ונאום ההגנה שהוא נושא לפני בית־המשפט הוא מלאכת מחשבת של חשיבה ברמה הגבוהה ביותר ואומץ לב מופתי. את נאומו הוא סיים כך: "אינני תמים במידה כזאת שאניח כי דברי עשויים לשנות את מהלך המשפט או את תוצאותיו, אולם אני סבור כי אם באולם בית־המשפט נמצאים לפחות שני אנשים שימצאו עניין בנימוקים שהבאתי, הרי יש טעם לדברי". ושני אנשים כאלה אכן נמצאים באולם" (האולם היה מלא "מתמנים" של השלטונות, אבל איפשרו לאירינה וללאוניד בנם להיות נוכחים. הם היו שני האנשים).

הוא נשפט ל־5 שנות גלות בקזחסטאן. "מלבד היום שבו הודיעו לי שאני יכול לעלות ארצה, היום שבו שמעתי שדנו אותי לגלות ולא למאסר היה היום המאושר בחיי". לפי כלל שקיים בבריה"מ אדם המרצה חלק מעונש גלות בבית סוהר, כתוצאה מעניינים טכניים – כגון המתנה למשפט – נחשבים לו הימים בכלא כ־3 ימים בגלות על כל יום ישיבה בכלא. ויקטור "בילה" 10 חודשים בבית הסוהר עד שהעבירו אותו לקזחסטאן, כך שנותרו לו "רק" 30 חודשים בגלות. ב־1984 השתחרר וחזר למוסקווה ושם היה עד עלייתו.

מה שידוע פחות הוא חלקה של אירינה בכל הפרשה. במשך תקופה ארוכה היתה זו היא ששימשה בידי השלטונות עילה פורמאלית לסירוב מתן היתר לעלות. לפני שהתחילה תקופת היסורים הארוכה היתה זו היא בין השניים שעבדה בעבודה מדעית בצוות של אוניברסיטת מוסקווה, וכשהעזיבו אותה בגלל הבקשה לעלות לארץ אפשר היה לייחס לה ידיעת סודות מדינה שבכביכול הגיעה אליהם באמצעות עבודתה המדעית. "מובן, שלא היה לזה כל שחר אבל היו צריכים סיבה אז השתמשו בזה. גם בדרגים שונים של הביורוקרטיה וגם במסגרת של האוניברסיטה מצאו את התירוץ נוח מאד. האנשים, ובמיוחד הבוס הישיר שלי, שבמובן איפשר לי ללמוד "למרות שאני יהודיה", קיבל את הבקשה שלי לעלות לישראל כמעין עלבון אישי. ידיעת ה"סודות" היתה הדרך נוחה להתנקם בי".

"בעלילה כזאת פשוט אין דרך להילחם בהצלחה במסגרת המערכת הסובייטית, ובכל זאת, לא נכנעתי. יום אחד מצאתי בעתון מאמר־תחקיר המתאר בפרטי פרטים את המחלקה שבה עבדתי באוניברסיטה ואת הישגיה. פירטו שם את השמות של אנשי המחלקה. את שמי לא הזכירו. ראיתי כאן הזדמנות מעניינת וכתבתי מכתב תקיף לאוניברסיטה ודרשתי לכלול את שמי בין מקבלי הכבוד להתפרסם. כעבור זמן ענו לי במכתב קר ומפורט וכו' נימוקים מדוע בקשתי איננה סבירה: א. עבודתי היתה בתחום התיאורטי גרידא. ב. אין לי כל נגיעה לצד המעשי. ג. בשל ההתקדמות הגדולה שהמחלקה עשתה מאז עזבתי, אין לראות בחלקי תרומה להישגיה. ד. בשל אי השתתפותי בעבודת המחלקה איני יכולה להבין בכלל עד כמה בקשתי זו אבסורדית.

"למכתב טוב יותר לא יכולתי לצפות, הלכתי איתו ישר לפקידים של שלטונות הסירוב. ואמנם ב־1978, כתוצאה מהודעת־הכלולה במכתב זה, קמה ועדה של מומחים שבדקה בפרטי פרטים את כל היבטי שותפותי בעבודת המחלקה והגיעה למסקנה חד־משמעית כי אמנם אין בידי ובידיעתי כל סודות הקשורים לה. הבדיחה רק שהחלטה זו של הוועדה לא נשלחה לשלטונות הסירוב אלא ב־1987, לאחר תשע שנים".

מדוע נדרשו לכך תשע שנים? ויקטור: "תנועת העליה היא תנועה עממית בקרב מיעוט לא קטן בבריה"מ. כל תנועה עממית שיוזמותיה צומחות מלמטה היא איום כלפי השלטון. אם אתה רוצה השוואה – קח את המיעוט הטטרי שהועבר בעל־כורחו ב־1943 לקזחסטאן ולסיביר, ובשנים האחרונות יש בו תסיסה בגלל הדרישה לקבוע מחדש את מקום מולדתו של העם הזה בקרים. הסיבה האחרת טמונה בטיב השלטון. נחוצות הצלחות, וחלון הראווה הוא המשפטים הפוליטיים. כך שהדמויות המרכזיות בתנועה שלנו קיבלו את קין של פושעים וחוליגאנים (כך אמר קוסיגין ב־78') שיש להדבירם. וכך סומנתי אני, ושרנסקי וביגון ואידה נודל ועוד אנשים, ורק הגורל הסובייטי שלי רצה שאשפט על עניין עריכת העתון ולא על איזה נושא מצוץ מהאצבע כמו ריגול, זאת התשובה למה לא העבירו במשך תשע שנים את דו"ח הוועדה בעניין ה"סודות" של אירינה. וגם אם תשאל למה כן העבירו עכשיו, אין לי תשובה לזה. העבירו".

אני שואל את ויקטור על התקופה בקזחסטאן. איך זה להיות בגלות במקום כל־כך נידח? "בדרך כלל מעבירים את האנשים למקומות האלה ברכבות אסירים. אלה לא קרונות לנוסעים ולא קרונות לבקר, אלא משהו מיוחד למגורשים לגלות. על כל ספסל שבו שישה מקומות נשלחים 25 שפוטים. אותי לקחו במטוס, שיפצ'יינקה. מהלך כמה שעות טיסה בלבד. דבר שבדרך־המקבלות אורך כחודש, עם התחנות של בתי־המעצר שבדרך. איך זכיתי לכבוד הזה שרק פושעים גדולים באמת זוכים לו, לק"ב פתרונים. טסנו, ואחר כך נסענו בקרון "קפה" בלוויית שלושה שוטרים לבינאו, זו העיירה שאליה גורשתי. שם קבלתי חדר קטן לעצמי בצריף הרוס. אבל החדר היה רק לי ויכולתי להתארגן בו".

ויקטור קיבל עבודה בבינאו – כסבנאי לתיקון מושבים ישנים – והרוויח בכבוד לפרנסתו ולפרנסת אירינה ודליה כשהיו איתו, כמאה וחמישים רובלים לחודש. זה לא הרבה כסף, אבל מלבד הדברים הבסיסיים ממילא לא היה מה לקנות.

מלבד העבודה, ויקטור יצר לעצמו תעסוקה אינטלקטואלית מגוונת. בתחום המתמטיקה, הקדיש זמן רב ללימוד העברית, לכתר צרפתית וכתב שלושה מאמרים בתחום הקיברנטיקה, שהתפרסמו בארה"ב במשך השנים, יחד עם מאמרים אחרים שכתב בתקופת שנות שבילה מחוץ לאקדמיה.

מאז הגשת הבקשה לעליה ב־1972 היו לכם תקופות שונות, אני אומר לאירינה. עד סוף 1978 נאלצתם לצאת מהמסגרות המסודרות של עבודה, מ־78' ועד 84' תקופת המאסר והגלות, ומ־84' עד עכשיו שוב במוסקווה. איך מסתדרים במצבים מן הסוג הזה, איך שומרים על שלמות משפחה, איך מתקיימים ומתפרנסים?

"הדבר העיקרי החשוב וגם הקשה ביותר זה לאו דווקא הקשיים החומריים. אלא עניין המוראל. צריך להשקיע הרבה מאד מאמץ ולא תמיד זה קל ולא תמיד זה מצליח. נדרשים כוחות לשאת את האכזבות, לשכנע גם כשלא מאמינים. זה העניין הגדול. פרנסה? כשהפסקתי להיות מרצנית בתחום המתמטיקה, הלכתי להיות מורה למתמטיקה בבית ספר תיכון. בגלל הרמה שלי נתנו לי ללמד את הכיתה הגבוהה שבסוף אותה שנה עמדה להיבחן לבגרות. אז האמנתי שתוך חודשים ספורים נקבל את ההיתר לעלות. זה היה ב־72' או ב־73', ומתוך ההכרה שהילדים שלימדתי עשויים להיפגע מעויינותי הפתאומית, ומתוך תחושת אחריות כלפיהם, ביוזמתי, פרשתי מהעניין הזה תוך זמן קצר והלכתי לעבוד בבנק. שם עבדתי כמתכנתת מחשבים, עבודה פשוטה למדי, עד שדליה נולדה וקצת אחרי זה, ואז קצת מרצוני וקצת ביוזמת הבנק התפטרתי. זאת היתה המסגרת הסדירה האחרונה שבה עבדתי".

„תחבר את הרפלקס לקיצוניות ואת שנאת הסוציאליזם והרי לך הסבר לנטיה ללאומנות"

להלום על ישראל בבריה"מ זה סיפור אחד, אני אומר לויקטור, ולהלום על ישראל בישראל, תושבי שאלה שני סיפורים שונים.

"אתה לא גורם לי להיות מופתע או להירתע כשאתה מעמיד בפני הנחה כזאת", אומר ויקטור בלי היסוס. "אני קראתי הרבה על המדינה ואני חושב שאני מכיר הרבה מאד ממנה. קראתי דברים אוהדים ודברים מאד ביקורתיים ודברים שיש בהם עויינות ושנאה כלפי המדינה. כך שיש לי תמונה די מציאותית לגביה. מה עוד שאני מסרב להתייחס לדברים ולהסיק מסקנות בחיפזון. אני מקווה שתינתן לי שהות להתבונן ולחשוב ולעשות סדר ברשמים שלי ולאט לאט אדע להתייחס לדברים ולקבוע לעצמי עמדה לגביהם. מאותו זמן שהגעתי קרו וקורים סביבנו דברים יפים וטובים מאד. קח רק את הימים האלה כאן, בקיבוץ יפתח, האווירה המוקרנת מהמפגשים של האנשים בינם לבין עצמם היא באיכות שאיננה מוכרת לי מבריה"מ. וגם הדירה שעכשיו אנחנו משוחחים בה. גדולה ותכולתה הם ברמה של דאצ'ה של חבר בממשלת בריה"מ. אנחנו גרנו במוסקווה בשכונה צפופה, קשה, בדירה של 43 מ"ר לשבע נפשות. ליאוניד, אשתו והתינוק שלהם גרו איתנו כי זה היה עדיף על הדיור שהיה להם במרכז מוסקווה בשכונה של "קומונה" עם מטבח, אמבטיה ובית־שימוש משותפים עם עוד משפחות רבות. או הכל עניין של פרופורציות, לא?"

מדוע קורה לעיתים קרובות שפעילים ציוניים רבים שמגיעים אחרי תקופות קשות כמו שלך בבריה"מ, מגיעים כעבור זמן קצר לקצה הימני הלאומני של הקשת הפוליטית, לעיתים עם גוון דתי לאומי וציוני ומה יהיה מקומך בקשת הזאת?

"ההסבר אינו קשה. אנשים מגיעים אחרי תקופה של לחימה על חירות מול משטר שלא בוחל בשום שיטה ולומדים להילחם בקיצוניות. הדבר השני, המאבק הזה הוא נגד משהו שנקרא סוציאליזם. כי הרי זה שם המשטר בבריה"מ. אז תחבר את שני הדברים ביחד, את הרפלקס לקיצוניות ואת שנאת הסוציאליזם, והרי לך הסבר להתנהגות מהסוג שלגביו שאלת. אני לא מדבר פה על אף אחד באופן אישי, אני מדבר על התנהגות טיפוסית לעניין. לגבי אני רק יכול להגיד לך שמעולם לא הייתי אדם קיצוני ומעולם לא סיגלתי לעצמי טוטאליות נגד הסוציאליזם. תמיד ניסיתי לחשוב, להיות ביקורתי. איפוא אתמקם אני? אני מעט ימים בארץ וזה עדיין לא מספיק. אתבונן, אלמד וכשאבין דברים, אפעל לפי הבנתי. מכל מקום, העדיפות הראשונה שלי בבדיקת האופציות היא זו של הפעילות המדעית. אם אראה שאני מסוגל לתרום בתחום הקיברנטיקה, זה יהיה כך הפעולה העיקרית שלי. דבר שבוודאי יתברר תוך שנה, שנה וחצי. האם אאלץ לבחון אופציות אחרות, אני לא בטוח שהתחום הפוליטי הוא אפילו במקום שני".

ומה בדבר המאבק לעליה של אלה שעדיין נשארו שם?

"יש לי בהחלט חובה מוסרית כלפי כמה וכמה אנשים, וכלפי העניין בכלל. ואני בהחלט אשתדל ליטול חלק בעשייה הזאת. העניין צריך להיות מאד פרגמאטי: יש תקופות כמו עכשיו, שבהן המערב והמזרח מחפשים מישורי הסכמה והידברות. בתקופה כזאת, בגישה כוללנית, כאשר מדברים על זכויות אדם ועל תנועה באופן גלובלי, אפשר להשיג הרבה מאד. תקופות כאלה הן בנות חלוף, לכן צריך לפעול עכשיו בדרך זו. כשהרוחות ישנו כיוון או עוצמה, צריך יהיה לפעול פעולות ממוקדות הנוגעות למשפחה זו או אחרת, אדם זה או אחר. אני מכיר את המערכת שם די טוב, אולי בזה אוכל לתרום.

"ודאי הבנת שאני לא מתייאש מהר. לפחות עד עכשיו זה היה כך. צריך לחכות ולנסות להשתלב ואין לי ספק שצריך לזה הרבה סבלנות. אז למה לי עכשיו לאמץ את דמיוני כדי לסתור מכנו דווקא את התסריט הגרוע ביותר? יש לי כל הסיבות להיות מלא אמונה ומלא שמחה ומלא אופטימיות. ואני אמנם מלא כל אלה".

مكان الأصل

هكذا من الاحتلال

ואף־על־פי־כן, בלתי הפיך

מירון בנבנשתי

השטחים

מונע בכוח הדחפים הרומנטיים בקשתי לתור את מחוזות הניגודים המוחלטים, להתמסר לחקר הסכסוכים הבלתי־פתירים, להבין את הטרגדיה של מאבקים בין־קהילתיים שאין להם סוף

בקיץ 1977, לאחר נצחון הליכוד בבחירות לכנסת, חשתי, כרבים מחברי, שחרב עלי עולמי. בבת אחת קרס סדר העולם הישן: נגזל מאתנו מטה המנהיגות ונתפס, שומו שמים, בידי מתלהמי הככרות ותגרני הגלנטריות. ארץ ישראל היפה, העובדת, החלוצית, עברה מן העולם ונגוזו חלומות הנעורים. חלפו הימים הטובים ובאו הימים הרעים. „הלוא ימים רעים יבואו עכשיו" מקונן עמוס עוז יומיים לאחר בחירות 1977. „הזעיר בורגנות, מלכת חיינו למעשה זה כמה וכמה שנים, תהיה מעתה גם תורת ההתנהגות הרשמית: 'תפוס ככל אשר תוכל'.

ואותה ילוו עכשיו יותר ויותר תופי הטאם־טאם של שבטיות עמומה, פולחנית, דם ואדמה ויצרים וסיסמאות נוסכות שיכרון, ביתר ומצדה, העולם כולו נגדנו. ישראל בטח בה'... ועל הכל ירחף ענן הרחמנות העצמית והצדקנות, המסכנות הגלותית בתחפושת של זקיפות קומה..."

אי אפשר היה לי עוד להמשיך בעסקים כרגיל. עבודתי כסגן ראש עיריית ירושלים נראתה לפתע תפלה: מה טעם לעסוק בתכנון רחובות ובתים כשהכל מתמוטט מסביב, מה ערך למאמץ שעשיתי לקרב בין יהודים וערבים בעת ששנאת הדר חוגגת. השתעשענו מעט ב„תכנית מצדה" נאיבית משלנו. טדי קולק סיפר לנו כיצד נסוגו הדמוקרטים אחר נצחון הרפובליקאים בבחירות לנשיאות ארה"ב בשנות החמישים לאולבני, בירת מדינת ניו־יורק, התרכזו סביב מושלה הדמוקרטי ומשם יצאו למתקפת־נגד שהחזירה להם את הנשיאות. רצינו להפוך את עיריית ירושלים ואת טדי קולק למפלטם של השפויים.

אבל, בינתיים היה הכרח לנהל את העניינים השוטפים ולצורך זה, להיזקק למשטר החדש, לבוא במגע עם שרים ופקידים שנתפשו בעיני כלא לגיטימים, גוזלי שררה ויושבי כסאות לא להם. הקושי הגדול ביותר היה להיווכח ששום קטסטרופה לא התרחשה: עולם כמנהגו נהג והמציאות סירבה להיכנע לתחושת האסון, העיכור והתסכול. המשטר החדש לא היה גרוע מקודמו, ואת זאת לא יכולנו לשאת.

ואז החלה להתקיים בי מה שמכנה נתן זך: „הקללה הרומנטית: לחיות עד תום את עלבונה של המציאות בהשוואה עם איזה רגש־על בלתי קיים". השארותי בתוך המערכת השלטונית, ואפילו במערכת העירונית שבה לא חל כל שינוי, נראתה לי כהתפשרות עם הרע. בלי משים התחלתי לנוע במסלול של התאבדות פוליטית. ממש כגיבוריהם הספרותיים של סופרים בני דורי וסביבתי הפוליטית. כמוהם דחפה אותי, כדברי יעקב שבתאי, „תחושת חוסר האונים והחימה לאנשים החדשים הללו", אל תהומות היאוש. פתחתי במריבות „עקרוניות" עם המערכת שפעלתי בתוכה, שהגיעו לשיאן במאבק קולני וראוותני על אי־ביצוע תכנית מגלומנית שאיימה להרוס את דמותה של ירושלים. לאחר שהובסתי, כצפוי, יכולתי לעזוב את תפקידי בטריקת דלת מהדהדת, לסיים את פרק חיי כמשתתף פעיל, לצאת למקום גלות בארה"ב ולהפוך למתבונן מנוכר.

שנים אחר כך, בעקבות השוואה שערך נסים קלדרון בין ספריו של יעקב שבתאי לבין עבודתי המחקרית (שתתפרסם בגליון הקרוב של „פרוזה"), הבנתי מה משותף היה בהלוך הרוחות שלנו. חניכיה של תנועת העבודה והקיבוץ, בנים רומנטיים לדור רומנטי. לא יכולתי לשאת את צער העלמותם של נופי ילדותנו הנפשיים והפיסיים. „גם מי שלא מאמין שיש מדרון רומנטי שמוביל מן הימים הטובים אל הימים הרעים", אומר קלדרון, „גם הוא מתאר מדרון... ומה שהולך ומת הולך ומת במחשבה ובהרגשה. לפעמים נדמה שרק בהן. שכן הבתים עומדים והסדרים קיימים". עבר זמן עד שהבנתי שנצחון הליכוד לא היה תחילתו של המדרון אלא נקודת מפנה בתהליך שהחל הרבה קודם לכן; ואולי „הימים הטובים" לא היו ולא נבראו, אלא משאת נפש נוסטלגית היו.

מונע בכוח הדחפים הרומנטיים בקשתי לתור את מחוזות הניגודים המוחלטים. להתמסר לחקר הסכסוכים הבלתי־פתירים, להבין את הטרגדיה של מאבקים בין־קהילתיים שאין להם סוף. מאבקים אלה נתפסים על ידי המעורבים בהם כמלחמת בני־אור בבני חושך, כהגנה על זהותם התרבותית ועל זכויות שאינן ניתנות לערעור, המותקפות על ידי „הצד השני" שאף הוא תופש את הוויתו ואת האיום עליו במונחים אלה. החלטתי להשקיע את כל מרצי ויכולתי האינטלקטואלית בחקר „סכסוכים אתניים". בכך לא היה כל חידוש, שכן בעניינים אלה עסקתי יותר מעשר שנים. יתר על כן, הניגודים והסכסוכים היו נופי נפש שלי מילדותי כבן העיר ירושלים. מאז אני זוכר את עצמי, אני נושם את ניגודיה של העיר הזאת, ניגודים פיסיים ורוחניים. העימות הדינמי שבין המזרע והישימון, הקודש והחול, המערב והמזרח, היהודי והערבי. ניגודים, המאיימים לשסע את העיר הזאת אך שומרים באורח פלא על שלמותה ומקנים לה את יחודה. כמשתתף שמצא עצמו פעמים רבות בין שני המחנות הניצים הייתי ער לניגוד הבלתי־פתיר שבין היהודי והערבי וחייתי באינטנסיביות את הטרגדיה האופפת את ירושלים. ואולי חיפשתי אותם.

אבל, רציתי לשבץ את המקרה הפרטי שלי בתופעה אוניברסלית. לחפש מצבים דומים לזה שבו שרויה ירושלים. התחושה שאין אתה בודד בצרתך מעניקה הקלה־פורתא. המקבילה התואמת ביותר שמצאתי למצבה של ירושלים היתה בלפסט שבצפון אירלנד.

קשה לתאר שוני רב יותר מאשר השוני שבין סביבתן הפיסית של ירושלים ובלפסט: בלפסט, עיר ויקטוריאנית דהויה, משתרעת לחופו של מפרץ אפור, למרגלות גבעות העוטות דשא ירוק־עד, מתחת לשמים מכוסי עננים. ירושלים, עירם הקדמונית של מלכים ונביאים, מתנוססת על ראש הר בגבול המזרע והישימון וטובלת באור יקרות, תחת שמים כחולים. שונות הערים, אך גם דומות, שכן שתיהן נתפשות על ידי אוהביהן כערים שסועות: בשתיהן שורר סכסוך רב־רובדי, פוליטי, דתי, תרבותי וחברתי בין שתי קהילות, הרואות את מאבקן כמאבק של הישרדות. כרבים אחרים, הלכתי שבי אחרי המוטיב הרומנטי והטרגי הטבוע כה עמוק בתרבות האירית. איך יכולתי להשאר אדיש לתרבות שבניה מסוגלים לומר משפטים כגון: „אנו מתחילים לחיות כאן אנו מבינים את החיים כטרגדיה", „מי שטוען שיש לו פתרון לאירלנד – סימן שאינו מבין את הבעיה". או „גשר והבוגד חד הם: שניהם מוליכים לעבר השני".

אבל, התרשמתי גם מאומץ הלב האינטלקטואלי שגילו חוקרי הסכסוך האירי, מיכולתם להפשיט את המציאות, להשתמש במודלים תאורטיים לצורך הבנת שרשי הסכסוך והדינמיקה שלו. השאלה „מה טיבו של הקונפליקט האירי", הוליכה לסדרת מושגים שנוסו בהקשר האירי והאירו את עיני: „סכסוך שמוקדו פנימי – או סכסוך המלובה מבחוץ", „סכסוך קולוניאלי", „חברה פלורליסטית", „קולוניאליזם פנימי" „סכסוך דתי", „המודל הדו־לאומי", „מלחמת מעמדות", „דיקטטורה של הרוב". הדיון המעמיק במושגים האלה ביחס לאירלנד הניע אותי לנסות וליחס אותם לסכסוך הישראלי ערבי. תשובה לשאלה „איזה מן סכסוך הוא הסכסוך הישראלי־ערבי", חשבתי, היא בעלת ערך לכל המבקש למצוא פתרון ולעשות ליישומו. בחינת השאלה תוך התייחסות לסכסוכים אחרים ולמושגים שנקבעו לתיאורם של סכסוכים אלה, מעניקה פרספקטיבה וריחוק המסייעים להבנה שאינה לוקה במעורבות רגשית.

מתוך ריבוי המודלים התאורטיים בחרתי לבחון את התאמתו של הסכסוך לארבעה: סכסוך „חיצוני" או „פנימי"; הפרספקטיבה הקולוניאלית; המודל הדו־לאומי; לתיאור הפלורליסטי.

הדגש בניתוח זה הוא בתפישות הסכסוך ולא ב„עובדות הריאליות". הסכסוך נובע מהעובדות, כפי שהן נתפשות על ידי הצדדים. תפישות הצדדים את הסכסוך אינן הסבר פסיכולוגיסטי. תפישותיהם הן הן הסכסוך. רק שניים מן המודלים יפורטו בפרסום זה.

בסוף 1980 ערכתי את הניתוח לפי כל אחד מהמודלים שמצאתי בספרות על אירלנד (וחברות שסועות אחרות). היה נהיר לי שכל מודל הוא מכשיר אנליטי המבקש להסביר בקירוב רב ככל האפשר מציאות כאוטית. אבל אינו מדע מדויק. השימוש בהם חשוף לביקורת מוצדקת כי בחירת המודל נובעת מהשקפת עולם והיא בחירה ערכית. המודלים עצמם אינם סותרים זה את זה, לא באים זה במקום זה ואפילו חופפים לעיתים. אבל הצמדות אליהם מכריחה לשמור על קו־מחשבה עקיב שבלעדיו איני יכול להפשיט את המציאות.

סכסוך „חיצוני" או „פנימי"

בחינת הספרות העוסקת בתיאורו של הסכסוך הישראלי־ערבי מעלה תופעה מעניינת: למרות חילוקי הדעות הקוטביים בין הצדדים המסוכסכים. שניהם תופשים את הבעיה באורח דומה. ישראלים ופלשתינאים תופשים את הסכסוך כנובע מפעילותם של גורמים חיצוניים ולא כסכסוך שמוקדו ביחסים הפנימיים בין העדות השוכנות בארץ־ישראל. הספרות המדעית מבחינה בין סכסוכים „חיצוניים" לבין סכסוכים „פנימיים". סכסוכים שמוקדם חיצוני מתחוללים עקב פעילותם של גורמי חוץ – בעיקר של מדינות גובלות – המסכסכים קבוצות אתניות בארץ שכנה כדי להשיג מטרות פוליטיות, ובעיקר כדי להשתלט על טריטוריות לא להן. סכסוכים אלה הם בעיקרם פוליטיים ואין מעורבים בהם מרכיבים חברתיים או פסיכולוגיים עמוקים. הם מסתיימים כאשר גורמי החוץ מחליטים לחדול מליבויים. לעומתם, מוקדם של סכסוכים פנימיים הוא בגורמי חיכוך הטבועים במהותם של היחסים שבין קבוצות אתניות. סיבותיהן העמוקות של סכסוכים אלה הן סמיכות מושב בטריטוריה אחת, רקע תרבותי וחברתי שונה, דרגת גיבוש פוליטי גבוהה ושאיפות פוליטיות מנוגדות. הקבוצות האתניות נלחמות זו בזו כדי להשיג שליטה על ארץ מושבן, או כדי להשתחרר מעול שלטונה של הקבוצה האחרת. סכסוכים אלה מרובי־רבדים ומעורבים בהם מרכיבים חברתיים וכלכליים, תרבותיים ופסיכולוגיים, בצד מרכיבים פוליטיים.

מאז תחילתו של הסכסוך בארץ ישראל תפשו הפלשתינאים את המפעל הציוני כמושבה של קולוניאליסטים לבנים. דהיינו, כחברה מלאכותית המופעלת על ידי גורמי חוץ שסופה להיעלם. „הפלשתינאים" אומר אדוארד סעיד („השאלה הפלשתינאית", הוצאת וינטג' 1980), ראו בציונות תנועה קולוניאלית זרה, שנידונה למות משום חולשותיה התיאורטיות הרבות. הם לא הבינו את האתגר הציוני כמדיניות של פרטים, של מוסדות ושל אירגון". במלים אחרות, הפלשתינאים לא תפשו את הציונות ככוח עצמאי רב עוצמה וחיות. הם זלזלו בכוחה של הציונות, עד שהיה מאוחר מדי. הציונים מצדם התעלמו מן הפלשתינאים ותפשו אותם כ„אוכלוסיה" בלתי מגובשת התלויה בגורמי חוץ, שלוחה מדולדלת של העולם הערבי. הפלשתינאים נתפשו כאילוץ חיצוני, כמכשול אובייקטיבי בדרך לעצמאות יהודית בארץ ישראל. פן נוסף לתפישה הזהה של הסכסוך כ„חיצוני" היא הפסילה ההדדית שפסלו שני הצדדים זה את זה כגורם לגיטימי. אם מוקדו של הסכסוך הוא חיצוני, הרי שיש לפנות אל הגורמים והכוחות ה„אמיתיים" המפעילים את הצד השני, ואין טעם להיאבק באויב במישרין.

המנדט הבריטי בארץ ישראל „אישר" בעיני הפלשתינאים כי הציונות היא גורם המופעל על ידי ה„אימפריאליזם". המשטר המנדטורי היה מבוסס על כתב המנדט שלפיו חייב היה השלטון ליישם את הצהרת בלפור ולהקים את הסוכנות היהודית, אשר לה שותפים „כל היהודים" בעולם כולו. המאבק הפלשתינאי התמקד איפוא במלחמה נגד המנדט והממשלה, יותר מאשר נגד הישוב היהודי. התפישה הציונית את הפלשתינאית התחזקה לנוכח הפילוגים, הסכסוכים והחולשה האירגונית שהיו נחלת הקהילה הערבית, וזו קיבלה אישור תוקף באמצע שנות השלושים כאשר דוכא המרד הערבי (המכונה בפינו „המאורעות") ומדינות ערב השכנות נטלו על עצמן את האחריות לגורל המאבק הפלשתינאי. המנדט הבריטי איפשר לציונים ולפלשתינאים להתמיד גם בעמדות אי־ההתייחסות הישירה לצד שכנגד. המינהל הקולוניאלי הקל על קיומה של הפרדה פוליטית כמעט מוחלטת. לא היה צורך להתדיין עם היריב, אלא לנצח ולהניע (או להכריח) את הממשלה לתמוך בתביעות צד אחד כנגד משנהו, במקרים ספורים אפשר היה גם להסתייע בשירותי התיווך של הממשלה המנדטורית.

תפישת הסכסוך כ„חיצוני" באה לידי ביטוי דרמטי במלחמת 1948. בעיני רוב האוכלוסיה היהודית נתפשת מלחמה זו כ„מלחמת שחרור" מעול הקולוניאליזם הבריטי וכמערכה מוצלחת לסיכול „פלישת צבאות ערב". השלב הקודם, ואולי המכריע, של מלחמת אזרחים עקובה מדם עם הפלשתינאים המקומיים הודחק ונבלע במערכה ה„חיצונית". המאבק האכזרי על כל שכונת מגורים, על חלקת שדה וקטעי דרכים, שהיה מלווה בהרג אזרחים, בגירוש ובגזילת רכושם, נשתכח. אופיו ה„פנימי", הבין־קהילתי של הסכסוך עם הפלשתינאים, נמחק מן התודעה הישראלית. הם רצו לשכוח את הפרק המביך של מלחמה עם קהילה שעמה חלקו בעבר את עריהם וארצם, קהילה שנוצחה ונעלמה מן העין. רק מעטים זוכרים שמצביא מלחמת 1984 דוד בן גוריון, הקפיד לכנותה בשם „מלחמת הקוממיות" משום שהוא תפס אותה כמאבק פנימי להקמת ריבונות יהודית ולא כסכסוך עם גורמי חוץ משעבדים.

יתכן שאילו היה הקו הירוק מחזיק מעמד שניים או שלושה דורות, היה נוצר „מיצר גיברלטר" פסיכולוגי שהיה יוצר הפרדה מלאה בין הגדה המערבית לבין ישראל. אבל החלוקה לא האריכה ימים

תוצאות מלחמת 1948 חיזקו את התפישה שהסכסוך בארץ ישראל הוא סכסוך חיצוני. יציאתם של רוב האוכלוסיה הפלשתינאית מן השטחים שבאו תחת שלטון ישראל הפכה אותה לחברה כמעט הומוגנית מבחינה אתנית. הישראלים, שניצבו בפני מציאות קיומו של מיעוט ערבי גדול יחסית. העדיפו לראות את עצמם כ„מדינת לאום הומוגנית". ערביי ישראל נתפשו במקרה הטוב כקבוצה שולית שאינה יכולה להיטמע בחברה היהודית־ישראלית, ובמקרה הגרוע כ„גיס חמישי". סיפוחם של שטחי ארץ ישראל הנותרים למדינות השכנות ואי הקמתה של יחידה מדינית פלשתינאית „אישרה" את התפישה שהפלשתינאים אינם גורם עצמאי אלא בובה בשליטתן המוחלטת של מדינות ערב. הבעיה הפלשתינאית נפתרה, העריכו הישראלים, על ידי העלמותם של הפלשתינאים שהפכו ל„מסתננים" ו„פליטים".

הסכסוך הפך לסכסוך „ישראלי־ערבי" בין מדינות ריבוניות, דהיינו, סכסוך חיצוני.

תפישת הפלשתינאים והעולם הערבי כולו את היישות הציונית כגורם מלאכותי וניאו־קולוניאלי היתה לאחר 1948 חזקה מתמיד. הם ראו במדינה הצעירה, הנאבקת בקשיים אובייקטיביים עצומים, שלוחה של האימפריאליזם המערבי, קיומה תלוי בהמשך הסיוע שיעניקו לה גורמי חוץ. הערבים, אומר יהושפט הרכבי, „הדגישו שהבעיה הפלשתינאית היא בעיה פאן־ערבית. מי שראה אותה במסגרת הצרה של פלשתינאים לעומת ישראלים, הוקע כאנטי־לאומי". „הפלשתינאים וישראל", הוצאת „כתר", 1974) פלשתינאים אקטיביסטיים השקיעו את כל כוחם בתמיכה בתנועות פאן־ערביות אנטי־אימפריאליסטיות, מן הטיפוס הנאצריסטי או הבעתיסטי. תנועות אלה תאמו את התפישה של „שאלת ישראל" כבעיה שמוקדה חיצוני.

מלחמת 1967 והשלכותיה פתחו פרק חדש בתפישותיהם של ישראלים ופלשתינאים את בעייתם המשותפת. שני הצדדים החלו להבין שככל שהיתה הצדקה לראות את הסכסוך בעבר כסכסוך שמוקדו חיצוני, אין התפישות האלה

ישיבות עוד. רובם הבינו כי שוב אין אפשרות לפתור את הבעיה על ידי חיסולו הפיסי או הפוליטי של הצד שכנגד. „שני דברים ברורים", אומר אדוארד סעיד בשנת 1980, „היהודים בישראל ישארו, הפלשתינאים גם הם ישארו". ישראלים ופלשתינאים המשיכו לדבוק בתפישותיהם הבסיסיות, אולם לא יכלו להתעלם מן המציאות שנוצרה. הישראלים המשיכו להגדיר את הפלשתינאים כ„אוכלוסיה הערבית בארץ ישראל", סירבו להתייחס אליהם כאל גוף עצמאי, וחיפשו פתרונות בהקשר של אופציות כלל־ערביות או „ירדניות". אולם הקשיים בשליטה על כשני מיליון פלשתינאים הבהירו כי הבעיה לא תעלם כבמטה קסם. הישראלים שוב לא יכלו להתעלם מקיומה של קהילה פלשתינאית חזקה, מגובשת וגאה. הפלשתינאים לא חדלו לצייר את דמותה של ישראל כ„ישות ניאו־קולוניאלית", ושאיפתם לחסל את המשטר ה„ציוני" לא השתנתה. אולם הם לא יכלו עוד לזלזל בכוחם של אלה שכבשו את כל ארץ ישראל והביסו שוב ושוב את כל מדינות ערב. החיים תחת הכיבוש הישראלי והמגע הישיר עם המשטר, הכלכלה והחברה הישראלית שכנעו את הפלשתינאים כי „היהודים" ישארו. לראשונה בתולדותיהם הוכרחו שתי הקבוצות להתייחס במישרין זו לזו ללא מתווכים. הם החלו לתפוש כי הבעיה היא בעיה משותפת.

במישור האופרטיבי חשו שני הצדדים, שהעובדה הרלוונטית היחידה שאליה הם צריכים להתייחס היא זו: מאה שנה לאחר תחילת המפעל הציוני והתעוררותה של ישות לאומית פלשתינאית, יושבות קבע על אדמת ארץ ישראל שתי קהילות לאומיות מגובשות, בעלות כוח חיות ומעורבות זו בזו. המסקנות ההגיוניות ממציאות זו לא הוסקו על ידי שני הצדדים. תהליך הפנמתה של בעיית ארץ ישראל לא תרם לפתרונה. להיפך, ההכרה כי הצד השני הוא יריב עצמאי בעל כוח הישרדות הולידה סכסוך „סכום אפס". זהו סכסוך שבו מעריכים כי מה שניתן לצד האחד שווה בדיוק למה שילקח מן הצד האחר. דהיינו, אין להגיע להסכם שיביא יתרונות עבור שניהם. שני הצדדים חשים כי הסכסוך לא יוכל להיפתר בכוח או בכפיה, אולם הם נותרו שבויים בתפישותיהם היסודיות ולכן אינם מסוגלים לנסח מדיניות ריאליסטית. כתוצאה מכך אחוזים שניהם במעגל קסמים של אלימות ואלימות שכנגד.

לא מקרה הוא ששני הצדדים הניצים מיסדו בשנות השבעים תפישות דימוניות ביחס ל„צד השני" ונתנו להן ביטוי „פרלמנטרי". הפלשתינאים, חסרי פרלמנט, הלכו לעצרת או"ם והצליחו שם החלטה המשווה את הציונות ל„גזענות". הישראלים חוקקו בכנסת חוק למניעת כרוז שיוצר זהות בין אש"ף ל„טרור". כשאי־אפשר היה עוד להתעלם מקיומו של הקולקטיב האחר, נעשה נסיון להפכו ללא־לגיטימי ולדימוני שדמו מותר. זאת עשו על ידי שימוש בשתי מילות הגנאי החריפות ביותר המצויות במילון של שנות השבעים והשמונים: טרור וגזענות. צורך זה, בהכחשה ובדימוניזציה, מצביע יותר מכל על ההכרה בקבלת קיומו של הצד השני. גם הכחשה של הכרה היא הכרה.

ביקורו של נשיא מצרים אנואר סאדאת בירושלים סימל את הפנמתו של הסכסוך הישראלי־ערבי והפיכתו (ההדרגתית) מסכסוך בין־מדינתי (חיצוני) לסכסוך בין־קהילתי (פנימי). הסכסוך, שבמשך 40 שנה גרף את האיזור כולו והתפרץ בסדרת מלחמות קונבנציונליות, הצטמק וחזר לגלעינו המקורי. דהיינו, סכסוך דו־צדדי בין שתי קהילות לאומיות הרואות בארץ ישראל את מולדתן. מעורבותם של גורמי חוץ, ערביים או אחרים, נותרה בעינה, אולם יכולתם או רצונם להתערב התערבות פעילה פחתה והלכה. במרכז הבימה חזרו והתייצבו שני השחקנים הראשיים, הישראלי והפלשתינאי, והחלה מערכה חדשה בטרגדיה הישנה.

המודל הקולוניאלי

המודל הקולוניאל הוא פיתוח של תפישה „חיצונית" של הסכסוך. כוח חיצוני כובש טריטוריה גובלת לתחומו או מרוחקת ממנו, ומקים בה משטר כפיה המבוסס על הכפפתה המוחלטת של המושבה (קולוניה) לאינטרסים הפוליטיים, הצבאיים והכלכליים של ארץ־האם. המערכת השלטונית מנוהלת באורח בלעדי בידי אזרחים ואנשי צבא מבני ארץ־האם, והילידים נותרים חסרי־נגישות למוקדי ההכרעה השלטוניים. השלטונות מתירים ואף מעודדים הגירתם והתיישבותם של אזרחי־האם בתחום המושבה. המתיישבים יוצרים מעמד עליון במושבה, שולטים על חלק מכריע בכלכלה ומנצלים את אוכלוסיית הילידים באמצעות המונופולין שהם מחזיקים על משאבי השלטון והכלכלה. אוכלוסיית המתיישבים מאופיינת בהפרדה מרחבית, חברתית ותעסוקתית מאוכלוסיית הילידים, וכן, בדרך כלל, בדעות קדומות גזעניות שהיא מפתחת ביחס לילידים.

המודל הקולוניאלי אופייני לטריטוריות מעבר לים בתקופת האימפריאליזם האירופי. מצבים קולוניאליים מסתיימים כאשר הכוח החיצוני, ארץ־האם, מסיים את מעורבותו מרצון או מאונס ומפנה את צבאו ואת מנגנון השלטון שהקים במושבה. בעקבות יציאת מנגנון השלטון מפנים גם רוב המתיישבים בני ארץ־האם את המושבה והנותרים מאבדים את מעמדם העליון. לעיתים מצליחה אוכלוסיית המתיישבים ליצור חברה מגובשת שבכוחה לשרוד ואף לשלוט במושבה־לשעבר ללא הסתמכות על הכוח הצבאי של ארץ־האם, שפינה את השטח. במצב זה חדל הסכסוך להיות „חיצוני" והופך ל„פנימי", פלוראליסטי. במושבות־לשעבר אחרות פסק הסכסוך לחלוטין כאשר אוכלוסיית המתישבים גרשה או השמידה את מרבית הילידים, והפכה בכך למדינת־לאום הומוגנית.

מודלים בתר־קולוניאליים, המתארים יחסי „עליונים ונחותים" בשטחים שהיו נתונים לשלטון קולוניאלי, מכונים „קולוניאליזם פנימי". מודל זה מדגיש שהאיפיונים הקולוניאלים אינם מושפעים בהכרח מניתוק הקשר הישיר שבין ארץ־האם לבין המושבה. תפקיד המתיישב נתפש על ידי קבוצה מקומית עליונה, והאוכלוסיה הנחותה נותרת במצבה הקולוניאלי.

תיאורה של ישראל כמצב קולוניאלי מורכב משלושה טיעונים: הציונות כתנועה קולוניאלית, ישראל כמשטר ניאו־קולוניאלי ושלטונה של ישראל בשטחים הכבושים כשלטון קולוניאלי. הפרספקטיבה הקולוניאלית של הציונות רואה בה הגירת מתיישבים לבנים שהתנחלו בארץ ישראל תוך גירושה של האוכלוסייה הערבית הילידה. אופיה הניאו־קולוניאלי של ישראל מתואר כמדינת חסות של האימפריאליזם המערבי. חברתה נתפשת כמורכבת ממיעוט יהודי־אשכנזי שליט, המנצל את אוכלוסיית „העולם השלישי" המורכבת מיהודים מזרחיים וערבים. לאחר 1967 החל משטר ניאו־קולוניאלי זה ליישם מדיניות קולוניאלית קלאסית בגדה וברצועה. גורלה של ישראל, כך נמשך הטיעון, יהיה כגורלם של כל המשטרים הקולוניאליים. הוא יתחסל על ידי כוחות מהפכניים, לאומיים ומעמדיים. בתיאור זה עושים שימוש משקיפים פרו־פלשתינאים בלבד. יותר משהוא תיאור אנליטי, הריהו „קריאת קרב" אידיאולוגית. אולם, הפרספקטיבה הקולוניאלית מאירה כמה היבטים חשובים של הסכסוך.

תיאורה של הציונות כתנועה קולוניאלית מנוגד תכלית ניגוד לתיאורה של הציונות כתנועת שחרור לאומית. הסילוף שבתיאור הקולוניאלי מתגלה כאשר נבחנות העובדות הבאות: יסודה של התנועה הציונית בדת היהודית, שהינה דת אתנית, בעלת יסודות לאומיים חזקים. הציונים באו לארץ ישראל לא כתוצאה מחיפוש אחר מרחב מחייה אלא כדי לחזור למולדתם העתיקה. זו היתה תנועה שמניעיה אידיאולוגיים ויעדה הקמת חברה חדשה ושוויונית, המבוססת על עבודה עצמאית ולא על ניצול. הציונים, בניגוד לקבוצת מתיישבים לבנים, באו ללא סיועה של ארץ־אם אירופית והקימו מערכת חברתית־פוליטית נפרדת בלא שהפכו למעמד־עליון השולט על, ומנצל את אוכלוסיית הילידים. הם הכירו בזכותם של הפלשתינאים להגדרה עצמית בכך שהסכימו פעם אחר פעם לחלוקת הארץ.

לאחר כל הדברים האלה, יש להשלים את התמונה בהערות הבאות: הציונות היתה נגועה מתחילתה בתפישות של עליונות־אירופית. מנהיגיה סברו כי הארץ „ריקה" משום שהיתה מאוכלסת בילידים אסיאתיים. הם חשו תחושת עליונות תרבותית על הערבים, זלזלו בכישורם הטכנולוגי ובמיומנותם הפוליטית, סברו שהערבים אינם מסוגלים לחוש רגשות לאומיים, ציפו שהערבים יקבלו את הציונות משום הקידמה הכלכלית שהביאה. גם תפישת „נטל האדם הלבן" ו„שליחותה של הציוויליזציה" לא חסרו בתפישות הציונות. בקיצור, הציונים התעלמו מן הפלשתינאים משום שלא נחשבו כשווים להם. „גאולת הארץ" לא נתפשה בעיניהם כסכסוך בין עמים, אלא כמאמץ של עם לגאול פיסת קרקע עליה יושבת, מעשה פולש, אוכלוסיה מקומית חסרת שורשים.

התרשמתי מאומץ הלב האינטלקטואלי שגילו חוקרי הסכסוך האירי, מיכולתם להפשיט את המציאות, להשתמש במודלים תיאורטיים לצורך הבנת שורשיו והדינמיקה שלו

תפישות אלה ביחד עם המיתוסים הציונים הטרום־מדינתיים בדבר „גאולת הקרקע", „הגנה והתיישבות", „הקמת חברה חדשה", „הקשר המודגש בין העם לארצו", הן המדריכות את הפעילות הישראלית בשטחים הכבושים. מיתוסים אלה הם כה חזקים וכוחם כדבק מלכד הוא כה רב, עד כי הדוגלים בהם אינם חשים כיצד הפכו – עקב שינוי התנאים ממושגים שאינם קולוניאליים למסווה המחפה על פעילות קולוניאלית קלאסית. „גאולת קרקע" שבוצעה באישור [illegible] של שלטון־זר, נתפשת [illegible] קרקע [illegible] כפייתו של משטר ריבוני. פרברים עירוניים משגשגים המוקמים על קרקע מופקעת ומוגנים בכוחות צבא סדיר זוכים לכתר של „חלוציות". מערכת כלכלית של ניצול כוח עבודה זול ושיווק מוצרי צריכה מוגנים נתפשת כ„בניין הארץ". דיעות קדומות הופכות מסטריאוטיפים מגונים אך בלתי־מחייבים, לתשתית אידיאולוגית עליה בנויה מערכת ממוסדת של קיפוח ואפליה מעוגנת בחוק. דפוסי פעילות אלה המסתמכים על האידיאולוגיה הציונית הקלאסית מעוררים בקרב רבים, שלא היו שותפים „למעשה הציוני" הטרום־מדינתי, הרהורים באשר לדמותה האמיתית של הציונות ושליחותה. מחוללי „המעשה הציוני" בשנות השמונים מדגישים את ההמשכיות ההיסטורית של מאה שנות התיישבות ואת תוקפן הנמשך של תפישות הציונות הקלאסית. אם בעבר היו ההתנחלות וההתבדלות ביטויים של תנועת שחרור לאומית אנטי־קולוניאלית, הרי לכאורה הם כאלה גם היום. אלא שגם אויביה של הציונות מדגישים את ההמשכיות ההיסטורית ואת תוקפה והמשך של האידיאולוגיה הציונית כדי להוכיח בדיוק את ההיפך. אם ה„התנחלות" נחשבת כמעשה ציוני על פי עדותם של הציונים, הרי זו הוכחה בדבר אופיה הקולוניאלי של הציונות מאז ומעולם. אחרים מסיקים את המסקנה העגומה כי הציונות לא נמלטה מגורלן של תנועות מהפכניות אחרות, שהסתאבו משום שעקרונותיהן התאבנו והן הפכו ממבשרות הקידמה לנושאות הריאקציה.

המודל הקולוניאלי משמש את מתנגדי מדיניות ישראל בשטחים לתיאור המצב השורר בגדה המערבית וברצועת עזה. „הקולוניה" הישראלית מתחילה „בקו הירוק", והמציאות בה שונה לחלוטין מזו השוררת ב„ישראל המטרופוליטנית" או „ארץ־האם". על ידי תפישת הנוכחות בשטחים כ„מצב קולוניאלי" אפשר לצמצם את עומקה של הדילמה, שכן אם הקו הירוק נתפש כ„ים התיכון" המפריד בין ישראל המטרופולינית לבין „אלג'יריה" הגדתית, יש פתרון פשוט ונוח – פינוי וחיסול המצב הקולוניאלי. האמנם, איזה מצב יכול להיות יותר „קולוניאלי" מאשר זה השורר בשטחים? מדינה כובשת מחוז לא לה, מיישבת בו את אזרחיה, משעבדת לצרכיה את מקורותיו הטבעיים ויוצרת יחסי תלות כלכליים המבוססים על ניצול כוח עבודה זול של ילידים ועל יצירת שוק מוגן לתוצרי תעשיה של ארץ האם.

אלא שהמודל הקולוניאלי בנוי קיומה של „ארץ אם" שתחומה מוגדר. מה לעשות כאשר בירתה של ארץ־האם, מקום מושב השלטון – ירושלים – היא עצמה בחלקה „קולוניה" (מזרח העיר) ובחלקה „ארץ־אם"? ומה עושה את בית־אל „קולוניה" ואת בית־שמש „ארץ־אם"?

יתכן שאילו היה הקו הירוק מחזיק מעמד שנים או שלושה דורות, היה נוצר „מיצר גיברלטר" פסיכולוגי שהיה יוצר הפרדה מלאה בין הגדה המערבית לבין ישראל. אבל, החלוקה לא האריכה ימים ובמשכה פחות מימי חייו של הדור שהשתתף במלחמת 1948, שנולד וגדל בעכו, בחיפה, בגוש עציון וברובע היהודי. המרחב הפסיכולוגי המוגדר של ישראל בגבולות 1967 פשוט לא נוצר אלא בתודעתם של אלה הרוצים לראות בקווי שביתת הנשק קו־תיחום לרווח.

המשך הפרק יתפרסם ביום שישי הקרוב.

רשימותיו של מירון בנבנשתי שיתפרסמו גם בגליונות יום שישי הקרוב ובערב שמחת תורה, הן מתוך הפרק הראשון של ספרו החדש העומד לצאת בהוצאת „כתר".
כל הזכויות שמורות למחבר

מאבק נוטף דמים

דן אבידן

בשלהי חודש אוגוסט נתלו כמה אנשים באחת הכיכרות המרכזיות בדמשק. היתה זו קבוצה של חמישה אנשי מחתרת „האחים המוסלמים" שעשו באביב אשתקד שורה של פיגועים בדמשק ובצפון סוריה, בהם נהרגו ונפצעו יותר משלוש מאות איש.

תנועת „האחים המוסלמים" החלה לפעול בסוריה בשלהי שנות השלושים ובראשית שנות הארבעים. בראשה עמד אז מוסטפא אל־סיבאעי שפעל מתוך זיקה למייסד תנועת „האחים" במצרים, חסן אל־בנא. באותה תקופה התמקד מאבק „האחים" בסוריה נגד קבוצות המיעוטים והמפלגות החילוניות (ובכללן מפלגת הבעת') בשאלת הגדרת מעמדו של האסלאם במדינה. העדות הנוצריות והחוגים החילוניים תבעו שבניגוד למדינות ערביות אחרות תימנע הרפובליקה הסורית מקביעה מפורשת בחוקה כי האסלאם הוא דת המדינה. מוסטפא סיבאעי ו„האחים המוסלמים" טענו לעומת זאת כי קביעה כזאת היא תנאי מינימאלי והכרחי על מנת להפוך את השלטון בסוריה לממשל אסלאמי לגיטימי. הצלחת „האחים" במאבק זה היתה חלקית בלבד, ובסופו של דבר התקבלה נוסחת פשרה שקבעה כי נשיא המדינה יהיה מוסלמי וכי המשפט האסלאמי („אל־שריעה") ישמש מקור עיקרי לחקיקה בסוריה.

בשנות האיחוד הסורי־מצרי (1958־1961) אף שלא בלטו בפעילותם בסוריה, נרדפו „האחים המוסלמים" במצרים ובסוריה והוכרזו כתנועה בלתי חוקית המטיפה לשינוי סדרי המימשל באמצעים אלימים. עם התפוררות קע"ם ב־1961 הצטרפו נציגי „האחים" לממשלה הסורית החדשה, אף־על־פי שהשתתפו בה גם נציגי הבעת' והמפלגה הקומוניסטית הסורית. במארס 1963, לאחר שעלה הבעת' לשלטון, התייצבה תנועת „האחים המוסלמים" בראש מחנה האופוזיציה למשטר זה, בעיקר לאחר שכת הקצינים העלאווים בראשות הגנרל צלאח ג'דיד נטלה, בהפיכה צבאית, את ניהול ענייני המדינה לידיה.

האיבה בין „האחים" למשטר הבעת' נבעה מכמה סיבות. ראשית, „האחים המוסלמים" לא ראו בעין יפה את אופיו החילוני של המשטר. שנית, „האחים" שאבו את כוחם מהשכבות הסוניות בציבור הסורי שראו עצמן נפגעות מעליית משטר המיעוט העלאווי. משטר זה ייצג בעיני רוב האוכלוסיה הסונית קבוצות חדשות של בני מחוזות מרוחקים ובני מיעוטים – עלאווים, דרוזים ונוצרים – שהוציאו את השלטון בכוח מידי הסונים, אשר החזיקו בו ברציפות מאז המאה השמונה־עשרה. הרוב הסוני לא ראה גם בעין יפה את תהליך הסוציאליזציה שהנהיג בהדרגה משטר הבעת' במשק הסורי. תהליך זה פגע בראש ובראשונה בסונים, בהיותם בני המעמד העירוני־בינוני: סוחרים, יזמים ובעלי מלאכה, שעליהם נשען המשק הסורי הליברלי במשך שנים רבות.

האיבה שרחשו הקבוצות הסוניות למשטר הבעת', בראשות צלאח ג'דיד, הביאה במחצית שנות השישים לגל מהומות בערים דמשק, חלב, חמאת, בהן מתגוררת אוכלוסיה סונית גדולה. במאי 1964 פרצו מהומות בחמאת כאשר אלפי מפגינים יצאו לרחובות וקראו להפיל את משטר הבעת' „הכופר". עבד אל־חלים חדאם, סגנו של הנשיא אסד היום ומושל חמאת באותם ימים, הורה לכוחות הבטחון לירות לעבר המפגינים ורבים מהם נהרגו, לרבות תלמידי בתי־ספר. החיילים הפגיזו את המסגדים, בהם הסתתרו השייחים של חמאת ונציגי מחתרת „האחים המוסלמים" שהסיתו את התושבים לצאת להפגנות. הטבח בתושבים היה עלול להסתיים באסון הרבה יותר גדול אלמלא פנה השייח' מחמוד אל־חאמיד, מנכבדי העיר, לעבד אל־חלים חדאם ושכנע אותו לעצור את הירי. מאז המכה במאי '64 רוחשת מחתרת „האחים המוסלמים" טינה עמוקה לחדאם הסוני ואף ניסתה [illegible] כמה פעמים. בינואר 1965 פרצו מהומות בדמשק בעקבות [illegible]

סוריה, „האחים המוסלמים"

המהומות התפשטו לאחר פרסום המאמר בו קבע חלאס כי „הדרך היחידה לעיצוב התרבות הערבית והחברה הערבית היא על־ידי עיצוב אדם ערבי סוציאליסטי המאמין כי אלוהים ודת אינם אלא מומיות במוזיאון של ההיסטוריה"

חדשים שפרסמו השלטונות. גם הפעם דיכאו השלטונות את ההפגנות ביד קשה. באפריל 1967 פקד את דמשק גל מהומות נוסף לאחר פרסום מאמר אתאיסטי בבטאון הצבא הסורי „ג'יש אל־שעב".

מחבר המאמר, אבראהים חלאס, כתב בין השאר כי „הדרך היחידה לעיצוב התרבות הערבית והחברה הערבית היא על־ידי עיצוב אדם ערבי סוציאליסטי המאמין כי אלוהים ודת אינם אלא מומיות במוזיאון של ההיסטוריה". מדמשק התפשטו המהומות גם לעיר הצפונית חלב ושוב לעיר חמאת.

בכל המהומות הללו מילאו „האחים המוסלמים" וחכמי הדת, העולמא, תפקיד מכריע. הם ניתבו את זעם ההמון הסוני כלפי המשטר העלאווי לפסים דתיים והעמידו לרשות המתקוממים את המסגדים, כדי להתגבר או למצוא בהם מחבוא מפני השלטונות. באותה תקופה בלטו שני מנהיגים בתנועת „האחים המוסלמים". האחד, עיסאם אל־עטאר, דמשקאי, יליד 1927, שירש ב־1960 את מוסטפא סיבאעי, „המדריך הכללי" של התנועה. עטאר עמד בראש הזרם המסורתי והמתון של „האחים" שהתנגד לאלימות. זרם זה דגל בגישה הגורסת שיש להביא את הציבור בסוריה בצורה הדרגתית למצב של מרי נגד המשטר, באמצעות פעילות חינוכית, פוליטית והסברתית.

באותה תקופה התגבשה קבוצה קיצונית יותר בקרב „האחים", בראשות מרוואן חדיד, שדגלה במאבק אלים נגד המשטר מבלי להמתין עד להבשלת התנאים ליצירת מרי המוני. מרוואן חדיד, יליד איזור חמאת, היה בן למשפחה של מגדלי כותנה. בחמאת למד את תורת האסלאם אצל השייח' מוחמד אל־חאמיד. לאחר מכן נסע ללמוד הנדסה חקלאית במצרים. לא ברור אם השלים את לימודיו וזכה בתואר אגרונום, אולם ידוע כי ספג את תורת האסלאם הקיצוני במצרים מראשי „האחים המוסלמים", ובעיקר ממנהיגם המיליטנטי סייד קוטב שהמשטר הנאצרי הוציא להורג ב־1965. חדיד למד ממנו כי אין להסכים לפשרה בין תנועה אסלאמית לבין משטר עוין לאסלאם, וכי חובה על המוסלמים ליישם נגד משטר כזה את עקרון הג'יהאד. ב־1965 חזר מרוואן חדיד לסוריה והחל לארגן פעולות אלימות נגד משטר הבעת'. השקפתו היתה כי פעולות אלה תסחפנה גם את המימסד המתון של תנועת [illegible]

המשטר. חדיד הקים ארגון מחתרתי – „הארגון המיוחד" – אשר נבנה מתאים שכל אחד מהם נקרא משפחה („אוסרה"). ארגון זה מילא תפקיד נכבד במהומות שארעו באמצע שנות ה־60 בחמאת, חלב ובערים אחרות.

המשטר מצידו יצא להתקפה נגדית על מוקדי האופוזיציה האסלאמית. בשלהי 1964 נאסר על מנהיג „האחים" עיסאם אל־עטאר לחזור לסוריה מביקור שערך בסעודיה. במשך שש שנים נדד אל־עטאר בין מדינות האיזור עד שהתיישב ב־1970 בעיר אאכן במערב־גרמניה, שם הקים מרכז של „האחים המוסלמים". אל־עטאר ניצל כמה פעמים מנסיונות התנקשות בחייו, שעשו שליחי המודיעין הסורי. ב־1981 הצליחו סוכני המודיעין הסורי, כנראה, להרוג את אשתו [illegible]

בסוריה, והיא משמשת כיום כשרת התרבות בממשלה הסורית. בראשית 1976, לאחר מצוד מקיף שערכו השלטונות הסורים אחר מרוואן חדיד, ראש הזרם המיליטנטי של „האחים המוסלמים", נתפס חדיד ברובע [illegible] בדמשק והושלך לכלא. הוא עונה קשות על־ידי הסורים ומת בסופו של דבר כתוצאה מהעינויים ומהרעבה עצמית. דמותו שימשה אחר־כך מקור השראה להקמת קבוצות מיליטנטיות נוספות בתנועת „האחים", שניהלו מאבק אלים נגד המשטר במחצית שנות ה־70 ובראשית שנות ה־80. נוסף על כך סילקו השלטונות מעמדות מפתח חכמי דת שונים שפעלו בזיקה לאנשי „האחים המוסלמים". במקומם הוצבו בעמדות בכירות במימסד הדתי אנשי שלומו של המשטר. כך למשל מונה השייח' אחמד כפתרו לתפקיד המופתי של הרפובליקה. צעדי מנע אלו ואחרים השתיקו את האופוזיציה של „האחים המוסלמים" עד לסוף תקופת שלטונו של הגנרל צלאח ג'דיד.

הנשיא אסד, שעלה לשלטון בנובמבר 1970, ניסה לרכך את הניגודים בין משטר המיעוט העלאווי לאופוזיציה האסלאמית ולשכבות החברתיות העירוניות שתמכו בה. הוא עשה זאת באמצעות שורה של מחוות שנקט כלפי האופוזיציה ותומכיה, כגון מיתון תהליך הסוציאליזציה במשק, עידוד יוזמה כלכלית פרטית והנהגת יתר ליברליזם פוליטי במדינה. מאמצים אלה קצרו הצלחה חלקית בלבד. בפברואר 1973, כאשר הוצגה בפני הציבור טיוטת חוקת הקבע החדשה של סוריה, פרצו בדמשק ובערים אחרות מהומות רחבות היקף, בשל הנסיון להשמיט מהחוקה את הסעיף הקובע כי דת נשיא המדינה היא האסלאם וכי מקור החקיקה העיקרי במדינה הוא החוק האסלאמי. בלחץ המהומות נאלץ המשטר לוותר לאופוזיציה ולהחזיר לחוקה את הנוסח הקודם וכן את נוסח שבועת הנשיא: „אני נשבע באללה אכבר", שאסד רצה לבטל. אסד נקט גם יוזמות אישיות כדי לנטרל את הביקורת של האופוזיציה האסלאמית בדבר האופי החילוני ו„הכופר" של משטרו. ב־1974 קיים את מצוות העליה לרגל למכה בעת ביקור הממלכתי בסעודיה ומאוחר יותר השיג פסקי דת מחכמי הלכה מוסלמים שונים – סונים ושיעים – הקובעים כי הכת העלאווית היא כת לגיטימית באסלאם וכי המאמינים בה אינם נחשבים לכופרים. יוזמות אלה נועדו לנגח את טענת „האחים המוסלמים" שהעלאווים הם כת בלתי מוכרת באסלאם ונחשבים למעשה לכופרים (עובדי כוכבים ומזלות), ועל כן הנשיא אסד, כבן העדה הזו, אינו יכול לכהן כנשיא הרפובליקה הסורית. אסד נהג גם לחלוק כבוד מיוחד למנהיגים הדתיים העירוניים על־ידי השתתפותו בתפילות ובטקסים דתיים במסגדים, וחלוקת טובות הנאה למנהיגים אלה כדי לקרבם לחוגי השלטון ולהרחיקם מהאופוזיציה האסלאמית. אך כל היוזמות הללו לא סייעו בידיו להשקיט את האופוזיציה של תנועת „האחים המוסלמים". לאחר תקופת הפוגה קצרה שנמשכה מ־1974 עד 1976 חידשה התנועה את פעילותה נגד המשטר הפעם ביתר שאת מבעבר.

בשלהי 1976 ובראשית 1977 עשו חברי מחתרת „האחים" שורה של מעשי טרור שכוונו נגד אישים עלאווים, קצינים ועסקנים בעת'יים ומומחים סובייטים. בין השאר רצחו חברי המחתרת את הקולונל עלי חיידר, המפקד הצבאי של איזור חמאת, את מוחמד פאדיל, מיועציו הקרובים של הנשיא אסד ואחד מנכבדי העדה העלאווית, ואת הקולונל עבד אל־חמיד ראזוק, מפקד חטיבת הטילים הסורית דאז. רציחות אלה לוו במעשי חבלה שפגעו ביעדים שונים של המשטר.

לשיאה הגיעה פעילות המחתרת ביוני 1979, בטבח הצוערים העלאווים במכללת חיל התותחנים בחלב. בערב ה־16 ביוני כינס סרן אבראהים יוסף, שנמנה לשורות מחתרת „האחים" והיה באותו לילה קצין תורן במכללה, את כל הצוערים לישיבה דחופה בחדר האוכל. לאחר התכנסות הצוערים הורה הסרן אבראהים לכל החניכים הסונים לעזוב את המקום. מיד אחר־כך פתחה קבוצת מתנקשים, שהוברחו לבניין המכללה על־ידי הסרן, באש תופת לעבר הצוערים העלאווים. שישים צוערים נהרגו ממטח האש. במשך כמה שבועות הסתירו השלטונות את הטבח מידיעת הציבור ואחר־כך הודו במותם של 23 צוערים בלבד.

שנה אחר־כך ניסו „האחים" להתנקש בחיי הנשיא אסד ולעורר תנועת מרי נגד המשטר בערים הגדולות בצפון ובמרכז סוריה. בחמאת התלכדו האיגודים של בעלי המקצועות החופשיים לחזית אחת שאחריה עמדה תנועת „האחים המוסלמים". חזית זו הכריזה ב־31 במארס 1980 על שביתה כללית [illegible]

יכבדו את זכויות האזרחים ויערכו בחירות חופשיות לבחירת ממשלה חדשה. השביתה הקיפה את הערים חלב, חומס, חמאת, אידליב ועשרות כפרים במרכז ובצפון סוריה, בהם יש רוב סוני.

המשטר הגיב במדיניות של יד קשה. כל האיגודים המקצועיים בערים הגדולות פורקו ומאות בעלי מקצועות חופשיים נעצרו והוצאו להורג. ביניהם היו מורים, רופאים ועורכי־דין ידועים. באותה עת עשו חיילי הצבא סריקות בערים הגדולות ובכפרים ששבתו, בחפשם אחרי מנהיגי תנועת המרי האזרחי. הסריקות נעשו בצורה אלימה תוך ביצוע מעשי הרג רבים. בחמאת הוצאו להורג כמה נכבדים ממשפחת שישקלי (שאחד מראשיה, אדיב, שלט בסוריה בשנות החמישים). בחלב נטבחו לאור היום מאתיים איש בלב השוק של העיר ובעיירה גסר אל־שגור (השוכנת מצפון לחמאת) טבחו חיילי קומנדו סורים עשרות תושבים שנחשדו בשיתוף פעולה עם „האחים המוסלמים". צעדי הדיכוי הגיעו לשיא בהוצאתם להורג של 500 עצורים מאנשי מחתרת „האחים", שהיו כלואים בכלא תדמור בלב המדבר הסורי, ובהריגתן של 120 נשים שנעצרו בכלא רוסתן, כדי ללחוץ על בניהן, חברי המחתרת, להסגיר את עצמם לשלטונות. בשלהי 1980 פורסם לראשונה חוק המטיל עונש מוות על כל אדם המשתייך למחתרת „האחים המוסלמים". מסע דיכוי ברוטלי זה שבר את מתקפת „האחים" בערים הגדולות והחליש את התשתית של אירגונם בחלב.

ההתעוררות בפעילות המחתרתית של „האחים המוסלמים" שחלה בסוף שנות השבעים נבעה בין השאר, מצמיחתו של פלג קיצוני חדש בתוך התנועה, שדגל בהחרפת המאבק המזוין נגד משטר המיעוט העלאווי. בראש פלג זה עמד עדנאן עקלה, מהנדס כבן 35, יליד העיר חלב. עקלה ראה עצמו ממשיך דרכו של מרוואן חדיד. הוא דגל במאבק אלים נגד המשטר והקים לצורך זאת קבוצה טרוריסטית שנודעה בשם „החלוץ הלוחם" או „לוחמי הקודש" („אל־מוג'אהדין"). קבוצה זו היתה מושתתת על חברי הארגון החבלני שהקים מרוואן חדיד באמצע שנות השישים. אנשיה עברו אימונים אינטנסיביים בהפעלת חומרי חבלה מסוגים שונים והסתתרו תחת זהות מדומה, באמצעות תיעוד מזוייף. הם היו מחולקים לתאים מבצעיים מבודדים זה מזה, ולא הכירו את חברי התאים האחרים.

הקבוצה של עקלה בנתה לעצמה תשתית ענפה בערים חלב, חמאת, חומס ודמשק, שכללה דירות מסתור, מצבורי נשק, כספים ואופנועים, לביצוע פיגועים באזורים צפופים. כמו כן הפעילה רשת ענפה של בלדרים ששמרו על הקשר בין התאים השונים, ובין הקבוצה בכללה לארגון הגג של „האחים המוסלמים". אנשי קבוצתו של עקלה ביצעו את רוב הפיגועים נגד אישים עלאווים ויעדים אחרים של משטר הבעת' מאז אמצע שנות ה־70. במקרים רבים סייעו בידם אנשי הזרם [illegible] של „האחים המוסלמים", שהתמזגו עם ארגונו של עקלה. שתי הקבוצות זכו לסיוע מצד עיראק ואש"ף, שחתרו תחת אושיות משטרו של הנשיא אסד, בנוסף על הסיוע המסורתי שהושיטו ירדן ומצרים לתנועת המחתרת האסלאמית בכלל.

בשלהי 1980 היתה למשטר הסורי תחושה כי הצליח באופן חלקי לשבור את כוחה של מחתרת „האחים המוסלמים". הרגשה זו נבעה מהצלחת כוחות הבטחון לתפוס כמה ממנהיגי המחתרת, ביניהם הסרן אבראהים יוסף, ממבצעי טבח הצוערים בחלב, ומפקדים בולטים בקבוצתו של עדנאן עקלה כגון: חוסני עאבו, זוהיר ג'לגלוסה ואחרים. מפקדים בכירים אחרים, ביניהם עדנאן עקלה עצמו, נאלצו לצאת את תחומי סוריה ולפעול מהגלות מחשש שייתפסו על־ידי השלטונות.

(חלקה השני של הרשימה יתפרסם בגליון השבת)

אסד ב„מיטבו". כריכת ספר בהוצאת „האחים המוסלמים".

גישוש חיוור

אוריאל בן־עמי

בשקט בשקט, שלא לציטוט כמובן, מספרים בגוש־אמונים כי כוחו של הרב לוינגר תש. המודים בכך אומרים זאת בכאב ומדגישים מיד שהרב הוא מנהיגם האותנטי. ומכלא גם ידידיו מזהים אותו כמחולל המהפכה ביהודה ושומרון.

לוינגר, ממשיך לספר אחד המקורבים, לא השכיל להבין את תמורות הזמן. הוא נותר נעול על מהפכת ההתיישבות בנוסח סבסטיה גם לאחר שהוקמו יותר ממאה ישובים. כך מצא עצמו מבודד בתוך גוש־אמונים ולראשונה מזה זמן רב הוא נכשל בשורה של החלטות שביקש להעביר.

הוא מקבל אמנם משכורת מגוש־אמונים ותיק קטן שמור לו לפגישותיו אולם השפעתו הולכת ודועכת לטובת מנהיגי השטח בתנועת „אמנה". איש מחבריו אינו מוכן להמר ולקבוע אם זהו סוף דרכו או רק נפילה זמנית. גם היום הוא זוכה למעמד מיוחד של ראש וראשון, שאינו נבחר, מעין מתווה דרך, הנהנה מחסינות לאחריות מעשית. אך מעמדו היום נשען בעיקר על הכבוד שרוכשים לו על עברו.

גם החולקים החריפים ביותר שלו אינם מעיזים לקום כנגדו, למעט יואל בן־נון. הם עדיין רואים בו את הבלם נגד כל פינוי מיו"ש ומחשיבים את הרתעתו הפסיכולוגית גם אם היא חזקה מכוחו האמיתי.

אך אלה, שכאמור נזהרים מלהתבטא בגלוי, מאשימים היום את הרב לוינגר בשריפת הגשרים עם מפלגת העבודה. יש בהם היום הרואים כפירה כבדה בהליכתם עם הליכוד הנובעים מזילזול בו, והם מחפשים את הדרך לחוגים רחבים במפלגת העבודה. הערכתם ל„עבודה" לא נשתנתה, אלא שנוספה לה עתה השתרשות הדדית קשה.

גם היום חרף ירידת כוחו של לוינגר בתוך גוש־אמונים, לא יתקבל כל סיכום ללא אישורו. כאמור, מפאת כבודו ולא מפאת ההסכמה עימו. הנאמנות האישית עדיין חזקה בקרב חברי ה„גוש", ובשמה הם מוכנים עדיין לחפות זה על זה גם אם מדובר בעבירות חמורות.

גם במפלגת העבודה שמורה הערכה מסויימת לרב לוינגר, אך זו מהולה בחוסר אמון מוחלט לגבי צעדיו הבאים שלעולם אינם צפויים. „לוינגר יכול להירשם בהיסטוריה כנביא הגאולה של יהודה ושומרון, או כנביא החורבן שלהם", אמר לי השבוע שר בכיר במפלגת העבודה. „הכל, למעשה, תלוי בהתנהגותו וביכולתו להגיע להסכמה איתנו. אני מסופק לגבי נכונותו לעצור עכשיו ברגע האחרון, לפני התהום".

סיפרתי על כך ללוינגר וביקשתי את תגובתו. הוא התכנס בתוך עצמו ואמר, שהוא מסרב להשיב על שאלות אישיות. אחר־כך אמר, שהוא אינו יכול להשיב ולתת פתרון אפשרי בנוסחאות, ולמעשה דוחה הידברות אפשרית עם מפלגת העבודה.

„יכול להיות מפנה היסטורי"

עם כינון ממשלת האחדות הלאומית פנה יהודה חוני ליואל בן־נון והפתיעו בבקשה להגיע להבנה כלשהי עם מפלגת העבודה. חוני, חבר מזכירות גוש־אמונים וראש הוועד למען עצורי המחתרת, הוא איש קיצוני ומקורב לרב לוינגר. הוא אמר לבן־נון, שיש לו „אור ירוק ממי שצריך", כדי ליצור מגעים עם מפלגת העבודה. „נמאסו עלי כל הצרות וכל הויכוחים שלא יוצא מהם כלום", אמר חוני לבן־נון והוסיף, „אני הולך ומעריך את ההנהגות שלך על פני מה שאני שומע בישיבות גוש־אמונים. בוא נראה, אם אפשר להגיע למשהו עם מפלגת העבודה".

בן־נון, תושב עפרה שיצא באופן החריף ביותר

„העבודה" – „גוש אמונים"

„אם גוש אמונים יחתום על מסמך התחייבות לקבל מרות ממלכתית בנושאי ההתיישבות" – אמר רבין – „יהיה זה מפנה היסטורי". אבל „הגוש" לא חתם ומפנה – כידוע – לא היה. מה יצא מנסיון הידברות בין „העבודה" ו„גוש אמונים" שיזמו פעילים אחדים אחרי הרכבת ממשלת האחדות? ראה דברי רבין

נגד המחתרת, הגיע לביתו של חוני בירושלים, לנסיון־גישוש מוסכם. כוונתם היתה למצוא את הבסיס הציוני המשותף לצדדים מבלי שיצטרכו לוותר על עמדותיהם. ובנוסף לכך, להעתיק את נקודת הכובד לתחומים משותפים ובעיקר לנושא העלייה שבה תלוי, לדעת שני הצדדים, עתיד כל המפעל הציוני כולו.

בן־נון וחוני ניסו להקטין את המחלוקת שבין התנועות. הם ביקשו להוכיח למפלגת העבודה שהאקטיביזם הציוני־חילוני של תנועתה צועד יד ביד עם התנועה הדתית־לאומית. „העבודה", הוסיפו והוכיחו, תמכה בשעתו בהתיישבות ביו"ש, אף יותר משתמך בה הציבור הדתי־ציוני.

רוב אסירי המחתרת היו אותה שעה עדיין בכלא. בן־נון וחוני נפגשו עם יהודה הראל, מקיבוץ מרום־גולן וניסחו עקרונות־יסוד משותפים.

הראל, הנחשב למייסד ההתיישבות בגולן, היה עד לבחירות האחרונות פעיל ב„מטה" רבין. הוא מנהל היום את יד־יצחק טבנקין באפעל.

בעקרונות־היסוד שניסחו סוכם על קבלת מרות ממלכתית בנושא ההתיישבות, שפירושה התיישבות במרחבים הפתוחים ביו"ש ולא בכניסה לערים הערביות. הויכוח בכל הפגישות נסב סביב השאלה אם לאפשר לאנשים פרטיים לקנות בתים ברמאללה, שכם או חברון ולגור בהם. חוני הציע ניסוח האומר שגוש אמונים כתנועה אינו רואה זאת כראש סדר עדיפויותיו אך לא ניתן למנוע מאנשים פרטיים להתגורר שם.

יהודה הראל טען שמגורים בערים הערביות אינם פעולה פרטית, וכי לאחר שמישהו כבר גר שם על המדינה להגן ולשמור עליו. הויכוח הזה נותר פתוח וללא הסכמה. במצב הסכמה זה הביא יהודה הראל את מסמך העקרונות ליצחק רבין. רבין, לדברי הראל, הגיב ואמר ש„אם גוש־אמונים יקבל מרות ממלכתית זה יכול להיות מפנה היסטורי. אבל אני לא מאמין לגוש־אמונים. הם לא יקבלו מרות ממלכתית".

רבין ולוינגר. אם יקבלו מרות. תצלום – רחמים ישראלי

יהודה הראל, שהקים, כזכור, עם אנשי גוש־אמונים את ההתיישבות בגולן, טוען שהגוש סיכן את המדינה יותר מכל גורם אחר. „גוש־אמונים אמר שישנם ערכים שהם מעבר למרות המדינה. אני מאלה שחושבים שחנן פורת אחראי למחתרת. הוא אמר: אם המדינה תאסור עלייה, לא תעמוד על חוף הים ותביא מעפילים? זו שאלה היפותיטית ומסוכנת שמובילה למחתרת. זה כמו לשאול: 'מה תעשו אם המדינה תפנה תאי־גאזים לערבים?' השאלות האלה הן משחק מסוכן ביותר, ועובדה שחנן פורת „חטף בפרצוף" את [illegible] המחתרת".

הראל, שנתפש משום־מה כאיש גוש־אמונים, הוא מבקרו החריף ביותר. הוא טוען שהגוש מציג את סבסטיה כעוד הפגנה, למרות שלמעשה היתה איום חמור על הדמוקרטיה. הוא משוכנע שבדרך זו הם תרמו רבות לסירוב לשרת בלבנון. הוא טוען, כי כבר בתחילת הדרך ראה את היסודות המסוכנים שבהם ויחד עם זאת הרשים שמדובר באידיאליסטים.

המטרה – שיחרור המחתרת

ימים אחדים אחרי שרבין קיבל את המסמך מהראל, הוא גם קיבל, כשר הבטחון, חיזוק לספקנותו. תושבי חברון וקריית־ארבע פתחו, בשליחות גוש־אמונים ומועצת יש"ע, במאבק על תל־רומיידה. הסיכוי להבנה – נופץ.

אחר כך התברר שחוני רצה לשחרר את המחתרת וזאת היתה מטרתו היחידה.

בגוש־אמונים נתעורר ויכוח באותם ימים: כיצד לנהל מגעים עם מפלגת העבודה, וגם להיאבק בה, בו זמנית. יואל בן־נון, אומר במבט לאחור „אלו שחשבו שאפשר לנהל מגעים מתוך עמדות־כוח, לא הבינו שבסיס ההבנה חייב להיות מושתת על אמון, במיוחד לנוכח מאבקי גוש־אמונים ביצחק רבין בעבר, עם כניסתו לראשות הממשלה".

מהדורת־מאבק חוזרת ברבין – כשהוא שר הבטחון – לא סייעה ואף החריפה את הטינה, שנצטברה אצלו כלפי גוש־אמונים. בן־נון התריע בישיבות גוש־אמונים ובמאמרים ב„נקודה", כי ימי סבסטיה חלפו לבלי שוב, שכן השומרון של שנת '84 כבר הכיל עשרות ישובים יהודיים. הוא ביקש לחזק ולבסס את ההסכמה לאומית רחבה ככל האפשר.

בגוש־אמונים חשדו בכוונת המערך למכור אותם במשא ומתן בינלאומי. היו שחשבו שגדולה של ממשלת האחדות להתפרק בתוך זמן קצר, וכי צריך לסייע להפלתה המהירה. זאת, מתוך כוונה להקים תחתיה ממשלת ליכוד ומפלגות דתיות.

בן־נון נותר במיעוט. הוא סבר שהמערך לא יצליח לגבש את העם מאחוריו לתוכנית מדינית, בדיוק כפי שהליכוד לא יצליח לגבש את העם מאחוריו למלחמה, ולראיה מלחמת לבנון. בן־נון גם סבר שיצחק רבין ישאר שר בטחון למשך ארבע שנים וכי יש להגיע להבנה עימו. זאת בניגוד לדעת חבריו שביקשו לסלק את רבין מתפקידו בפרובוקציות נוסח תל־רומיידה בחברון ולאחר־מכן בקבר יוסף בשכם.

מאבק הקיצונים בגוש־אמונים נגד רבין אכן הגביר את האיבה. הוא לא תרם להתיישבות ביו"ש דבר, למעט יצירת מתח בין המתנחלים לחיילי צה"ל. על אף הרהורים בהתרשמויות שונות כי רבין הוא שר הבטחון הטוב מכל קודמיו, הם הוסיפו להתגרות בו ולהשניא עצמם עליו.

רבין, מבחינתו, לא מצא שום טעם להידבר עוד עם אנשי גוש־אמונים. מאבקי תל־רומיידה וקבר יוסף, שבהם בזו חיילי צה"ל בנאצות וגידופים, הוכיחו לו שהמיליטנטים בגוש־אמונים הם שמוסיפים לתת את הטון, בלא קשר למספרם היחסי בגוש.

היום מכים על חטא בגוש־אמונים. בממשלת האחדות נרשמה התקפאה הגדולה ביותר בהתיישבות, בהמשך בנייה ובהתחלות בנייה בשנים האחרונות. הם מתקשים להודות בכך בפומבי, אך מבינים כי הבנה עם מפלגת העבודה היתה, למרבית האירוניה – משפרת את מעמדם.

יואל בן־נון זועם על חבריו משום שהולישו את מעמדה הציבורי של ההתיישבות. הוא טוען כי סיסמת התעמולה „התנחלויות מול עיירות־הפיתוח" לא היתה נזרקת בעוצמת שיסוי כזו לולא כשלון חבריו. הוא מציין שהיא סיסמא שיקרית, שכן כ־80 אחוזים ממשאבי המדינה מושקעים בגוש־דן וברצועת החוף, ואילו על יותר מ־20 האחוזים נאבקים המושבים, הקיבוצים, ההתנחלויות ועיירות־הפיתוח בכל הארץ. על כן, הוא משוכנע, הבנה – גם ללא הסכמה עם מפלגת העבודה – היתה משנה את סדר העדיפויות הלאומי ותורמת גם להם וגם ליישובי הנגב והגליל.

הסכמת פרס לשיחות

שנתו השנייה של שמעון פרס כראש ממשלת האחדות לוותה במאבקי המתנחלים על הבטחון ביו"ש. בן־נון חשש ממאבקים אלה וביקש להביע את התנגדותו באוזני פרס. בפגישה שנקבעה ביניהם – בתיווכו של אברום בורג – הדגיש בן־נון כי רבים ביו"ש מתנגדים למאבקי הבטחון ולראיית מערכת הבטחון או מפלגת העבודה כאויב.

באותה תקופה ניהל פרס את מגעיו לוועידה הבינלאומית, שהפילה מורא עצום על המתנחלים. בן־נון ביקש לשמוע מפרס האם הוא אכן עומד מאחורי הסעיף במצע המערך, הקובע שלא יורדו ישובים יהודיים ביו"ש. הוא ביקש גם לדעת את מעמדם של הישובים היהודיים במשא ומתן אפשרי וכן לאיזה חיזוק ופיתוח אפשר לצפות ממפלגת העבודה.

בן־נון הדגיש באוזני פרס כי קיים חוסר אמון עצום וכי הצהרות מפלגת העבודה לגבי יו"ש בנוסח „ויזה לגוש־עציון" „אם תלמידי בית־הדסה לא היו בחברון, הם לא היו נהרגים", מתקבלות קשה ביותר בקרב המתנחלים. הצהרות כאלה מעלות את החשש מפני החנקת הישובים.

פרס השיב לבן־נון שאין ביניהם ויכוח על ארץ־ישראל, אלא על עתיד האוכלוסיה הערבית. הביע את דאגתו החמורה מהמתרחש בעזה. פרס גם ציין כי שיפור באופן ניכר את מעמדה הבינלאומי של ישראל מבלי לוותר על דבר. הוא הוסיף כי מוכרחים להגיע להסדר כלשהו. יחד עם זאת הדגיש כי הוא מתכוון במלוא הרצינות לכך שלא יורדו ישובים.

פרס ביקש לדעת מה מציע בן־נון באופן מעשי. בן־נון ביקש מגעים על בסיס של תנועות ולא של מפלגות. פרס נענה לבקשתו של בן־נון ואף הסכים לשיחות גלויות או דיסקרטיות, בהתאם לבקשת אנשי גוש־אמונים. הוא סיכם עם בן־נון שיארגן פורום מתאים מטעם גוש־אמונים וכי הוא יכנס פורום מקביל ממפלגת העבודה.

לוינגר: לא לחתום

יואל בן־נון הרגיש שהשיג הצלחה. הוא ידע שאם יארגן קבוצה אנטי־ממסדית בגוש־אמונים לפגישות עם פרס, רק מחלוקת תצמח מכך בלא שום תועלת. הוא גם ידע שלשיחות בפורום כזה לא יהיה כל ערך.

בן־נון יצא לשכנע את בני קצובר, ראש המועצה האזורית שומרון ובעל השפעה מכרעת בגוש־אמונים, מהקיצוניים שבו. לאחר שיחות ארוכות עם בן־נון, טען קצובר ששיחות עם פרס הן מסובכות וספק רב על תועלתן. הוא הביע את חששו ששיחות כאלה ינוצלו במפלגת העבודה במטרה להיראות בעיני הציבור כמפלגה לאומית ומרכזית יותר, אך לא יועילו לגוש־אמונים. הוא אף ציין כי שיחות כאלה ישייעו לעבודה לנגח את המחנה הלאומי ללא כל תמורה מצידה.

בן־נון לא חלק על הסכנה שקצובר ראה במגעים אך הוא האמין שתהיה להם תמורה – סיוע להתיישבות היהודית ולעמדה בציבור. הוא הציע לשגר משלחת לא רשמית ובלתי מחייבת, כזו שתוכל תמיד לסגת.

רק בן־נון, לוינגר ופנחס ולרשטיין הסכימו להתבטא בגלוי בנושא זה. בני קצובר סירב לחלוטין להתייחס אליו, והאחרים שנאותו לדבר התנו זאת בתנאי שלא יצוטטו הדברים לא ייוחסו להם.

במזכירות גוש־אמונים התנהל ויכוח נוקב על הצעתו של בן־נון שנסתיים בלא הסכמה לנהל פגישות עם פרס. לבסוף הוקמה ועדה בראשות הרב לוינגר, חנן פורת ויואל בן־נון. גם ועדה זו לא הצליחה להגיע לעמדה מגובשת.

הרב לוינגר טען שיש לקדם בברכה שיחות ושיתוף פעולה עם תנועת העבודה, אך בענייני עלייה בלבד. הוא טען שאין כל סיכוי להגיע להסכמה בנושאי ארץ־ישראל, בטחון והתיישבות ומוטב לא להתחיל כלל. הוא גם הביע חשש מסכסוך פנימי בתוך גוש־אמונים, כתוצאה משיחות עם אנשי „העבודה".

השבוע אמר לי הרב לוינגר, ש„הנושא לא הגיע לדיון ויש בו בעיות. איסור מגורי יהודים בארץ־ישראל, הוא ספר לבן. הרי מחר יכולים לחוקק חוק שיהודים לא ייכנסו לבית־הכנסת פעם בשבוע. או מה, נסכים לזה?"

לוינגר הוסיף כי „אחד העקרונות שלנו הוא לא לעבוד רק עם חלק אחד של האומה. היה לנו עקרון לא להיות סקטוריאליים, אבל אני לא אומר שזה בוצע". השבוע הוא הסביר לי מדוע הוא אינו יכול לחתום עם מפלגת העבודה: „תנועה של אידיאליסטים, חייבת ללכת לפי העקרונות שלה ואין היא יכולה לשחק בהם. אנחנו לא יכולים להסכים שיהודים לא יגורו באיזה מקום ולחתום על זה. אנחנו גם לא יכולים לחתום שלא נעלה לשכם, בניגוד להסכמת הממשלה. זה לא פשוט. בוודאי שאי־אפשר לחתום בכתב על דבר כזה. אם אתה חותם, אתה לא יכול יותר להוביל אנשים".

חנן פורת הציע לדבר עם מפלגת העבודה דיבורים כלליים על ארץ־ישראל ועל התיישבות אך בלי להיכנס לעניינים קונקרטיים. בן־נון ביקש לבחון מעשית את הבטחת מפלגת העבודה, שלא יורד אף ישוב, מבחינת חיזוק, פיתוח וקשר הישובים לבירת ישראל.

מזכירות גוש־אמונים דחתה את המגעים האלה על הסף. בן־נון הסתובב עם ה„מצע" הזה בישובי השומרון וגילה תמיכה רבה, למרות חשדנות המתיישבים כלפי מפלגת העבודה. ראשי המועצות האזוריות ואנשי ציבור ביו"ש תמכו ברעיון, אך סרבו [illegible] בפומבי.

החשדנות ההדדית גברה. רבין כינה אותם „אריאל־עמנואל־שלומיאל", ופרס כינה אותם „מועצת רשע" הם המשיכו להאבק בחיילי צה"ל ולראות בהם נציגיו של פרס ורבין. פנחס ולרשטיין, ראש המועצה האזורית מטה־בנימין, אומר שאין סיכוי להידברות מלמעלה. העכבות האישיות רבות והכבדות ומרי העוינות צבר כבר משקעים, שאינם מתחלים.

ולרשטיין גם טוען שבדרג המעשי ולא הפוליטי מתקיים קשר הדוק בין ראשי התק"ם וראשי יש"ע – תוך לימוד הדדי של המערכות המשקיות. במקביל מתקיימים מפגשים חברתיים בין קיבוצניקים ומתנחלים ואלה יוצרים מרקם אותנטי לבירור בעיות. הפוליטיקאים עסוקים בחשבונאות צרה ולכן אינם שייכים לסיפור הזה.

הם רצו להיות חקלאים, חקלאים יהודים

נעה גל

התיישבות

ב־1904, יומיים לפני ראש השנה, הגיעה לחוף יפו משפחת יגורוב שהשתייכה לאחת מכיתות „המתייהדים" – „הסובבוטניקים", שומרי שבת. „אם גדלים כאן קוצים כאלה", אמר לעצמו יעקב יגורוב בבקעת יבנאל, „גם תבואה טובה תעלה כאן"

בגיל 90 מקווה הדוד יוסף כספי (יגורוב) „שיבואו איזה מיליון שקלים בלוטו" והוא יעזוב את בית האבות, יסע לאמריקה, ימצא שם אשה. „לבד זה עצוב", הוא אומר. איש גבוה, כחוש, לראשו כיפה שחורה ואת פניו ממלא זקן לבן קצר־זיפים. גבות לבנות מכסות על עיניים קטנות, עירניות.

ב־1904, יומיים לפני ראש השנה, הגיעה לחופי יפו משפחת יגורוב: אב, אם, ששה בנים ושתי בנות. איתם, בקבוצה, עוד עשר משפחות. יוסף, הבן החמישי, היה נער בן שבע. היום הוא הבן האחרון שנותר. קורא עיתון, שומע חדשות כל שעה. אין לו ילדים. גם אשה כבר אין לו. „אבל ברוך השם הראש־ראש, והלב־לב. ואני זוכר כל מה שעבר עלי".

בגיל 22 התגייס לחיל הספר הירדני, היה צלף „ממדרגה ראשונה" והרוויח 30 ל"י לחודש. אחר כך היה גנן בתל אביב ובמכון ויצמן. 17 שנה גידל שם וורדים אדומים. בשמונה השנים האחרונות הוא בבית האבות.

„ברוסיה היינו חקלאים. התגוררנו בכפר אסחבד על גבול איראן־רוסיה, מעבר לים הכספי", מספר הדוד יוסף בכוח זכרון יוצא דופן. בדיוק ובלי להתבלבל הוא מונה במהירות את רכוש המשפחה אז: 20 פרות, 2 סוסים, 3 חמורים. מחלבה גדולה. „היתה הרבה פרנסה. היינו משפחה עשירה. אבא, יעקב, היה רופא בהמות וחקלאי מצויין".

ב־1902 אמר יעקב יגורוב למשפחתו: ניסע לפלשתינה. שכנים שאלו אותו: „למה תסע? יש לכם כאן דבש וחלב". אמר להם האב: „תהיה מהפכה, ואותנו ישלחו לסיביר. צריך לנסוע לארץ הקודש".

שנים אחדות קודם לכן ביקר יעקב יגורוב בארץ ישראל. הגיע לגליל ובבקעת יבנאל ראה מתמרים קוצים גבוהים במיוחד. „אם גדלים כאן קוצים כאלה", אמר, „גם תבואה טובה תעלה כאן" והבטיח לעצמו לחזור. כששב לרוסיה אסף את המשפחה. מכר את הרכוש וקנה שני ארגזים מטבעות זהב וגם מקל הליכה מצופה זהב הכין לדרך.

משפחת יגורוב השתייכה לאחת מכיתות „המתייהדים" שנקראו סובבוטניקים, שומרי שבת. כיתות שהופיעו במאה ה־15 בקרב נוצרים פרבוסלבים, והשפעת קריאה בתנ"ך קיבלו על עצמם את היהדות ומצוותיה בדרגות שונות של אדיקות עד כדי גיור של ממש. הפרבוסלבים, „החוגגים את טקסי הנצרות הנכונה", ראו בגיורם של בני כיתות אלה בגידה ורדפו אותם. בראשית המאה ה־18 הופיעו שוב קבוצות מתיהדים שקיימו את מנהגיהם בסתר. „שומרי השבת" היתה אחת מכיתות אלה, ואנשיה ראו עצמם יהודים לכל דבר, וביקשו להינשא ליהודים. מרביתם ישבו בקווקז ובחבל אסטרחן במזרח ובדרום רוסיה.

וכך בשלהי המאה ה־19 הגיעו לגליל ביוזמת פקידי יק"א (חברה מייסודו של הברון הירש לטיפול במושבות בארץ ישראל) משפחות של „גרים" שהתמזגו ביישוב היהודי.

אגדות רבות הילכו על סיבת התגיירותם של בני הכיתות. אחת מהן היא האגדה על „מגלות" שהיתה לאביהם קורקין, גם הוא מיבנאל. בספרו „בטרם האיר הבוקר" (הוצאת משרד הבטחון) מביא אברהם קוסטיצקי את סיפורו של קורקין הזקן, שהשתייך לאחת מקבוצות ה„גרים". קורקין שימש ברוסיה כעוזר לכומר וכפעמונר. בליל חג מולד אחד, כשטיפס במדרגות כדי לצלצל בפעמון, חש ברע ורעד עבר בכל גופו. שלח הכומר לשאול מה קרה לו. „חליתי, אינני יכול לעלות ולצלצל", השיב קורקין וחזר לביתו. שכב לישון והינה חלום. ובחלומו איש זקן, בעל זקן לבן ועיניים תכולות, ניגש אליו, אחז בידו הימנית ואמר לו: דע לך כי מה שארע לך היום בדרכך למגדל הכנסיה את משמים הוא. עליך ועל בני ביתך לעזוב את אמונת הנוצרים, כי אין בה ממש, ולשוב לאמונתם של היהודים... וכך העמיסו בני המשפחה יחד עם עוד כמה קרובים ותושבי הכפר את ה„איקונים" והתמונות הקדושות על עגלה ודוקנו אותה מול ביתו של הכומר. „שד יהודי" נכנס בהם, אמרו בכפר.

מצבן של המושבות הראשונות בתקופה ההיא היה קשה במיוחד. האכסלה גברה, משקים נהרסו, רבים עזבו את הארץ. ב־1901 ביקשו פקידי יק"א לחזק את ישוב הגליל התחתון והקימו את המושבה יבנאל על אדמות ישוב יהודי חרב מימי התלמוד שנקרא בפי הערבים ימה. קבוצת מתיישבים מחורן, ממסולה ומראש פינה היתה הקבוצה הראשונה. ב־1903 הוקמה לצידה המושבה בית גן. ב־1938 הצטרף ישוב נוסף לתחומה של יבנאל, משמר השלושה.

למרות הקשיים – התנכלויות הערבים שהרבו לפשוט על השדות ולשדוד, היחסים המעורערים עם פקידות יק"א שנהגה ביד קשה, ומחסור במים, בצורת ומכות ארבה ועכברים – התפתחו יבנאל ובית־גן, ועד 1914 הצטרפו לגרעין המתיישבים הראשון קבוצות של איכרים צעירים וביניהם ה„גרים".

איציק גורן (יגורוב) הוא בנו הבכור של משה יגורוב, אחיו יוסף. במשק שלו, ירושת אביו וסבו, בבית גן הוא מגדל היום שקדים, [illegible], בצל ועגבניות לתעשיה.

לרשות כל משפחה כמה מאות דונמים הפזורים על הגבעות שסביב לבקעה. בית ההורים, העשוי בזלת שחורה, עומד עדיין בכניסה למושבה ומושכר למגורים.

חזותו של איציק היא כשל איכר רוסי – רחב כתפיים, מוצק וכבד. שערו הבהיר שהאפיר סתור בבלורית חלקה על מצחו, פניו רחבים, אדמדמים וצרובים משמש, אבל אחרי שלושה דורות על אדמת בית גן, בזכות הנסיון העובר עם הדורות והאמונות עבודת האדמה, הוא כבן מסולה או סג'רה. בן הארץ הזאת. בתקופה האחרונה שוב עובר על המושבה משבר קשה, כמו בשנים הראשונות. מין מחזוריות שכזו, בדרך הטבע, המעמידה את החקלאים בנסיון. כאילו נבדקים שוב ושוב מידת העקשנות וכוח ההצמדות אל הקרקע.

רוחות חזקות של סוף סתיו כבר נושבות מן הכנרת שממול. באוויר צלול־צלול תחת צמרות הדקלים הזקופים שרחש עובר בהן יושבים סביב קערת פירות, ובורקס, שהוא אחד מ„ענפי הגידול" החדשים ביבנאל, פרי המשבר, ומספרים על הדלות והמחסור, חיי ההסתפקות במועט וספוגי האידיאלים של המתיישבים ב־1904.

בחצר הבית בנו אז סכך כדי לאפות ולבשל. אשה ערביה שמקצועה היה בניית תנורים היתה מגיעה ובמשך שלושה שבועות, מדי יום, הוסיפה נדבך, המתינה שיתייבש, הוסיפה עוד אחד וכך הלאה. כשסיימה הניחו את התנור במקומו. את האש היו מסיקים בעזרת גללים של פרות. את הגללים היו מערבבים בקש, מניחים לעשן כל הלילה ולמחרת דוחפים את האפר עם הקש והזבל, וחומר הדליקה היה מוכן לעבודה.

פעמיים בשבוע היו אופים את הלחם.

מים הביאו לבית גן בעגלות מן המעיין שבשמסין הסמוכה. בשעות המוקדמות של הבוקר עוד היו המים טעימים וטובים. אחר כך היו באים הערבים עם עדריהם, והמים היו מעובבים. כל השנים סבלו תושבי יבנאל ממצוקת מים. רק בבאר [illegible] עד שהתחברו אל „המוביל הקטן" של „מקורות".

בבית הספר למדו רק כשאבא שילם שכר לימוד. אם נודע למנהל, דרך ועד המושבה, שהשכר לא שולם היה שולח את הילדים לביתם. כשהגיע הכסף, היו חוזרים הילדים ללימודים.

„אבא היה אדם סגור ושתקן", נזכר איציק. „כשהיו שואלים היה עונה ומספר. אם לא נשאל – לא דיבר. אף פעם לא שאלנו אותו על גיורו ועל מוצאו והוא לא סיפר מיוזמתו דבר". ילדיו חשים שוודאי לא סיפר מתוך רצון לגונן עליהם, התעלמות שהיתה בה כוונה. „כשהיינו חוזרים מבית הספר ומספרים שכינו אותנו גויים או גרים, שפגעו בנו והעליבו אותנו, היה מרצין ומסתגר. היה נפגע אך לא אומר מלה".

אמא מרים, ממשפחת מינס, עלתה מבסרביה לתל אביב. מרים עבדה אצל סוסקין הצלם ולימדה את ילדיו. לאבא היה קרוב משפחה ושמו פפובורוב. הקרוב, שהכיר גם את משפחת מינס, שידך בין משה למרים. היה רומן „איזה רומן", צוחקת אסתר. „הם הכירו בפסח והתחתנו בל"ג בעומר. האהבה באה אחר־כך".

יענקל'ה מספר שלאמא לא היו בעיות עם הגיור של אבא, למרות שבאה ממשפחה מסורתית מאוד. היא לא נסעה בשבת ושמרה על כשרות, ובפסח קיימה מצוות ביעור חמץ. בבית הכנסת ביקרה בקביעות, ובמסירות קיימה מצוות גמילות חסד. עיוורים וחרשים ויתומים זכו בתרומותיה. כל אחד יכול היה להיכנס לביתה, לאכול ולשתות.

עקרת בית טובה, אומרים ילדיה, היא לא היתה. אבל בקשיי החיים עמדה בכבוד. גם אפיית לחם בתנור ביום קיץ בבקעת יבנאל נחשבה לעבודה בקשיים. היא באה הנה לבית אבנים מלוכלך ומוזנח ללא מרצפות. את הטיח חידשה וסיידה פעמיים בכל שנה. לפני פסח ולפני ראש השנה היו מקדישים ימים לטיפול בבית. והיא, שלא התכוונה להיות אשת חיל, עסקה בבישול וקראה הרבה. [illegible] אבא היה מטפל בילדים, [illegible] גם תופר במכונת התפירה, והיא היתה קוראת ומדברת, גם בשבילו. היא קראה לו משה „שלוסיש" (ברוסית: שומע) והוא שמע. „הם השלימו זה את זה", אומרת אסתר. נשים היו מטפלות או בלול או מחלבות ברפת, אמא אף פעם לא יצאה לחצר. אבא גם לא ביקש את עזרתה.

גם ביחס עוין נתקלו לעיתים ה„גרים" שבמושבה. במרכזו האגדות שהילכו עליהם עמד לא פעם הספק באשר ליהדותם. לא רק הילדים בבית הספר נפגעו מהערות אלה. בת עמי וחמידה נזכרות כי לפני שנישאו לשני האחים לבית יגורוב, בהפרש של כמה שנים זו מזו, היה מי שדאג לספסף באוזניהן כי „מדובר בגרים, אבל ממשפחה טובה". להן זה לא הפריע מעולם.

איכרים חרוצים ומנוסים היו בני קבוצת הגרים. לאבא, מספרים איציק ויענקל'ה, היו ידי זהב. כל כלי שלקח לידיו היה למעשה אומנות. כל החפצים שבחצר ושבבית בנה בעצמו. מרהיטים ועד מחרשה. גם חרמש, גם נעלים.

כשהגיע למושבה רכש יעקב יגורוב בכסף מלא 600 דונם מחברת יק"א. האדמה הפוריה נתנה יבול בשפע. אלה שתי הנחלות שירשו צאצאיו. הדוד יוסף זוכר שזרעו שק של גרעיני סבולת שועל וקיבלו ארבעים שקים, זרעו שק חיטה וקיבלו מאה.

אבא תמיד דאג להפריש חלק מהגורן לזריעה הבאה ועוד חלק למאכל לבעלי חיים, מספרים הבנים. השכנים היו באים לבקש הלוואה של קופסת קמח לאפיית לחם, אמא מעולם לא נאלצה לבקש קמח.

הם גידלו שעורה, סבולת, חיטה, שומשום וקטניות. את התבואה היו קוצרים בחרמש, מביאים לגורן בבוקר השכם, לפני הטל, כדי לדוש ולערום לתל. בעזרת קילשון מעץ היו מפרידים את המוץ מהגרעינים. לא היה מומחה כאבא למלאכת ההפרדה. אם היתה רוח באמצע הלילה, היה קם והולך לזרוע. את הציוד היה [illegible], ולפעמים היה שוכב ונרדם שם לשנת הלילה.

את השורות לזריעת חלקת השומשום או הקטניות היו מסמנים בעזרת סוס ומקלטרת. המקלטרת סימנה ארבעה חריצים ופיזרה את הגרעינים אבל העבודה בה הצריכה חזרה על התלם, פעם לסימון ופעם לזריעה. אבא, שרצה לחסוך זמן, היה הולך לאורך השורה ומושך את עקב נעלו כדי לסמן את השורה, ובה בעת היה כורך את השק על מותניו, כמו בתמונות על החיים בתקופת התנ"ך, הולך בתלם. שפלת, ישר כפלס, חורש.

בזמן השלטון הבריטי הקנה לו כבודו של משה יגורוב תפקיד בנציגות הכפר. הוא שימש כ„מוכתר" והיה מקובל גם על הערבים. לא פעם תווך בסכסוך פנימי שלהם, או ביניהם לבין אנשי המושבה. היה גובה מס רכוש, אחראי על סניטציה. „עד היום שמורים אצלי פנקסי הדיווח לשלטונות המתארים את כמות היתושים ומצב המים", מספר איציק.

שני אחים לבית יגורוב נשארו בבית גן. צעיר האחים הוכש על ידי נחש זמן קצר לאחר שהגיעה המשפחה ארצה ונפטר. הדוד יוסף עקר לתל־אביב. ושתי האחיות עברו לצפת ולפתח־תקוה. שני אחים התגוררו בחיפה. אחרי שנפטר האח משה נפגשו בני המשפחה בימי השבעה.

„שאלתי את אחי אהרון על תולדות המשפחה והוא סיפר לי שאנחנו דור שלישי של גרים. הסבא של סבא היה גר־צדק", אומר הדוד יוסף. „אבא שלי תמיד אמר: גוי זה גוי. יהודי זה יהודי". מאז שעלינו לארץ אף אחד לא עזב. היו גרים שנשברו ונסעו לארגנטינה ולמקומות אחרים. אנחנו לא. אני מניח תפילין כל יום. כל חיי חבשתי קסקט ובימי חג – מגבעת. בכל יום כיפור אני צם ובחגים אני מתפלל בבית הכנסת".

כשיורד הערב ועולים בכביש המתפתל מבקעת יבנאל נותר העמק למטה זרוע נקודות נקודות של אורות הישובים. הרבה אמונה ורצון חזק נדרשו כדי להדליק את האורות האלה.

עכשיו עצוב וסגרירי ביבנאל ובבית גן. כותרות העיתונים מבשרות על „כשלונן החקלאי של המושבות שיהיה כמצבת זכרון לציונות".

באדמה שספגה את זיעתם של היגורובים, הקורקינים, לבקוב וקרמר, סוטוב וכל האחרים מבקשים חסידיו היהודים של רב נחמן מברסלב להתנחל. אנשים שעבודתם היחידה היא עבודת הבורא. ואמונתם לא מייחלת לגשם שיצמיח שדות.

רבים מבני הדור השלישי במושבה מחפשים את פרנסתם בכל משלח יד ובלבד שלא ייאלצו להמתין לחסדי פער התיווך בין החקלאי לירקן, מחיר הק"ג בדולר של יצוא ולהפרשת הריבית כדי לכסות את מחיר המים וחומרי הדשן וההדברה. ישנה גם תורת ההצלחה ומחיר האכזבה.

ובני הדור הרביעי כבר לא ששים לחזור לכאן לאחר הצבא. ואיציק גורן אומר שכאן, בנקודה הזו, נבחן החקלאי של ממש, מיומן וטוב. בעת כזו מתברר לעין ההבדל בין מי שעבודת האדמה שלו מתבטאת בזה שהוא [illegible] עם רגב אדמה ביד, לבין מי שיודע לזרוע, לקצור ולתכנן את משקו בתבונה.

עכשיו מבקשים להתנחל שם חסידי ברסלב. אמונתם לא מייחלת לגשם שיצמיחו שדות

חיים אחרונים

יורם לוי

סיעוד

„במשך שעתיים עמדנו לידה בלי לעזוב אותה לרגע, לפתע היא פתחה את עיניה, לחצה לנו את היד. הרגשתי שמילאנו אחר מבוקשה, שהיא עוברת את חווית המוות בדרכה שלה, כרצונה". בת שבע, אחות בצוות הסיעודי בהוספיס: „המטרה היא לתמוך בלי להתערב, לעודד בלי להשלות, להנעים את הרגעים האחרונים"

פרגולה שקופה מחברת את בית־החולים „הדסה" על הר הצופים בירושלים לבניין ההוספיס – המרכז לטיפול תומך לחולים חשוכי מרפא. לכאורה, שייך ההוספיס לבית־החולים, למעשה, זהו עולם נפרד, אחר.

ההוספיס – או בעברית אושפיזין – נועד לתת איכות חיים ברגעים האחרונים של חולים חשוכי מרפא, בעיקר ממחלות הסרטן. במוסד הקטן שעל הר הצופים יש 14 מיטות בלבד. רופאים הם שמפנים לשם חולים לאחר שנקבע כי הם חשוכי מרפא. „אנו מציעים לחולים חיים טובים ככל האפשר במסגרת מגבלותיו והכוונה בעיקר לשחרור מכאבים באמצעות תרופות וניצול מכסימלי של פוטנציאל החיות של החולה", מסבירה רותי שחל, בעבר אחות ראשית במחלקת ילדים בהדסה ומנהלת ההוספיס מן היום שהוחלט על פתיחתו.

מעט מאד משפחות מסוגלות לעמוד בנטל הפיזי והנפשי הכרוך בטיפול בחולה טרמינלי בבית, וההוספיס מהווה מעין תחליף לבית ולתחושת הפרטיות שבו. החולים רשאים להביא עימם כל חפץ אישי מביתם: כלי מיטה, מכשירי חשמל ואפילו בעלי חיים. למשפחות מותר לבקר בכל עת, לחולים יש טלפון צמוד ליד המיטה, וצוות אחיות ומתנדבים עומד לרשותם במטרה למלא כל משאלה בכל שעה משעות היממה. מטרת הצוות היא להעניק יחס תומך ואוהב בלי לפגוע בפרטיות החולה ובלי לנתקו מצורת חייו הקודמת. לחולים מותר, למשל, לצאת לביתם כל אימת שירצו, ותפקיד המתנדבים לסייע להם ולהסיע אותם במכוניותיהם. רותי שחל מספרת, כי לפני כמה חודשים הגיע להוספיס חולה ערירי שכל מבוקשו היה למות בישיבה ולא במיטה. הוא ישב במשך כל היום במרפסת או בסלון והאזין למוסיקה. בשעות הלילה הרבה לפטפט עם האחיות התורניות. כך נמשך הדבר כחודשים „עד שבוקר אחד באנו והוא כבר לא היה בין החיים", מספרת שחל.

משה פלדמן, בן 56, ניהל מספרה בבאר שבע. לפני שנתיים נתגלה אצלו סרטן בכבד. לאחר שעבר את הטיפולים האפשריים נואשו רופאי הדסה מאפשרות לריפויו ולפני שבעה חודשים הוחלט להעבירו להוספיס. כשהגיע היה רתוק לכסא גלגלים משום שבטנו הנפוחה לא איפשרה לו לישון במיטה. ואולם בהדרגה התחזק גופו וכיום הוא מצליח לתפקד בכוחות עצמו ואת החגים הוא מבלה בבית אחותו בירושלים. „מן המחלה הזאת אף אחד עוד לא הבריא, זו רק שאלה של זמן אבל אני כבר התרגלתי למחשבה", אומר פלדמן. „עוזר לי כאן להתגבר על תחושת הקץ. מסירות הרופאים והאחיות היא מלאה כל כך עד שלפעמים אתה לא מרגיש שאתה חולה. בני המשפחה מנסים לעודד אותי וחוזרים ואומרים לי שאני אבריא. אני כמובן יודע שאין לזה בסיס רפואי אבל אני עושה את עצמי שאני מאמין להם, כי זו תחושה קשה לחיות עם המחשבה שאתה עלול לגמור באחד הימים". גם יצחק לוי, בן 62, „משטה" ברופאים כבר שמונה חודשים. יצחק, „זכי" בפי ידידיו, נולד בעיר העתיקה ומתגורר בגבעת שאול. לפני שחלה עסק בצילום. בהוספיס הוא מקרה יוצא דופן משום שאינו סובל מסרטן אלא מבעיות פטאליות במערכת הנשימה. „הייתי במצב אנוש, לא יכולתי לנשום וסבלתי כאבי תופת בחזה ובלב. כל שבועיים היו לי זיהומים ודלקות בריאות, התגלגלתי בין בתי החולים. אני כבר לא עובד שלוש שנים. ביוני '85 עברתי התקף לב רביעי, לא ישנתי יותר משלוש שעות ביממה ונשמתי כמו שנושם כלב אחרי שרץ קילומטרים, עם הלשון בחוץ. הגעתי למצב שביקשתי מן הרופאים שימיתו אותי המתת חסד אך הם סרבו. היום אני לא מוכן לחזור על בקשה זו. הציעו לי להיכנס להוספיס. הסבירו לי שכאן אפשר לקבל איכות חיים טובה יותר ולא מרפא. מרגע שנכנסתי לכאן, ישנתי לילה שלם, למשך שבע שעות רצופות. הגעתי על כיסא גלגלים אבל היום אני מתפקד, מתלבש, מתרחץ ואוכל לבד. לאנשים שמסביבי איכפת ממני, כאן אני לא מרגיש רק חולה אלא גם משתקם, גם מבחינה נפשית. חיכיתי למוות, היום אני מחכה לחיים".

זכי לוי מודע היטב למצבו הבריאותי, לסיכוייו הקלושים לחיות אך הוא אינו מוותר. „אני יודע שאני חי עם שני ורידים בלב, ושאם אחד מהם יסתם אני אמות מדום לב". לוי מרבה לצאת מן ההוספיס. הוא מבקר את בניו באילת ופעם בשבוע הוא מתנדב ב„יד שרה". למרות השיפור במצבו הוא לא מעוניין לעזוב את ההוספיס מחשש פן שוב יתדרדר במצבו.

לוי, „ותיק" בהוספיס, רצה שבתו תהיה שם בשבועיים האחרונים לחייה

לוי נחשב ל„ותיק" בהוספיס ורבים מסביבו נפטרו. עם חלקם הוא הספיק להתיידד, והפרידה היתה קשה. הפרידה הקשה ביותר, הטרגית, היתה מבתו מרים, בת ה־37. מרים סבלה מסרטן שד ואף עברה כריתה אך המחלה התפשטה. „בשבועיים האחרונים רציתי שתהיה כאן לידי, שתמות כאן", מספר לוי. וכך אמנם קרה. רותי שחל נזכרת כי ביום שמרים חשה כי היא עומדת להיכנס למצב של חוסר הכרה היא ביקשה מן האחיות שיביאו למיטתה את משפחתה וילדיה „כאילו רצתה להספיק הכל לפני המוות". לוי, חשוך המרפא, ראה אותה במותה, והוא ממשיך שם את חייו.

בסיוע המרפאה בעיסוק של ההוספיס דנה בכיוף החל זכי לוי למצוא לו כיוון תעסוקה. הוא החל לרקום תמונות שצייר בעצמו. באותך יותר גם למד למסגר את עבודותיו, והן מקשטות את קירות הבית. הצוות מסביר כי ישנה תופעה של צורך לבטא כישורים חבויים לפני המוות.

אופיה הקטלני של המחלה משנה גם את מושג הזמן. אחד החולים ביקש לא מזמן מתנדבת שתביא לו כוס משקה. „רק רגע", היא השיבה. כאשר התפנתה להביא לו את מבוקשו, הוא כבר לא היה בין החיים. הזמן הוא הדבר היקר ביותר לדיירי ההוספיס, או כפי שאמר משה פלדמן: „מי שלא נמצא כאן, אין לו מושג כמה הרבה זמן זה שבעה חודשים".

הצוות הרפואי וכוח העזר העובדים בהוספיס נבחרו בקפידה. הקושי הנפשי שכרוך בעבודה, שהמוות הוא תופעה יום־יומית בה, גרם לכך שמרבית האחיות עובדות במשרה חלקית בלבד, ובשאר שנותר לעבודה הן עובדות במקומות אחרים. עבודת האחיות מתרכזת בסיעוד החל בחלוקת תרופות, האכלה ורחיצה, וכלה בגילוי הבנה, חום ופתיחות כלפי החולה ומשפחתו. המתנדבים עוסקים גם הם בסיעוד, והם עושים את העבודה הפחות מקצועית. – הם ממונים על „הלכיפה שבסוף" כהגדרת רותי שחל – כמו קריאת עיתונים, הסעת חולים, שיחה עימם.

אף־על־פי שברור לכל אנשי הצוות כי כל חולה שמגיע אליהם סופו קרוב, נוצרים קשרים בין האחיות לחולים. „אי אפשר לעשות את מלאכתנו בלי הקשר עם החולה", מסבירה בת שבע אוסט, אחות בת 25. „אני מכירה את החולה לפני ולפנים ובלי הקשר האישי אין טעם למעשינו. החלק האנושי שבטיפול הוא הייחוד שלנו". לדבריה של בת שבע, „שבי", דריכות מקסימלית לצרכי החולה היא המטרה. „אם אני שוקעת בסבל הפרטי שלי, בקושי שלי, ולא מסוגלת לתת לחולה מה שהוא זקוק לו, מה אני שווה?" אומרת שבי.

לפני שלושה שבועות, מוסיפה שבי ומספרת, החלה אחת החולות לגסוס. „היה לה קר והיא סבלה מצמרמורות. במשך שעתיים עמדנו לידה בלי לעזוב אותה לרגע. בשלב מסויים היא פתחה את העיניים ולחצה לנו את היד, ראינו את הכרת הטובה שלה, הרגשתי שעשינו את המקסימום, את כל שהיא ביקשה, שהיא עוברת את חווית המוות בדרכה שלה, כרצונה. היה לי קשה מאד באותם רגעים אבל עשיתי את הדבר הטוב ביותר עבורה, מכאן האמונה הגדולה שלי בעבודה".

את הכוח הנפשי להתמודד עם המוות מקבלות האחיות זו מזו. „אנחנו צוות שחושב על מה שהוא עושה", אומרת שבי. „כל אחד הוא ראש גדול, יש בינינו יחסים נהדרים. אנו למעשה צוות תומך ונתמך. מתקיימות גם פגישות סדירות של הצוות עם פסיכולוגית, ובמסגרת זו מעלה הצוות בעיות שמתעוררות במהלך העבודה.

תחושות דומות קיימות גם אצל המתנדבים המסייעים לצוות בעבודה. „אני לא מתרגלת למוות", אומרת פלורנס פרידמן בת 70, שבמשך שנה מקדישה שמונה שעות בשבוע בעבודת התנדבות בהוספיס. „תפקידי להנעים לחולה את ימיו האחרונים, אבל גם החולים עושים למעני משהו כי גם אני מרגישה נזקקת, הם שמחים לראותני וזה חשוב לי. היחס הוא בעצם דו־סיטרי".

„נכון שלפעמים יש הרגשה שבין אם אני אבוא או לא לטפל, החולים ימותו. אבל לאחר נתינת העזרה יש הרגשה שעשיתי משהו עבורם, שהועלתי", אומרת שרה קרנר, מתנדבת. „יש לפעמים גם הרגשה כבדה של חוסר אונים".

חוויות ההוספיס מלוות את שרה גם כשהיא בביתה. „העבודה עם חולים חשוכי מרפא מעמידה בפני פרופורציות אחרות על מה צריך להילחם באמת בחיי היום־יום, מה באמת חשוב".

וישנו גם הקשר עם המשפחה, בזמן הטיפול, לאחר המוות. במקרים רבים באים אנשי הצוות להלוויות, תומכים במשפחה. עם משפחות רבות נשאר הקשר, ובמסיבה צנועה שערך ההוספיס במלאות שנה לקיומו הגיעו בני משפחה רבים שיקיריהם נפטרו במוסד.

וגם בזמן הטיפול. הצוות משתדל שלא להיכנס לחיי המשפחה, שלא להתערב יותר על המידה. „בדרך כלל מבצע הצוות את רצון המשפחה אלא אם כן הדבר עלול לפגוע במישרין בחולה. „אסור לשכוח שאנו מתערבים בחיי המשפחה ברגעים הקשים ביותר שלה", אומרת שבי. „אין לנו שום סיבה להפר את האיזון במשפחה ואני בדרך כלל משתדלת למלא אחר רצונה. גם אם אגיע לעימות עם המשפחה אשתדל לספק את המשפחה, לא אתן להם לצאת בהרגשה שלא נעשה הכל כדי להציל את יקירם". צוות ההוספיס מודע לכך שצילו של המוות הקרב ובא גורם לא פעם לחולים לנסות לנצל את הרגעים האחרונים וליישר ההדורים עם בני המשפחה והחברים. „אנו לא קיימים כדי לפתור בעיות אישיות או כדי לאחות קרעים וריבים משפחתיים", מדגישה רותי שחל. לא פעם קורה שחולה על ערש דווי מנצל את רגעיו האחרונים כדי לפרוק את אשר על ליבו ולומר דברים שהסתיר במשך שנים וזאת הוא עושה באוזני האחיות והמתנדבים.

ומה עם חולי איידס

מבנה ההוספיס בבית החולים הדסה הר הצופים הוא מבנה ששימש בשנות הארבעים בית מגוריו של המנהל השני של הדסה, ד"ר יסקי. הוא הספיק לגור בו חודש בטרם נפל בשיירה שהותקפה בדרך להר הצופים. מאז 1948 היה המבנה נטוש.

לפני שנתיים העלה מנכ"ל הדסה פרופ' שמואל פנחס את הרעיון להקים את ההוספיס. המיליונרים ג'ק ואינה קיי תרמו מיליון דולר לשיפוץ הבית ולהקמת קרן שתשמש לתפעולו.

לבית שלושה מפלסים. בקומה העליונה נמצאים חדרי החולים, תחנת אחות וחדרי שירותים ואמבטיות, כולם מותאמים במיוחד לחולים קשים. בקומת הקרקע נמצאים חדר הארוח שם יכולים החולים לצפות בטלוויזיה או לארח חברים, וכן חדר אוכל ומטבח. קומת המרתף משמשת את הצוות. בבית הותקנה מעלית וכן מרפסת גן המשקיפה אל הנוף המרהיב של ים המלח ומדבר יהודה.

ההוספיס פועל בתקציב סגור ועיקר הכנסותיו הן מגביית דמי אישפוז מקופות החולים, מתרומות ומרווחי הקרן.

בימים אלה דנה הנהלת בית החולים בסוגיה הקשה והמסובכת האם לאפשר לחולי איידס, שמתאימים לקריטריונים שנקבעו לקבלת חולים להוספיס, ליהנות משירותי המוסד.

נושא נוסף שעומד על הפרק הוא הרחבת השירותים הסיעודיים שמעניק ההוספיס גם לבתיהם של החולים.

„לא, זה לא מקום מדכא", מסכמת רותי שחל. זה מקום קשה אך לא מדכא. זה לא בית קברות, זה מקום עם הרבה חיים, כאב וסבל, אבל גם עם הרבה אהבה, נתינה ואמת".

דני מ„השומר הצעיר" עלה לתורה ואיש „האיחוד" אמר „מפטיר"

יקותיאל שור

לפני שלושים שנה התרחש מאורע מיוחד במוסקווה. במשך 15 יום, בהגיגות רצופות ומרשימות, חגגה מוסקווה, עם רבבות אורחים מכל העולם, את הפסטיבל השישי של הנוער הדמוקרטי. נטלו בו חלק מאות־אלפי אנשים, וביניהם 122 משלחות שמנו כ־34 אלף משתתפים מארצות שונות. בין המשלחות היתה גם משלחת מישראל, שהיתה מורכבת משתי קבוצות גדולות ונפרדות – ציונית וקומוניסטית.

הפסטיבלים הקודמים (מדי שנתיים) התקיימו בפראג, בבודאפשט, בברלין, ובמקומות נוספים, אך הפעם הגיעה תורה של ברית־המועצות, אחרי 40 שנה של התבצרות והינתקות מהעולם המערבי, לקיים את הפסטיבל בבירתה, לפתוח את שעריה, ולהתיר למיליוני אזרחיה לבוא במגע עם רבבות מבקרים מהעולם שמעבר למסך הברזל.

השלטון הסובייטי רצה להראות לעולם את עוצמתה של האימפריה הקומוניסטית. מאמצים ואמצעים כבירים הושקעו כדי לקיים חגיגה גרנדיוזית – „החג הגדול שנערך בעולם מאז ימי הקיסרות הרומית". מאות־אלפי אנשים גויסו לפסטיבל, 30 התיאטראות והקרקסים של מוסקווה על להקותיהם העמדו הינם לרשות הפסטיבל. באולמות הקונצרטים, בפארקים ועל במות שונות התקיימו כ־700 קונצרטים והופעות ו־21 תחרויות, ובאצטדיונים התקיים פסטיבל ספורט מיוחד ומפואר. נערכו מאות מפגשים ונשפים למשלחות, ופתיחת הפסטיבל וחגיגת הסיום – שני השיאים בשרשרת החגיגות – הדהימו, ממש, במספר המשתתפים, בעוצמת הראווה, בהשקעה החומרית ובתוכן האמנותי.

הפסטיבל התקיים בתקופה, בה עברו מאורעות מסעירים והתחוללו תמורות רציניות בברית־המועצות. באותם ימים החלו חרושצ'וב ובולגנין לבסס את שלטונם, לאחר שארבעת הגדולים שנשארו אחרי מות סטאלין – מולוטוב, בריה, מלנקוב וקגנוביץ' – הודחו מצמרת השלטון. היה זה לאחר הוועידה ה־20 המפורסמת, שבה גינה והוקיע חרושצ'וב את מעשיו ואת פשעיו של סטאלין. העם היה שרוי במבוכה – משהו חדש ובלתי־ידוע, מסקרן וגם מפחיד התחולל בחייו (התקופה הנוכחית של גורבאצ'וב מזכירה מעט את האווירה והלכי הרוח של הימים ההם ברוסיה – ההבטחות, התקוות, החששות והספקות). המונים התפרצו מתוך המסגרת הכובלת והמדכאת, שהיו נתונים בה עשרות בשנים: אקסטזה אחוזה בהמונים הזמתה שהיה אצור בהם התפרץ. היתה זו תופעה נדירה במציאות הסובייטית: התגלות של רעת־הקהל. שירותי הבטחון, הגלויים והחשאיים, לא היו יכולים להשתלט ולמנוע את המגע ההדוק עם המוני האורחים מחו"ל (על אחת כמה וכמה, כשהעם התבקש לקבל את האורחים בסבר פנים יפות), שהתבטא במפגשים המוניים וקבוצתיים ובהתקשרויות של יחידים.

המשלחת הישראלית מנתה 200 איש (משלחת גדולה יחסית, אם נשווה אותה עם המשלחת המצרית שמנתה 650 איש, ועם המשלחת האיטלקית שמנתה 2,000 איש). לפי דרישת מוסקווה – וזה היה התנאי להשתתפות בפסטיבל – היתה המשלחת הישראלית מורכבת משתי משלחות: 100 איש מהנוער הציוני־חלוצי, ו־100 מהנוער הקומוניסטי (אנשים במוסקווה שאלו: „אם הקומוניסטים כה מעטים בישראל, מדוע הם מחצית המשלחת הישראלית ?"). היה קשה להשלים עם התנאי הזה של מוסקווה, אך האפשרות הנדירה שניתנה ל־100 איש מאורגנים מן המגזר הציוני־חלוצי להכנס בפעם הראשונה לברית־המועצות ולהביא את בשורת ישראל נראתה כה חיונית וחשובה עד שהאחראים והקובעים בארץ בלעו את הגלולה המרה וקיבלו את התנאי.

במשלחת הציונית־חלוצית היו חברי קיבוצים, קבוצה קטנה של ערביי ישראל וקבוצות מהעיר ומהמושב. כבר מההתחלה הוחלט לפעול בנפרד ממשלחתה של מק"י. המשלחת הציונית לא היתה פטורה מכמה בעיות פנימיות. נציין נקודה אחת שיש בה „עניין היסטורי", ושהיו לה השלכות מעניינות אחרי הפסטיבל. בין אנשי הקיבוץ הארצי לבין יתר אנשי התנועות הקיבוציות בתוך המשלחת היו הבדלי השקפות.

כשחלפה המשלחת הישראלית על־פני בימת הכבוד, עליה ניצבו שליטי ברה"מ, „שכח" הקריין להזכירה והתחיל לתאר את מזג האוויר ואת הדאגה שעורר הגשם שירד לפני כמה שעות

ההבדלים התבטאו בהשקפה ובגישה הפוליטית כלפי ברית־המועצות וגרורותיה, ביחס לחומר מסויים שיש לקחת ולחלק בזמן הפסטיבל ובעצם ההתנהגות כלפי השלטון הסובייטי בימי הפסטיבל. ההבדלים היו מובנים בהחלט. אנשי הקיבוץ הארצי, שהשתתפו בפסטיבלים הקודמים (בפראג, בבודאפשט ועוד), ראו את עצמם כבעלי נסיון וידע בנוגע לפסטיבלים ממין זה, והתקשו לקבל גישות ודעיונות אחרים שהציגו החברים שהשתתפו בפעם הראשונה בפסטיבל הנוער.

בכל הפסטיבלים היה זה מקובל להביא ולחלק חומר אינפורמטיבי, תשורות ומתנות למיניהן. המשלחת הציונית החלוצית הקדישה תשומת־לב רצינית לצד זה של המסע, והשכילה להתאים את החומר למציאות הסובייטית, ולמצב המיוחד שהיהודים שרויים שם. החומר היה מיוחד במינו, ויותר מאוחר נוכחנו לדעת מה עצום היה ערכו ליהדות רוסיה. הארגזים הרבים שסחבנו עמנו הכילו עשרות־אלפי דגלי ישראל ועדיים שאפשר להצמיד לבגד; אלפי עפרונות עם הכתובת: „דרישת שלום לבני מישראל" (בעברית, רוסית ואנגלית); מאות תקליטים עם שירי ישראל; לוח שנה (בעברית וברוסית), שכלל בכל דף אינפורמציה על תחומים שונים בישראל, אינפורמציה על מאורעות היסטוריים וחגי ישראל; „מכתב מישראל" שכתב הסופר אהרן מגד (מעין מכתב אישי של איש ההתיישבות המגולל את קורות חייו ואת קורות הישוב והמדינה); פרחים מיובשים מתנת קרן־קיימת, סידורי תפילה, מחזורים, ספרי תנ"ך, ספרי לימוד עברית,

פסטיבל מוסקווה '57

המשלחת הישראלית נעה בשני טורים על מכוניות משא פתוחות שנשאו את דגלי ישראל. נרגשים ונלהבים אנו מנגנים ושרים „הבאנו שלום עליכם". מסביב היה רעש תשואות אדירות וקריאות ביידיש וברוסית. ההתלהבות הלכה וגברה, שרשרות השוטרים נפרצו, שמחה ובכי התערבבו „תחי מדינת ישראל, יחי העם היהודי", צעקו צעירים וצעירות

סליתות והובלות אינפורמציה ברוסית ובאנגלית.

היינו המשלחת היחידה בכל הפסטיבל שנאסר עליה לחלק חומר אינפורמטיבי (למותר לציין שהחומר לא כלל שום פגיעה במשטר הסובייטי), אך באותו הזמן חילקו המצרים, באין מפריע, חומר אנטי־ישראלי ארסי: מפת פלשתין הנושאת את הכתובת „אנו עוד נחזור", ותצלום של בית־קברות עם ילדים הרוגים בעזה. ההודים חילקו חומר פוליטי על קשמיר, האירלנדים – חומר אנטי־הולנדי, הקפריסאים – חומר אנטי־אנגלי, ואחרון אחרון חביב, הקומוניסטים שלנו חילקו חומר אנטי־ישראלי.

על ההתעוררות של הזהות היהודית־הלאומית בקרב יהודי ברית־המועצות ידענו כבר ממקורות שונים. נדמה, שהתעודה הסמלית ביותר היה התצלום המפורסם המראה את המפגש בין גולדה מאיר (השגרירה הישראלית הראשונה בברית־המועצות) לבין אלפי יהודים בחוצות מוסקווה. היה זה מפגש ספונטני, סטיכי, שהדהים את היהודים, את האורחים הסובייטיים, את השלטונות ואת סטאלין.

השאלה הגדולה והמסקרנת היתה – הנוער היהודי? אותו נוער שנולד, גדל וחונך על ברכי הקומוניזם. מה איתו, לאן פניו מיועדות? האם גם [illegible] מחפש את הזהות [illegible] עם מדינת ישראל? המתבונן היטב באותו התצלום המיוחד יגלה שההמונים המריעים לכבוד גולדה, שייכים, בעיקר, לגיל הבינוני והקשיש בעוד הצעירים במיעוט רב. האם כך הם פני הדברים ?

המפגש הראשון עם המוני היהודים התרחש בפתיחת הפסטיבל, בזמן המפגן הענקי בחוצות מוסקווה. כל 122 המשלחות מחו"ל, בתוספת המשלחות הרבות מתוך ברית־המועצות, הוסעו במכוניות פתוחות, כשדגלי־הלאומים מתנוססים עליהן. מיליוני אדם מילאו את הרחובות, וביניהם מאות־אלפי יהודים ממוסקווה ואלפים שהגיעו מערים אחרות. המפגן נמשך כמעט שלוש שעות, והשירה העצומה בקושי יכלה לפלס לה דרך בתוך הקהל הגועש והנלהב לאורך 17 ק"מ.

המשלחת הישראלית נעה בשני טורים כשכולנו עומדים עם דגלי ישראל על מכוניות משא פתוחות. נרגשים ונלהבים אנו מנגנים ושרים „הבאנו שלום עליכם" ושירים ישראליים אחרים. מהקהל העצום שהתגודד לכל אורך הדרך, נזעקות קריאות: „שלום עליכם", „שמע ישראל", „יחי בן־גוריון 120 שנה", „לשנה הבאה בירושלים", וקריאות ברכה נלהבות ביידיש וברוסית. מסביב נשמע רעם של תשואות סוערות, נפנופים בידים ובמטפחות, רבים זורקים לעברנו פרחים.

ההתלהבות הולכת וגוברת, שרשרות השוטרים נפרצות, השמחה והבכי מתערבבים: רבים מצליחים להגיע, לוחצים את ידינו ומנסים לומר משהו; אחרים מעבירים אלינו פרחים, גלויות, פיסות ניר, שעליהן ברכות ומשאלות הלב. קבוצות נוער מטפסות על מכוניותינו והצעירים מצטרפים לשירה: – יהיה מה שיהיה,

השירה העצומה פילסה בקושי את דרכה בתוך הקהל הגועש לאורך 17 קי"מ

זה היום הגדול שלנו, לו חיכינו זמן רב, אנו עם אחינו מישראל", „תחי מדינת ישראל, יחי העם היהודי" – צועקים הצעירים והצעירות.

כשחלפה המשלחת הישראלית על דגליה על פני בימת הכבוד, עליה ניצבו שליטי ברית־המועצות, שכח משום מה הקריין להזכירה והתחיל לתאר את מזג האוויר, ואת הדאגה שעורר הגשם שירד לפני כמה שעות.

אחרי המפגן, שהסתיים בשעה מאוחרת, התכנסה המשלחת הישראלית במפגן נוסף: מאות רבבות של יהודים, ובעיקר בני־נוער וסטודנטים, הקיפו את חברי המשלחת, המסירו עליהם אחווה וחיבה וליוו אותם למקום מגוריהם. היתה זאת תמונה לא רגילה ומרגשת לראות ברחובותיה המקושטים של מוסקווה צעירים מישראל צועדים שלובי זרוע עם צעירים יהודים נלהבים שרבים מהם הגיעו מסרוקים.

מקום המגורים של המשלחת הישראלית נעשה לאתר עליה לרגל. המשלחת התאכסנה באקדמיה לחקלאות על־שם טמירזאב הנמצאת, בעצם, מחוץ לעיר. על אף המרחק הרב מהעיר עמדו היהודים על המשלחת משעות הבוקר עד השעות המאוחרות של הלילה.

אך המקום המה גם אנשי ק.ג.ב. אשר עקבו אחרינו ואחרי מי שבא במגע עמנו יומם ולילה. רבים לא הסתירו את פחדם ונקטו אמצעי זהירות והטעיה, כדי להחלץ המעיקוב ומן הסיכוי להיות רשום באחד התיקים של ק.ג.ב. את העוקבים הסמויים הכרנו די מהר. ביניהם היה גם צלם, אשר „עבר" כה קשה, התלהב כל־כך מהמלאכה המרובה שהוטלה עליו (והיה מה לצלם), עד שאחרי כמה ימים זנח את כללי המשחק והתחיל לצלם בגלוי, בלי להסתתר בפינות שונות. באחד הימים האחרונים של הפסטיבל, ניגש אלינו הצלם וביקש כמה סמלי ישראל (מחירם הגיע אז ב„שוק המזכרות" ל־50 רובל). נתנו לו סמל ואמרנו לו שזה פרס ואות הצטיינות על הצילומים הרבים שסיפק למוסד שלו. למחרת היום לא בא „לעבודה", כנראה חלה...

הדביקו לנו כעשרה מלווים (מספר גדול בהשוואה למשלחות אחרות). רשמית היו אלה מתורגמנים, אך ראה זה פלא – איש מהם לא ידע עברית; ואם ידעו, הסתירו זאת. הם נבחרו לא רק כדי ללוות, אלא בעיקר לעקוב אחרינו, להחזיק ולרסן אותנו, ולהשיג אינפורמציה מגוונת. מיותר לומר, שכולם עבדו בשביל הק.ג.ב. הם נבחרו בקפידה: שניים שירתו בצירות הסובייטית בתל־אביב, אחד התכונן לצאת לעבוד שם, היו ש„הושאלו" מכל מיני מיניסטריונים, והיה ביניהם גם ר"ד יהודי שהיה בעינינו המסוכן ביותר, הנוכל הגדול מכולם. ביום האחרון של הפסטיבל תפסו אותו כשהוא מגרף ומקלל אותנו בעברית טובה, שעד היום הוא כלל לא ידע.

טבעי הדבר שניהלנו שיחות ויכוחים עם מלווינו, וגם ידענו שכל מה שנאמר על ידינו נמסר ונרשם במוסדות „הנוגעים בדבר". לא היססנו להביע זעזוע ממה שעינינו רואות במישור היהודי ולהתלונן על יחסו העויין של השלטון לישראל. הפרכנו את השקרים על מבצע קדש, על פרצופו האמיתי של נאצר, ועל נושאים אחרים. היתה זאת הזדמנות לראות (ולא נכחיש – גם סיפוק) את התעמולה הסובייטית במערומיה ובמבוכתה. מלווינו היו עלובים ומגוחכים בטענותיהם, והם גם ידעו זאת. מעניין לציין את העובדה שמלווינו העדיפו אותנו, הציונים, על פני המשלחת הקומוניסטית. אצלנו היו יכולים לקבל קצת „השכלה", להשתחרר קצת מהחומר החד־צדדי שסיפקו להם ארגוניהם. הם ידעו שאנו המקור הנאמן והמעניין יותר.

באקדמיה לחקלאות, שם התגוררנו, עברנו חוויות מרגשות. עינינו ראו את הפחד ואת ההשתחוויות של בני עמנו.

יום אחד הגיעו אלינו כמה יהודים מהעיר קוטאסי שבקווקז. הם באו בטיסה משם וביום הראשון לבואם למוסקווה, לקחו מונית והגיעו אלינו. הם המטירו שאלות על ישראל, אך גם סיפרו בגאווה שהם שומרים על המסורת היהודית, יש להם בית־כנסת ומקווה והם שומרים על כל החגים. שיחתנו התנהלה בחוץ, תוך כדי הליכה (נזהרנו מהקירות). במשך השיחה הלך אחרינו, במרחק מה, נהג המונית שהיה צריך להחזירם לעיר. כשהתקרב הנהג לעברנו הנמיכו אורחינו את קולותיהם ואמרו בפחד: „תזהרו: אולי הוא איש שלהם". ברגע זה קפץ הנהג אלינו ואמר בקול נרגש: „איך בין אויך א איד, איך וויל אויך הערן" („גם אני יהודי, גם אני רוצה לשמוע").

פעם הופיע אדם, כבן ארבעים, שהיה ניכר בו שהוא משתדל לרסן את עצבנותו (ולא הסתדר עם שערותיו ועם משקפיו). הוא ניגש אלינו, תפס זווית מחוץ לשטח הראייה של „צלם החצר", ואמר: „אראה לכם מי עוקב אחריכם, בפני מי עליכם להיזהר", והצביע על חמישה אנשים, שהיו פזורים בפינות שונות בתוך הקהל. אחר־כך ברך אותנו ברכת והסתלק.

בין קהל מבקרינו היהודים היו סטודנטים רבים, בני־נוער ואנשים צעירים. הם באו לשוחח, ללמוד שירי ישראל ולפתוח את לבותיהם (כמה הציעו „נישואין" ושניקח אותם־אותן לישראל). לו היה הפסטיבל מתקיים לפני עשר שנים, אמרו, לא היינו רואים צעירים רבים כל־כך סביבנו. הזיקה לזהות יהודית ולישראל התחילה אחרי הקמת מדינת ישראל, אחרי טבח הסופרים היהודים ועלילת הרופאים, ומשקעה „שמש סטאלין" לעולמים. מתוך אלה שפגשנו רבים באו ממשפחות מתבוללות ומנישואי תערובת.

הפגישה עם הרב לווין בלשכתו היתה משונה ומכאיבה. לפני לכתנו לפגישה ידענו כי הקירות בלשכתו מקשיבים; האנשים המקיפים את הרב מקשיבים, והרב למוד הנסיון וההרדה, גם הוא, כנראה, יותר מקשיב מאשר משמיע

במפגשים שנערכו בין המשלחות השתתפה גם המשלחת הקומוניסטית (זה היה התנאי לקיום הפגישות), ובהן גילתה משלחת המק"י את פרצופה האמיתי. למרות הסכם החלוקה בין שתי המשלחות שהסדיר את הנאומים, בחירת יושב־הראש ונהלים אחרים, הפרו אנשי מק"י את ההסכם בצורה מכוערת, ניצלו את תמיכת ארגוניהם, התפרעו, השמיצו והשחירו את ישראל. „בישראל אין להם ואין עבודה, כ־150.000 אלף מן התושבים הם מחוסרי עבודה"; „הקיבוץ חי על ניצול, על דיכוי והפקרות מינית", כך טענו במצח נחושה. כשנשאל אחד ממק"י (בפגישה עם משלחת רוסית), אם לקח חלק במלחמת סיני, השיב: „כן, גייסו אותי", וכשנשאל מדוע לא ברח, ענה: „איך יכולתי לברוח, כשהקצינים עם כידונים שלופים הלכו אחרינו". מה הפלא איפוא שכשחזרו „נציגי" ישראל אלה מהפסטיבל דרך נמל חיפה, כיבדו אותם פועלי הנמל בזעם, בגידופים ובמכות יבשות.

אף כי לא מצאנו במוסקווה זכר לתרבות היהודית – מה שהיה נהרס, נרמס וחוסל – מצאנו בכל זאת את עקבותיה של הדת היהודית. ביקרנו אצל רבה של מוסקווה, בישיבה הקטנה (או עוד התקיימה) ובבית־הכנסת הגדול של מוסקווה.

הפגישה עם הרב לווין, בלישכתו על יד בית־הכנסת, היתה משונה ומכאיבה. לפני לכתנו לפגישה ידענו שיש להזהר בלישכתו – כי הקירות מקשיבים; האנשים המקיפים את הרב מקשיבים, והרב, למוד הנסיון וההרדה, גם הוא, כנראה, יותר מקשיב מאשר משמיע.

הרב היה בשנת ה־70 שלו, עם זקן לבן וארוך. עיניו חמות ונבונות, והופעתו מביעה כבוד ופטריארכליות. הוא קיבל אותנו בלבביות, אך היה ניכר שהוא מתקשה למצוא נושא לשיחה (האמת, שגם אנחנו התקשינו בכך). את „אוזני הקירות" לא ראינו, אך את „שומר ראשו" של הרבי, ראינו וגם חשנו. היה זה שמשון, יהודי בעל זקן, עם עיניים מהירות וחיוך מעושה, שהסתובב כל הזמן בחוץ, פיזר הערות, ולא עזב אותנו לרגע. תוך שיחתנו חשנו שנוכחותו מפריעה לרבי. בזהירות ובקפידה השמיע את דבריו. הרמז היה ברור, הוא התקבל ונקלט.

„הנה אנו מקיימים את הפסוק – שבת אחים גם יחד", אומר הרבי „אתם מישראל ואנחנו פה – עכשיו יחד". אנו מספרים לרבי שאת הפסוק הזה אנו מקיימים בישראל הלכה למעשה, שזהו פסוק אהוב בארץ ובא לביטוי בשירים. ואנו פותחים בשירה – „הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד". הרבי מקשיב בעיון, חיוך קל עולה על פניו, והוא אומר: „גם לי יש שיר על אותו פסוק, שיר שעוד אבותינו שרו", והוא שר: „הנה מה טוב..." הלחן אינו ידוע לנו. אנו מאזינים בדריכות. קולו של הרבי עצוב ורועד. הוא שר חרישית, בהטעמה, המלים זורמות בכבדות. „הנה מה טוב... שבת אחים...", מלות השיר נעשות לסמל ובשורה: הן מאחדות אותנו, האחים מישראל הרחוקה ואת הרבי־האח, שריד היהדות במוסקווה; נאמר בהן מה שרצינו לומר זה לזה – ולא יכולנו.

ביקרנו גם בישיבה הקטנה והמצומקת, שם למדו אז כ־15–18 תלמידים, שחלק ניכר מהם באו מקווקז ומאסיה התיכונה. גם כאן, כמו אצל הרבי, שרר מתח פנימי, אי־נוחות ומין זהירות מציקה. המורים והתלמידים התקשו לנהל שיחה חופשית והיו די נבוכים. ואין פלא – השמש, „שומר ראשו" של הרבי, לא עזב אותנו גם כאן, ואליו הצטרפו עוד כמה טיפוסים מפוקפקים. היה עצוב לראות את הריהוט העלוב, את ספרי הלימוד הישנים והמרופטים, ואת הדלות העגומה ששררה בישיבה היחידה בכל רוסיה, בעיר שיש בה כחצי מיליון יהודים.

החוויה המרגשת, המסעירה ביותר והבלתי נשכחת, היתה בבית־הכנסת הגדול של מוסקווה, שם עשינו שתי שבתות.

בבואנו לשם היה כבר הרחוב מוצף המוני

פעם הופיע אדם כבן ארבעים שהיה ניכר בו שהוא משתדל לרסן את עצבנותו. הוא ניגש אלינו ואמר: אראה לכם מי עוקב אחריכם. הוא הצביע על חמישה אנשים בפינות שונות שהיו בתוך הקהל, ברך אותנו והסתלק

אדם. בקושי נכנסנו לתוך בית־הכנסת, שגם הוא היה מלא מפה לפה. בית־הכנסת יכול להכיל 2,300 – 2,500 אנשים ולפחות קהל כזה עמד בחוץ (אלפי יהודים נמנעו מלבוא בגלל [illegible] של ק.ג.ב. שמלאו את המתקהלים. הם לא טעו [illegible] של צלמים התמקם במקום). הדוחק והצפיפות היו כה רבים, עד כי התקשינו להגיע לבמה בתוך ההמון הגועש והנלהב.

האווירה בפנים היתה חגיגית. החזן הטוב ניצב על יד העמוד ועמו המקהלה הקטנה בהרכבה המלא. המילים „ציון", „ירושלים" שנשמעו לעיתים קרובות, קיבלו שם משמעות מיוחדת. כולנו היינו עטופים טליתות וניתן לנו מקום מכובד על הבמה. הרב עמד שקוע בתפילה. בנות המשלחות היו למעלה, אצל הנשים. אלפי עיניים הופנו אלינו ועקבו אחרי כל תנועה. לראשונה בתולדות בית־הכנסת עמדו שם כל־כך הרבה ישראלים.

דני המזוקן, שרבים סברו שהוא רב המשלחת, הוציא את ספר התורה מארון הקודש. דני זה, שהיה הידוע כ„חברמן", היה הפעם חוזר ורועד (כולנו, נדמה לי, היינו חוזרים). עלו לתורה איש „השומר הצעיר", אחריו איש „הקיבוץ המאוחד" ואיש ה„איחוד" אמר „מפטיר". גם הקומוניסטים לא ויתרו ונציגם עלה לתורה. הלחץ מבפנים ומבחוץ הלך וגבר. נדמה היה שקירות בית־הכנסת יתפרקו. בגמר התפילה לא יצאנו, אלא נישאנו ממש על־ידי הקהל. כל סידור, כל טלית, כל מה שהיה בידינו נחטף.

בשבת השניה חזרה התמונה, אך הפעם דאגו היהודים ל„שביל כבוד" בתוך הקהל, כך נכנסנו ויצאנו מבית־הכנסת. שוב קיבל אותנו ההמון נרגש, במחיאות כפיים ובקריאות: „תחי המשלחת הישראלית", „תחי מדינת ישראל". אבל העיקר חיכה לנו אחרי התפילה. היהודים ידעו שאנו נשארים במוסקווה רק יום אחד נוסף, המונים באו להיפרד. כמעט נקרענו לגזרים בצאתנו מבית־הכנסת, כיסינו התמלאו בפיסות ניר, גלויות ומעטפות. ההתרגשות עברה כל גבול והגיעה עד כדי היסטריה ממש. היהודים, אכן, לא טעו. רצוננו לערוך מסיבת פרידה נתקל בהתנגדות המארגנים הרוסים והתוכנית בוטלה. המוני היהודים, וגם אנחנו, לא תארנו לעצמנו אז שתהיה זאת פרידה לשלושים שנה.

ההופעה האחרונה של המשלחת היתה צריכה להתקיים בנשף הפרידה למשלחות, כפי שהיה מתוכנן לכל המשלחות. לא כך חשבו מארגני הפסטיבל, אלה ביטלו את הנשף לכבוד המשלחת הישראלית. הביטול הזה היה רק מקרה אחד מתוך שורה של מקרים הגובלים ביחס מחפיר כלפינו (מנעו מאיתנו כרטיסי כניסה לנשף קבלת־הפנים הרשמי בקרמל ואסרו עלינו להתרחק ממוסקווה), הסובייטים נתפסו, כפי שכתב אחד הכתבים במוסקווה (פיליפ בן), לפחד היסטורי של „ציונים עליך, רוסיה". בימי הפסטיבל האחרונים הוגברו העיקוב, ההטרדות והאיום הסמוי על המשלחת. בגלל האיום נאלץ אחד החברים להסתלק לילה אחד ממקום המגורים של המשלחת, ולעזוב למחרת את מוסקווה בטיסה, כשאחד מאנשי השגרירות שלנו שומר עליו. אחר־כך באה הדרישה: על המשלחת הציונית־חלוצית להקדים את צאתה ממוסקווה 12 שעות לפני המתוכנן.

כדי למנוע פרידה המונית בתחנת הרכבת, עמדו שוטרי המיליציה והחיילים כתף אל כתף בשרשרת, ולא הרשו לאיש לגשת למשלחת. שום טקס פרידה חגיגי, שום הבעה של חמימות וידידות מצד המארגנים. הנפרדים היו אנשי השגרירות הישראלית, המלווים של המשלחת ומסביב למשלחת היה „שטח הפקר", מוקף בשרשרת „שומרי החוק והסדר". כך תמו 15 הימים של הפסטיבל במוסקווה, שהתחילו והסתיימו „בשלום ובידידות".

על גשר צר

השבועיים של הפסטיבל הספיקו לנו, כדי לטעום ולהתנסות בחוויות מיוחדות הקשורות בקשרים עם יהודים, שהשתוקקו להפגש איתנו, אך פחדו.

בזמן יציאתו של אחד מחברי המשלחת לפסטיבל, ביקשו אותו שני חברים בקיבוצו בעמק הירדן, למצוא את אחיהם במוסקווה. כתובתו לא היתה בידיהם וכל שידעו עליו שהוא היסטוריון בעל שם, חבר האקדמיה, ומחבר של ספר היסטורי חשוב על אחת התקופות המסעירות בגרמניה. למשפחה היה גם אח צעיר, שנפל במלחמת העצמאות, גם הוא היסטוריון מבריק, שלמד בירושלים, ושלפני מותו הספיק לסיים את ספרו „יאשיהו ותקופתו".

הבעיה היתה למצוא את מספר הטלפון של האח במוסקווה. בשנת 1957 היה בלתי אפשרי למצוא ספר טלפונים במוסקווה. ספר הטלפונים האחרון הודפס בשנות השלושים והוא היה שווה זהב. היו בעיר לשכות מודיעין פזורות במקומות שונים, ואזרח סובייטי יכול היה לקבל שם את מספר הטלפון המבוקש וגם אינפורמציה אחרת. מתברר שלשכות צבעות אלה הן מכשיר חשוב בידי הק.ג.ב. לאסוף אינפורמציה, לעקוב ולשלוט. אם יש לך עניין עדין ורגיש תשקול פעמים ושלוש אם לפנות לשירותיה של הלישכה.

לא היה זמן לחיפושים מסובכים אחרי הטלפון, והחבר החליט לפנות למודיעין ולהציג את בקשתו כך, שלא יחשדו שיש כאן „מזימה", ושפנייתו לא תגרום צרות לבעלי הטלפון. הוא הסיר את סמל המנורה ואמר לאשה במודיעין, שהוא היסטוריון, משתתף בפסטיבל והיה רוצה להשיג את ספרו של ההיסטוריון ס' וכי הוא מחפש גם את מספר הטלפון שלו, כדי להפגש ולשוחח עם הסופר. הפניה התקבלה והמספר היה בידיו של החבר.

כשהתקשר חברנו לביתו של ההיסטוריון, השיבה לו הבת. היא היתה מופתעת וביקשה ממנו להתקשר שנית. בשיחה השניה – אחרי ההתייעצות המשפחתית – הציעה לפגוש אותו באחד הגנים והוסכם כי ייפגשו כצמד נאהבים (בימי הפסטיבל פרחה האהבה בין המארחים והאורחים).

הם נפגשו באחת הפינות של הגן. היא היתה כבת 18, יפה ואינטליגנטית. סיפרה שגם אחיה אקדמאים, אינם מתנכרים ליהדות, אך חיים בפחד ונזהרים פן תזיק להם.

צר להם שאין הם יכולים להזמינו לביתם ולשמוע את הבשורה מהארץ מפיו. היא הקשיבה בצמאון על הנעשה במשפחה ובארץ. החבר נתן לה חבילה עם תשורות וגם את ספרו של האח שנפל – „יאשיהו ותקופתו". היא קיבלה בהתרגשות את המתנות ואת הספר ואמרה: „אספר כל מה ששמעתי. אני יהודיה גאה". הם נפגשו כנאהבים וגם נפרדו כנאהבים – בנשיקה.

ומעשה באסיר ציון שהושלך למחנות העינויים בסיביר ל־25 שנה. פשעו היה הרצון לעלות לארץ והשתתפותו בארגון הבריחה (מבצע מחתרתי להעברת יהודים ממזרח אירופה לחופי הים התיכון, כדי להעלותם לארץ). הוא החזיק מעמד 11 שנה בבתי־כלא ובמחנות שונים, ועם עלייתו של חרושצ'וב (גם עלייתו של גורבאצ'וב קורים „נסים" כאלה) שוחרר, אך נגזר עליו להיות באחת הערים הגדולות של סיביר. אסור היה לו לעזוב את העיר, ולשם כך היה צריך מדי שבוע להתייצב ולחתום במשטרה.

כשנודע לאסיר ציון דבר בואה של המשלחת הישראלית לפסטיבל (היו לו משפחה, קרובים וחברים בארץ) ועלל כך שיהיה בה גם אחד מחבריו, החליט להעז ולהפגש עם המשלחת הישראלית המרוחקת ממנו אלפי קילומטרים. הוא חתם במשטרה כהרגלו, עלה על מטוס וטס למוסקווה כשבידו כרטיס טיסה בחזרה, במועד המאפשר לו להתייצב במשטרה ביום החתימה.

המפגש של שני החברים, שנפרדו לפני 12 שנה, התקיים בשבת הנסערת והבלתי נשכחת בבית־הכנסת הגדול במוסקווה. תוך המהומה הגועשת והדוחק הנוראי, הספיקו שניהם, כשדמעות בעיניהם, להכיר זה את זה, להחליף כמה משפטים ולקבוע מקום לפגישה. הם נפגשו לא אחת במשך הימים הספורים. החוזר לסיביר קיבל באותן הפגישות תמיכה כספית חשובה והעיקר, באותם ימים נקשר הקשר שעזר לו במשך הזמן להחלץ מסיביר.

בעבור שלוש שנים הגיע לארץ בדרך לא דרך (שגם היום יפה לה השתיקה), השתקע, הקים משפחה, והיום הוא תורם תרומה חשובה לארץ.

עניין מיוחד היו ההופעות האמנותיות של המשלחת הישראלית בפסטיבל. במשלחת הציונית־החלוצית היו להקת מחול, מקהלה, להקת נגינה וכמה אמנים בודדים. למשלחת הוקצו מראש כמה הופעות, אך בגלל כל מיני „סיבות" מוכנות ולא מוכנות התבטלו אחדות מהן ובסופו של דבר התקיימו רק שבע. ההופעות התקיימו תחת כיפת השמיים (בפארקים עם משלחות אחרות) וגם באולמות סגורים (הופעות לאומיות).

משא
לספרות, אמנות ועיון

ק. א. ברתיני

התייחדות

לזכר המשורר הקדוש מרדכי גולדנברג

אני רוצה למצות את כוס התרעלה עד תם –
כך אמר ידידי המשורר שנספה בשואה
לאחר שהוכה בשכול ובאלמן –
הוא מופיע תמיד לפני בעיני התם
שהיו מרחיקות ראיה עד מעבר לאגדים
ומצחו הגבוה היה מתגבה
וכובע ומעמיק פדחתו
והנה מתחיך הוא מלב העולה על גרונותיו
מזין את נפשו במראות של ערבות בסרביה
מצרף יגון הרועים אל כפפי אישי ולאמי
ובכפיפת הריו מסתופפים
פועלי־ציון עם מסרת כהלכה.
במחברת פשוטה של תלמיד הוא משחיל
את מליו הכבות על חוטי חרוזיו
ונוהר בשיחו התמים לפני ידידו

כך ראיתי אותו ראיה ראשונה
כך ראיתי ממרחק כשנודע לי
מה שאמר לפני שנספה
ועתה אני מעלה נרשיר לזכרו

טעמים

ידידי הנער שלפני־שנים כך היה אומר לי:
אינני מסגל לכתב שירים בירושלים. נחוץ לי
בית־הקפה שהים פתוח לפניו בתל־אביב.
אין אזני תופסת את הנעשה פה מסביב,
אך הגלים, הגלים – ומה אוסיף?

עכשו אומר לי ידידי המשורר: בחדרי נעים, אך שירי
נכתבים ביפו במסבאה קטנה על צוק שלפני הים
פה עולה בכל ערעיו ומשתולל השם
והכל שאבד הגיונו ותנה את הבלתי־אפשרי דרך אגב
רוכב לי על הגב
ודוחק מתי תפסיק
וכי נדדת נדד, הזכרון חזק ממנו,
וכשם שיצבה אגדת אנדרומדה
כך לא מש
[illegible] של המשש
אלא לים לעיני המגנגות את שבחש

ואני שהרים קסמו לי ותתרים ארוחה לחש לי
ולבן הלילות הצפוניים יפים האכזרי
חנק מיטב חלומותי
ולא נלאיתי אחר־כך מגמע שקיעות
באפקי הים התל־אביבי,
ידעתי גם ידעתי לקרא בלילה
באשנבים ערים –
אוהב להתמסר להדבק אל שלחני
כשהכל סביבי דומם
ורק חלקת הניר מוכנה לקלט,
נפתחים כאן כל הימים
מאחורי מקפלים כל הימים

פסח מילין

אמנות הפתיחה

לפעמים אנו מתקשים בפתיחה, נקרא לכך ייסורי פתיחה. צריך לעבור כנראה מסלול מיכשולים. כמו במשולי ים ארויים הנבטים לדחוף חורה. אך אסור לנו להירתע. עלינו לנסות שוב ושוב להבקיע את החומה. או אז יצלח עלינו בעזרת שופרות המלים להפיל את החומות.

רגע. רגע, בעצם, אילו חומות אנחנו מפילים? צריך לבדוק יותר לעומק מהו שעומד בדרכנו. האם בכך שאנו הורסים גדרות אנו יוצאים בחוסמים? הא הרי תש כוחן של המלים. לא לכך הכוונה. ואולי יש לנסות את חכמת העורמה. אנחנו כותלים עידודים ולא מרגישים את העיגוד שבין החכמה לעורמה. בעורמה יש סכנת נפילה. הבכל נפילה של משהו או של מישהו יש מן הנפילה של עצמנו.

בעורמה יש מן הפזיזות, מין קריצת עין, שהיא כמו מיכשול. והרי כתוב לפני עיוור לא תיתן מכשול. אנחנו רואים שהכל קשור בעין. והעורמה היא עין עקומה. בין העקומה לישורת נמצאת הכביסה, ובכל כביסה יש נס – המכשולים נהפכים לנשורת, ואין עוד כושל ונכשל.

העין היא הפרוזדור אל המעבר. ובכן, עברנו את סף הכביסה או בלשון אחרת הפתיחה. הבה נקרא לזה אמנות הפתיחה. עכשיו יש לנו קשר עין אל כל מלה. כל פסיעה ופסיעה קדימה מלווה על ידי זקיפי המלים. הפסיעה שגם בה יש עין נעשית בזהירות, ברכות, לא כמו הצעד. למרות שגם בצעד יש עין שם היא מצומצמת יותר כי הצעד כמה שלא יהא גדול הוא נצעד עד למקום כלשהו, אבל רק עד. ועל אף שהצעד גדול מן הפסיעה כאשר הוא נצעד הוא מבליע משהו. ואת הנבלע איננו יכולים לשמוע וגם לא לראות. כי העין עצומה. תמיד זה כך. כשמונקים רעש גדול אנו עוצמים את העיניים.

בפסיעה יש מן הפתיחה – והצעד מן הסגירה. בפסיעה יש מן הקול השקט וקול הצעד צורם. שהרי יש בו מן הפקודה: צעד קדימה צעד. וההליכה בשורה המלים אין מקום למצעדים ולהפגנות אלא רק להתהלכות. אפשר לחשוב, שכאשר אנו הולכים אנו מחזיקים אנו בידינו בלחות־הברית. ומה זאת ברית כרותה אם לא חתוכה. ובכן, אחרי שהרחקנו לכת אנו רחוקים כל כך מן הדבר. ומשום כך ההסתכלות לאחור גורמת לנו לפעמים לעבור עברה. ואז אנו מתמלאים עברה חועה.

על מה אנו זועמים בעצם? על כך שכה שרצינו ליצור קדום עוד ועצמות וגידים? איך לא הרגשנו שלאט לאט בפסיעות קטנות אנו סוגרים מעגל. והרי רצינו לפתוח.

בין החלום לאשליה

לפעמים האני היוצר שוגה באשליות שהוא מסוגל ליותר. אולי. אבל אסור להרדים את השוגה באשלייתו. הכל תלוי באיך.

גם החלום שנראה כאילו הוא רחוק מיוסד על שאיפות, על רגשות, על מלים ונשען עליהם. כמה שהחלום רחוק יותר כך הוא רצוני יותר, שאם הוא קרוב הוא מציאותי ולא תמיד רצוני. ההימשכות אל החלומיות היא הציבות של הרחוק. האומנם? האם רחוק יכול להיות יציב יותר מן הקרוב.

החלום הוא דלת נפתחת, האשליה דלת נסגרת. האשליה סוגרת את השוגה בה בין סורגי המציאות. מה יש בין החלום והאשליה. בין החלום והאשליה קיים הגעגוע, שהוא אף לזיכרון. הוורוד הוא הצבע של החלום, האפור של האשליה.

מה אנו מתפשים במרחב הגדול בין החלום והאשליה? אילו צלילים אנו שומעים במרחב הזה? איזה צליל יש למלים הנולדות בין שני יסודות חיים אלה? המלים הן יתרות, פיגומים עליהם אנו נשענים לבל ניפול לתהום הפעורה מאחורי המלים. אין נפילה לתהום כמו כנפילה לתהום החלום. תהום החלום יש בה רכות, קלילות, הנאה. נפילה לתהום של מלים יש בה ריסוק ולתהום של אשליה יש בה הנאה. בין הנאה והנאה קיים האובדן, השיכחה. שיכחת עצמנו מדעת.

מלים הן פסטות אליהן אנו מטפסים על גבי סולמות הצעקה. אנו נתונים באין הברירה של המציאות וזו כופה עליך את הגרורים בין הלבד והיחד, בין הסער ובין הדממה. אתה בורח מן הדממה אל פרץ הרגשות. מלחמה ניטשת בין הרגש לבין האינטרס. שכן, לחלום יש רגש ולאשליה אינטרס. החלום מבטא את השלם, האשליה את הלהצאין, את הלא־מושלם, את המקוטע.

האם אני חולם הרבה. כן, אני חולם הרבה, אך מנסה לחלום פחות, כדי להיות קרוב יותר למציאות. גם את החלום אני מנסה לחלום בצורה מציאותית.

★

האיום על אי־תלותו של האדם ועל ערך אישיותו הוא בבחינת איום על עצם טעמם של החיים האנושיים.

אין לך דבר המאיים על חירות האדם ועל טעם־החיים במידה שעושים זאת המלחמה, העוני והטרור. אך קיימות עוד סכנות תמורות מאוד, אף כשהן לא בלתי־אמצעיות הנראות מרוחקות מעט. אחת הסכנות האלה: טמטום האדם („ההמון האפור", לפי הגדרתה של „הפוטורולוגיה" – חקר העתיד – הבורגנית) באמצעות תרבות „המונים", אשר אם מדעת ואם מחמת הנסיבות המסחריות היא מורידה את הרמה האינטלקטואלית של האדם והפרובלמטיות שלו, בהדגישה בעיקר את תחום הבידור או התועלתיות ובהטלת סייגי צנזורה קפדנית.

יוני 1968 — אנדריי סאחארוב

מתחת לאופנה

פרק מסיפור שבכתובים מאת אלישע פורת

לאחר ההתמוטטות בתחנת „אגד" בראש־פינה, הרהר גואל זכרוני בכוחם הנאליס של הזכרונות. האם באמת היתה זו התמוטטות? או אולי רק התקף קצר וחריף של זכרונות? כך לפתע, על שפת הכביש, בתחנת האוטובוסים, מול בנין המשטרה, חבדו עליו גדודים של זכרונות משנים שעברו. והוא זכר איך בהיותו נער צעיר, משרת בצבא הסדיר, היתה ראש־פינה השער שבו נפתחו וננעלו חרדותיו. מראש־פינה הגיע אל החפירות. מראש־פינה נשלח אל המארבים, אל סיור־הגבול אל הלילות הסורי־השינה. כבר אז, לפני שנים רבות, נמאס לו לראות את מרזני הבזלת היורדים בפתאומיות אל עמק החולה. מרוב שהיה צופה בהם ובולש בכל נקיקיהם, ומרוב שהיה בקיא בכל סנטימטר שלהם על גבי המפות, ומרוב שרצה להכיר בכל אבן ובכל שביל שבהם, מעבר לגבול הסורי, מרוב כל אלה נמאסו עליו מרזני הבזלת עד שלא יכול עוד לראותם. והוא זכר, איך כשהגיע זמן חופשתו, והוא פנה דרומה והפנה את גבו אל מצוקי הבזלת, מילא אותו רגש הקלה נפלא. כאילו שב וזכה בחייו הקצרים. כאילו המתיק איזה גזר־דין שהיה מאיים עליו, והוא קיבל ארכה חדשה לחיות בה את חייו הצעירים, שטרם הספיק לחיותם.

כך היה כשרבץ כמה חודשים רצופים בחפירות הבוץ שליד יסוד־המעלה. השלוליות והאדמה הכבדה ציפו את בגדיו ואת נעליו במעטה־בוץ אפרפר, שרק אחרי ימים הצליח להיפטר ממנו. וכך היה כששכב בין הסלעים הלוהטים בימי החמסין הקשים בתצפית בתל־מוטילה. וכך גם היה כשפיטרל שבועות על גבי שבועות בדרכי העפר הבזלתיות שבין גדות לגונן. האם באמת התוויד כל כך, כמו שאמר הנהג מן הקיבוץ ההררי? או אולי היה זה האור המיוחד של אחר הצהריים והחולשה שחש בה והכובד המעיק ברגליים, והדופק שלו שפעימתו גברה ומילאה את אוזניו? ובכלל, האם זה אפשרי שלאחר שנים, בדרכו לאיזו הרצאה בקיבוץ הררי ייפקד פתאום במכות מכאיב של זכרונות? ושאם לא היה לופת את עמוד הברזל של התחנה, ואם לא היה מתיישב על שפת הכביש היה מתעלף שם מתחת למכוניות. האוזן רחושת באותה ההמייה המחליאה, שהיא תערובת קולות שיש בה הרחש העמום שבקע מתחת לשריונית ההפוכה, ויש בה גם הרעש השורקני של המטוס החג מעליהם ואינו מוצא לו מקום שאפשר לנחות בו בבטחה, וגם קריאות החובשים בתוכה ובליטת גלגלי האמבולנס. ואיך אפשר לו לשכוח את האוושה המתבכית של מכשירי הקשר, המספרת את כל הסיפור העצוב בפרקים שנתבלבל סדרם?

אחרי התקרית נערך בגדוד שיחזור מדויק של מהלך האירועים. גם גואל נקרא לשוב לקונייטרה והשתתף עם חבריו בשיחזור המעייף. המפקד החזיק בידו את יומן המבצעים המפורסם, ולידו בתוך הג'יפ היו תיקים רבים שבכולם ספרו את ספור התקרית. היה שם מה שריווח קצין הקשר שישב למעלה, על התל, בתוך תחנת האלחוט. והיה שם מה ששמעו אחרים במקומות מרוחקים. המפקד השיב אותו בג'יפ ושאל אותו לאן נסעתם? כאן נפתחה עליכם האש? זאת אומרת? וזה הגשרון, התעלה? ואני רוצה שתספר לי בדיוק מה לשריונית שנסעה לפניה. וגואל התאמץ להשיב על שאלותיו ולדייק כמה שיוכל. כתפו כאבה מטלטולי הג'יפ והיתה לו הרגשה שהמפקד נוזף בו מבעד לשאלותיו הקצרות. למה זה צריך היה לקרות? הרי אינכם טירונים שיוצאים בפעם הראשונה אל הגבול? והוא חש בנזיפתו הסמויה בתוך השאלות. איך זה שנהרגים שנים מהבחורים הכי טובים ממקום מקרי ובלתי מכוון של תותחי הקשרים־מילימטר? ואחר כך נסעו שעה ארוכה בין סלעי הבזלת והמפקד אמר שבכלל זאתי דרך מסוממת. הסורים משקיפים עליה בבירור. וכל אבן שבה גלויה לפניהם. ואולי בכלל היה כדאי שהדרך לא תלך כמו שהיא הולכת? אולי כדאי לבחור נתיב נסתר ומבוקק?

גואל זכרוני הקשיב בעייפות לשאלות המודרנית של המפקד ורצה לערוך סידרה של שאלות משל עצמו. גם הוא יש לו כמה עניינים שלא בהירים לו עד היום. כמו מה השתבש עם המטוס? ברגע חג מעליהם זמן ארוך כל כך? ומדוע כשנחת סוף־סוף נחת כל כך רחוק שהם כבעם שהתפגרו עד שפינו אליו את הפצועים? ומדוע התעקש המפקם להלצם רק אחרי שאולה כל התמוטטותו?

והוא מצא עצמו מהרהר באיילה, בחייו שהשתנו מקצה אל קצה. בילדים שיוליד ממנה. בדברים שיעשו, בחיים שיחיו מעכשיו. איך באמת יהיו חייהם מעכשיו? אלה השאלות הנבונות ולא מה שמגרגר לו המפקד. והוא ידע שיקי מרגולין ימשיך להיות לצידו, בלתי נראה ובלתי נשמע, אבל מוחש מאוד. ממש כמו שישבו החברים סביב מיטתו הריקה בבניין בקונייטרה. הוא כבר לא היה שם. הם ידעו שהוא כבר לא שם. ושהוא כבר לא יחזור. לא לקונייטרה ולא לכל מקום אחר שבעולם. אף על פי כן התייחסו למיטה הריקה כאילו יקי ישן בה בלילות. ולא נגעו אפילו באבום קטן, ולא היוו אפילו קפל אחד של השמיכות הצבאיות.

המספר אמר שלא ברור לגמרי שכולם נהגו בשורה. ואולי גם ייחקר מי שיחקר ביתר פרטנות. ואולי גם ישנם מי שלא עשה את תפקידו כראוי. משפטים כאלה סיבבו שהם מתארכים חודשים ארוכים. הם ייקראו, פעם אחר פעם, להעיד ושוב להעיד על מה שראו ועל מה ששמעו ועל מה שכבר העידו. ואף על פי שהכל כבר כתוב בפרטי פרטים בתיקים שלצידו הרי הוא מבקשם שייענו גם להבא לכל דימת, כמו שנענו עד היום. וגואל חשב שאולי כבר לא יוכל להביא להם תועלת בתחקירים הבאים, כי זכרונו מיטשטש ואין לו בטחון מלא בסדר האירועים. האם באמת לקה בהלם־קרב קל אחרי התקרית? שהרי את מהלכי הפיגוע כבר אינו זוכר והכל משובש אצלו שם בערבוביה. המטוס והמנקים והאמבולנס והשריונית וארגזי הפעולה הריקים של המקלעים המבוזבזים משמן שהתלהם. וגם איילה אמרה לו כבר כמה פעמים שנדמה לה שהוא ממציא כל פעם גירסה שונה על מהלך התקרית. ואולי כדאי שייצמד לסדר האמיתי של העובדות? והאם באמת יכול רסיס שסוף הנתקע בכתף להכאיב כל כך? ולהשפיע ככה על הזכרון?

גם שהכי הרגיז אותו היה שגילה כי לא היה סדר אירועים אחד ויחיד. וגם איילה טעתה אם חשבה שהיה. כל אחד מהנחקרים שהשתתפו בתקרית תיאר סדר אחר, כאילו לא קרו הדברים באמת וכאילו לא נהרגו שם יקי והנער שאתו. וכאילו כל התקרית לא היתה אלא סיפור שיש לו אינספור גירסאות. מה ששמע קצין הקשר על התל לא היה מה שראה טייס המטוס. ומה שסיפר מפקד התותחנים לא היה מה שראה מפקד כוח־החילוץ. ומה שנרשם ביומן המיבצעים הגדודי לא היה מה שנכתב בספר המיבצעים החטיבתי. ופעם שאלה אותו איילה אם מישהו בכלל יודע איך התרחשו הדברים וגואל מעט נעלב ואמר לה שהרסיס פגע בכתפו ולא בראשו, והוא זוכר כל חלקיק שניה מתקרית האש. ואם היא רוצה לדייק היא יכולה לבקש מהצבא שישלחו לה העתקים מיומן המבצעים הגדודי. שם תוכל למצוא את הגרסים הרוסים לה ולהשוות אותם עם מה שסיפר לה.

ואחר כך שכב לידה בחשיכה וחשב על חייו ועל האשה הקטנה הזו, שכבר הספיקה להיות אלמנה צעירה. ועל גופה שהתגלה לו מבעד לשמלתה השחורה הקטנה שלבשה ביום הלוויה. ועל התאווה העזה אליה, שבאה עליו בבית־הקברות, כשראה אותה מוטרת לנפשה ועוסקת בפולחן הוורדים המסתורי. והוא חשב על מי שמכוון מלמעלה ומגלגל את חייו כאילו הם כדור משחק. כאילו יקי לא היה נופל ליד אופנה הוא לא היה נבגא עם איילה. אבל ככה יהיו עד יומם האחרון עם שוכן־העפר ביניהם. ואף פעם לא יוכל גואל לדעת האם סתם משתבש משהו בחייו, או שזוהי שבועת הנקם של השכיב יקי מרגולין.

איילה אמרה לו פעם שאינה מאמינה בהישארות הנפש. ומי שהלך מאיתנו כבר לא יחזור. אבל הוא פיתח לעצמו דרכים להבחין בה מתי היא חוזרת אל יקי. גם בקיץ היתה שבה לפעמים אל יקי ואל השנים שעשו שניהם בלעדיו. הוא למד להכיר בעיניה איזה נצנוץ מסגיר ואז ידע שהיא עכשיו איננה עמו אלא מפליגה בתוך עצמה אל יקי. ועל מה שהיה בלילות אין מה לדבר. לפעמים היתה מלבנת צעקה מתוך־שנתה. והוא הבין שהיא שרויה בעיצומה של מריבה עם יקי. [illegible] מקריאותיה והיה מעיר אותה ואומר איילה זה אני אל תפחדי, זה אני כאן לידך. אבל אחר כך הבין שזה אצלה לא עניין של פחד. ואיילה צוללת לתוך עברה מתוך שהיא רוצה ולא מתוך שמשהו כופה אותה לחזור לשם. וגם כשעקב אחריה ראה איך היא מקפידה לערוך את פולחן הוורדים. לא מצא תשובה למעשיה. הוא המתין אותה בשעה שהחליפה הורדים אדומים בלבנים. אבל היא לא נבוכה בכלל וביקשה ממנו שיעזור לה בהחלפה. אבל איילה מה כל הפולחן הטפשי שאת עושה והיא רק חייכה ושמרה בידה את הוורד הלבן, ומשכה אותו אל המקלחת. וכשעמדו קרובים מתחת למים העבירה על גופו את ידה ואת הוורד הלבן, כאילו השביעה רוחות רחוקים. גואל יהיה בריא. גואל יאריך ימים. גואל לא יילקח ממנה בטרם עת. גואל מיטיב עם גופה. גואל יהיה אבי ילדיה. וכל הזמן שמרה על חיוכה והיתה מוסרת לנפשה מבינה משונה שצבטה את לבו של גואל עד שידמה שהוא חש ממש כאב בחזה.

ולילה אחד שאלה אותו האם הוא זוכר את השלדג שנצמד לחופה? האם הוא זוכר את אותה העננה הוורודה שחלפה בשמי התכלת באמצע היום? האם עוד זוכר את ריח־העלעול שסחררה ענני עלים ברחבה של בית־הקברות? ומה היו כל הסימנים האלה? האם לא הבחין שמישהו שולח אליו סימנים? וגואל שלא ירד לסוף דעתה, ורק הבין שיש לה עולם משלה, עולם תחתיות מלא וממולא, עולם שהוא לא יקח בו חלק לעולם, היה מודאג בתחילה. שמא דעתה משתבשת עליה מחמת צערה על יקי. אבל כשחלפו הימים ראה שהיא חייה מצויין בעולם הגלוי ויש לה עוד עולם משלה שאינו מפריע כלל לחייה. והוא הרפה משאלותיו וחדל מחקירותיו. וכשהיתה מעבירה עליו את ידה הרכה ומלטפת את עורו בדרך האמורה ובתם הוורדים שהיא מחליפה על המצבה של יקי? האם אינו מבחין שהיא שולחת סימנים? היה נענה לקריאות גופה, צולל אל מיטת אהבתם, ושוקע כל כולו בתוך גופה הקטן ונוגע לאישו בין רגליה.

ואחרי כמה חודשים הביא אליה את תוצאות החקירה הצבאית. אחרים מהמשפטים טרם התקיימו אבל התמונה התבהרה לגמרי. איילה קראה את המסמך שהביא ולא אמרה דבר. אבל גואל לא הרפה ממנה ושאל אותה מה היא רוצה מחייה ואיילה סירבה לשוחח אתו על תוצאות החקירה, ואמרה שיותר טוב יהיה לשניהם אם המסמך ייגנז במגירה ולא ישובו לדון בו. אבל בגואל אחז קוצר רוח. והוא לחץ עליה שתגיד לו את דעתה. ולבסוף התפרצה איילה וצעקה עליו שהיא בטוחה, בטוחה בבאה אחרים, שאפשר היה לעשות משהו עם השריונית ההפוכה. ולא ייתכן, פשוט אין להעלות על הדעת שיקי והנער ההוא ישכבו שם, מונחים מתחת לחמישה טון של פלדה וחרה, ומסביב עומדים החברים, והחברים הכי טובים שהיו לו כל חייו, ואינם מצליחים לחלץ אותו ואת הנער ההוא שאתו מתחת לשריונית. וגואל שנמלא רוגז משונה התפרץ גם הוא בכבדה וגזה עליה שהיא מרבבת שטויות. שהיא אינה יודעת בכלל מה זה צבא, ומה שהיא אומרת זה סתם גיבוב של רגשנות. ואיילה צעקה עליו שהיא בטוחה שיש כאן לא מעט רשלנות. וזה יכלה ללמוד רק מהסיפורים שהוא סיפר לה. ואינה רוצה אפילו לחשוב מה היה שם באמת. והכל ששמעה רק אותו ולא שמעה אחרים. גואל כעס ואמר לה שהיא סתם המכפכבת אותה ואשה לא יציבה. כי כשהציע לה לשמוע גם את דברי האחרים היא דחתה אותו. איילה חזרה ואמרה שאין לה כוח להתמודד עם כל הצבא אבל רשלנות בטח היתה שם. וגואל שאיבד את כלמי לשונו אמר לה שלא רשלנות היא מחפשת אלא נקמה היא מחפשת. והיא רק ואששה לזמר את המלה האיומה הזו. ואיילה נתקפה בבכי שונק והטילה עצמה על המיטה, ובמשך שעות הוא ניסה לפייסה אבל היא לא התפייסה.

ואחר כך שכב לידה ובקול חרישי סיפר לה על חייו שנשתנו מאותו היום המנוד. ועל הילדים שיוולדו להם. ועל הדברים שירצה לעשות בחייו. ועל המקרים שקורים לאנשים לגמרי נגד רצונם, ולבסוף נמצא שבאו דווקא לטובה ולא לרעה. והוא סיפר לה על הצעקות הליליות שלה, על פולחן הורדים שלה, שהוא עוקב אחריו מרחוק. ואחר כך הוסיף ואמר לה שאין להם ברירה, הם יצטרכו לחיות עם יקי מרגולין כל חייהם. ועם רגע מותו ועם הרגשה הרעה שאולי אפשר היה להצילו. והוא יהיה איתם תמיד. גם כשישכבו במיטת אהבתם, וגם כשיילדו [illegible]. ואת זה הוא כבר הבין [illegible] מלחמת ההתשה. ושר לפני כן הבין הכל, בתוך התעלה ליד הגשרון, מתחת לחבריות [illegible] של אהבה.

סתיו של אהבה

מאת עודד בר־מאיר

רבות נכתב, סופר ונחקר אודות חייה, אהבותיה, אכזבותיה ושיריה של רחל. אוהבי ומעריצי רחל המשוררת ימצאו חאי עניין רב באסופה „לך ועליך – אהבת רחל ומיכאל" (הוצאת הקיבוץ המאוחד) פרי ליקוטו ועבודתו של בנימין הכלילי, ממייסדי קיבוץ גנן ומראשוני תנועת „הנוער העובד", המעיד על עצמו „כאחד מאוהבי רחל הנאמנים" ובזה הוא חושף היבט נוסף ובלתי ידוע באישיותה של רחל – היבט מפתיע ומרגש המרמז לדבריו של הכלילי גם על כיוונים לא ידועים ביצירתה.

אסופתו של בנימין הכלילי היא חשיפתו של פרק עלום מחייה של רחל המשוררת – סיפור אהבה וגעגועים למיכאל ברנשטיין, אהבת חייה הנסתרת, אשר שמו לא הוזכר, כך מסתבר ממחקרו של הכלילי, בשום ביוגרפיה מאלה הרבות שנכתבו על רחל.

כתבה של חיים באר ב„דבר השבוע", לפני שנתיים, על רחל וציון עזבונת גילוי מעטפת מכתבי אהבה שנשלחו אליה על ידי מיכאל ברנשטיין, סטודנט יהודי מרוסיה שחלק עם רחל את שנות לימודיהם בצרפת, וכן מאמר של ד"ר אורי מילשטיין על סיפורה של אמו, שהיתה בת אחותה של רחל, על כך שאותו מיכאל היה אהבתה הגדולה של רחל – כל אלה גרמו לבנימין הכלילי סיבה מספיק טובה וחשובה לנבור בארכיונים השונים ובמכוני המחקר כדי להתחקות ולחשוף פרק מסתורי ועלום זה בחייה של רחל המשוררת.

בנימין הכלילי, העובד בימים כתיקונם ליד המחרטה שבמפעל קיבוצו ואילו אחת לשבוע הוא מתמסר לעבודתו בארכיון „הנוער העובד" המצוקם ב„יד טבנקין" שבאפעל („עבודת קודש", לדבריו) הוא מאותו גזע נפילים הלועגים לגילם המתקדם חושים עצמם עדיין בכושר יצירה ועבודה כמו כעבר. כאיש ספרות אמיתי, כהגדרתו, צבר אצלו יצר הסקרנות וההתפתקנות תאוצה וכך הוא מצא עצמו בארכיון „גנזים" שם פתחו לפניו את הקופסה הנושאת את שמה של רחל בלובשטיין, קופסה המכילה חומר רב ובהם מכתבי האהבה המסתוריים וצרור שירים בשפה הרוסית פרי עטה של רחל, שלא זכו לתרגום עברי ומכילא גם לא פורסמו.

כמי שמעריך את רחל ושירתה מתקשה בנימין הכלילי להבין כיצד זה איש מבין מוקיריה ומעריציה של רחל לא שם ידו על אוצר בלום ונעלם שכזה. „אפילו לא צריך לחפש אותו", מטעים הכלילי, „צריך רק לבוא ולקחת". האכן הכלילי לא ויתר. הוא בא ולקח.

„יכול לקרות", אומר בנימין, „שהחומר מונח באיזה שהוא מקום ואיש אינו יודע עליו. המעניין הוא שכעבר כבר פורסמה עבודת שיריה הרוסיים של רחל ובקובץ של שמעון קושניר על שירת רחל אף פורסם מאמר מאת תמר הולנדסקי על אותם שירים, אך איש לא טרח לבדוק את החומר המקורי. יש שם גם מכתבים רבים של משפחתה, שאולי יש בהם כדי לשפוך אור על שנות נעוריה של רחל, שעליהן ידוע לנו מעט מאוד".

לגבי בנימין הכלילי היה בכך מסתורין, אך הוא לא ויתר. „גם שמו של מיכאל ברנשטיין, נשוא האסופה שערכתי", מספר בנימין, „כבר נזכר בעבר. רחל פרסמה בשנת תרפ"ו (1926) ב„דבר" שני שירים בשמו ותירצה את כפסיבדונים. במקרה אחר סיפרה לבת אחותה, שרה מילהבין (אמו של ד"ר אורי מילשטיין) שכאשר למדה בצרפת הכירה סטודנט יהודי ושמו מיכאל ברנשטיין. הם התאהבו זה בזו, אך הוא, מיכאל, רצה לשוב לרוסיה ואילו רחל חפצה לחזור לארץ־ישראל. הוא היה אהבתה הגדולה, כך התוודתה רחל בפני בת אחותה". אורי מילשטיין הסב בזמנו את תשומת ליבו של זלמן שז"ר (רובשוב), לימים נשיאה השלישי של מדינת ישראל, שאהבתו לרחל המשוררת היתה יותר מסתם רכילות מודפסת באותם שנות העשרים, כי שניים משיריה של רחל נתפרסמו תחת הפסידונים „מיכאל ברנשטיין". השיב לו שז"ר: „אני יודע. השירים אכן הוכנסו לקובץ שיריה, אבל הסיפור על מיכאל ברנשטיין לא היה ולא נברא. רחל בדתה אותו מליבה כדי לא לספר על האחר". כך ענה שז"ר. ומי היה האחר – סתם ולא פירש.

אין ספק, לגבי בנימין הכלילי, כמו גם עכשיו לשאר מעריציה ושוחרי שירתה של רחל, היה מיכאל ברנשטיין מעין כתב חידה שיש לפענחו. ימים כלילות ישב בנימין הכלילי בביתו שבגנן על מנת לפענח את מעטה המסתורין סביב אהבת חייה של רחל. כמו בשיחזור עתיקות או בהרכבת פאזל, תוך שהוא מצרף פרט לפרט ומפענח את כתבי היד, נגלה לו לבנימין סיפור אהבה, משהו רומנטי מאותם ימים, סיפור שאולי עד עצם הימים האלה נחלם הבלעדית של רחל המשוררת.

מיכאל ברנשטיין

יש ימים – העולם מסביבך
רק סבלים לא תדע שחרם;
יש ימים ותפארת שמיך
דמוסה באבק ובדם.

יש ימים – יפי־עבד יגע
עבר דך מרחק בכבלים;
יש ימים – לא גואל ולא רע,
יש ימים כלילות אפלים...

שיר של רחל, פורסם ב„דבר", [illegible] בחתימת מיכאל ברנשטיין.

לאט לאט נפרשת תמונת רקע ראשונה: רחל יוצאת בסתיו 1913, לאחר ארבע שנות שהייה בארץ ישראל, שנות כנרת, חלוצי העלייה השנייה והחווה החקלאית של חנה מייזל, לטולוז שבצרפת ללמוד חקלאות. כאן היא פוגשת במיכאל ברנשטיין, סטודנט יהודי מרוסיה הלומד הנדסת חשמל. שנה לאחר מכן פורצת מלחמת העולם הראשונה וב־1915 מסיימת רחל את לימודיה. ניתוק הגבולות והקשר עם ארץ־ישראל מאלץ את רחל לשוב לרוסיה. מיכאל נשאר בצרפת להשלים את לימודיו. עם פירודם בנמל מארסיי (אוקטובר 1915) החלה חליפת המכתבים בין השניים.

„איני מוצא לי מקום", כותב מיכאל ברנשטיין ב־1.10.1915, „מצד אחד כאב האבדן ומאידך רגש [illegible] של התמצה. לא אמרתי לך משהו חשוב מאוד. כל מה שדיברנו היה כך סתם... הדבר העיקרי נשאר לא אמור. מהו אותו דבר עיקרי איני יודע רק יודע שלא נאמר. אולי אחר כך יאמר במכתבים האם זה נכון, האם כך זה יהיה".

קשר המכתבים ההדוק בין מיכאל ברנשטיין לרחל נמשך עד סוף שנת 1916. 14 דברי דואר, ובהם 4 גלויות, מאותה שנה, מצויים במכון „גנזים" והעתק החומר מצוי אצל בנימין הכלילי. „כל הדואר הנ"ל יצא מצרפת", מציין הכלילי, „תחילה מטולוז ולאחר מכן מבורדו". בהדרגה דעך הקשר בין השניים. בשלהי 1916 חלתה רחל ואושפזה בבתי מרפא בקאווקאז, ואילו מיכאל חזר לרוסיה כדי להתגייס לשורות הצבא הרוסי. בדרכו עבר מיכאל את אנגליה, צפון אירופה ותחנתו האחרונה היא העיר ליובאן בצפון רוסיה, מגורי הוריו. באותה תקופה מנהלת רחל מוסד ליתומי מלחמה בברדינסק שבדרום רוסיה. מיכאל מוצא עצמו במצוקה נפשית. בקשתו להתגייס לצבא נדחית, הוא שרוי בדכאון והוא מנסה לחדש את הקשר עם רחל. בתקופה שבין אוקטובר 1917 לפברואר 1918 משגר מיכאל לרחל תשעה מכתבים כשהוא מביע בהם את רצונו העז להיפגש עמה. בסופו של דבר רחל ומיכאל אינם נפגשים על אדמת רוסיה. בסוף שנת 1919 יוצאת „רוסלאן", האונייה הראשונה מנמל אודיסה לאחר תום קרבות מלחמת העולם הראשונה, לעבר ארץ־ישראל כשעל סיפונה רחל בלובשטיין בלי שנפגשה עם אהוב ליבה. בין השנים 1919–1921 אין עדות כלשהי לחליפת מכתבים בין שני האוהבים. „כנראה שהקשר נותק באותן שנים", מעריך הכלילי.

הקשר מתחדש, כאמור, לאחר שלוש שנים בסוף שנת 1921, כאשר רחל מצויה על מיטת חוליה עקב מחלת השחפת שבה לקתה. רחל כותבת למיכאל „שתי שורות", אשר שב הציתו קשר מכתבים להט בין השניים – קשר שנמשך עד שנת 1923. „כאשר חודש הקשר ביניהם", מציין הכלילי, „כבר היתה רחל חולה מאוד. מיכאל לא ידע על כך. היא חיפשה נחמה באהבתו הנכזבת שאין כל סיכוי למימושה".

במכתבו אל רחל (10.11.22) כותב מיכאל: „נדמה לי כי מעולם לא רציתי כל כך להיות קרוב אלייך ומעולם לא חשתי בחריפות כזו את חוסר הסיכוי לקיים הנגן זה". ובמכתב מ־29.11.22 מוסיף מיכאל: „אני מדמה לי את חייך המלאים מעשה, מחשבה ועבודה, העבודה שלך הנהדרת, כאשר סביבך חיים ואהבה. לעיתים אני מקנא כך ותמיד שמח בשמחתך".

לימים כשנודע למיכאל ברנשטיין על מחלתה של אהובתו שיגר אליה מכתב בנוסח הבא: „מדוע לא סיפרת לי על מחלתך? עד מה מודאג אני מכתב בריאותך, כמה רוצה הייתי לראותך כפי שהיית. כתבי על עצמך. אבללו מתקרב הסתיו, תקופה שבה חשים את הפרדה [illegible] בחריפות מיוחדת של המילים מהשיר היפה [illegible]:

„ושנור על מדוכות המנוחה,
פתיל של גורל הבלתי נתפש,
להשרה, לסבול ולאהוב,
על אף הכל לאהוב... תמיד לאהוב".

ומסיים מיכאל ברנשטיין את מכתבו האחרון (11.9.23): „...בתוך החולין של החיים יש לי חג, שאותו אני יכול ליצור לעצמי ברצוני. הוא – זו את, את אהבת חיי, את שמחת חיי. האמיני חייך לא מכתב אחרון, לא אחרון ועוד הפעם האמיני לי, מנשקך עד לכאב עד לדמעות, עד אובדן הכרה. שלך ורק שלך, מיכאל. תתעבי לידי". על מכתב זה, מן התום, רחל לא השיבה ובכך נחתם למעשה פרק קשריה עם מיכאל ברנשטיין. שמונה שנים לאחר מכן (1931) השיבה רחל את נשמתה לבוראה.

★

לבנימין הכלילי יש חלום. „הרי כל החומר שמצוי בידי", הוא אומר, „הוא חד־צדדי, ואין בידינו, למרבה הצער, ולו מכתב אחד של רחל למיכאל. במכתביו מופיעים פה ושם ציטוטים ורמזים ממכתביה של רחל למיכאל במשך כל אותן שמונה שנות קשר. הייתי שמח לקפוץ לליובאן שבצפון רוסיה, עיר מגוריו של מיכאל, על מנת לחפש את מעטפת מכתביה של רחל למיכאל".

„לפי חשבוני", מעריך הכלילי, „עשוי מיכאל להיות בחיים, אם עדיין נותר בחיים, כבן 98 [illegible] עירו יזכור אותו ויסייעו בידי לחשוף פרטים נוספים אודותיו. ניסיתי כמה נסיונות נואשים ליצור קשר עם ליובאן דרך יהודים שעלו ארצה מברית־המועצות, אך טרם הגעתי לקצה חוט התעלומה החקירה מיכאל ברנשטיין".

מדרך הטבע נשאלת השאלה האם אין אמנות מכתבים נעלמה זו [illegible] בשלמם הפרטי של היוצר, משהו שנכלל בשירתו [illegible], או אולי רכילות.

„דעתי היא", מבהיר בנימין הכלילי, „שמקומם של האמן, תחומי פעילותו ויצירתו, משולבים האחדים ללא הפרד באישיותו ובחייו. לפיכך, אין מנוס [illegible] נסיון של הפרדה בין חיי האמן ליצירתו הוא תובעני ומונע מאיתנו להבין ולרדת לעומקה של היצירה האמנותית. אצל רחל מתקיים במובהק הקשר בין גורלה, אירועי חייה, עולה הרגשי והיחוד שבשירתה".

„מעטות היא לראות בכל שיר של רחל רק קלנדרי של יומן אישי", אומר הכלילי, „[illegible] של מהלכי חייה ואף של פרטים ואנשים שבהם נגעו [illegible] לקוראה את הבנה מכולפת ברבים משיריה".

את מעשה [illegible] הכלילי לארכיאולוג [illegible] „אולם להבדיל מהארכיאולוג", מציין בנימין הכלילי, „אני לא חפרתי ולא גיליתי לחות. כל הדברים היו גלויים לעין. [illegible] מלה פה, מלה שם, אבל הם [illegible] בכל שבר אבן כשלעצמו. תרומתי היא, שהגשתי אבן אל אבן [illegible] את הקשר בין השברים, בין מכתבי מיכאל [illegible] השירים הרוסיים וגם בין כמה שירים מאוחרים [illegible] לנו מכבר. הקשר [illegible] לחבנת אישיותה [illegible] בשירתה של רחל ואין זו סוף ענייני".

אסיה מרגוליס

האבנים היפות של מכונת המלחמה

האבנים היפות
הן אבני מלחמה
במכונת המלחמה מול קירות העיר העצובה
וריק לשכבות ההרוגים והפצועים
עונדים אותן על
צוארן של הנשים
כדי שהן שוב תוכלנה ללדת.
היום אפשר לשים צמיד־זהב
ספוג חרדי ורסאי על העינים
או
ללכת למסעדה מפארת
ולהתאיר שם בשר
בסכינים עגלות ומקשטות כמו נשים
לשכחה
ולחיים

הזקנים ברחוב התל־אביבי הצפוף

החלצה החדישה והאפנתית
תשר ממני
בבוא הסתו
זו דרך נוספת ללמוד ומן רב
שעוד יש לי.

כתפי הזקופות ומלאות
יצמיחו חלצות חדשות אחרות
ומרגם פריסאי ידוע יתפרנס מזה הרבה
לעשות זאת
לזקנים בכל העולם
יש בגדים
דומים עד כאב
אפשר להחתם לפי זה.
כמו אסירים
הם נושאים על עצמם
את אות הזמן.

1987

שמעון שלוש

★

כי ישנה אצלי אינו אהבה
שלא ישנה אצלי טוב
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
מתנה לי [illegible]
ברמות אשה־ילד
ובתוך הבית איני מבקש לצאת
כי בתוך הבית מצאתי אור רב תעלומות
כגון זה שאהבה
אוהבת עצמה לפני עליות
ובאהבה שאני הבית מתנה לי משא קשה
ובאהבה שאני לבית שהיה דוד מתוק
וערישה של תינוק
ובתוך הבית אשר אהבתי לבד
ומתנה לו ילד עובר סבעות באמות
ובתוך הבית הלבתי הרשה הבושה
ובתוך הבית היתה לי ילדה עשוקה
ואני על הבית ואני על החוץ

בעקבותיו של אבן גבירול

מאת שרה כ"ץ

בצאתך למסע בעקבותיו של המשורר והפילוסוף שלמה אבן גבירול – מן האישים המרתקים ביותר שהוציאה מקירבה יהדות ספרד – אתה מגיע בעל־כורחך לצומת ההיסטוריה היהודית הספרדית. וצומת זה משולש הוא: במימד הזמן, במימד היצירה ובמימד המקום.

במימד הזמן אתה חוזר לאחור במנהרת הזמן אל תחילתה הראשונה של המאה הי"א, שהיא ראשיתו וגם שיאו של „תור הזהב" המפורסם שלנו, ובו חיו ופעלו שלושה ממשוררינו הנודעים: ר' יצחק אבן כלפון – המשורר „המקצועי" הבכור מבין השלושה (אף הפחות נחשב בהם), ר' שמואל הנגיד – האמצעי בגילו, אך הנבכר בין השלושה, ואבן גבירול הצעיר אבל הגדול שבהם. ובין השלושה שררו יחסי גומלין וקירבה, לעיתים פרובלימטיים ביותר.

במימד היצירה אתה מתוודע לפעלו ולאישיותו המורכבת והדיאליקטית כל כך של אבן גבירול, אישיות שהתנשאה, תרתי משמע, מעל כל בני דורה, ושירתה היא פאר היצירה העברית ו„כתר המלכות" האמיתי של תור הזהב שלנו. ומעניין שהשפעתו, גם בשירה וגם בפילוסופיה – הנמשכת מזמנו ועד ימינו – נחקרה רק כעת כראוי.

במימד המקום אתה הולך ונודד על עפרן של חמש ערים מהמרכזיות ביותר בתולדות ישראל בספרד: קורדובה – עיר מוצא הוריו של גבירול (לפיכך כינהו רמב"ע „אלקורטבי"), מלגה – עיר הולדתו של המשורר, סרגוסה – עיר תניכתו שבה חי רוב שנות נעוריו ובחרותו. גראנדה – בה שהה פרק זמן קצר בארמון ידידו ופטרונו ר' שמואל הנגיד. ולנסיה – אליה הגיע בסוף מסע חייו ובה מצא את מותו והוא „בן שלושים ומשהו", בעדותו של רמב"ע, „ושם קברו". אגב, עיקר המידע המהימן שברשותנו על גבירול – מרמב"ע הוא, ואולם מחקרים ומאמרים למאות נכתבו עליו מאז. והחפץ להוסיף דעת ילך אליהם וימצא מבוקשו.

מגמתי שלי הפעם, היתה לצאת למסע בעקבות טלטלת חייו וגודלו של המשורר, שפירושה לחצות ולצלוב את ספרד לאורכה ולרוחבה, מקצה הדרום (מלאגה) לקצה הצפון (סרגוסה) ומדרום־מערב (גראנדה) למזרח (ולנסיה), במסע קשה שאמור להסתיים במעין עליה צליינית למקום קברו, במחווה (מאוחרת) של אהבה ופיוס, למשורר הגאון הסראגי, שגודלו התאכזר אליו כל־כך בחייו, וכאילו ממשיך להתעלל בו עד היום, שכן עד עתה לא זכה, למעשה, להכרה מן האומה להכרה ולהוקרה שהוא ראוי להן, ודומה שעד היום טרם מצאו להן עצמותיו מנוחה שלמה בקבר.

העיר קורדובה – במאה העשירית בירתה המפוארת ביותר של ספרד (ושל אירופה כולה), ובה הולה, באמצע המאה, הפריחה המופלאה של היצירה העברית, בחצרו ובחסותו של השר הרופא היהודי, חסדאי אבן שפרוט. אישים רבים מהבולטים ביותר בעת ההיא, נולדו או פעלו כאן. החל במנחם בן סרוק ודונש בן לברט, עבור ליוסף בן אביתור ושמואל הנגיד, וכלה ביהודה הלוי ואברהם אבן עזרא, והמפורסם בילידי עיר זו – הרמב"ם.

אבל בראשית המאה הי"א, לאחר שהעיר נכבשה בידי ברברים (ב־1013), הרוב היהודיה עזבה, היא ירדה מגדולתה ולא שבה אליה עוד. כיום אתה נוכח כי העיר השכילה לשמר בקירבה קורטוב בניחוחות העבר היהודי שלה (בצד העבר המוסלמי), באמצעות טיפוח „שכונת היהודים" שבה, שם ניתן להתרפק על בית כנסת קטן ועתיק, שבסמוך לו, בכיכר קטנה, ניצבת אנדרטת ברונזה של הרמב"ם, ובקירבת מקום מתנוססת טבלת שיש שעליה חרוט שמו של השני בגדולי הפילוסופים שלנו שחי בעיר זו – ר' יהודה הלוי. אבל חייב אתה לאמץ את כל כוח דמיונך כדי לראות ולשמוע את־הדי החיים ששקקו בסימטאות צרות ומפותלות אלה בתקופת הזוהר ההיא. וכמובן שאין למצוא כאן שום זכר למשפחת גבירול, שלא ידוע עליה ועל שורשיה מאומה, והבן היחיד שלה – שלמה, נולד כעשור לאחר שהוריו עזבו את העיר (ב־1013), הגיעו למלאגה, אליה מדרימים גם אנו כעת.

מלאגה עיר חוף וקיט מודרנית וקוסמופוליטית, [illegible] וסגנונית כל כך, מה לה וליהדות [illegible] הוציאה מקירבה אישיות יהודית חשובה, למעט [illegible] השכונה שהוא נולד (במקרה) כאן, ועירו עשתה עבורו מה שאומתו לא עשתה בשבילו, מעודדת בנו אליה רחשי־לב חמים והכרת טובה מיוחדת. בשנת 1970, שלפי חישוב מוטעה מלאו בה 900 שנה לפטירת רשב"ג, הקימה העיר אנדרטת ברונזה של דמותו לזכר „בנה" זה, וציינה את המאורע ב„חגיגות יובל" וימי עיון ביצירותיו, שבהם השתתפו מלומדים מרחבי־העולם, ואילו בישראל לא נעשה עד היום דבר לזכרו.

בעומדי למרגלות האנדרטה – המציגה בלב כבר זעירה ושקטה. לא הרחק מחוף הים – מתבוננת בדמותו ברשת הדקה והגבוהה המיתמרת מעלי, עטופה בגלימת הברונזה היקרה, חוקן קצר ומטופח מעטר את פניו האצילים־מהורהרים, אני יודעת היטב שאין בינה לבין המשורר האומלל ולא כלום. גבירול, כמשתמע משיריו, קטן־קומה ודל־מראה היה, בחור דל ואביון וחולה, שמחלת עור קשה שלקה בה מנעוריו נתנה בו אותותיה, וגם אין לשער שאיש צעיר ובעל יסורים שנפטר בדמי־ימיו טיפח זקן (שיבה) הדור זה. ובכל־זאת אני חשה כאילו קירבת האצלה מופלאה יוצאת מפסל הברונזה, וכאילו קרני־אור יוצאות ונשלחות אלי מן האישונים הסמויים, וכאילו גלי חום אנושיים יוצאים מן הפסל, נדמה לי שרגלי דורכות במקום קודש, ואני מצפה לאיזו התגלות. הזמן קופא סביבי ובקושי אני פורצת את מעגל הקסם וניתקת מהמקום. אבל תחושת נוכחותו הפיסית והרוחנית של המשורר תמשיך ללוותני במסעי ובדרכי, מכאן לסרגוסה הרחוקה בצפון, שאליה נלקח גם המשורר בילדותו, כשבראשית העקירה מעיר הולדתו נתייתם עד מהרה בנו של מסירת הוריו.

סרגוסה כיום כמו בעבר, עיר תעשיה ומסחר משגשגת מאוד על גדות האברו, משובצת בהרבה כנסיות וקפלות ופסלים, ובקתדראלה חשובה וגם בארמון מפואר מהתקופה המוסלמית, אבל אין בה שריד לימי גבירול במקום. השכונה היהודית בעיר, שהשתרעה בעת ההיא על כרבע משטחה (!) נמחתה כליל, והק מזכרת קטנה ומפתיעה אתה מוצא בה, שמו של יהודי עשיר בשם ספורטה, (שנתן כסף רב לאחד ממלכי העיר) עודו מתנוסס בקרן רחוב אחד קצר ותמוה. הפלא ופלא!

בעמדי שם בלב העיר (השלישית בגודלה בספרד), אני מבקשת לעצור את גלגל־הזמן ולהשיבו אחורה, ולנסות להעלות באוב את שנות השלושים והארבעים של המאה הי"א: הלוא כאן גדל זה הילד המוכשר ממלאגה, וכאן קיבל את חינוכו המקיף והמעמיק כל כך (מי היו מוריו ומחנכיו?) וכאן ספג לראשונה את אווירת הנזירות והמיסטיקה, וכאן התקדש לזויי הרוח, החכמה וסיגוף הגוף.

עד בואו לסרגוסה לא התייהדה העיר בגאונה מבחינתנו, ורק בואו אליה, זמן מה לאחר באם של „גולי קורדובה" אחרים (כגון הבלשן ר' יונה אבן ג'נאח, המשורר יוסף אבן חסדאי בעל „שירה יתומה", הבלשן ופרשן המקרא ר' משה אבן ג'יקטילה ועוד), העלה את קרנה באמת והוציא את שמה בעולם היהודי כולו. אבל מבחינתו של המשורר הצעיר המיותם, האישיות החשובה ביותר בעיר היתה השר הנדיב יקותיאל אבן חסאן, שנטלו תחת חסותו, טפחו ועודדו בהבחינו בכשרונותיו הבלתי מצויים. והצעיר גבירול, גמל לו בהבנן שירי תהילה מרשימים, ובמספר קינות מרעידות־לב, שחיבר עליו בהרצחו, שאז נותר שוב עזוב ובודד, כשבינו לבין בני עירו (כ־1200 יהודים חיו אז בעיר) גבהות מחיצות של עוינות תיכור. הם לא סלחו לו את לשונו־קלשונו השנונה ואת התנשאותו (ואת הכרזותו: אני „ארם ואתנשא עלי כל מתי דורי ועל כל המצויים"...) והוא בז ולעג לכולם. ובהיותו כבן 25 הקרע בינו לבינם לא ניתן עוד לתיקון, והוא נאלץ לעזוב את העיר מתוך רוגז ומרירות רבה, ושם פעמיו לגראנדה, אל בית ידיד הוריו לשעבר – השר והתצבר היהודי המפורסם שמואל הנגיד.

אנו חוזרים ומדרימים בעקבותיו בדרך הארוכה לאנדלוסיה, אל גראנדה שלמרגלות הסיירה נוואדה, שהיתה אז הבירה התוססת פעילות אינטריגות ומלחמות לרוב, שאותן ניהל שמואל, „הנזיר" ושר הצבא של מלך גראנדה.

„עיר רימוני" כונתה בפי היהודים, והערבים כינוה „גראנטת אל יהוד" ושני השרים היהודים – שמואל הנגיד ויהוסף בנו ויורשו, ש„שלטו" בה למעלה משלוש עשרה שנים, מצדיקים כינוי זה. ולא עוד, אלא שנמצא חוקר יהודי גרמני (פ. ברגבוהן) שטען בספרו "THE ALHAMBRA" כי שכיית־החמדה של ספרד בכלל ושל גראנדה בפרט – ארמון האלהמברה – נבנה לאמיתו אלא בידי יהוסף הנגיד [illegible] בעיקר על שיר של גבירול [illegible] המתאר, למרבה ההפתעה, ארמון בעל מבנה ארכיטקטוני ופרטים שונים, הדומים להפליא לאלה של ארמון האלהמברה הנוכחי... התיזה של ברגבוהן לא נתקבלה, בעיקר משום אי התאמה סינכרונית (שכן גבירול נפטר לפני שיהוסף עלה לשלטון) אבל דומה שהדבר אפשרי גם אפשרי לגבי שמואל־האב (ויהוסף רק הוסיף והשלים את ארמון אביו).

האם בארמון זה על כריו וערוגותיו מרהיבי העין, ולקול קילוחי המים במזרקותיו, ערך שמואל הנגיד את משתאות היין שלו, שאחד מהם מתאר בפירוטרוט את קוראי המשתה שלו המאבדים את עשתונותיהם ביין, והמארח שומר ומלגלג עליהם, ועוד מתרברב בעליונותו על כולם? האם בשיר זה („התרע את פעליי") הצליח לקטוס כבודו את שני „משוררי החצר" שלו, יצחק אבן כלפון ושלמה אבן גבירול, עד שנעורה „מחלוקת" קשה בין השלושה, שגרמה ל„פרידה רבה"? מכל מקום, נראה שגבירול שב הקריה תבשילה, ונאלץ לעזוב גם את גראנאדה כפי שעזב את סרגוסה מתוך סערה גדולה, והפעם גם בפרץ של קללות נמרצות, שהנציחן בשירו „מה לך יחידה" שחובר באותו „מאבדלאשיה"? כדברי הכתובת לשיר (ושם המקרים שקשרוהו עם השיר „ביחר בקוראי גרוני"), שחובר „בצאתו מסרגוסה". אבן גבירול שנואש הפעם מכל יהודי ספרד, החליט לעזוב את הארץ אחרי בה, ולשים פעמיו לארץ־ישראל (ולבבל), ובמגמה זו פנה מזרחה אל עיר החוף ולנסיה, בתקוה למצוא שם נדיב חדש שיסייע לו להגשים את משאלת ליבו זו.

ועכשיו פונה גם אני בעקבותיו לוולנסיה, העיר העשירה והפורחת, כאז כן עתה, בארמוניה הפורחות רחבות הידים, המשתרעות מן הים ועד רגלי ההרים שבמערב, והיא כגן עדן שקויית נחלים ותעלות מים, והכל כאילו זורם בה ונמשך אל הים, שאליו הגיע גם גבירול בסוף דרך היסורים שלו, ושם על חופה המזרחי של ספרד מצא המוות. ומה סמלי הדבר, שעל חוף הים נולד ועל חוף הים מת, וחייו עצמם כים סוער וגועש היו, וגם יצירתו יונקה ממעמקים עצומים – כ„מקור חיים" נובע וגואה כל הזמן, עד שנגוז. ומה עצוב סיפורו של האיש שהפריה כל כך אחרים, לא הותיר אחריו כל שריד. שסבלו ויגונו הכבירים הפכו לשירה נהדרה, אולם הם שהורידוהו בינגו שאולה, ללא ביתומים ומוזר. ועכשיו, בבקשי להביא מנוח תנחומים מאוחרת זו לגאון הסראגי, אני תרה ומחפשת בעיר היפה וברחובותיה מלאי המולת־אדם, אך האדישים אלי, אחר עקבותיו של המשורר האובד אך בלתי נשכח. איש אינו משער כי אני מחפשת בזה את מקום קברו ועצמותיו של משורר, שמת לפני יותר מ־930 שנה. הלא כל השומע יצחק לי: אך אני בשלי, בוחנת וסוקרת את אתרי העיר, מבקשת את מקומה של השכונה היהודית ובית הקברות שלה, ואין לה זכר וגם אין שום סימן למקום קבורתו של גבירול: „האיש היה כלא היה", כדבריו בקינה על הרב האי גאון (שגם הוא נפטר שירי"...)

לא נותרת לי איפוא אלא אחיזת־הקש האחרונה שהפיח בי דוד כהנא במונוגרפיה שלו על גבירול (מתרנ"ו): שבסופה העלה רעיון מופלא (מופלג בעיני החוקרים) – שאולי מצבת אבן אחת שראה בעיניו הפילוסוף והבלשן, משה בן חביב, בשנת רמ"ו (1486), „בראש ההר" במורבידרו, שעליה מצא חקוק שיר קצרצר זה לשונו: „שאו קינה בקול מרה/לשר גדול לקחו יה". וחלקו השני היה לדבריו „מחוק" אבל ניכרה עוד המלה החורזת – „לאמצירה". וכהנא העלה את הסברה ש„השר הגדול" שעל קברו נחקק השיר לא היה שַׂר (בשין שמאלית) כי אם שָׁר, דהיינו משורר גדול! ומיהו „שר גדול" זה, אם לא שלמה אבן גבירול, שנפטר בוולנסיה ו„שם קברו"? ולדברי כהנא שתים מאותיות שמו ש.ל. הן החקוקות בראשי הטורים של השיר, בעוד שתי האחרות נמחקו כנראה, כפי שטען משה בן חביב. ואמנם, שיר קצרצר ותמציתי זה ראוי היה להחרת על קברו של גבירול, אשר כבר בגיל 16 הכריז על עצמו:

אֲנִי הַשַּׂר* – וְהַשִּׁיר לִי לְעֶבֶד
אֲנִי כִנּוֹר לְכָל שָׁרִים וּמֹנְגִים
וְשִׁירִי עֲטָרָה לַמְּלָכִים
וּמִגְבָּעוֹת בְּרָאשֵׁי הַסְּגָנִים

מתנעת בכוח רעיונו הפשוט והתמים, אבל ההגיוני כל כך של כהנא, הלכתי לחפש את מצבת גבירול ב„ראש ההר" במורבידרו, וגם מצאתיה לבסוף: אבל, אבוי, הכתב משובש ומחוק שבעתיים, וקשה הכתובת לפענוח וספקותי רבות אם אמנם מצבת גבירול היא המצבה האמת...

וכך עם מימצא נפלא אך מפוקפק זה, מצאתי את עצמי בסוף המסע, לכאורה בידים ריקות אבל בלב מלא, שהרי בסופו של דבר, בעיני רוחי ודמיוני ראיתי את גבירול [illegible] בכל מקום שבו דרכו רגלי, בכל [illegible] העלים „שהתניק בטליתו" של המשורר, אבל לא שיכחו בקירבן מאומה ממנה ואילו לי נותרה מזכרת חיה אמיתית וממשית ביותר ממשוררי גבהרות וכבידריהות, הלא היא שירתו (ושאר יצירותיו), שבזכותן ראוי לנפשו „הרגונית" המסוערת תמיד למצוא את מנוחתה הנכונה, תחת כנפי השכינה, ביחד עם שאר גדולי זמנו, עם כל הצדיקים שבגן עדן.

*תיבה זו ניתן לקרוא בשין שמאלית וימנית כאחת. גבירול כינה את עצמו שר גם בשירים נוספים.

מסיבת יום הולדת לאבא

סיפור מאת ענת לויט

א.

כשישבה שרה ליד השולחן במטבח, ואכלה את ארוחת הצהריים, כמנהגה בכל יום בשעה קבועה, חצתה את זכרונה המחשבה כי בשבת הקרובה יחול יום הולדת השישים ליוסף בעלה. היא התמידה ללעוס את נתחי הבשר שבישלה בסיר עבור שניים. כשנעמדה להסיר את הצלחת הריקה ולהניחה בכיור, ואחרי־כך חלטה קפה שחור בקומקום זעיר, שבה לחשוב, כאילו בעל כורחה, על יום ההולדת הקרב. גם תהתה מדוע צריך האירוע להפריע את שלוותה פעמיים מהלך ארוחה אחת.

במהלך שנות נישואיה, עשרים ותשע שנים, היה יוסף שב ומטעים באוזניה, כי ימי הולדת נועדו לשמח רק ילדים. בשנות הנישואין הראשונות ניסתה שרה לנסות ולהסביר, כי ימי הולדת הם רק סמל, הוכחה חזונית, אם כי חלקית ביותר, לכך שלקיומו של האדם יש משמעות. כנגד זאת היה יוסף משיב, שאם להוכיח, או מאין הבוחה ביום קבוע, בכל שנה אותו יום, ושאין בכך אלא הוכחה נוספת לפחד המוצדק שקיים בכל אחד, כי אין חשיבות מיוחדת לעובדה שנולד.

הויכוחים שהוליד הנושא, הסתיימו תמיד ללא הכרעה, והותירו בליבה של שרה כעס רב, בגלל אי־יכולתה לשכנע בטיעוניה, ובעיקר מפני שטיעונים אלה נראו תפלים גם בעיניה, עוד זמן רב לאחר תום הויכוחים. במהלך השנים, כשהבחינה כי התנגדותו של יוסף למשמעות שהיא מבקשת להעניק לימי הולדת אינה מופיעה כשחל יום הולדתו, התערב הכעס במרירות ובלעג, ואותם נאלצה לקבור בתוכה. יוסף מעולם לא ביטא במלים מפורשות את ציפייתו שיזכרו לחוג את יום הולדתו. הוא גם לא הודה באכזבתו ובעלבונו, כשמי מבני המשפחה לא ברכו. רק לפי הבעת פניו והשאלות ששאל, למדה שרה לדעת, כי יהיו טיעוניו הגיוניים בכל שיהיו, הרי הם חלים רק על ימי הולדת של בני המשפחה האחרים.

עוד לפני שסיימה לשתות את הקפה, קמה והחלה להתהלך לאורך המטבח הקטן, עד שנעמדה במקום אחד, חבכה את כפות ידיה זו בזו, וחזרה אל הקיר מולה. עליה לסדר ולטלפן לרחל, אפילו שהשעה כבר שתיים ועשרה. היא קרבה אל השולחן. נטלה את הספל ללגום לגימה נוספת מהקפה, שנעשה צונן וגם מר. מחתה את שפתיה בגב כף ידה. מחקה את העווית שהביא הטעם אל פניה, והתאמצה להתיר את החיוך שהקפצתה קודם אל הקיר, בגלל ההרגשה כי היא עתידה להפתיע את כל בני המשפחה.

זמן רב חלף עד שרחל נענתה לצלצולי הטלפון בדירתה. קולה נשמע מנומנם וגדוש בכעס עצור, שפרץ מיד לאחר שזיהתה את קול אמה. שוב ושוב התנצלה שרה על ההפרעה בזמן המנוחה. היא רק רצתה להודיע על מסיבה שתיערך לכבוד אבי המשפחה. לפתע ברגע קולה של רחל, אף נתמלא רכות מזייפת, כששאלה מהיכן הופיע הרצון הטוב אצל אמה. באמת חזתה שרה כי רחל לא תהיה שותפה לשמחת ההולדה. שיחת הטלפון נועדה רק לבחון את עצמה, עד כמה נחושה היא בדעתה, לנסות להתעלות מעל הבצה היומיומית, שהשנים אינן משנות את צורתה, רק שהגועים מתבדים ומתכהים בה חליפות. לפני שנסתיימה שיחת הטלפון, שב קולה של רחל ונבגע לעייפות, שאולי בגללה הציעה לסייעה בהכנות לקראת המסיבה. שרה ביקשה רק שתזכור, כי המסיבה נועדה לשבת בשעה שמונה בלילה.

אחר הצהריים, לאחר שינה של שעתיים וספל נוסף של קפה שחור, שבה שרה אל מכשיר הטלפון, להודיע ליהונתן ולמרים על המסיבה הצפויה. לרגע חשבה לדחות את שתי השיחות ליום המחרת, אלא שמיד ביטלה את המחשבה, מתוך נחישות לסתום ומהירות כל אפשרות לחרטה. השיחה עם צעיר ילדיה היתה קצרה. יהונתן לא ביטא פליאה או הסתייגות מההחלטה. גם התעניינות או שמחה לא מילאו את קולו. לפני שנכנעה לרצונו המרומז לסיים את השיחה, נזכרה שרה לומר בקול בוטח, כי לא ישכח לבוא בשבת בשעה שבע בערב. בכוונתה הקדימה את שעת ההזמנה, בגלל ידיעתה את מנהגו של יהונתן להגיע לאירועים כאלה באיחור של שעה.

מיד מיהרה לטלפן אל מרים, כלפיה חשה שרה תמיד קירבה גדולה. כבכל עת כוו גם שינה בתוכה, כי את שלושת ילדיה היא אוהבת במידה שווה. השיחה עם מרים נקטעה רק בגלל צעדיו של יוסף שקרבו אל דלת הכניסה. בדרכה לפתוח את הדלת קבעה שרה לעצמה, כי לבעלה לא תספר על המעשה שהיא מתכוונת לחולל.

בשלושת הימים שבאו הירבתה להתרוצץ ברחובות ובין חנויות. פעמים אחדות שבה לדירתה, רק כדי להרחיק את תכולתם של הסלים, כדי שתוכל לשוב ולמהר את הליכתה אל חנויות שעוד לא ביקרה בהן. בקפידה רבה בחרה את המיצרכים, ובתוך כך המציא דמיונה מתכונים, גלגל בתוכו את כל שלבי ההכנה, עד שנוזה תבשיל בשלימותו, כדי להיכלא בתוך הזיכרון, ולפנות מקום לתבשיל חדש. מזה שנים לא היתה עסוקה כך במהלך היום, שריקתם גדלה עם עזיבת ילדיה את הדירה. רק לפני מרים התירה לעצמה מעט לעת לנסח בקול רם את המשמעויות החדשות שהיא מגלה, כאשר לטבעם התפל של החיים. משנסתיימו ימי הקניות, נפקחה שרה לגלות, כי במהלכם נסתמו בתוכה התהומות כאילו מעצמם. אפילו שיחות הטלפון שקיימה עם רחל ויהונתן בראשית השבוע, לא חפרו בתוכה, כפי שניתן היה לחזות, תלמים תרבים לפסוע לאורכם למשך ימים, בתוך צמא לאהבה שאין להרוות. את המיצרכים הרבים שרכשה לא טרחה להצפין. היא ידעה כי לא הם שיעוררו את חשדו של יוסף, כי אירוע החורג מהשגרה עתיד להתרחש.

בערבו של יום רביעי, כשישב יוסף לאכול, נשא לפתע את עיניו לשאול לשם מה כל המיצרכים הנצברים בארונות. שרה חייכה חיוך רחב, כדי להסתיר את מבוכתה ולהמציא תשובה מהירה. אחרי שמצאה הסבירה, כי אגירת המצרכים אינה חורגת מהשגרה, קמה והחלה להסיר מהשולחן את הצלחות הריקות. בבוקר המחרת התעוררה בשעה מוקדמת. גופה היה חסר מנוחה. היא הביטה בבדידותה הרושת הקמטים של יוסף, ובשערו המאפיר הדליל, ולא ידעה להחליט אם תנסה לשוב ולהירדם, או שתקום מהמיטה, ותחל מיד לבשל עד שיתעורר. היא עצמה את עיניה, וכששבה לפוקחן נבהלה לגלות, כי חלפו שעתיים מאז התעוררה בפעם הראשונה. כשמיהרה להביט אל חלקתו של יוסף במיטה, ראתה את קמטי הסדין ואת השמיכה המעורבלת. זמזום מכונת הגילוח החשמלית נשמע מחדר האמבטיה. כשישבו לאכול את ארוחת הבוקר, שאל יוסף מדוע עיניה אדומות. שרה מיהרה לקום ולהביט במראת המסדרון, כאילו לא ידעה על האדמומיות ועל תפיחות העור מתחת לעיניים. כששבה והתיישבה, הביטה אל תוך ספל הקפה, אמרה כי כנראה חלמה חלום רע, רק שאינה זוכרת. כשסיימו לאכול, קם יוסף והזיז את כסאו במרצפות. הוא ניקה את גרונו בשיעולים קצרים, לפני שאמר כי בעוד יומיים יחול יום הולדתו השישים, ושמן המקום שהוא מביט על השנים הללו, אין הוא רואה כל יתרון, רק חסרונות שאותם ודאי שאין צורך לחגוג. כליאת דמעותיה של שרה הפכה קשה מנשוא. היא קמה מכסאה, ובלי להביט בפניו של יוסף, ביקשה שימהר וילך לעבודתו.

במהלכו של יום שישי, נמצאה שרה שעות רבות במטבח. היא טעמה מכל תבשיל, העבירה מסיר לסיר, והטמינה במקרר עד שנגרש. בכל שהתמעטו השעות עד למועד האירוע, התבהרו בזכרונה תמונות ששרדו ממסיבות קודמות שערכה בדירה. אם בעת שהותה במטבח הצליחה לטשטש מעט את צבעם הדביק בטריותו של התמונות הללו, הרי בכל עת ששכבה במיטה ועצמה את עיניה, בנו התמונות חלומות מהם נמלטה אל יקיצות חטופות, שלא הבחירו את הכאב הנובר בתוך חלל בטנה.

בבוקרו של יום שבת, מיד לאחר שפקחה את עיניה, פשטה את זרועותיה לרוחב המיטה. בתוך כך נגעה בגבו של יוסף שהופנה אליה. כשליטפה את שערות ראשו, אמרה בקול נמוך, כי היא מברכת ביום הולדת שמח, ושלמרות הכל הכינה למענו הפתעה. כשהתמיד יוסף בשתיקתו, הרחיקה שרה את גופה אל קצה המיטה. כשהסב יוסף את פניו להביט בפניה, פרצו הדמעות מעיניה. כששאל לסיבת בכיה, מיהרה למחות את הדמעות ולומר, כי זו רק בגלל שמחה.

בכל שעות הבוקר בדקה שרה שוב ושוב את מספר המזלגות והסכינים והכפות והכפיות והכוסות והצלחות ואת גרישות המלחיה והפלפליה ואת כמות הלחם ואת תכולת הסירים שהוטמנו במקרר. אחר הרחיבה והאריכה את השולחן בחדר האורחים, כיסתה אותו במפה לבנה, והציבה סביבו חמישה כסאות במרחק שווה זה מזה. כשקמה משנת הצהריים, נבהלה לראות, כי השעה כבר חמש ועשרה. שוב גברה עצבנותה בשל אי־יכולתה להחליט אם להקים להתרחץ, להחליף בגדים, להסתרק ולהתאפר, או לסיים בהקים את סידורם על השולחן של הסכינים המזלגות הכפיות הכפות והצלחות הקטנות והכוסות והכוסיות המיועדות ללגימת יין. לבסוף קמה ונכנסה על בהונותיה לחדר השינה. לרגע נעמדה להביט בעיניו העצומות של יוסף ובגופו הרפה, כששכב על המיטה. אחרי שהניחה שמלה הדורה על כסא בחדר האמבטיה, שבה אל חדר האורחים, והחלה לסדר את כלי האוכל על פני המפה הלבנה. כששמעה את צעדיו של יוסף קרבים אל פתח החדר, לא הסבה אליו את מבטה.

יוסף החל להתרחק אל המטבח. שרה התאמצה להתיר פקעת שנתהדקה בנפשה מחוטים עבים של רגשות אשם. כשנכנסה למטבח, מיהרה לקרב אל יוסף, שישב ולגם מים חמים. היא שלחה את זרועותיה לגעת בפניו, ובתוך כך אמרה את תקוותה, כי המסיבה עתידה לשוב ולפתוח אשנב בליבותיהם של בני המשפחה, לא תגמר להתקלקל בגלל סיבות נפלוזת עוד. יוסף נשא את הכוס המלאה ושב הגיגה. שרה התאמצה להביא חיוך אל פניה, לפני שביקשה כי יוסף ימהר ללכת להתרחץ, להתגלח וללבוש את המכנסיים השחורים ואת החולצה הלבנה. לפני שעזב את המטבח, עצר יוסף את הליכתו. בלי להביט בפניה של שרה, אמר כאילו לעצמו כי אלמלא היתה המסיבה נערכת לכבודו, היה עוזב את הדירה לפני הולדתו, כדי למנוע מעצמו עגמה.

בשעה שש ארבעים וחמש, אחרי שהוציאה את הסירים מהמקרר, הניחה על הכיריים ועל מדף השיש הסמוך לכיור, שבה שרה אל חדר האמבטיה. כשסיימה לאפר את עיניה, נותרה לעמוד עוד דקות ארוכות מול המראה, לוודא כי האיפור אינו רב מדי. בשעה שבע שלושים וחמש צלצל פעמון דלת הכניסה. כשראתה את יהונתן עומד על סף הדלת הפתוחה, מיהרה שרה לאחוז בזרועו, ולהובילו אל חדר האורחים. בתוך כך בקשה שיוסף יקום מהספה, עליה נשכב זמן קצר קודם, לאחר שהתלונן על כאבים הפולחים את ראשו. יהונתן שחרר את זרועו, כדי לפסוע לעבר אביו, שהתיישב, חבק את גופו במרפקיו תאגה.

ב.

בבוקר המחרת התקשתה שרה לפקוח את עיניה. שרידי חלום רע הידפקו על עפעפיה. היא הניעה את ראשה מצד לצד. כשנשאה את זרועה להביט בשעונה, נדהמה לראות, כי השעה כבר תשע וחמישה. שנים רבות לא ישנה עד שעה כה מאוחרת. בדרכה לחדר האמבטיה בחנה בחוזק את פניה דרך מראת המסדרון. הצבע השחור שמכסה אתמול בקפידה להבליט את תחתיות בתי עיניה. היה ספוג עתה בקמטים הרבים שחרצו השנים בעורה. כשישבה ליד השולחן, והמתינה לקפה שירתח, צילצל הטלפון. מרים ביקשה להודות על המסיבה, ולשבח את האווירה ששררה בין בני המשפחה. שרה לא סיפרה על יקיצתה המאוחרת. אחרי שהשיבה את השפופרת אל כנה, נותרה עוד דקות ארוכות לעמוד ולהביט בספלים הריקים, שהיו מונחים על פני המפה הכותנת. אתמול, אחרי שילדיה עזבו את הדירה בשעת לילה מאוחרת, חשה עייפות גדולה מכדי שתוכל לנקות את שרידי האירוח. היא גם סירבה להצעתו של יוסף, לסייע בהכנסת הכתוסאות אל מקומן הקבוע. רק לפני ששקעה אל תוך תרדמה, הודתה לו בקול נמוך על נכונתו להגיש עזרה. המחשבה כי לא נהגו כמנהגו להיכנס אל חדר השינה, מיד לאחר הסתלקות האורחים, לא שימחה את ליבה גם עתה. כשסיימה ללגום מן הקפה, קבעה לעצמה, כי לכשתשב מול מרים בצהריים, לסעוד מן המאכלים המעטים שנותרו בסירים, תודיע כי לא ירבו לדבר במה שהתרחש בליל אמש. את בקשתה תנמק בתחושה שהחלה להירקם בה, כי גבירה כזו תעניק חשיבות יתרה לאירועים, אשר בכלות הכל לא היה בהם דבר שחורג מן השיגרה. כשנכנסה אל חדר השינה, לסדר את המיטה הסתורה, שוב צלצל הטלפון. רחל ביקשה להתנצל על שלא הקדימה לבוא ולסייע בהכנות. כששבה אל חדר השינה, הפילה שרה את גופה על המיטה. היא טמנה את פניה בכר. נשימותיה התקצרו. עיניה היו יבשות כשהפנתה את פניה להביט בתקרה.

באותו בוקר, אחרי שסיימה לערוך את הקניות, האריכה את הליכתה ברחובות. בתוך כך קבעה לעצמה, כי גם בבקרים שיבואו תאריך את זמן שהותה מחוץ לדירה. את הדממה שהשתררה, כששבה מול בתה בשעת הצהריים, קטעה מרים כששאלה אם אירע דבר מה שבגללו נפגם האושר שהיה נסוך על פני אמה במהלך מסיבת ליל אמש. שרה נחפזה לומר, כי לא ארע דבר. כשנתנתה להמה, מיהרה לשוב אל חדר השינה. היא הניפה את התריסים, נשכבה על המיטה, ועצמה את עיניה בחוזקה. לשווא ביקשה להימלט אל תוך תרדמה. גופה לא נרפה. לבסוף קמה והחלה להתהלך בין החדרים. כפות ידיה הזיעו, כששבה ושינגה אל תוכה, כי יותר לא תבלה את חייה במעשים שאין להם תכלה.

כשמשב יוסף מעבודתו, ביקשה ממנו שיגיש לעצמו את הארוחה. זמן רב הביטה בפניו שנרכנו מעל הצלחת, עד שהחל לגנוך, כאילו בינו לבינו. היא עזבה את המטבח. זמן ממושך עמדה נשענת על דלת הכניסה הנעולה, להביט באצבעות כפות ידיה, ולחייך חיוך רחב.

ספסל בגן

סיפור מאת יצחק שלו

א

נחום ירד ברחוב הנביאים עד שהגיע לבית הספר „אורט". כאן פנה שמאלה, ברחוב קטן, והגיע לבנין באה וישן שבאחוריו השתרע גן. הוא התיישב על ספסל ירוק והסתכל בעלי העצים הצהובים שנשרו מסביבו. הדממה שמסביב היתה כה גדולה עד שלחש נשירתם הגיע לאזניו. מעולם לא מצא את הגן שרוי ברעש כלשהו. דומה היה כי אין איש נכנס לבניינים שעטרו אותו. הוא התבונן אל עלי השלכת ומצא בהם כאלה שבמשך הימים האחרונים שינו צבעם והגיעו לצבע חום להתפשט על צהבונם, באופן שנראה היה כאילו לבשו מכיותות של זהב.

לשעבר נהג היה לבוא לכאן עם עמליה ולשבת על אותו ספסל. עמליה באה לירושלים מן הקיבוץ ללמוד באוניברסיטה, שבה היה אסיסטנט. לא היה צריך להמתין הרבה עד שנתקרבו זה לזה. ולא המקצוע שבעטיו נתייעצה אתו הוא שקירבם, כי אם אהבת ירושלים. עמליה התהלכה כשיכורה בחוצות העיר ונחום היה מפנה אותה לפינות היפות שעדיין לא נודעו לה. עד מהרה צירף אותה לטיוליו ברחובי ירושלים ויחד היו מסיירים בכל שכונה ישנה ובכל חורשת עצים שניתן לנוח בה קצת מקול המונה ושאונה של העיר. חיבה יתירה נודעה ממנה לאורנים ישישים ולאקליפטוסים שנשתלו כאן בתקופת התורכים כגון אלה המגביהים בבריכת ממילא. הוא לא הכביד עליה בהסבריו, אך המעט שאמר דיו היה לפתוח לה פתח אל קיסמה של העיר.

יום אחד נתגלגלו אל גן חבוי בין הבניינים של רחוב הנביאים ומאז נעשה הגן מקום פגישתם הקבוע. כאן התחילו לתהות לא רק על יופיה של ירושלים אלא גם זה על טיבו של זה.

לאחר שיחות מעטות עמדו על כך שלא רבים הם הדברים המשותפים להם. גילוי זה נתגלה לעמליה כבר לאחר שהזמינה אותו לקיבוץ, להתארח שם באחת השבתות. עמליה שיערה לעצמה שיקבל הזמנה זו ברצון, אך למרבה הפתעתה ענה לה, שאין הוא חש בטוב בחברה גדולה של אנשים.

„במקום שמצויים מאה בני אדם – איני רוצה להיות המאה ואחד".

„למה?"

„נוח לי בחוג המצומצם של ידידי".

„שונא בני אדם?"

„חלילה. אך איני אוהב אלא מעטים".

אולי זאת היתה הסיבה לכך שלא נתרצה לה שעה שביקשה ממנו לצרף לאחד מטיוליהם גם חבר ושתי חברות שלמדו עמה בפקולטה.

„לא" – אמר – „נוח לי לטייל אתך ואיני רוצה להעמיס על עצמי היכרויות חדשות".

„הבנך" – ענתה – „עלי להבין מכך שהסכמתך לטייל אתי לא היתה אלא נס?"

„כך" – ענה ונשתקע בשתיקה.

ב

טיב יחסיהם לא הטריד אותם בתחילה. ליבם נתון היה למראות העיר, והדבר מנע מהם חישוט יתר. שניהם הסכימו לכך שסיבת פגישותיהם נעוצה ברצונם להכיר עוד בית ועוד סימטה. עמליה היתה תלמידה מקשיבה והוא – מדריך שניתן ללמוד מפיו. זה הכל. אולם כשהציעה לו, יום אחד, ללכת לסרט קולנוע, הבחינה מיד באותות של תמיהה המסתמנים בפניו.

„חשבתי שנעשה איזה סיור לילי, כדרכנו".

„אולי נצא קצת מן השיגרה?"

„אם סיורים בירושלים נראים בעיניך כשיגרה הרי זה דבר אחר".

„הלא יודע אתה כמה יקרים לליבי הסיורים שלנו, אבל יכולים אנו להיפגש לא רק לשם סיור... הלא כן?"

הוא נראה כשרוי במבוכה.

„טוב" – נסוגה מתוך אכזבה – „חשבתי שמוצאים אנו ענין לא רק בנוף אלא גם אחד בשני".

„לולי כך לא הייתי מציע לך בכלל את הטיולים האלה... איני מטייל אלא רק עם המעניינים אותי... נדמה היה לי שדבר זה היה מובן מלכתחילה. אם מציע אני לאדם לטייל הרי זה רק משום שהכרתו נעימה עלי".

ערב אחד נתיישבו על ספסלם שבגן.

„בואי ספרי לי קצת על עצמך" – ביקש.

„האם כה חשוב הדבר?"

„כן. מה ברצונך לעשות לאחר גמר לימודיך?".

„מתכוונת אני לחזור לשם כמורה בביה"ס האיזורי התיכון".

„אי אפשר לומר שזהו דין וחשבון מלא".

„טוב" – חייכה – „יש לי חבר ואנו גרים שנינו בחדר אחד".

הוא לא דחק בה לספר עוד.

„עכשיו הגיע תורי" – אמרה – „מה מעסיק אותך? – לבד מן העיסוק באוניברסיטה, כמובן".

„אין הרבה מה לספר" – אמר – „אני אוהב לקרוא ספרים – לאו דווקא את השייכים למקצועי, ואוהב את ירושלים... ואין לי חברה".

היא צחקה לצורה שבה השיב לדבריה.

„היתה לך פעם?"

„כן. אבל נפרדנו".

היא נסתכלה בו במבט שואל, והוא מולל בידו עלה מן העלים שלרגליו.

„נפרדנו משום שלא התאמנו זה לזה... היא היתה טיפוס חברתי מאוד, אוהבת בילויים ואילו אני... הרי יודעת את".

„מה דעתך שניכנס פעם לקפה?" – שאלה פעם. לא היתה לה כל אשליה בקשר לתשובה, אבל סקרנותה גברה.

„אינני אוהב אנשים היושבים זה ליד זה ומשיחים כאילו נמצאים הם בנסיבות אינטימיות... רואה את ספסל זה, כמותו יש רבים בחוצות ירושלים, בגנבי השכונות, ואני יושב שם ושותק להנאתי".

„אינך משתעמם?"

„לא. צופה אני סביב אל החיים הקטנים המתנהלים בסמוך: תינוקות, אמהות, קבצנים וכל מה שמצוי בשפע בירושלים".

„לשתות קפה יחד בחדרי או בחדרך גם כן אסור?"

„נחשוב על כך".

„יודע אתה נחום" – פנתה אליו – „נראה אתה לי תמיד עצוב מעט".

„אי אפשר לדור בירושלים מבלי להיות עצוב מעט".

„לא, לא לכך נתכוונתי" – מיחתה – „הנך נראה לי עצוב מבלי כל קשר לירושלים, עצוב מטבע בריאתך".

עברו כמה שבועות וכשהזמינתו יום אחד לבקר אותה בחדרה, לא סירב.

ג

את עמליה כינו בני הקיבוץ בשם „הירושלמית". וכל זאת משום שבהיותה חברה בוועדת־התרבות שרבה לעיתים, מה ייעשה בהן מסיים, והיתה דעתה נחושה: „יש לבקר בירושלים". לא היתה דרך להשתמט מדרישותיה ותכופות, אלא בשיטורה לגזבר, איש קשוח שלא נענה למרבית בקשותיה מחמת קשיים תקציביים.

שם אחר שתלו בה כל מיודעיה היה „החברה ההיסטורית" משום שבהיותה אחרי מקצוע לימודי זה נודעה ברבים. כשעמדה השאלה את מי ישלחו לירושלים ללמוד באוניברסיטה ולחזור לבית־הספר התיכון שבקיבוץ, נתנו בני החבורה עיניהם בעמליה, כדבר המובן מאליו.

„שם תהיה בירושלים, אהובת נפשה, וגם תלמד היסטוריה", כפי שכינוה רבים.

מטבע הדברים שנחום, כאסיסטנט, נתקרב אל הסטודנטים ובעיותיהם הלימודיות. פעמים שהיה מתקן עבודותיהם ופעמים שהיה נושא דבריו בענין שנתמחה בו. אף לא שחרר עצמו מלהורותם כיצד ימלאו את המוטל עליהם כהלכה.

עמליה פגשה בו, לראשונה, כשהסביר לבני החוג כיצד כותבים עבודה: ענין המבוא והסיכום, ראשי הפרקים והביבליוגרפיה וכו'. לרבים מהם היתה הפגישה עם האוניברסיטה מתמצת ומבלבלת ואף זאת ראה צורך ליישר את ההדורים וללמדם דעת בהלכות אוניברסיטה.

היא ביקשה להתייעץ עמו ושמחה לפגוש את בעיותיה האקדמיות.

הם נמשכו זו לזה מלכתחילה. כאותם הפכים החותרים זה לקראת זה כדי להתנגש. ואכן היתה זו התנגשות של ממש, וההפכים היו רבים יותר משיערו תחילה. אפילו חוורונו ורזון גופו היו ההיפך משופעו של עורה ומבליאות גופה. אבל היה זה מעטה חיצוני שהסתיר את כל ההיפוך באמת.

ד

לאחר שהיטיבו ליבם בקפה ועוגות, הסתכל נחום בעמליה כמי שרוצה לומר דבר ומהסס לאמרו. לבסוף נתגבר.

„עלה בדעתי שנהגתי בך שלא כשורה בשעה שסירבתי לטייל עם חבריך... זוכרת את?"

„זוכרת היטב".

„ובכן הריני מציע לך פיצויים... מה דעתך שתביאי לכאן את חברך מהקיבוץ ונטייל יחדיו?"

„כה יפה מצידך, נחום, אבל הדבר כבר בלתי אפשרי".

„למה?"

„נפרדנו".

הוא המתין להסבר.

„חדלתי למצוא בו ענין... בחור טוב אבל אין לדבר עמו על דבר שמחוץ לעניני הענף שלו".

„כי רק עכשיו הרגשת בכך?"

„כן. משעה שבאתי לירושלים ונפגשתי עם אנשים אחרים, ראיתי מה היה דל חלקי עד כה".

היא הביטה בו מבוישת, כשאמרה „אנשים אחרים".

„ירושלים היא גן העולם" – פלט לפתע.

„גן ויש בו כל כך מעט עצים?"

„כל עץ בירושלים הריהו כבגן מלא".

הוא הוליך אותה לגיחון ולשילוח, לנחל קדרון ולעין רוגל. רגליה לא שבעו מלכת ועיניה לא שבעו מראות.

ה

כלתה שנת לימודיה ובאחד מאותם ערבים קיציים של סוף השנה מצאו עצמם שוב בספסל שבגן הקטן.

הוא הביט בה בעצב ואמר:

„ודאי שמחה את שבקרוב תסעי לקיבוץ לפגרת הקיץ".

היא הבחינה בעגמומיות שבקולו:

„לא" – אמרה – „אני נשארת פה ומדי פעם אחזור לקיבוץ".

„למה נשארת את?"

„רציתי לבקר באוניברסיטה ולעיין בכמה ספרים".

שניהם ידעו שמכזבת היא. ואז הניח בפעם הראשונה שתי אצבעות על שערה והוליך עליו ברוך, עלה וירד, כאילו אומר הוא לבחון רכותן של השערות ולמוד את אורכן. עמליה הניחה לו ונגעה בקצה אצבעה בכף ידו.

ליותר מזה לא נצרכו. אבל המעט שקיבלו זה מזה הספיק להם לפרנסת דמיונם ורגשותיהם למשך ימים רבים.

„נחום" – אמרה לו בקול נמוך – „אולי תעבור אלי ונגור זה עם זה?"

הוא זכר את החבר שנפרדה ממנו.

„ומה יהיה אם לאחר זמן תאלצי לעזוב את חדרך? – איני מקבל דברים אלה בקלות...".

„לא תיאלץ... הפעם יודעת אני בדיוק מה אני עושה".

„אני מציע שנינשא".

„אתה מציע זאת בקול כה רגיל, ואילו אני נרגשת כל כך".

„כך" – השיב לה מעודד – „איני מחבב פרשות של מגורים משותפים ... הלא רציניים אנחנו. לא כך?"

„כך".

„מדוע לא נינשא?"

„המתן קמעה... מעולם לא חשבתי על כך ... יותר נכון, מעולם לא הרהבתי לחשוב על כך ... נראית לי כה בלתי־מושג, כמו שוכן על כוכב רחוק".

„הייתי רוצה שנגור בדירתי. יש לי דירת שני חדרים ברחוב מתוק שקשה לעזבו... האם לא סיפרתי לך על אותו רחוב?"

עדיין לא החליטו היכן יערכו את נישואיהם ומשדנו בדבר, הגיעו לכלל מחלוקת. עמליה ביקשה לערוך את נישואיה בקיבוץ, על פני המדשאה היפה, סמוך לבריכת המים. ואילו נחום נבהל ממספר האנשים שיבואו אל אותה מדשאה.

„ראה" – אמרה – „אבל חלק גדול מן האנשים שיבואו הם ידידי... הלא אי אפשר שלא להזמין ידידים".

שתקו רגע קל ושוב פנתה אליו.

„לא יתכן שנינשא מבלי לראות את הורי תחילה... בוא ניסע אליהם".

נחום נראה מוטרד ביותר.

„אני מסכים שניסע אל הוריך, אבל אשר למקום החתונה ומספר המוזמנים – עוד נחשוב בדבר".

„שוב חושבת אני כך שהנך שונא את הבריות".

„מחבב אני אותן אחת אחת ולא את כולן ביחד...".

„אבל בטקס הנישואים, מבקשת אני ממך, תראה את כולנו ביחד. טוב?" בקולה נשמעה תחינה.

„עמליה, אמרתי לך שנחשוב בדבר".

פניה קדרו. היתה זו הקדרות הראשונה שעלתה עליהן בקרבתו.

„מה עושים אתך, ירושלמי מוזר שלי, מה עושים אתך?" בעיניה עמדו דמעות.

ו

נחום ועמליה גרו בדירה שברחוב „פרי חדש". מיד לאחר שעברה לשם הבינה עמליה משום מה נתחבב כל כך על נחום. רחוב שקט היה, שרק קולות המתפללים והלומדים בישיבה הפריעו את דממתו. דומה שאף המתפללים שבו היו שקטים יותר מחבריהם שבשכונות אחרות.

תחילה נהנתה עמליה מן השקט והבדידות, אך לאחר זמן קצר היתה הדממה נוספת עליה תחושה של מחנק.

„הייתי רוצה לראות בדירה זו יותר משני אנשים" – התלוננה לפני נחום. ולאחר מכן:

„אני מניחה שיש לך ידידים בין המרצים ובין הסטודנטים. ואף לי יש חברים טובים, מדוע לא נעשה להם מסיבה קטנה לכבוד נישואינו? יבואו וישמחו גם הם"

„ראי" – התחייך מיד – „אני כה שמח כשאנו נמצאים זה ליד זה, עד שאין בי כל רצון לשמח אחרים...".

„למה זה רע בעיניך לראות בשמחתם של אחרים?"

„די לי בשמחתי"

תשובתו נראתה לה אנוכית ביותר והיא מיהרה לטעון כנגדו:

„חלק גדול משמחתי בחיים הוא בכך שגם האחרים שמחים. שמחה אני בשמחתם של ידידים ומצטערת בצערם. אי אפשר לחיות כך, מן הצד, כמי שאושרו של הזולת אינו נוגע לגבר".

„אני מבינה שאוהבת את גם לרקוד וגם לשיר עם אחרים, כדרך שלימדוך בקיבוץ, אבל אני גדלתי באוירה אחרת".

„לא הייתי מאושרת אם ידעתי שידידי אינם משתתפים בשמחת נישואי, ואני רוצה בכל ליבי לתת להם הזדמנות לכך... בוא ניתן להם הזדמנות נחום שלי".

והיא התרפקה עליו עד שנעתר לה מתוך אנחה.

ז

כל מה שנשאר בזכרונו של נחום לאחר המסיבה הוא אותו לחש־רחש ששמע מסביב, לכשהקרואים היו משיחים זה עם זה על החתן והכלה.

הוא שמע בבירור כיצד אומר בחור לנערתו:

„ראי כמה הם שונים זה מזה ... עמליה שלנו עליזה ומסבירת פנים, והוא שרוי בקדרות כאילו נאספנו כאן לאזכרה..."

אחר כך העיר מישהו:

„היא נראית לי יפה וצעירה, והוא – כפוף משהו ועגום".

ועוד כהנה וכהנה, דברים שהפליגו בשבחה של עמליה ובנגעו. מאוחר בלילה, לכשנותרו לבדם, שאלה לדעתו על המסיבה.

„בכתי בה רק למענך, יקירתי, רק למענך... אני כשלעצמי נוח לי בלי מסיבות".

הוא זכר בכאב מה ששמע בחדר המדרגות לכשהמסובין נפרדו והלכו להם:

„באיין השגת את האברך הזה? כלי קודש ממש" – שאל מישהו. עמליה, פניה האדימו והיא לא ענתה.

מאז אותו אירוע נעשה מצבה החברתי של עמליה קשה מיום ליום. שום אדם לא הוזמן לביתם ואף הם לא ביקרו איש, לא מחמת שלא הוזמנו, אלא משום שנחום לא מצא חפץ בכך. סרטי קולנוע טובים ורעים הוצגו בעיר, אבל שניהם לא ידעו משום מה הטובים טובים הם והרעים – רעים. ניתן היה לחשוב שנחום, בן התרבות, לא ימנע עצמו מביקור באולם תיאטרון, אבל גם מפנו הדיר רגליו. שלא לדבר על ביקורים בתערוכות ציור, שעליהן אמר שאינו מבין כיצד אפשר להסתכל בתמונה שעה שמצויים לידה מסתכלים רבים אחרים.

עונת הסתיו הגיעה ויחד עם ריח הגשם ריחף באוויר גם ריח משבר המשמש ובא. בכל שדבריה של עמליה היו רבים ומתגברים, כן הלכו תשובותיו של נחום ונעשו פסקניות יותר ויותר, עד שדומה היה כי רוגז הוא עליה.

מן הקיבוץ הגיע מכתב המבשר כי אחותה הצעירה של עמליה נישאת לאיש.

„כבר גרמתם לנו מפח־נפש בכך שהתחתנתם לא בקיבוץ" – כתבה לה אמה – „היענו להזמנתנו, ובואו לכאן תהיה המשפחה שלמה...".

עמליה קיוותה שמלים אלו של אמה ימצאו דרכן אל ליבו של נחום. אבל מה שאמר לאחר קריאה לא היה אלא:

„סעי לשם לבדך... לי קשה הדבר, הלא יודעת את".

ח

עמליה לא יכלה לשאת עוד.

„מדוע עושה אתה לי את זאת?" – קראה כשהבכי מהלהל בגרונה – „מדוע עלי לסבול זאת כל הימים?"

נחום ביקש לפייס.

„הרגעי, עמליה, הרגעי... הלא ידעת שכזה אני עוד לפני נישואינו".

„תחילה ניתקת אותי מכל חברי וחברותי" – מירדה – „ועכשיו רוצה אתה לנתק את שנינו מהמשפחה? איך אסביר להורי ולאחותי שלא באת? מה עלי לומר להם?"

הוא ניסה ללטף את שערה, אולם היא סילקה ראשה מידיו.

„הלא אי אפשר לבנות את החיים רק על הטיולים המשותפים, ויהיו אלה יפים ביותר. הלא מלבד טיולים ישנם גם אנשים יקרים שראוי להיפגש אליהם, לשמוח אתם, ולא להתקפם מעליך... איני מסוגלת להתרחק מכל השמחות של בני משפחתי... בפעם הראשונה עולה בדעתי שאין אנו מתאימים זה לזה... לא נוכל להמשיך ולהיות כך ... לא נוכל!"

התייפחותה הלכה וגברה.

„רוצה את שניפרד?"

„אינני רוצה... אבל מוכרחת אני: איני יכולה כבר לשאת את מבטי הרחמים של חברי, המסתכלים בי כבמי שמשתתף בצערי...".

ט

זמן רב לאחר שנפרדו קיבל נחום מכתב.

„נחום יקירי" – כתבה לו עמליה – „ועדיין חושבת אני עליך בכל ,יקירי')

„ברצוני לספר לך דבר שאולי ישמח אותך. ניתן היה לשער שלאחר פרידתנו אתפרץ אל חיי החברה כאסיר מכלאו. ביחוד משום שכמה מידידי הגברים ניסו לסייע לי בכך. אבל ראה מה קרה: מיעטתי לצאת לבילויים, השתקעתי בספרים, ונוכחותם של אנשים החלה להיות עלי לטורח. כנראה שלא נשתחררתי מן ההתם שהתנכח בי. התחלתי מעריכה יותר את היות האדם לבדו... אני מרבה לטייל במסלולים הנפלאים שבהם טיילנו. מתעכבת אצל אילן, אצל בית חרב, ומחפשת בסמטות דבר שאבד לי. מרבה אני להרהר אם אמנם היה הכרח בדבר שניפרד. עכשיו, במבט שני, נראה לי כי אילו השתדלת להבינני וצעדת לקראתי כדרך שצעדתי לקראתך, אולי לא היה הדבר מתרחש... חבל לי על שנינו, נחום שלי, חבל, חבל מאוד... שלמות כה שונים זה מזה כשלנו אינם נפגשים אלא לעתים רחוקות, ועצוב לי שלא הערכנו כראוי את הפגישה הנדירה הזאת... ומצד שני, אם אמנם נכון הדבר שאופיו של אדם הוא גורלו, כיצד היו אפשרינו מתחברים לגורל אחד? זוכרת אני את הנאמר: „איש ואשה נפרדים – מזבח שופך דמעות עליהם". אבל האמת היא שאם אינם נפרדים – שופכים הם דמעות על עצמם ... ואולי הצלנו עצמנו מן הדמעות האלה?"

•

כמה ימים לאחר מכן יצא נחום לטייל כשרגליו נושאות אותו להיכן שליבו חפץ, בלא שיתן על כך דין וחשבון לעצמו. שוב הגיע אל הגן ושוב מצא אותו בעונה שבה הפכים העלים צהוב ולאחר מכן מתקסטים בזהב.

הוא ישב על הספסל הירוק שעה ארוכה, וכשהתרומם ללכת ראה כי שעת בין ערבים פושטת בעולם. באחד הלילות הבאים אירע דבר מוזר. מעולם לא חלם על עמליה, והנה בא הלילה וראה אותה בחלומו כשהיא פוסעת לידו, פסיעות קטנות, על שיכבה של עלים. הדבר שהפעים אותו ביותר באותו חלום, היה גשם העלים החרישי שירד עליהם כמו מאיזה שמים נסוכים זהב. מהלכים היו בגשם שאינם נרטבים. מהלכים שעה ארוכה ומוקסמים מצבעי האורות, הצהוב והחום, כאילו טיילו בקופסה ענקית של צבעי מים. לעתים דומה היה שאין הגשם יורד עליהם אלא ממלא את חלל האוויר ברמזורים נוזלים הזלכים.

مكان الاصل

مكنز من الاجل

דירות

דירות וגנים

בטבעון! להשכרה וילה חדשה ומסודרת בלעדי ל״טנער״ 03-346441 (25079)

בטגדל־דיזנגוף ק״24 דירה יוקרתית המרוהטת עם כל השכלולים, נוף מקסים ובריכת שחיה: 03-281145-8 לחנוך (23030)

דירות להשכרה

לרציניים במעלה־אדומים קוטג׳ 3+ אפשרות בניה+ גינה 02-353767 (20823)

בגבעתיים במקום היפה ביותר 4 ע״ע חזית מיידית 130,000 דולר ״תור רמי״ בצולסון 110 בגבעתיים (21015)

בהזדמנות! קוטג׳ בר־מת־גן מרכזי ושקט, לרציניים 185,000 (19538) 03-764157

ליותקל.פ. לבנייה בהדר־דמנות 2 קוטג׳ים 5+ דירות הדר על הגג, מרדאו 14 בתיים אפשרות החלפה (30100)

בשבירונו במקום יוקרתי דירות יוקרה להשקעה ומגורים 4½, 5½ בתנאי רכישה נוחים. (16805) 03-458458

דירות מאר—סביבה שקטה סמוך לדיזנגוף, באר־טוביה 8 ת״א 053-333111 במשרד 053-613935 בבית 053-28865 לבקש את גדי (21285)

דירות להשכרה 4 חדרים ויותר

ת״א—יפו

ברמת־אביב ג׳ 5 אקספלוסיביים ב־136,500 ב־תוספת מע״מ אפשרות לתשלומים נוחים ״יוסקו״ ״ISCO״ 03-426293-4-5-6 (29283)

בשיכון ל׳ דירה אחרונה לאיכלוס מיידי 5 חדרים רח׳ לוי־אשכול 40. לפרטים: חברת ״אביב״ (22160) 03-7512203

דירות להשכרה 3—3½ חדרים

דירות להשכרה 2—2½ חדרים

חולון—בת־ים

דירות להשכרה 1—1½ חדרים

דירות להשכרה 4 חדרים ויותר

דן

דרום

שרון

דירות גג

ביקוש דירות

בהוד־השרון ברחוב ישורון, דירות 5 חדרים מפוארות, חדשה ותנאים טובים 03-627822-3 (21278)

דירות בשכירות

דירות מרוהטות

עסקים

תנורים לבישול ואפיה מתאים לבתי אוכל גדולים וקונדיטוריות במבצע גדול 03-5510432 (21084)

מחסנים

אולמות

חנויות

משרדים

מבני תעשיה

מגרשים

הצעות עבודה

קורס מרוכז ומעשי לפירסום וקידום מכירות העסוקה מובטחת למסיימים של 03-338046 ,03-330048 החל מיום א׳ (21233)

דרושים באים בסביבות ״מודיעים״ 03-723184, 03-730521, 02-699005 02-639977 (21006)

עובדי מחשב

מורים וגננות

למרכז קהילתי בר״ג דרושים: מורים לאורגנית, גיטרה ואורגן. ותוילת עבודה מיידית! תנאים טובים 03-774376 (20616) 03-766399

עוזרות ומטפלות

במעונות ויצו ברמת־השרון דרושות מטפלות ועוזרות למבשלות לפנות 03-476574—1 .03-480195 במעון בתכנית ל׳ דרושה עוזרת למבשלת לפנות (22748) .03-5411990

אומר, למשפחה דתית ליד תל־השומר 03-258726 ובבית (21560) .03-349417

דרושה מבשלת אחראית, ואחראית ביותה למעון נעמ״ת רמת־השרון (21187) 03-484883

פקידים/ות

בתבנית מנוסה למעבד תמלילים ״לניר״ לעבודה מיידית אפשרי בשעות גמישות. תנאים מצויינים ״חבר״ בן־יהודה 100 ת״א (21072) 03-221214

בתבניות מנוסות למעבד תמלילים אי.בי.אם הוכנה וורדסטאר, א, ב או אייר שפיין או מציעים עבודות ומניות בשכר גבוה למתאימות מיידית ״חבר״ בן־יהודה 100 ת״א 03-221214 (21069)

גוזרה/תפירה

למטפס דרושה מודליסטית בעלת נסיון למחלקת הלבשה, גוזר בעל נסיון ועוזר גוזר. תנאים מצויינים של 03-337725 (21904)

״לייקריגיי׳הלן״ דרושים גוזרים/ות, גהצנים/יות העבודה במפעל במשרה מלאה. תנאים טובים למתאימים. רח׳ אלפסי 9 ליד המשביר בסלמה 03-835154 לפנות. (20696)

הנהלת חשבונות

מנהל חשבונות מנוסה בתחום ההתאמות הבנקאות +ידע בעל מסבעות עד גיל 40 לעבודה מיידית/ מלאה. ״חבר״ בן־יהודה 100 ת״א (20912) 03-221214

טכנאים הנדסאים

שרטוט וגרפיקה

עובדי דפוס

עובד לדפוס משי לעבודה עם מכונות 03-443630 (21251) 03-5460575

חשמל ואלקטרוניקה

עובדי יהלומים

ספרים/יות

נגרים

נהגים

מוכרים/ות

סוכנים — מקדמי מכירות

מפעילי ציוד מכני

פועלים/ות

עובדי נקיון

עובדי מתכת

לחברה למיזוג אויר באזור התעשיה החדש ראשל״צ ליד בית־גידון דרושים נערים לפני צבא לעבודה ל־6 חודשים לפנות 9611148 (21041)

עובדי מוסך

שומרים

שליחים

מכוניות

גם השנה מועדון הי״ב בית פורד. תצוגת מכוניות עתיקות ותקיים בחול המועד סוכות יום ב׳ 13.10.87 מ־14.00 עד 18.00 בבית פורד בת״א הקהל מוזמן (20745)

הגל החדש מציע כל סוגי המכוניות האירופאיות. 1988 באספקה מהירה. 03-848729, 03-848444 (20555)

אאודי

אוטוביאנקי

אוסטין

אופל

אלפא רומיאו

אמריקאיות

ב.מ.וו.

ג׳יפים

דייהטסו

וולבו

טלבוט

טנדרים

לנציה

מסחריות

מרצדס

סובארו

טרנספורטרים 1985, 1986 הלוונות וספסלים ״מכוניות־עלית״ (20230) 03-7510889

סוסיתא

סיאט

סיטרואן

סימקה־קרייזלר

פולקסווגן

פורד

מהנדס מכירות מחשבים טכניים
* בוגר הנדסה אלקטרוניקה או מחשבים.
* בעל שנתיים - שלוש שנות נסיון בעבודה.
* נסיון במכירות - יתרון

מזכירת ראש אגף שירותי תמיכה
* 5 שנות נסיון ובוניירות
* ידיעת אנגלית על בוריה.
* ידע ונסיון בהדפסה עברית אנגלית הכרחי
* תואר אקדמאי

מתאמת הזמנות חו"ל
(ORDER PROCESSING COORDINATOR)
* ידע במונחים מסחריים.
* שליטה בעברית ואנגלית כולל הדפסה באנגלית
* נסיון בעבודה עם מחשב
* רצוי נסיון של שנתיים לפחות בתפקיד דומה

התפקידים הינם עבור נשים וגברים כאחד.
המעוניינים יפנו בכתב יד עם פרוט רקע ונסיון מקצועי לחברת מערכות מחשוב ומדידה בע"מ מחלקת כ"א.

HP מחשבים. הברירה האינטליגנטית.

HEWLETT PACKARD
מערכות מחשוב ומדידה (ישראל) בע"מ
רח' השלושה 11 ת"א 67060
ת.ד. 9501 ת"א 61094
מכירים בלתיים

בית זקוק אשדוד
דרושים
1. מהנדסי כימיה
★ להנדסת תהליך ולעבודה בייצור ובתכנון.
★ רצוי בעלי נסיון בתעשיה הפטרוכימית.
★ מועמדים חסרי נסיון יוכשרו במפעל.

2. מכונאים
★ בעלי ידע ונסיון (לפחות של שנה) בנושא משאבות, מדחסים וטורבינות.
★ בעלי נסיון בתעשיות פטרוכימיות יועדפו.
חובת מגורים בעיר אשדוד.

מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות בכתב בצרוף תעודות והמלצות ולפרט קורות חיים ונסיון לת.ד. 338 אשדוד מיקוד 77102, בית זקוק אשדוד, עבור המנהל.

בדבר פרטים נוספים ניתן לפנות טלפונית לטלפון: 08-531129

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981

לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה בשל מינו או מעמדו האישי, היותו הורה. ...

לניהול מערכות מזון בע"מ
דרושים
א. קונדיטור מעולה
ב. פנסיונרים
לעבודה בחדר אוכל
שעות העבודה 11:30–16:00 (ימים א'–ה')
ג. עובד מכבסה מנוסה.
העבודה באוניברסיטת בר אילן.
מועמדים מתאימים יפנו טלפונית לטל. 763412 למר אבן.
סודיות מובטחת

לרפק אלקטרוניקה בע"מ
דרושים
1. מהנדס/הנדסאי יישום
בתחום ה־TELECOMMUNICATION
★ ידע ב־MICROPROCESSING רצוי.
★ ידע באנגלית הכרחי.

2. מהנדס/הנדסאי יישום
בנושא MICROPROCESSOR
★ רקע ב־DIGITAL SIGNAL PROCESSING רצוי.
★ רקע ב־PROGRAMMABLE LOGIC DEVICES רצוי.
★ ידע באנגלית הכרחי.

המתאימים יעזרו לקידום המכירות בחברה.
תנאים טובים.
נא לפנות בכתב בצרוף קורות חיים אל ת.ד. 24116 תל־אביב 61240.

3. למחלקת הפצה דרוש
איש מכירות פנים.
★ רקע באלקטרוניקה חובה.
נא להתקשר אל: 03-477115 03-493391.

למפעל תעשיתי בדרום הארץ
דרושים
1. ביולוג/אגרונום
תואר ראשון או שני
לעבודה במעבדה ביולוגית
אחרי שרות צבאי
נסיון קודם לא הכרחי.
רצויה כניסה מידית לעבודה
תינתן עזרה בדיור.

2. כימאים
בעלי תואר שני או שלישי
לעבודה במעבדה אורגנית
בסינטזה של חומרים פעילים ביולוגית.
אחרי שרות צבאי
רצויה כניסה מידית לעבודה.
תינתן עזרה בדיור.

מועמדים יפנו בכתב יד, בציון קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 1736 ת"א, עבור: ביולוג/אגרונום — כימאים.

מכוניות
● בכסטודיו ד"ל מודל 86 יד ראשו־נה 057-82735 (21009)

אילת

דירות
● למכירה 3 חדרים באילת קומה ב' 059-888230 (20310)

נתניה

דירות

באר שבע והדרום

JEUNESSE
ז'נס קוסמטיקס בע"מ
יצרני פלצנטה פבטאוריטין
במסגרת הרחבת פעילות החברה
לערים: חולון, בת־ים, נבריה, נהריה, רמ"ש
דרושות לנו:
מנהלות צוות עצמאיות
* בעלות נסיון מוכח
בשוק ישיר בענף הקוסמטיקה
וניהול צוות יועצות יופי עצמאיות.
* כושר שכנוע וניהול מו"מ בכל הרמות.
* הופעה נאה.
* מעל גיל 25.
לסניפנו ברחבי הארץ
יועצות יופי עצמאיות
* בעלות יוזמה וכושר שכנוע.
* הופעה נאה.
* העדפה לבעלות נסיון בשווק ישיר בענף הקוסמטיקה.
לפרטים וקביעת ראיון עם מנהלת המכירות באזור מגורייך, התקשרי לנאוה במשרד ראשי בת"א טל: 03-233263-4

לפנינה מרון סטודיו אופנת נשים
דרוש/ה
סוכן/ת מכירות
בלעדי בעל נסיון
בשיווק בגדי נשים
טלפון 03-5102539

לחברת מחשבים
דרושים
אנשי ביטוח
להדגמה והדרכת מערכות מחשב לסוכני ביטוח בחיפה ואיזור הצפון
נא לפנות בכתב יד לת.ד. 37657 ת"א מיקוד 61375.

לחברה בענף המזון
מנהל סניף
– לאזור ירושלים –
★ בעל כושר ניהול וארגון ★ יכולת ניהול מו"מ ★ יחסי אנוש טובים ★ סרן/רס"נ (מיל.) מחיל התחזוקה – יתרון ★ רקע במלונאות יתרון.
נא לפנות בכתב יד בצרוף המלצות לת.ד. 40013 ת"א 61400

לחברה קבלנית ברחובות
דרוש
מנהל עבודה מעולה לשלד וגמר,
עם נסיון של 5 שנים לפחות בעבודות ציבוריות
לתיאום ראיון לפנות בין השעות 08-455151 – 8.00–19.00

לסוכנות בלעדית בארץ של חברות עילית מחו"ל לאופנה והנעלה.
דרוש/ה
מומחה בתחום ההנעלה
לצורכי הקמה וניהול של חנויות
★ אפשרות לשותפות
★ נסיון קודם הכרחי
★ ידיעת אנגלית/צרפתית יתרון
נא לשלוח פרטים מלאים וקורות חיים בכתב יד לת.ד. 1216 רמת־השרון 47111 עבור "הנעלה"

לחברה גדולה בחיפה
דרוש
רואה חשבון צעיר
בעל יוזמה לתפקיד
סגן חשב
דרישות התפקיד:
★ נסיון וידע בהכנת דוחות כספיים כולל דוחות רב־שנתיים
★ נסיון בעבודה במערכת ממוחשבת
★ יכולת ניהול עובדים
נא לפנות בצרוף קורות חיים לת.ד. 1263 חיפה

טופר מפעלי אופנה 1977 בע"מ
TOPPER
לחברתנו דרושים/ות
1. צעירים עם ידע רחב בתכירה
2. תדמיתנים/יות.
כישורים:
★ 5 שנות נסיון מוכח
★ שעות עבודה גמישות
★ ישנה אפשרות לעבודה זמנית (FREELANCE)
לפרטים נא לפנות טלפונית: 03-5565427 03-5565440 לקיבי.

ירושלים

ביקוש דירות
● מסורתית בתפקיד דירה עד ל־3 חדרים בירושלים עם או בלי שותף.ה 02-865557, 04-255208, 04-256239 (30727)

מכוניות

הצעות עבודה

יש עבודה בחברת החשמל
להקמת תחנת הכח "רוטנברג" באשקלון דרושים.
מסגרים מעולים עובדי גובה
הכישורים הדרושים:
★ בעלי נסיון
★ בריאות תקינה
★ בוגרי ב"יס מקצועי
המעונינים, העונים לדרישות הנ"ל, יפנו אישית עם תעודות השכלה, אל מחלקת כ"א אגף הביצוע, רח' החשמל 16 קומה 12 ת"א.

למחוז ירושלים
דרוש/ה:
מהנדס/ת חשמל
הכישורים הדרושים:
★ נסיון מעשי בתחום הנדסת חשמל
★ כושר הבעה בכתב ובע"פ עברית/אנגלית
★ מקום מגורים ירושלים
המעוניינים/ות יפנו בכתב בצרוף קורות חיים, מסמכים והמלצות אל מחלקת כ"א מחוז ירושלים ת.ד. 185 ירושלים.

חברת החשמל לישראל בע"מ

למיניקס בע"מ דרושים:
אנשי מכירות
כישורים נדרשים:
● ידע במערכות דיגיטל ותואמי דיגיטל
● הכרה טובה של שוק המחשבים
הכרת שוק המחשבים הבטחוני - יתרון
● נמרץ, דינמי
● כושר ביטוי בכתב ובע"פ.

איש SYSTEM
למערכות הפעלה למחשבי VAX/PDP-11
תאור התפקיד:
● תמיכה במערך טכנאים בשדה ובמעבדה
● סיוע ללקוחות בנושאי SYSTEM
● אחזקת מערכות החברה
כישורים נדרשים:
● שליטה במערכות הפעלה VMS (עם נסיון של שנתיים לפחות), RSX, DSM, RSTS/E.
● היכרות עם שפות ASSEMBLER (ל־VAX ו־PDP) ו־BASIC (ל־PDP)
היכרות עם שפות נוספות - יתרון.
● נסיון בעבודה עם ציוד היקפי למחשבי דיגיטל
● רצוי - SYSTEM MANAGER
על המועמדים לתפקידים הנ"ל לפנות בכתב־יד בצרוף קורות חיים ופרוט נסיון קודם, לת.ד. 2062 הרצליה מיקוד 46120.
נא לציין על המעטפה את המקצוע הנדרש.
- תנאים טובים למתאימים -

minix
מערכות מחשבים ציוד היקפי למחשבי דיגיטל
חברה־בת של אלביט מחשבים וחברה להשקעות של בנק הפועלים.

לצה"ל דרושים
באיזור המרכז
קצין ארגון ושליטה
בדרגת סרן/רס"ן
לעבודה מעניינת רבת אתגר
מועדף רקע אג"מ עם ניסיון
רקע טכני יתרון
נא לפנות בכתב בפרוט קורות חיים ופרטים אישיים לת.ד. 03171 עבור מנהל כח אדם.

פסיכולוג/ית ארגוני
לתפקיד יחודי, בלתי שיגרתי ועצמאי בתחום פתוח מנהלים ויעוץ ארגוני, תוך שילוב בצוותי אינטרדיסציפלינארים.
הכישורים הנדרשים:
– בוגר צבא, רצוי קצין
– נסיון בעבודה ארגונית, שנתיים לפחות
– מועמדים מתאימים יוכלו לקבל הנחייה מקצועית.
המעוניינים מתבקשים לפנות לד־צ. 02090, עבור ענף מדעי ההתנהגות בצרוף קורות חיים ופרטים אישיים. (מ.א./ת.ז. כתובת וטלפון)

קצין ברמת סא"ל/רס"ן
(בעל וותק לקדום)
בוגר תואר ב' בפיסיקה או מהנדס אלקטרוניקה בעל רקע ונסיון קודם. לתפקיד בכיר בתחום פתוח טכנולוגיות ואמצעי אלקטרו אופטים.
נא לפנות בצרוף קורות חיים לד־צ. 2145 א'/צ.ה.ל – או לטלפון: 03-205901, 03-693267.

שוק המציאות

ילום

ריפוי והרזיה

בת זוג

בן זוג

הכרזות

שטיחים

פוליש וניקיון

מחשבים

ציוד אמבטיות

חיות בית

כלי נגינה

הלוואות

חוגים

חקלאות

טרקטורים

בתי־כנסת

סידור

משרד העבודה והרווחה
עירית חיפה
ליגת נשים למען ישראל
אוניברסיטת חיפה
מנהל מרכז מחוזי להדרכה וטפול במשפחה
תאור התפקיד:
1. אחריות להפעלת מרכז מחוזי מבחינה מקצועית ומנהלית כולל הדרכה וניהול צוות עובדים.
2. טפול ישיר בפרטים וידע להעביר L.S.T בטפול משפחתי סוציאליים במחלקות לשרותים חברתיים.
3. ייזום תוכנית פרוייקטים בתחומים של תיפקוד חיי המשפחה וטיפול באוכלוסיות צעירים.
4. קיום קשר עם גופים המטפלים בנושאי חיי משפחה.
דרישות המשרה:
1. בעל תואר דוקטור בעבודה סוציאלית בהתמחות בטפול בחיי משפחה.
2. נסיון של 3 שנים בטפול, יעוץ, הדרכה ונהול ועדה בתחום המשפחה.
על המועמדים לפנות בכתב בהקדם אל המזכירה "בית ליגת נשים" רח' יל"ג 3, חיפה.
יש לצרף קורות חיים, תעודות ולציין ממליצים.

המכללה לחינוך ע"ש א.ד. גורדון
דרוש
מדריך פדגוגי
להנחיית מתמחים במחשבים בבתי הספר היסודיים ובחטה"ב
הדרישות:
● תואר שני
● נסיון בהוראה בבתי־ספר יסודיים וחטה"ב
● היקף המשרה: שליש
● מכללת גורדון: רח' טשרניחובסקי 73 חיפה טל' 04-333197, 331194

אופנועים וקטנועים

השכרת רכב
"עולמטי" השכרת רכב, פיאט אונו החל מ־14$ דולר ליום. בכר־אתרים חנות 26, 03-282281-2 (21067)

בתי"ס לנהיגה

חלפי רכב משומשים

תנורים לבישול ואפיה
תנורים לבישול ואפיה מתאים לבתי אוכל גדולים וקונדיטוריות במצב גדול 03-5510432 (21075)

רוצים לקנות

רהיטים

RAD data communications ltd.
דרוש/ה
הנדסאי אלקטרוניקה
בעל נסיון של שנתיים לפחות בפיתוח מעגלים ספרתיים ומעגלים אנלוגיים לתדר נמוך. נסיון בעבודה עם מערכות פיתוח המבוססות על IBM-PC — יתרון.
תחילת עבודה מיידית
5 ימים בשבוע 07:30-17:00
מועמדים מתאימים מתבקשים לכתוב בצירוף נסיון קודם וקורות חיים לפי הכתובת: מחלקת כח אדם, רחוב הנחושת 8, תל־אביב. כל הפונים ייענו... סודיות מובטחת.
רד תקשורת מחשבים בע"מ... חברה צעירה ודינמית ...

פיאט

פיז'ו

רנו
בהזמנות רנו 9 1400 אוטומטית חשמלית סוף 1982 יד ראשונה מרשית +טסט חדשה להלוטין (21201) 03-858102

דרושה
פקידה/מזכירה
לחברת יבוא בת"א
★ ידע באנגלית חובה
★ הדפסה עברית ואנגלית
★ יום עבודה מלא
בפרטים נא לצלצל 03-268202/3 לבקש את פנינה בין 16.00-18.00

דרושה
טלפנית מנוסה
(גיל 35 לפחות)
לעבודה במרכזית אמרלד
שעות עבודה 07.30–13.30
לקביעת ראיון נא לפנות לת.ד. 16583 מיקוד 61164 ת"א

هكذا من الأصل

וסרט ישראלי יפתח את האירוע

אמיר רותם

קולנוע

הבאת סרטים „חשובים", חשיפת עשייה קולנועית פחות מוכרת, קשרים אישיים וטעם אישי הם מורי הדרך של עדנה פיינרו, סיירת פסטיבלים נודעת והמנהלת האמנותית של הפסטיבל, בבחירת סרטי השנה

שנה לאחר שהוטבל כפסטיבל הקולנוע הרשמי של ישראל, נגוז פסטיבל הקולנוע של חיפה, חלוץ מקומי בתחומו (הוא הקדים בשנה את עמיתו מירושלים) מרשימת הפסטיבלים הדחוסה, ועתידו נראה מעורפל למדי. לאחר שנת התעשתות ויישור ההדורים שב הפסטיבל, עז מתמיד ומעתיר עלינו שפע של סרטים. כ־50 דוגמאות של מרכולת הקולנוע העולמית ירצדו על ארבעה מסכים שונים במרכז הכרמל. ארוע זה – כמו אחיו הירושלמי – ניזון מעסקות שנתתמו בפסטיבלי הסרטים האירופים. כלומר, פסטיבל של פסטיבלים. הבאת סרטים „חשובים", חשיפת עשייה קולנועית פחות מוכרת, קשרים אישיים וטעם אישי הם מורי הדרך של עדנה פיינרו, סיירת פסטיבלים נודעת ומנהלתו האמנותית של הפסטיבל, בבחירת סרטי השנה. שבעה סרטים מהונגריה, שישה סרטים שווייצריים, רטרוספקטיבה מרשימה של פרסטון סטרג'ס (ראה מסגרת), סרטים מבריטניה, יפאן, טייוואן, איטליה, צרפת, אוסטריה, מערב גרמניה וכמובן מארה"ב. חלק נכבד מהסרטים, קרוב למחציתם, כבר נרכש להקרנה מסחרית ויוקרן – סביר להניח – במהלך השנה הקרובה בבתי הקולנוע. נתון זה יכול לסייע כמורה נבוכים לאלה הבוהים בחוסר־אונים בתכניה המגוונת. עדיף למהר ולראות סרטים שיישלחו חזרה לשולחיהם מיד אחרי הפסטיבל ולא ישובו עוד. חיפאים קצרי רוח לא יעמדו, מן הסתם, בפיתוי ויתייצבו להצגה מוקדמת בסרטים המרכזיים של השנה הבאה.

את הפסטיבל יפתח – במחווה מקובלת – סרט ישראלי. הפעם יהיה זה סרטו השלישי של עמוס גוטמן „חימו מלך ירושלים" על־פי ספרו של יורם קניוק. במקביל יוצא הסרט בהקרנות מסחריות. יקדים את ההקרנה החגיגית, באודיטוריום רחב המידות, סרטו האחרון של ווים ונדרס „מלאכים בשמי ברלין". הסרט יוקרן בנוכחות אחד מכוכביו, ברונו גאנץ (שהשתתף גם בסרטים קודמים של ונדרס „אליס בערים", „הידיד האמריקאי") המגלם בסרט אחד מצמד מלאכים (יחד עם פיטר פאלק) היורד לשוטט ברחובות ברלין. הסרט, שזכה השנה בפרס בפסטיבל קאן, נרכש להקרנות בישראל. עוד בערב הפתיחה: „מגדל הדבורים" של הנודע בבמאי יוון היום, תיאו אנגלופולוס. הבמאי אמור להיות נוכח בהקרנה. מרצ'לו מאסטרויאני, אורח פסטיבל אחר השנה, מגלם את התפקיד הראשי בסרט, תפקיד הבוזן המעלה למכוניתו צעירה סוררת.

„אין שום הר של סוכריות" רשום כסרט שוויצרי, אך הוא צולם בארה"ב ודובר אנגלית. בין כוכביו רשומים המשורר־שחקן־זמר טום וייטס ובמאי הקולנוע ג'ים ג'רמוש. לווייטס תפקיד משנה בסרט, חביב מאוד אמנם אך קטן למדי. את ג'רמוש, שאינו מוכר כלל בכותרות הסרט, התקשה לזהות אולם מלא באנשי מקצוע.

מדובר בסרט מסע שאינו נעדר חן, שמורגשת בו היטב השפעת אחד הבמאים, רוברט פרנק, צלם „סטילס" יליד שוויץ שהתפרסם בסדרת צילומי „האמריקאים" שלו.

„גם אתה", שוב סרט שוויצרי, הפעם דובר גרמנית, מספר על זוג צעירים הנקלעים להתרחשות מוזרה בברלין. סרט סטודנטיאלי ברוחו, מצולם בשחור־לבן, משתדל מאוד לשמור על רוח קלילה וצעירה ויחד עם זאת לומר כמה דברים משמעותיים על יחסים בין־אישיים. אחד מיוצרי הסרט וכוכבו, דני לוי (!), מיועד לבקר כאן במהלך הפסטיבל.

גם האנימציה לא תקופח בחיפה. לבד ממסגרת המחווה לדוני אורן, אנימטור ישראלי שהחל לעשות לו שם בישראל לאחר ההכרה הבין־לאומית, ייערכו סדנאות בשיתוף אמנים מקומיים האורחים מעבר לים. אחד מאלה יהיה ג'ימי מורקאמי, אנימטור אמריקאי ממוצא יפאני, שילווה לכאן את סרטו „כשהרוח נושבת". זהו סרט הנפשה למבוגרים המספר בבני קשישים חביבים בימיהם האחרונים: כמה ימים לפני הפצצה הגרעינית וכמה ימים אחריה. את קולותיהם של זוג הקשישים הטריוויאלי מקריאים שני אריסטוקרטים: ג'ון מילס ופגי אשקרופט.

סרטים מהמזרח הרחוק היו כבר לתבלין חובה בפסטיבל קולנוע מקומי, וחיפה לא חורגת מהכרח זה. הציבור המקומי התוודע ליוזו' איטאמי בפסטיבל ירושלים בשעה שהוקרן שם „טמפופו", קומדיית איטריות משעשעת למדי. איטאמי, מספרים לנו, מתמחה בקומדיות בעלות גוון סאטירי, המבקרות את מנהגי היפאנים. בחיפה מעלים שני סרטים של איטאמי: „מנהגי לוויה", קומדיה שחורה שבה מפורטים בדקדקנות יפאנית טקסי האשכבה של היפאני הבורגני. מה לומר, כמה לשלם, איך לשמור על חזות מכובדת מבלי לפשוט את הרגל. סצינה בלתי נשכחת היא זו שבה יושבים בני הזוג, הבת שהתייתמה מאביה הקשיש ובעלה, וחוזרים על התשובות לדברי הנחמה על פי־קלטת הוידאו המיוחדת לנושא.

סרט נוסף של איטאמי, „אשת מס", עוסק בנושא אוניברסלי: צרות עם מס ההכנסה. גם מקומו של מכר אחר מירושלים, הו הסיו הסיין הטאיוואני, לא נפקד. הסיין שב עוסק בבני נוער, ומתבסס על זכרונות ילדותו, בסרט „קיץ אצל סבא". עדיין אותו מבט אוהד כלפי גיבוריו התמימים, עדיין אותו אתר צילומים שבו הטבע מביס עדיין את המודרנה.

מקבץ חדש, טרי מנף, של סרטים ישראלים קצרים מובטח גם הוא בחיפה, זאת במקביל ליום שידורים ארוך בטלוויזיה הלימודית, שבו יציג הבמאי והמבקר ניסים דיין פרי ביכורים מבמה בתי ספר מקומיים המעפיקים תוצרת קולנועית. במסגרת זו נכללים סרטים שנעשו במגמות קולנוע בבתי ספר תיכוניים, בתי ספר לצילום, לאמנות וגם בתי ספר לקולנוע.

כאן, שרירותית, תסתיים סריקה קצרה זו בתכניית הפסטיבל. השאר, כיאה, נתון לחושי ההימור.

„חימו מלך ירושלים". מחווה של כבוד לקולנוע הישראלי

„אין שום הר של סוכריות", שוויץ. ג'רמוש בתפקיד קטן

„מוות במוקמוקי", יפאן. תבלין חובה

סולם פרסטון סטרג'ס לצחוק

כמו שקורה הרבה פעמים נשכח פרסטון סטרג'ס בשנים שלפני מותו. הוא נחשב לגאון בהוליווד של שנות ה־40. תשעה מתוך 11 סרטיו – בפסטיבל

„באמצע שנות ה־40, בשיא תהילתו, חלם פרסטון סטרג'ס על ייסוד רשת של 200 בתי קולנוע מחוף לחוף, כולם מצויידים במיטב ההמצאות, כלומר המצאותיו, „וכולם מקרינים, כמובן, בעיקר את סרטיו. שיאה של ההויה האמריקאית מהווית ההוליוודית, כפי שעולה במתווה הקודה של האיש ששכרו ב־1947 היה 370,650 דולרים והוערך כשלישי בגובהו בארה"ב. סטרג'ס חלף כמטאור בשמי הוליווד של שנות ה־40. הוא הותיר אחריו יבול סרטים צנוע יחסית. בראשית שנות ה־50 כבר נאלץ להיפרד מרוב נכסיו (כולל מסעדה ומפעל לייצור מנועי דיזל) כדי למנוע את התמוטטותו הכלכלית.

סטרג'ס שכונה גאון בהוליווד של שנות ה־40 נשכח לפני מותו שבא בחטף ב־1959, וגם בעשור השנים שבא אחר כך. רק בשנות ה־70 נזכרו בו ושבו לקשור זרי תהילה לשמו.

„מכונה חדשה ורבת שימושים המשלבת את יתרונות המסוק המטוס; שיטה חדישה לחיבור שמשות לחומר אחר, כגון חלונות במכוניות ואוהלים; מכחול לציפורנים המשולב בקערת מניקה; מתרגל תתירה שבו נדחפים המשוטים לכיוונו של המשיט; מערכת רמזורים מהבהבת; שיטה חדשנית להורמת מים במעלה גבעה". אלה הן כמה דוגמאות מקריות בלבד ממחברתו הדחוסה של סטרג'ס, ממציא כפייתי, שרק המצאה אחת שלו שילשלה לכיסו מעט מזומנים: שפתון עמיד בפני נשיקות. המבקר ג'ף בראון מקדיש מאמר בן שישה עמודים המשתדל להוכיח את הקשר הבלתי־נראה, אולי, בין המצאותיו של סטרג'ס לקומדיות המבריקות שיצר. קודם לכן כבר זיהו פסיכולוגיסטים למיניהם לא מעט השפעות של עברו המוקדם של סטרג'ס הנער על יצירתו. סלומון סטרג'ס, בעלה השני של אמו, מאמצו הרשמי של פרסטון, היה סרסור בורסה אמיד ואיש קהילה מהוגן. אמו היתה בוהמיינית שגררה אותו לרוחב אירופה והרזה אותו אל מפתני המוזיאונים הגדולים. אותו זמן ניזוסה את ידידתה הטובה איזידורה דנקן ממשבר רומנטי למשבר כלכלי וחוזר חלילה.

בחג המולד 1972, והוא בן 29, חל המפנה הגדול בחייו של סטרג'ס. במיטתו בבית החולים, מחלים מניתוח תוספתן, החליט – בהשראת ספרו הקומי של אירווין ס. קוק – לכתוב אופרה משעשעת, שנחתה לבסוף בפח הקרוב, אך פתחה קריירה של כתיבה מהירה. שנתיים אחר כך כבר היה פרסטון אביה של הצלחה ברודווייינית – והמשלחת מהוליווד לא איחרה לבוא.

שמונה שנים לאחר שהחל לכתוב תסריטים בהוליווד, ב־1940, החליט סטרג'ס שהוא די בשל לביים בעצמו את תסריטיו. מעבר שכזה מתסריטאי לבמאי זכה עד אז לתקדים אחד בלבד (גארסון קאנין) בהוליווד. שנה לאחר מכן עשה את אותה דרך במאי ידוע אחר, שסרטו יוקרן גם הוא בחיפה, ג'ון יוסטון. סרטו הראשון של סטרג'ס כבמאי היה „מגינטי הגדול". בכותרות הפתיחה מובטח לנו סיפורו של פקיד בנק ב„רפובליקת בננות" דרום אמריקאית וכן סיפורם של שני גברים, אחד שהולך כל חייו בדרך הישר, לבד מדקה אחת של אובדן חושים, והשני דרכיו עקלקלות תמיד, לבד מדקה אחת. אלא שהסרט עצמו לא מתעניין כלל בגורלו של הפקיד הנ"ל, המופיע מיד בפתיחת הסרט, כי אם במזוג המציל את הפקיד מהתאבדות בידיה. המזוג – שרק כעבור דקות רבות יתברר כמגינטי – מספר את סיפורו המופלא: איך עלה מדרגת נווד חסר פרוטה לעמדת מושל מדינה. ההטעייה הזו בכותרות הפתיחה היא שעשוע טיפוסי לסטרג'ס שהירבה לשחק בעקרונות הנאראטיב ההוליוודי, בקלישאות הסנטימנטליות. לאחר שנבחר בדרכי עורמה למושל, מחליט מגינטי להיטיב את דרכו. אשתו האהובה משדלת אותו לעשות למען אותם נערים הסגורים בבתי החרושת האפלים, ללא אוויר צח. אבל מגינטי דווקא זוכר את המפעל שבו עבד בצעירותו כמקום נקי ומאוורר, מקום שמנע מהילדים להתרוצץ ברחובות וללמוד גנבות. בקרב הרגשני מנצחת האשה. מגינטי נענה להפצרותיה ומתקומם נגד העסקן המושחת שהושיב אותו בכיסא המושל. החלטה זו של מגינטי – אולי כפארודיה על הקלישאה המציבה אשה מאחורי כל פוליטיקאי מצליח – גורמת במישרין להדחתו ממשרתו, פרידה מאשתו וחיסול עתידו באופן המאלץ אותו לנוס לאותה רפובליקת בננות שבפתיחה.

סצינת הפתיחה ב„מסעות סאליבן", מתבססת על דיאלוג זריז ותזזיתי, שהוא עיקר כוחו של סטרג'ס. מתנהל ויכוח כמשרדי ההפקה בין הבמאי הצעיר והמוכשר סאליבן, להיט הוליוודי המעוניין לביים סרט „משמעותי" המתבסס על הצגה מצליחה, לבין צמד מפיקים ממולח המעדיף שיביים קומדיה קלילה גורפת ממון.

„זה מחזה שרץ כבר חמישה שבועות במיוזיק הול", מנסה הבמאי. „מי הולך למיוזיק הול?" שואל המפיק. „קומוניסטים. ההצגה שבקה חיים בפיטסבורג". „מה הם יודעים שם בפיטסבורג?" מבטל סאליבן. „הם יודעים מה שהם אוהבים". „אז למה הם גרים בפיטסבורג?"

לסטרג'ס היה עוד רעיון גדול – שיטה לניקוד מידת הצחקתה של קומדיה. ציחוקים קיבלו נקודה אחת, צחוק מאופק שתיים, וצחוק משוחרר שלוש נקודות. הציון הגבוה ביותר, ארבע נקודות, ניתן לשאגות צחוק. בהקרנת הבכורה של „מסעות סאליבן", ב־23 בספטמבר 1941 בתיאטרון האקדמיה בלוס אנג'לס, נרשמו 131 ציחוקים, 54 צחוקים רגילים, 23 צחוקים נלהבים במיוחד ו־8 שאגות גיל. סך כל 216 תגובות חיוביות, כלומר 340 נקודות. על מנת להעריך את הכמות הצפויה בחיפה יש להכפיל בתשע.

„מגינטי הגדול" ('40), „חג מולד ביולי" ('40), „סיפור פאלם ביץ'" ('42) – מוצ"ש
„הרגע הגדול" ('44) – ראשון
„ליידי איב" ('41), „מסעות סאליבן" ('41), „שלך בבגידה" ('48), „הבלונדינית היפה מבשפל בנד" ('49) – יום שני
„הריעו לגיבור הכובש" ('44) – שלישי

אזכרך מארץ ירדן וחרמונים

צבי אילן

טיול

פרוט המצאי הבילויי־תיירי באצבע הגליל הופך, בגלל ריבוי האתרים, למעין דיווח אנציקלופדי. מה אין שם: מים ואקליפטוסים, מצודות ומוזיאונים ואתרי שיט וקיט, שרידים ארכיאולוגיים והרבה נוף עוצר נשימה

איזור עמק החולה והאיזור הצפוני לו הולכים והופכים לאזורי תיירות מובהקים, בסביבה חקלאית־כפרית. גם מי שביקר בו בחגים קודמים ימצא שלאיזור נוספו אתרי טיול רבים. למעשה, יכול כל אדם למצוא, ויהיה תחום עניינו אשר יהיה, פעילות לכמה ימים באיזור לשביעות רצונו. פרוט של המצאי הבילויי־תיירי באצבע הגליל הופך, בגלל ריבוי האתרים, למעין דיווח אנציקלופדי, בלי יכולת להתעכב ולתאר כל אתר ואתר.

נתחיל בצומת מחניים. מעט צפונה ממנו יבוא כביש ל„אתר תאנים" של רשות הכינרת. אחרי כמה קילומטרים מסתעפת מהכביש דרך יער של הקק"ל, המובילה למקומות חנייה ולאתר עמוקה, שבו קבר „צדיק השידוכים" יונתן בן עוזיאל. רכב חזק יכול לעלות מעמוקה ל„בת יער", אתר הנופש ביער, לבירייה ולצפת.

כביש עמק החולה המוביל צפונה הוא כביש חדש רחב. קטעו החדש אינו ארוך ונפסק ליד המיסעף למרות (מדרום לתל חצור) וליד תל חצור עצמו. אחרי איילת השחר שוב מתחיל הכביש החדש. החלפת התוואי של הקטע החדש מותנית בעריכת חפירה ארכיאולוגית בראשה שמדרום־מזרח לתל, ליד נחל חצור, וייתכן שכבר בעת טיולכם תוכלו לראות את פרופ' אמנון בן טור מהאוניברסיטה העברית ומשלחתו חופרים במקום. יש לשער שתוצאות החפירה יחזירו את תל חצור לחדשות ושוב יבואו ויבקרו בו ובמוזיאון תל־חצור, הנמצא בכניסה לאיילת השחר. אם הזכרנו את מרות, אתר בית הכנסת שנבנה מחדש בעקבות חפירותיו, נוסיף ונזכיר כי הקק"ל שילטה היטב את דרך־המעבר לאתר, המסתעפת מהכביש מדרום לתל־חצור, ואת האתר עצמו. בדרככם פנימה, רצוי עם רכב חזק, אנא ראו שאין חיילים במטווח שבצד הכניסה לשטח, ואם יש, תאמו את כניסתכם עם היחידה (אפשר לברר טלפונית לפני הביקור אצל עגת, באג"מ, טל. 06־562209).

מתרחקים מעט מאיילת השחר, עוברים את הגשר החדש מעל נחל דישון ומגיעים למיסעף יסוד המעלה, שם יש שרידים מעטים משולטים של בית כנסת עתיק, ואתר חוות דוברובין, בית האחוזה של גר מרוסיה, חלוץ חקלאי באיזור ביצתי מוכה קדחת. מכאן אפשר לנסוע לשמורת החולה, שמרכז המבקרים שבה הולך ומושלם, ולעין הדייג, אתר אטרקציוני חדש באיזור. בשמורת החולה תוקרן בפני המבקרים תוכנית אור־קולית. לשמורה ול„עין הדייג" אפשר להיכנס בכביש מיוחד, משולט היטב, המסתעף מהכביש הראשי של עמק החולה, מרחק מה מצפון למסעף יסוד המעלה (ומי שרוצה להגיע רק אליהם, ואף לבית דוברובין, רצוי שישתמש בכביש זה, וכך יימנע עומס תחבורתי בתוך יסוד המעלה, שכבישיה הצרים אינם מיועדים לתנועת תיירות, ויש בנסיעה בהם משום סיכון). „עין הדייג" הוא אתר נופש „פעיל" של קיבוץ חולתא. ליד מקום המעיין – לשעבר עין עלמניה – הוכשר בעזרת הקק"ל חניון פיקניק עם אקליפטוסים מצלים, בריכת דיג אחת שמותר לדוג בה ובריכה אחרת המיועדת לשיט שבה סירות דוושות, קיאקים וגלשנים. במקום יש גם תצפית לשמורת החולה. הכניסה לאתר היא כ־300 מ' לפני השמורה, לפי השילוט. אמרו לי שבראש השנה היה שם ממש „מפוצץ".

מי שרוצה לבוא לשם לשעות אחדות, או ליום שלם, מוטב שיבואו מוקדם בבוקר. „עין הדייג" הוא ביטוי לגיוון הפרנסה של יישובי האיזור, וזה כולל את פיתוח אתר הקיאקים של כפר בלום, אתרי האבובים של שדה נחמיה, ושל מעיין ברוך (על נחל שניר־חצבאני) ויום פרטי משאר ישוב.

מפירוט היישובים הללו ברור שהתקדמנו עד צפונה לקרית שמונה. כאן, בכסעף המצודות, אפשר להחליט לגשת לחצר תל חי ולמוזיאון „השומר" בכפר גלעדי, אף לשמורת נחל עיון, שאם ירדו גשמים עזים, מפל „התנור" שבה, יתחיל ב„עבודה". אפשר כמובן לעלות למטולה, אל הגדר, ולהציץ על המקומות שבחדשות. דרכנו מקרית שמונה פונה ימינה, מזרחה, עוברת ליד מסעף מעיין ברוך, וחניון האבובים שלה. בכניסה למשק יש מוזיאון פרהיסטורי די יפהפה, הפתוח בשעות 9־12. יש בו גם אגף אתנוגרפי־פולקלורי, המתאר היטב את אורחות חיי האדם הקדמון.

המשך הדרך מזרחה הוא מעל השניר ופלגי נחל דן, שעל אחד מהם יש מסעדת פורלים, הגדלים באיזור.

הדרך ממשיכה, עוברת ליד קיבוץ הגושרים, וליד הגן הלאומי חורשת טל (חורשת העשרה), שמורת אלונים, שמורה עם הרבה מים שנעים לנוח בה בסיומם של קיץ וחגים מעייפים. מהמקום השלו הזה מוביל הכביש לדפנה, שאר ישוב ודן. מקיבוץ דן מסתעף הכביש שמאלה (מערבה) ומוביל אל „בית אוסישקין" בדן ושמורת הדן. בשמורת נחל דן יש מים, צל, שביל בין עצים, שרכים וטחנה עתיקה המחודשת ומופעלת בכוח המים. הבעייה במקומות כאלה שהם נעשים צפופים ומאוכלסים מאוד בכל יום חג. הדרך הטובה היא לטייל צפונה, לעבר מקורות הדן. שצף מים טהורים כאלה לא תמצא בשום מקום בארץ.

אכן, אולי בהשראתם נכתבו כמה מפסוקי תהלים – אזכרך מארץ ירדן וחרמונים. השביל המפותל עולה מנופי המים אל תל דן, שבו משלים פרופ' אברהם בירן 20 עונות חפירה תמימות: המימצאים בהתאם: בית בימות יפה, אולי זה הנזכר במקרא בהקשר לירבעם בן נבט, לשכה ועזרות ומזבח ממערב לו, שערי העיר הישראלית בדרום התל ובדרום־מזרחו, ועולה על כולם השער הכנעני, שער מלבני טין, ששרדה קשתו (הקדומה בארץ, ומהקדומות במזרח העתיק) ומערכות המדרגות המוליכות אליו וממנו. הוא נמצא בשולי התל בדרום־מזרח, ורצוי להגיע אליו בהליכה בדרך העפר שבין האלונים והאקליפטוסים לאורך התל הגדול הזה. בבית אוסישקין, שהגישה אליו היא מאותו כביש פנימי המוביל לשמורת דן, יש תצוגות על הטבע ועל העבר של האיזור. הביקור בו יכול להוות השלמה לביקורים באיזור. זהו מוזיאון אזורי שעומדים להרחיב עתה כדי שאפשר יהיה להציג עוד מאוספיו הגדולים.

מכביש הגישה לשמורה ממשיכים לצפון־מזרח אל שמורת הבניאס, ונחל חרמון המפכה ממנו. כל המרחב הזה הוא עתה שמורת טבע, והכניסה היא בתשלום. רשות שמורות הטבע התקינה שבילים ושילוט, ומקומות פיקניק וגשר מעל לנחל. כשבאים עם קבוצה אפשר לרדת ליד קיבוץ שניר, ללכת לאורך הנחל עד לבניאס, והאוטובוס ימתין לכם שם. אפשר לעשות את המסלול בכיוון הפוך. בבניאס יש גם גומחות סלע חצובות עם כתובות יווניות, לכבוד האל פאן, וריכוז עתיקות, שרידי ארמון הורדוס וקברי שייח, שרידי העיר הצלבנית בליניאס (כך נקראה אז). מקום יפה, המאפשר שהות של יום לפחות.

מקום ביקור נוסף, לא רחוק מבניאס, היא מצודת נמרוד, קלעת נמרוד. יש כביש טוב המעלה את המטיילים מהבניאס למצודה. קלעת סוביבה, בשמה המקורי, היא מצודה מוסלמית ולא צלבנית כפי שחשבו בעבר, שנכבשה לידי הצלבנים, והם הוסיפו בה משלהם. כל זה התרחש בעת המלחמות בין הצלבנים והמוסלמים במאה הי"ב. זהו כיום גן לאומי, בתשלום, עם השירותים המקובלים, שרידים יפים ונופים המשקיפים על כל איזור הטיול שלנו, על כל בקעת חולה וההרים שסביב לה – הרי נפתלי ממערב ומעבר רמת הגולן. אין טיולים יפה. מנמרוד אפשר להמשיך ודרך חניון אלכמנדורין, לבני חורי ולמושב נווה אטי"ב, שיש בו סידורי קיט ונופש, ולחזור דרך רמת הגולן. ומי שרוצה לחזור בדרך קצרה – יוכל לעשות זאת בדרך הגישה. והיזהרו בדרכים, בבקשה.

מפל בנחל חרמון ליד בניאס. הרבה מים בצפון